

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
1817

MAGAZINU ISTORICU

PENTRU

DACIA

SUPTU REDACTIA

lui

A. TREB. LAURIANU

Professor de Filosofie in Collegiul National,

si

NICOL. BALCESCU.

Tomul V.

BUCURESCI,

Cu tipariul Collegiului National.

1847.

ISTORIA TIEREI ROMANESCI
de cândŭ au descălicatŭ Românii
(Urmare).

Ear' Antonie Vodă cu toţĭ boiariĭ luĭ cu Agă Turcŭ si cu stégŭ au venitŭ în ţéră, si aŭ întratŭ în scaunŭ în Bucurescĭ, Aprilie 9 zile, an. 7177, în Vinerea cea mare a patimilorŭ, ear' cândŭ au fostŭ a dóua zi în Sâmbăta cea mare a patimilorŭ, împărţi tóte boieriile, ear' în Dumineca svintelorŭ Pascĭ diminéţa, la Christos au învisŭ, istovindu-se soborulŭ afară, fiindŭ toţĭ înaintea bisériciĭ, după cumŭ este obicéiulŭ, făcut'au Antonie Vodă mare jurămîntŭ împreună cu toţĭ boiariĭ, câte unulŭ câte unulŭ, fiescecare puindu-sĭ mâinile pre svânta Evangelie, jurândŭ pre puterniculŭ svântulŭ nume alŭ Domnuluĭ Dumnezeuluĭ nostru Iisus Christos, cumŭ vorŭ sluji Domnu-seŭ luĭ Antonie Vodă, cu dreptate, si cumŭ să lipséscă pisma si mozaviria, si hiclesiugulŭ din mizloculŭ lorŭ, numaĭ de acumŭ înainte să locuéscă toţĭ într'o dragoste ca nisce adeveraţĭ crestinĭ, ear' cariĭ nu vorŭ ţiné jurămîntulŭ, să fie lepădaţĭ de faţa Domnuluĭ Dumnezeŭ, si să fie urgisîţĭ de Domnu-seŭ, si încă să paţă mare nevoie, tocma să guste reĭ ca aceia si mórtea, ca nisce călcătorĭ de lége si de jurămîntŭ, si asià istovindŭ jurămîntulŭ toţĭ au iscălitŭ cu mâinile lorŭ la isvodulŭ jurămîntuluĭ. Si s'aŭ asiezatŭ Domnŭ ţereĭ, si au începutŭ a face judecăţĭ drepte, si a căuta de rândulŭ ţereĭ si alŭ seracilorŭ, cariĭ era năpăstuiţĭ si prădaţĭ fără dreptate.

Atuncé si feciorii reposatuluĭ Costandinŭ Postelniculŭ împreună cu maica lorŭ, jupânésa Elena Postel-

nicésa, vrândŭ că le au datŭ Dumnezeu Domnŭ bunŭ si înțeleptă, si judecătoriŭ dreptŭ, n'au maĭ pututŭ răbda pentru mórtea tătâne-seŭ, care au făcutŭ Stroie Vorniculŭ Leurdeanulŭ, în zilele luĭ Grigorasco Vodă, precumŭ înapoĭ povéstea luĭ este scrisă, ci au esitŭ la divanŭ de fațā. Apucându-se de băha, cumŭ nu este elŭ nimică vinovatŭ de sângele aceluĭ crestinŭ Costandinŭ Postelniculŭ, nicĭ au stetutŭ elŭ împrotiva luĭ, să lŭ omóre, vrândŭ să se ascunză ca Cain de sângele frățîne-seŭ luĭ Avel. Ear' Dumnezeu judecătoriulŭ cellŭ dreptŭ nu l'au îngăduitŭ, că sângele dreptuluĭ Costandinŭ nu se putea ascunde, ci strigà la ceriŭ, si au vedıtŭ pre Stroie aiéve cu treĭ răvasie scrise cu mâna luĭ cătră un hoțŭ asemené cu elŭ, Costandinŭ Paharniculŭ Verzariulŭ, fiiulŭ Radulul Armasiulŭ Verzariulŭ, ca să facă luĭ Costandinŭ Postelniculŭ mórte, ear' într'altŭ chipŭ nu. Deci, ca să se descopere luĭ Stroie vina si lucrulŭ ce au făcutŭ fără dreptate, si fără judecată, ivitu-s'aŭ acele treĭ răvasie, si au căzutŭ în mâna jupânéseĭ Eleneĭ, si a coconilorŭ eĭ, de s'au cititŭ în divanulŭ celŭ mare, si le au vezutŭ singurŭ Stroie Vorniculŭ, si n'au maĭ pututŭ prinde băha, că era scrise de mâna luĭ. Atuncé se descoperiră tóte minciunile luĭ, câtŭ mărturisi elŭ singurŭ înaintea DomnuluĭAntonie Vodă si a totŭ divanulŭ Măr.eĭ sale, că au fostŭ luĭ Costandinŭ pîrîsiŭ de mórte, si cumŭ au peritŭ nevinovatŭ nimica, câtŭ se mirà toțĭ cine auzià, si cine lŭ sciea si cine nu lŭ sciea. Atuncé lŭ cunoscură că este omŭ reŭ Stroie, si lŭ pedepsià si marĭ si micĭ, si lŭ batjocorià si muierĭ si copiĭ, si lŭ suduià păgâniĭ si crestiau omorîtŭ pre Costandinŭ care era de multŭ

folosŭ si de mare ajutoriŭ ţereĭ, si căutà seraciĭ si streiniĭ. Atuncé Antonie Vodă împreună cu părintele Vlădica Teodosie si cu amendoĭ Episcopiĭ, si cu toţĭ Egumeniĭ de pre la tóte monăstirile câte sînt în ţéră, făcură mare judecată, căutândŭ la svânta pravilă, aflară să lŭ omóre si pre Stroie, ca să iea plată, pre cumŭ au făcutŭ. Si se déde cu judecată dréptă pre mâna armasilorŭ. Ear' jupânésa Elena si cu feciorii eĭ n'aŭ vrutŭ, ci s'au rugatŭ la Antonie Vodă să lŭ iérte de mórte, si să iea cinulŭ călugărescŭ, că va da elŭ séma înaintea înfricosiatuluĭ judeţŭ. Atuncé Antonie Vodă poruncindu-le scóseră-lŭ afară cu răvasiele luĭ cele de vînzare, de se arătară tuturorŭ noródelorŭ, ca să lŭ scie toţĭ că s'aŭ asemînatŭ cu Juda, si l'au ivitŭ Dumnezeu ca pre Cain. După aceea l'au dusŭ la monăstirea din Snagovŭ, de s'au călugăritŭ, puindu-sĭ numele de călugărie Silvestru.

Ear' Antonie Vodă domnià fórte bine si cu pace despre tóte pârţile, si avea libovŭ cătră toţĭ boiariĭ, ear' vrăsmasiulŭ diavolulŭ nu putù răbdà ci-sĭ aflâ lăcasiŭ în inimile unorŭ boiarĭ, anume Gerge Vorniculŭ Băleanulŭ, si cu ginere-seŭ Chrizea Vistiariulŭ, si Staico Paharniculŭ fiiulŭ luĭ Bărcanŭ dela Buxianĭ, si Radulŭ Stirbeiŭ dela Isvorŭ, si cu alţĭ maĭ meruntĭ, încuibându-se diavolulŭ în inimile lorŭ fórte tare, întărindu-ĭ cu reŭ cugetŭ asupra a treĭ boiarĭ cariĭ se afla cu slusbă dréptă lângă Domnu-seŭ, si stà pentru ţéră si pentru seracĭ, să nu-ĭ calce streiniĭ nicĭ să-ĭ prade fără dreptate, anume, Maresiŭ Banulŭ, si Radulŭ Logofetulŭ Creţulesculŭ, si Serbanŭ Cantacuzino vel-Spătariŭ. Decĭ făcându-se eĭ o cétă spurcată, nóptea se strîngea toţĭ la casa luĭ Gerge Vorniculŭ,

de făcea svatŭ si se învețà cu ce feliŭ de mesteșiugurĭ vorŭ ucide pre aceĭ treĭ boiarĭ, si altă vină nu le aflà, fără câtŭ zicea, că eĭ totŭ boierescŭ la toțĭ Domniĭ, si cumŭ s'au îmbogățitŭ, si cumŭ nu-ĭ bagă în sémă, si cumu-ĭ batjocorescŭ, ear' maĭ vîrtosŭ pismuia Băleanulŭ, căcĭ nu l'au pusŭ Banŭ mare la Craiova. Decĭ asià svătuindu-se în tóte nopțile, dat'aŭ Dumnezeu de prinseră ceĭ treĭ boiarĭ de véste maĭ timpuriŭ, si de grabŭ merseră la Antonie Vodă de-ĭ spuseră, si se rugară să le facă judecată dréptă cu Băleanulŭ si cu céta luĭ, si de-ĭ va aflà că au călcatŭ jurămîntulŭ saŭ au făcutŭ lorŭ vre-un reŭ, atuncé să pață după vina lorŭ. Atuncé Antonie Vodă au esitŭ în divanulŭ celŭ mare, si i au chematŭ de au stetutŭ toțĭ de față. Decĭ eĭ ca nisce ómenĭ reĭ, altŭ nu avea ce maĭ zice, fără câtŭ céle ce scriŭ maĭ susŭ. Antonie Vodă vezîndŭ dreptatea celorŭ treĭ boiarĭ, în dată au mazîlitŭ pre ceĭ ce avea dregătorie, si porunci tuturorŭ câțĭ au fostŭ la acelŭ svatŭ spurcatŭ, să mérgă la țéră, să siéză la casele lorŭ, ear' altŭ reŭ nu le au făcutŭ. Decĭ nu multă vréme trecândŭ, ear' le au poruncitŭ de au venitŭ la curte, si i au iertatŭ de tótă vina lorŭ, si i au învețatŭ să se părăséscă de ce s'au apucatŭ, să locuéscă toțĭ într'o dragoste, pre cumŭ sînt jurațĭ, ear' cine va călcà jurămîntulŭ, Dumnezeu să-lŭ bată si trupesce si sufletesce.

După aceasta, nu multă vréme trecândŭ, veni si luĭ Antonie Vodă mazîlie, si în dată purcése cu toțĭ boiariĭ, de se duseră la Odriiŭ, că acolo era Imperăția. Atuncé si Grigorie Vodă încă venise din țéra Nemțéscă, că lŭ iertase Imperăția. Decĭ fiindŭ acolo si Chrizea Vistiariulŭ, si Staico Paharniculŭ, si Ra-

dulŭ Stirbeiŭ, si cu tótă céta lorŭ cea d'ântâiŭ, ca nisce reĭ hiclénĭ, cu marĭ mestesugurĭ cu taină la Turcĭ au umblatŭ de au stricatŭ domnia luĭ Antonie Vodă, si cu mulţĭ banĭ au dresŭ domnia luĭ Grigorie Vodă, închinându-se luĭ toţĭ, făcură svatŭ drăcescŭ către Turcĭ, de prinseră pre Maresiŭ Banulŭ, si George Vorniculŭ, si Radulŭ Logofetulŭ Creţulesculŭ, si Michaiŭ Cantacozino Spătariulŭ, si Ghieţia Cluciariulŭ, si Stoianŭ Comisulŭ, ear' Serbanŭ Cantacozino Spătariulŭ au scăpatŭ din mizloculŭ lorŭ. Si aciiasĭ porunci Grigorie Vodă, cu aceĭ reĭ boiarĭ aĭ luĭ la Gerge Vorniculŭ Băleanulŭ, de au prinsŭ pre toţĭ fraţiĭ luĭ Serbanŭ Spătariulŭ, Costandinŭ Stolniculŭ, si Mateiŭ Aga, si Jordache Postelniculŭ. Si purceseră cu Grigorie Vodă de veniră în ţéră la scaunulŭ din Bucurescĭ, an. 7180, Martie 20. Ear' Antonie Vodă au remasŭ la Çarigradŭ, si acolo s'au pristăvitŭ, si au fostŭ domnitŭ 3 anĭ.

Să pomenimŭ aicea si de Stroie Vorniculŭ Leurdeanulŭ, că décă înţelese că au luatŭ Grigorie Vodă domnia, si au căzutŭ aceĭ seracĭ de boiarĭ la patimă, elŭ fórte se bucurâ si îndată sĭ lepădâ călugăria si de grabŭ alergâ la Odriiŭ de se închinâ luĭ Grigorie Vodă si se împreună cu soţiile luĭ, făcându-se părtasiŭ ca si ântâiŭ. Si după ce veniră la Bucurescĭ, scóseră dâsdiĭ grele în ţéră si déderă acestorŭ boiarĭ mare strînsóre, fiindŭ uniĭ închisĭ în turnulŭ despre pórta de josŭ, alţiĭ în temniţă poruncindu-le să le dea banĭ sute de pungĭ, ca să scóţă cheltuiala ce au făcutŭ pentru dînsiĭ la Turcĭ. Déci eĭ de mare frică si grózá vîndutu-sĭ-aŭ satele, Româniĭ, Çiganiĭ si totŭ căstigulŭ lorŭ, cine câtŭ au avutŭ, de au datŭ luĭ

Grigorie Vodă, si au remasŭ casele lorŭ pustiĭ. Atuncé si boiariĭ s'au însoţitŭ cu Greciĭ, si în taină fără scirea luĭ Grigorie Vodă apucà pre toţĭ câţĭ sciea că au răzimatŭ în casele acestorŭ boiarĭ, si pre tóte slugile lorŭ, de-ĭ prăda si împărţià baniĭ adinsŭ ei-sĭ. O, ce focŭ nestîmperatŭ băgà în casele lorŭ! Multe case au pustiitŭ! Că tótă pisma lorŭ era maĭ vîrtosŭ, ca să surpe casa reposatuluĭ Costandinŭ Postelniculŭ, că nu se sătura de sângele luĭ, ci si acumŭ tare se nevoià ca să omóre si pre feciorií luĭ, si făcură mestesiugŭ, dândŭ Turcilorŭ banĭ, ca să-ĭ aducă dela Odriiŭ si pre Serbanŭ Spătariulŭ, ca să-ĭ omóre pre toţĭ de o dată. Déci Serbanŭ crezîndŭ amăgéla Turcilorŭ, îndată au purcesŭ dela Odriiŭ ca să viie în ţéră, ear' déca au trecutŭ munţiĭ, atuncé din voia luĭ Dumnezeu se întîmpină cu óre-cine trimisŭ de maică-sa, spuindu-ĭ să nu viie în ţéră, că va să-ĭ omóre pre toţĭ. Déci Serbanŭ înţelegândŭ de aceasta, aciiasĭ lăsâ acea cale, si se învîrteji pre altă cale, pribegindŭ în ţéra Moldoveĭ, locuindŭ la Hangulŭ în munţiĭ Ciachlăuluĭ. O, mare minune au făcutŭ Dumnezeu si cu acelŭ Serbanŭ, că l'au scosŭ din calea pierzăriĭ, si l'au îndreptatŭ pre calea mântuiriĭ, pre cumŭ au îndreptatŭ si pre ceĭ treĭ filosofĭ care i au trimisŭ Irodŭ să ispitéscă de nascerea luĭ Christos, ca să lŭ omóre, ear' svinţia luĭ i au îndreptatŭ pre altă cale, si Irodŭ remase rusinatŭ. Atuncé Grigorie Vodă remase cu reĭĭ svetnicií luĭ rusinaţĭ; câtŭ se bucurà si se veselià de venirea luĭ Serbanŭ, atâta întristăciune maĭ mare căzù asupra lorŭ. Ear' cândŭ au fostŭ la Julie 15, an. 7180, făcură svatŭ drăcescŭ, de trimiseră la ocna mare pre Gerge Vornicŭlŭ, socrulŭ luĭ Mateiŭ Aga,

si pre Ghieția Cluciariulŭ socrulŭ luĭ Serbanŭ Spătariulŭ, si pre Stoica Logofetulŭ Ludesculŭ, care au fostŭ slugă betrână la casa reposatuluĭ Costandinŭ Postelniculŭ, ear' pre Maresiŭ Banulŭ ce au fostŭ cuscru cu Postelniculŭ, si pre Radulŭ Logofetulŭ ginere-seŭ si pre ceĭ 4 coconĭ aĭ luĭ: Costandinŭ, Michaiŭ, Mateiŭ, Jordache, i au pusŭ la oprélă mare, în turnulŭ clopotniții, ear' pre alțĭ boiarĭ rudeniĭ si ginerĭ aĭ lorŭ, pre toțĭ i au prădatŭ, si i au lăsatŭ de la închisóre.

Asiezîndŭ reiĭ svetnicĭ aceasta ce scrie maĭ susŭ, purces'aŭ si Grigorie Vodă la óste cândŭ au fostŭ si Sultanŭ Mechmet împeratulŭ Turcilorŭ cu tótă puterea luĭ câtră țéra Lesiéscă, cândŭ au luatŭ si Camenița pre séma lorŭ, ear' aicea la scaunŭ au lăsatŭ ispravnicĭ pre Băleanulŭ, si Stroie Vorniculŭ, si Chrizea Vistiariulŭ. Deci eĭ ca nisce reĭ tiranĭ fără scirea Domnuluĭ déderă învățătură Drosuluĭ Armasiulŭ Mehedințulŭ, reulŭ spurcatŭ, de scotea din turnŭ pre acestĭ boiarĭ ce scriŭ maĭ susŭ, si-ĭ ducea afară din cetate înaintea temnițiĭ de-ĭ bătea în tóte zilele pre talpele piciórelorŭ, si-ĭ spînzura de mâinĭ cu sfóră, si-ĭ muncia în totŭ feliulŭ tîrîndu-ĭ pre pămîntŭ si pedepsindu-ĭ cumŭ le era voia. Si de aceasta dar' se asemîna cu Maximianŭ si Diocletianŭ muncitoriĭ crestinilorŭ, si cu spurcatulŭ Ariasiŭ, si cu alțĭ păgânĭ necredinciosĭ care au ocărîtŭ svânta biserică a luĭ Dumnezeu, si au călcatŭ tóte poruncile luĭ: asia făcură si acestĭ tiranĭ boiarĭ. O, puternice Dómne, cumŭ aĭ plătitŭ acelora, plătesce si acestora! că au călcatŭ poruncile tale carele zicŭ: Să iubițĭ pre fra-

[illegible] pre vecinii vostri, si cine cumŭ va me-
[illegible] [illegible] i se va mesura.

[illegible]gorie Vodă încă fiindŭ la oste multŭ aŭ cer-
[illegible] pentru Serbanŭ ca să lŭ prinză, si n'au pututŭ, [illegible] Dumnezeu l'au acoperitŭ. Ear' cândŭ au fostŭ la Decemvrie 1, an. 7181, venit'au si Grigorie Vodă de la oste aici la scaunulŭ luĭ, si înţelegândŭ de casna celorŭ închisĭ ce le au fostŭ făcutŭ boiariĭ, fără porunca luĭ, fórte s'au scârbitŭ pre eĭ; ear' Băleanulŭ cu céta luĭ, fiindŭ îndrăciţĭ nimică nu se rusinà, ci totŭ îndemnà pre Grigorie Vodă să-ĭ omóre; ear' Dumnezeu îlŭ întărià ca să nu-ĭ omóre, pentru că nu-ĭ sciea nimica vinovaţĭ. Ear' boiariĭ numaĭ ce se nădusià si zicea, că de ar fi sciutŭ că nu vorŭ să piară, nu s'ar fi apucatŭ de ce au începutŭ. O mare minune, cumŭ nu se maĭ săturà aceĭ procleţĭ de a versà sângele acestorŭ seracĭ de boiarĭ făr' de nicĭ o rusine si făr' de nicĭ o frică de Dumnezeu! Eată dar', că se umplură cuvintele mareluĭ Vasilie care zice: De va veni vrăsmasiulŭ teŭ, să cază la iertăciune, să nu-ĭ iéĭ credinţa, că încă de siépte orĭ este sufletulŭ luĭ maĭ îndrăcitŭ, căcĭ numaĭ câinele décă borasce, linge, ear' vrăsmasiulŭ nu se maĭ póte întórce; asià si aceĭ boiarĭ, fiindŭ covăséla draculuĭ în inimile lorŭ, nu se maĭ putea stîmperà.

Atuncé pre acea vréme, Serbanŭ Spătariulŭ încă se întorsése dela Moldova de au mersŭ la Odriiŭ, însă cu porunca Viziriuluĭ, si îndată făcù jalbă mare la împerăţie si la Viziriulŭ, si la alţĭ prietenĭ aĭ luĭ, pentru tóte patimile si nevoile ce i au făcutŭ Grigorie cu boiariĭ luĭ, maĭcă sa Dómneĭ Eleneĭ si fraţilorŭ

Atuncé împerăţia îndată trimise un capegi-basia,

de au venitŭ de olacŭ, si fără veste au intratŭ in casele domnescĭ unde siedea Grigorie Vodă, si fórte reŭ s'au speriatŭ. Si înţelegândŭ de porunca împărătéscă, îndată trimise de-ĭ scóse den turnŭ pre aceştĭ boiarĭ de-ĭ déde în mâna capegiuluĭ. Ear' adoua zi purcése Dómna Elena cu toţĭ coconiĭ eĭ si cu tóte rudeniile eĭ si cu ginere-seu Radulŭ, de s'au dusŭ la Çarigradŭ, an. 7181, si au scosŭ si pre Ghieţia Cluciariulŭ den ocnă, de au trecutŭ Dunărea după ceĭ-lalţĭ; ear' George Vorniculŭ si Stoica Logofetulŭ au remasŭ în ocnă, ear' Maresiŭ Banulŭ au remasŭ la casa luĭ, si au muritŭ.

După aceea Grigorie Vodă avândŭ grijă si mare frică împreună cu svetniciĭ luĭ, nicĭ asià nu s'au lăsatŭ, ci au trimisŭ la Viziriulŭ pîu' în 200 de pungĭ, ca să omóre pre aceĭ boiarĭ; ear' nefiindŭ voia luĭ Dumnezeu, n'au lăsatŭ pre Viziriulŭ să-ĭ omóre, ci numaĭ au luatŭ baniĭ, ear' pre eĭ i au trimisŭ la Critŭ surgunĭ, însă numaĭ pre Radulŭ Logofetulŭ, si pre Serbanŭ Spătariulŭ, si pre Costandinŭ Stolniculŭ, ear' maĭca lorŭ si coconiĭ ceĭ maĭ micĭ, Michaiŭ, si Mateiŭ, si Jordache, au remasŭ la Çarigradŭ. Ear' cândŭ au fostŭ la Maiŭ 11, an. 7181, trimis'aŭ Grigorie Vodă de au omorîtŭ pre Georgie socrulŭ luĭ Mateiŭ Aga, fiindŭ închisŭ la monăstirea din Tismana, ear' Stoica Logofetulŭ au remasŭ acolo.

Ear' cândŭ au fostŭ la Maiŭ 11, an. 7181, ear' purcese Grigorie Vodă la óste în ţéra Lesiéscă împreună cu Cara-Mechmet pasia, si cu mulţime de Turcĭ. Déci fiindŭ eĭ toţĭ tăbărîţĭ la Hotinŭ, ear' Sobieţki Hatmanulŭ Lesiescŭ, venit'au asupra lorŭ cu multă óste. Si făcură resboiŭ mare si fură Turciĭ biruiţĭ de Léşĭ;

mulţĭ au căzutŭ de sabie si mulţĭ s'au înnecatŭ în Nistru, ear' pasia cu puţinĭ Turcĭ abià au scăpatŭ la Cameniţă; ear' Sobieţki Hatmanulŭ cu Lésiĭ, s'au întorsŭ cu mare isbândă si cu multă dobândă.

Atuncé si Grigorie Vodă nu s'au îndrăsnitŭ să maĭ viie în ţéră, ci au fugitŭ preste Dunăre la Turcĭ, si îndată fu mazîlitŭ. Ducându-se la Çarigradŭ acolo au muritŭ, însă mórte grósnică. Si au domnitŭ aicea în ţéră anĭ unu si jumetate, lunĭ 2, an. 7182.

Aicea semnâmŭ pre scurtŭ si de patimile Părintelui Teodosie Mitropolitulŭ ţereĭ Românescĭ. Căcĭ căzîndŭ acestĭ boiarĭ la mare nevoie, precumŭ arată aicea înapoĭ, atuncé si pre părintele Vlădica lŭ scóseră din scaunŭ cu mare necinste, si-lŭ trimiseră la zatocenie, aruncându-ĭ multe prihânĭ, si puseră în loculŭ luĭ pre Varlaam Episcopulŭ, pre carele sciea că va fi în svatŭ asemené cu dînsiĭ, pre cumŭ au si fostŭ.

Dupâ aceasta să maĭ arătâmŭ ce s'au maĭ întîmplatŭ după mazîlia luĭ Grigorie Vodă Că fiindŭ Michaiŭ Postelniculŭ fratele luĭ Serbanŭ Spătariulŭ la cetatea dela Baba unde era Kiupriuliulŭ Vezirazemulŭ si cu Mechmet pasia Caimacamulŭ, numaĭ de câtŭ au căzutŭ la picióre le lorŭ cu multă rugăciune, ca să puie Domnŭ pre Duca Vodă, că elŭ era la Çarigradŭ mazîlŭ. Si îndată-ĭ făcură pre voie, si scóseră cârţĭ si totŭ ce trebuia de domnie nóuă, poruncindu-ĭ să mérgă de olacŭ în ţéra Românéscă, ear' Michaiŭ Postelniculŭ au remasŭ să-ĭ aducă stégulŭ de domnie. Atuncé Duca Vodă déca înţelese fórte se bucurâ făgăduindu-se cu mare jurămîntŭ că va căută de casele acestorŭ boiarĭ si le va plăti datoriile, si în zilele luĭ nicĭ un reŭ nu vorŭ petrece, ci multŭ folosŭ si

bine vorŭ vedé dela dînsulŭ. Si purcése din Çarigradŭ cu Mateiŭ Aga si cu nepotu-seŭ Pârvulŭ Logofetulŭ fiiulŭ luĭ Drăghiciŭ Spătariulŭ, trimiţîndŭ înainte pre Costandinŭ Slugiariulŭ fiiulŭ Stoicăĭ Logofetulŭ Ludesculŭ, cu cârţĭ împerătescĭ, ca să ţiie scaunulŭ după obicéiŭ. Ear' Băleanulŭ si cu ginere-seŭ Chrizea, si cu Négoe Vorniculŭ Secuianulŭ, si cu Radulŭ Banulŭ Năsturelŭ, si cu Staico Paharniculŭ Buxianulŭ, numaĭ de câtŭ prinseră pre Costandinŭ Slugiariulŭ si lŭ puseră în butucĭ zicându-ĭ că umblă cu minciunĭ, ear' apoĭ simţindŭ că adeveratŭ vine Duca Vodă Domnŭ, eĭ începură a fugi în susŭ cătră Pitescĭ, luândŭ cu dînsi, si pre Costandinŭ Slugiariulŭ, ducându-lŭ pînă la monăstirea din Argesiŭ, ear' Băleanulŭ si cu ginere-seŭ si cu Négoe Vorniculŭ au trecutŭ muntele la Sibiiŭ; ear' Radulŭ Năsturelŭ si cu Staico au fugitŭ la munte. Déci sosîndŭ si Duca Vodă la scaunŭ în zioa de svântulŭ Nicolae, Decemvrie 6, an. 7182, venit'aŭ si Costandinŭ Slugiariulŭ de i au spusŭ de tóte ce au păţitŭ, venit'aŭ si Năsturelŭ si Staico, de s'au închinatŭ; trimis'aŭ de au scosŭ si pre Stoica Logofetulŭ, care au fostŭ în patimă anĭ 2, fără 2 lunĭ. După aceea Duca Vodă tocmitu-sĭ-au boiariĭ, asiezat'au si ţéra cumŭ se cade, si fără zăbavă, sosî si Michaiŭ Postelniculŭ cu stégulŭ de domnie, si porunci Viziriuluĭ de slobozi si pre ceĭ treĭ boiarĭ de la Critŭ. Sosîndŭ în Çarigradŭ venit'au aicĭ în ţéră la casele lorŭ, cu maica lorŭ si cu jupânésele lorŭ, si cu tótă cemeţia lorŭ întrégă. Duca Vodă încă i aŭ cinstitŭ si i au boieritŭ; eĭ încă se nevoia cu slusba dréptă.

Ear' Duca Vodă fiindŭ iubitoriŭ de argintŭ si prélacomŭ de banĭ nu avea cine-va să-ĭ pristănéscă, ci

sciindŭ pre Băleanulŭ si pre ginere-seŭ Chrizea cu céta lorŭ, că sînt eĭ bunĭ de acea trébă, îndată porunci la eĭ de au venitŭ în ţéră, si s'au curtenitŭ la Duca Vodă, si puseră dâsdiĭ gréle în ţéră si începură a prădà pre boiarĭ pentru năpâstĭ, si isvodiră nisce obiceiurĭ si nisce reutâţĭ care n'au maĭ fostŭ aicĭ în ţéră. Insă cu mizloculŭ acelorŭ boiarĭ si pre ascunsŭ, ear' începură a face pîră asupra acestorŭ ticăloşĭ de boiarĭ, pre cumŭ era deprinsi, si încă din ceputŭ, maĭ vîrtosŭ asupra luĭ Serbanŭ Spătariulŭ si a fraţilorŭ luĭ. Si eĭ nu sciea ticăloşiĭ nimica de acea vînzare. Déci nu multă vreme trecândŭ, veni poruncă dela împerăţie de au purcesŭ la óste, asupra Lésilorŭ, împreună cu mulţime de Turcĭ. Si câte cetâţĭ aflară, afară din Camenitză, marĭ micĭ, tóte le arseră si le sparseră, mergândŭ si la o cetate ce se chémă Jăravna, acolo sosî si Sobieţki Craiulŭ Lesiscŭ, cu mulţime de óste; si se bătură cu Turciĭ 7 zile. Déci vezîndŭ eĭ că nu le va stricà nimica, făcură pace si se întórseră fiesce-care în ţéra luĭ.

Duca Vodă încă au venitŭ în ţéră, însă n'au mersŭ în scaunŭ, ci au descălicatŭ la Cocorescĭ din Grindŭ, la casele Vladuluĭ Comisŭ, si acolo fiindŭ, ear' începură a face svatŭ necuratŭ asupra acestorŭ ticăloşĭ de boiarĭ, pîrîndu-ĭ la Duca Vodă în totŭ felulŭ de năpâstĭ, pînă lŭ plecară, socotindŭ că acolo le va fi maĭ lesne să-ĭ omóre. Ear' eĭ ticăloşiĭ totŭ nu sciea nimică, ci avândŭ a face prasniculŭ celuĭ de minunĭ făcătoriŭ mareluĭ Archiereŭ Nicolae, întîmplându-se a fi într'o svântă Duminică, atuncé Serbanŭ Spătariulŭ, luatu-şĭ-aŭ zioa bună dela Duca Vodă, de s'au dusŭ la casa luĭ dela Drăgănescĭ, ca să se gătéscă

de prasnicŭ. Ear' Michaiŭ Spătariulŭ cu frate-seŭ Jordache, cu cumnatulŭ lorŭ Barbulŭ Fărcăsianulŭ Vistiariulŭ era la casa lorŭ Mărginénii dela Praova de gătea bucate pentru seracĭ, întru slava mareluĭ Dumnezeŭ si întru lauda svântuluĭ Nicolae, asteptândŭ să viie dela Cocorescĭ, adoua zi Duminecă, si fratele lorŭ Costandinŭ Stolniculŭ. Ear' Duca Vodă cu svetnicii luĭ ceĭ hicleni cu mare taină nóptea, gătiră ostasĭ si trimiseră de olacŭ unii la Dómna Elena si la feciorii eĭ ca să-ĭ prinză, alţii la Serbanŭ Logofetulŭ la Drăgănescĭ. Si pre versatulŭ ziorilorŭ sosiră toţĭ carii pre unde le era porunca, pre Serbanŭ Logofetulŭ îlŭ găsîră la biserica luĭ la utrenie, ascultândŭ svânta si dumneziésca slusbă, unii ocoliră biserica, alţii întrară înlăuntru, si grósnicŭ îlŭ apucară si-lŭ scóseră afară si-lŭ duseră la monăstirea dela Snagovŭ, ca să lŭ omóre acolo, pre cumŭ au omorîtŭ si Grigorie Vodă pre tată-seŭ Costandinŭ Postelniculŭ; ear' la Mărgineniĭ încă prinseră pre Michaiŭ Spătariulŭ si-lŭ puseră într'o căruţă să-lŭ ducă la Cocorescĭ; ear' frate-seŭ Jordache cu cumnatu-seŭ Barbulŭ Vistiariulŭ scăpară den ochiĭ lorŭ, si trecură la Brasiovŭ. Atuncé si Mateiŭ Aga fiindŭ chematŭ de frate-seŭ Serbanŭ Logofetulŭ, si mergândŭ totŭ într'acea zi la Drăgănescĭ, cândŭ fu aprópe să între în satŭ, Dumnezeu trimise pre óre-care crestinŭ de i au esitŭ înainte spuindu-ĭ de tóte câte s'au întîmplatŭ frăţine-seŭ, luĭ Serbanŭ, si îndată se învîrteji si trecŭ pre Teléjinŭ în ţéra Unguréscă.

Să spunemŭ si de o minune mare ce a făcutŭ Dumnezeŭ cu rugăciunea svântuluĭ Nicolae, asupra ticălosuluĭ Michaiŭ Spătariulŭ. Că siezîndŭ elŭ în căruţă

prinsŭ, si ostasiĭ găsîndŭ bucatele svântuluĭ prasnicŭ tóte gata, abătură într'însele a le mâncà si vinŭ a bé, ear' Michaiŭ Spătariulŭ rugâ pre Dumnezeu si luâ pre svântulŭ într'ajutoriŭ, făcândŭ semnulŭ svinteĭ Crucĭ, se pogorî din căruţă josŭ, si asià încetisiorŭ, trecù pren mizloculŭ lorŭ pînă esi din curte afară, si întrâ într'o casă nevezîndu-lŭ nimine, făr' numaĭ o saragea Serbŭ, l'au găsitŭ acolo si l'au acoperitŭ; ear' alţĭ ostasĭ, décă prinseră de veste, începură a căutà pren tóte casele, si veniă mulţĭ ostasĭ si la acea casă să caute, ear' acelŭ crestinŭ bunŭ respundea, că au căutatŭ elŭ, si nu este acolo; ear' alţiĭ pedepsià pre ticălósa maica lorŭ si o mustrà în totŭ chipulŭ, ear' ea nimic' nu respundea, făr' câtŭ numaĭ ce oftà si lăcremà, si o duseră la Cocorescĭ; acolo încă prinsése si pre fiiu-seŭ Costandinŭ Stolniculŭ, si pre ginere-seŭ Radulŭ Creţulesculŭ, si pre alţĭ ómenĭ aĭ lorŭ, pre cumŭ le au făcutŭ si ântâiŭ la zilele luĭ Grigorie Vodă, aduseră si pre Serbanŭ Logofetulŭ dela Snagovŭ, închizîndu-ĭ pre toţĭ la o casă în curtea Cocorescilorŭ. Ear' Michaiŭ Spătariulŭ scăpândŭ trecut'aŭ ear' la Brasiovŭ, unde era si ceilalţĭ fraţĭ aĭ luĭ. Atuncé Duca Vodă si cu spurcaţiĭ svetniciĭ luĭ vezîndŭ că au scăpatŭ ceĭlalţĭ fraţĭ aĭ lorŭ, eĭ fórte se rusinară si cunoscură că singurŭ Dumnezeu au stetutŭ pentru dînsiĭ, si cu rugăciunea svântuluĭ Nicolae i au isbăvitŭ din mórte, pre cumŭ au isbăvitŭ si pre ceĭ 3 boiarĭ din mâna vrăsmasilorŭ; ear' svatulŭ lorŭ celŭ necuratŭ se resipi ca prafulŭ înaintea vîntuluĭ, pre cumŭ zice proroculŭ la Psalmulŭ 32: Că Dumnezeu sparge svaturile păgânilorŭ si lépădă cugetele omenescĭ si svîrlésce svaturile domnescĭ.

Si slobozi pre aceĭ boiarĭ pre toţĭ făgăduindu-se că de acumŭ înainte nu vorŭ maĭ avé nevoie.

Ear' după aceea cândŭ fu alŭ patrulé anŭ din domnia Ducâĭ Vodă, sculatu-s'aŭ Mechmet pasia Veziriulŭ cu tótă puterea împerătéscă de s'aŭ dusŭ la ţéra Căzăcéscă la o cetate ce se chiamă Cechrinŭ, aprópe de apa Nipruluĭ, împreună cu Hanulŭ si cu Tătărimea cu tótă, poruncit'aŭ si Ducâĭ Vodă de s'aŭ dusŭ acolo; ear' aicea la scaunŭ au lăsatŭ Ispravnicĭ pre Băleanulŭ, si Stroie Vorniculŭ. si Serbanŭ Logofetulŭ, si Chrizea Vistiariulŭ, si Laţcarache Postelniculŭ Cupărescuŭ. Si totŭ nu se maĭ astîmpărase de reutâţile ce făcuse acelorŭ seracĭ de boiarĭ, ci ear' începură a scormoni, si scriseră cârţĭ cu mare pîră la Duca Vodă, însă maĭ vîrtosŭ asupra luĭ Serbanŭ Logofetulŭ, cumŭ scrie cârţĭ la Turcĭ ca să-ĭ strice domnia, că atuncé era împeratulŭ la Dîrstorŭ, si elŭ nu sciea nimicŭ de aceea. Ear' Duca Vodă déca înţelese, priimi pîra lorŭ cu credinţă, si se lăudâ că după ce va veni la scaunŭ, va să-lŭ omóre. Atuncé fratele luĭ, Costandinŭ Stolniculŭ, fiindŭ si elŭ acolo în óste, înţelese de acestŭ svatŭ spurcatŭ, si îndată trimise la frate-seŭ Serbanŭ de-ĭ făcù scire pre ascunsŭ. Turciĭ încă ocolise Cechrinulŭ, si în multă vréme bătându-se în tunurĭ si în multe feliurĭ de mestesiugurĭ, pînă resbiră Turciĭ si aprinseră cetatea, de au arsŭ pîn' în pământŭ. Atuncé veni si Rama Danoţki Hatmanulŭ si cu mulţime de óste Căzăcéscă si Moschicéscă, trecândŭ toţĭ Niprulŭ; Turciĭ încă prinseră de veste si se gătiră tare de resboiŭ, si de grabŭ merseră de se loviră uniĭ cu alţiĭ bătându-se

si în pusci si în săbiĭ 8 zile, si se apropiase a fi isbânda Crestinilorŭ. Atuncé Viziriulŭ reŭ s'au spăimîntatŭ si socoti că într'altŭ chipŭ nu se va isbăvi de dînsiĭ, ci trimise la Rama Danoţki Hatmanulŭ Căzăcescŭ banĭ mulţĭ pre ascunsŭ, si avândŭ un feciorŭ robŭ la Tătarĭ, l'au slobozitŭ, si atuncé opri tótă óstea să nu maĭ dea resboiŭ, ear' Turciĭ se învîrtejiră înapoĭ cu mare frică, câtu-sĭ lăsară corturile si tóte zaharelele fugindŭ si zioa si nóptea, pîn' au trecutŭ apa Nistruluĭ si s'au dusŭ ear' în ţéra lorŭ; Duca Vodă încă întrase în ţéra luĭ.

Atuncé Serbanŭ Logofetulŭ sciindŭ că va să-lŭ omóre pré-adeveratŭ, luat'aŭ pre Dumnezeu într'ajutoriŭ si au purcesŭ den Bucurescĭ la mizloculŭ zileĭ cu jupânésa luĭ si cu tótă casa luĭ întrégă, pîn' au sositŭ la casele lorŭ dela Coiani, fiindŭ si maică-sa acolo si frate-seŭ Mateiŭ Aga, se rădicară de acolo cu toţiĭ pîn' ajunseră la Giurgiu, si grăbiră de trecură Dunărea pre la Rusĭ. Ear' boiariĭ dela Bucurescĭ tocmaĭ atuncé prinseră de veste că Dumnezeu le au acoperitŭ ochiĭ si mintea. Déci fiindŭ si Viziriulŭ trecătoriŭ la Odriiŭ, ear' Serbanŭ Logofetulŭ încă le au esitŭ înainte si merse de se curteni la Viziriulŭ plângîndu-se si jăluindu-se de tóte nevoile lorŭ câte au petrecutŭ în zilele Ducăĭ, si de boiariĭ luĭ ceĭ reĭ, că nu le au ajunsŭ câte necazurĭ le au făcutŭ maĭ nainte vreme, ci si acumŭ legatu-s'aŭ de eĭ cu năpâstĭ si cu pîrĭ mincinóse, ca să le pue capetile. Ear' Duca Vodă déca sosî la scaunulŭ luĭ dela Bucurescĭ si înţelése de aceasta, fórte tare se îngrijâ, si făcù svatŭ cu boiariĭ luĭ ceĭ reĭ, si aléseră dintr'însiĭ pre o sémă de boiarĭ, anume: Négoe Vorniculŭ Secuianulŭ si Staico

Paharniculŭ Buxianulŭ si Ivasco Băleanulŭ, si-ĭ trimise la Odriiŭ, ca să facă pîră mare asupra luĭ Serban si a fraților luĭ, ear' Dumnezeu nu-ĭ putù îngădui, ca să umple svatulŭ lorŭ celŭ spurcatŭ, cì îndată mila luĭ cea nespusă o aruncă asupra capuluĭ luĭ Serbanŭ Logofetulŭ. Că trimise Viziriulŭ de chemâ pre Serbanŭ si îndată porunci să fie Domnŭ țereĭ Românescĭ, ear' Duca Vodă să fie Domnŭ la Moldova, si porunci Viziriulŭ să mérgă toțĭ boiariĭ Românĭ să se închine la Serbanŭ Vodă. Atuncé o sémă de boiarĭ mérseră de se închinară la Serbanŭ Vodă, ear' Staico Paharniculŭ si Ivasco Băleanulŭ fugiră la Moldova, ear' Viziriulŭ încă trimise de grabŭ un Agă Turcŭ împreună cu Costandinŭ Brâncoveanulŭ nepotulŭ luĭ Serbanŭ Vodă, de veniră de olacŭ aicĭ în țéră, si de grabŭ redicară pre Duca Vodă, si mérse cu acelŭ Agă Turcŭ la țéra Moldoveĭ să fie acolo Domnŭ.

Ear' Serbanŭ Vodă încă purcése dela Odriiŭ împreună cu toțĭ boiariĭ luĭ, de veniră aicĭ în țéră cu stégŭ împerătescŭ si cu Agă Turcŭ, de au întratŭ în scaunŭ în Bucurescĭ, în zioa Arătâriĭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos, Genarie 6, an. 7187. Atuncé au venitŭ Episcopiĭ si toțĭ Egumeniĭ si tótă țéra de s'aŭ închinatŭ la Domnulŭ Serbanŭ Vodă, si au trimisŭ si la Vlădica Teodosie de l'au adusŭ den Tismana de unde era la oprélă, si viindŭ sĭ au cersiutŭ judecată pentru scóterea luĭ dela Mitropolie. Si asià îndată au trimisŭ Serbanŭ Vodă jalba Vlădicăĭ Teodosie ca să aibă judecată si îndreptare dela biserica cea mare, fiindŭ Patriarchŭ Kyrŭ Dionisie. Si îndată au trimisŭ pre Vlădica dela Maramonia si pre Janache ma-

rele Logofetŭ alŭ mareĭ bisericĭ. Si viindŭ au strînsŭ Serbanŭ Vodă mare soborŭ de Archiereiĭ ţereĭ, si de alţĭ Archiereĭ care se întîmplase atuncé aicĭ, si toţĭ Egumeniĭ din' tótă ţéra, si cu tótă boierimea, si asià stândŭ amendoĭ de faţă si Vlădica Teodosie si Vlădica Varlaam, sĭ au spusŭ tótă jalba Vlădica Teodosie, si remâindŭ Vlădica Varlaam de judecată, sĭ au pusŭ cârja pre masă, înaintea Domnuluĭ si a totŭ soborulŭ, li luândŭ cârja Domnulŭ au dat'o Vlădicăĭ Teodosie, si l'au trimisŭ la Mitropolie cu mare cinste, Marţĭ în septemâna cea mare, înaintea Pascilorŭ, Aprilie 26, an. 7187.

De aicea începemŭ de câte s'au întîmplatŭ în zilele acestuĭ Domnŭ. Că ântâiŭ, fiindŭ ţéra spartă si resipită, pentru multe nevoĭ si greutâţĭ, ce au fostŭ împresurată încă din zilele altorŭ Domnĭ, ce au fostŭ maĭ denainte, nu putù nicĭ într'un chipŭ să o îndrepteze nicĭ să le foloséscă ceva, pentru că lŭ împresura Turciĭ cu dârĭ de banĭ si cu zaharéle, încă si maĭ multe de cumŭ fusese maĭ înainte.

Ear' cândŭ au fostŭ an. 7188, redicatu-s'au Turciĭ cu mare óste si cu mulţime de Tătarĭ de au mersŭ la Dohan Ghecet. Atuncé au mersŭ si Serbanŭ Vodă cu óste Muntenéscă, si Duca Vodă cu Moldovéniĭ den porunca împerăţieĭ, de au siezutŭ acolo pîn' au făcutŭ dóue cetâţĭ care le au ziditŭ Munténiĭ si Moldovéniĭ. Ear' Domniĭ si cu Seraskeriulŭ au fostŭ maĭ susŭ cu temeiulŭ ostiĭ, de păzià în priasmă pînă s'au ziditŭ cetâţile, si apoĭ s'au întorsŭ la luna luĭ Octomvrie. Atuncé si Serbanŭ Vodă au venitŭ ear' la scaunulŭ luĭ, si ear' începù a se luptà cu tóte nevoile

ce-ĭ venià dela Turcĭ, că pre aceea vreme păgâniĭ fórte se înălţase si se iuţise, câtŭ nimine din creştiniĭ nu putea să le stea înainte.

Ear' cândŭ au fostŭ la anulŭ 7192 (?), redicatu-s'aŭ Sultanŭ Mechmet împeratulŭ Turcescŭ cu tótă sila luĭ si Hanulŭ cu toţĭ Tătariĭ de au mersŭ asupra împeratuluĭ Nemţestŭ. Atuncé au mersŭ si Serbanŭ Vodă cu Munteniĭ si Duca Vodă cu Moldovéniĭ, si Apafi Michaiŭ cu Unguriĭ, si Tukeli Grafulŭ din ţéra Unguréscă de susŭ, cu ostile luĭ. Acestia toţĭ au mersŭ ajutoriŭ Turculuĭ, si sosiră împreună la Belgradulŭ serbescŭ. De acolo trimis'aŭ împeratulŭ pre Mustafa pasià Vezirazemulŭ cu tótă mulţimea ostilorŭ si cu tóte ajutórele, numaĭ ce au remasŭ elŭ la Beligradŭ cu câtă au fostŭ curtea luĭ. Si asià mergândŭ eĭ asupra Némţuluĭ, mare stricăciune si pagubă au făcutŭ pînă ce au sosîtŭ la cetatea Beciuluĭ, si tăbărîndu-se împregiurulŭ eĭ, începură a bate cetatea cu multe feliurĭ de mestesiugurĭ, neîncetândŭ nicĭ zioa nicĭ nóptea; ear' Tătariĭ întrase înlăuntru ţereĭ Nemţescĭ fără veste, de au totŭ prădatŭ si au robitŭ, si au totŭ arsŭ orasiele si satele ce le au esitŭ înainte, însă pre toţĭ ómeniĭ ceĭ marĭ i aŭ omorîtŭ, numaĭ pre ceĭ tinerĭ i au robitŭ. Déci făcândŭ eĭ această reutate mare crestinilorŭ pîn' s'au umplutŭ zile 63, eată că sosîră si ostile ale împeratuluĭ Nemţescŭ împreună si cu Sobieţki Craiulŭ Lesiescŭ, si déderă resboiŭ mare cu Turciĭ si cu Tătariĭ, si cândŭ fu îndeséră, neputîndŭ nimică Turciĭ să foloséscă, numaĭ de câtŭ cu mare frică déderă dosulŭ, si începură a fugĭ numaĭ călârĭ cu trupurile, ear' avuţia lorŭ cu corturile lorŭ, cu tunurĭ, cu zaharéle, tóte au remasŭ acolo pre

séma Nemţilorŭ. Si au datŭ Dumnezeŭ de au fostŭ isbânda Crestinilorŭ, ear' Turciĭ câţĭ au scăpatŭ de acolo, fugiră cu mare rusine, sosîndŭ de grabŭ înapoĭ pîn' la Beligradŭ. Ear' împeratulŭ simţindŭ de aceasta încă maĭ timpuriŭ, fugit'aŭ dela Beligradŭ cu mare rusine, si numaĭ decâtŭ au trimisŭ de au omorîtŭ pre Mustafa pasia.

Ear' Serbanŭ Vodă au venitŭ în ţéră la scaunulŭ luĭ, Duca Vodă asisderé. Numaĭ elŭ n'aŭ sosîtŭ la scaunŭ, ci mergândŭ la conaculŭ dela satulŭ Domnesci, cândŭ au fostŭ în zioa nasceriĭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos, Decemvrie 25, fiindŭ la masă cu toţĭ boiariĭ luĭ, atuncé sosîră si óste Lesiéscă, de luară dela masă pre Duca Vodă, si-lŭ duseră în ţéra Lesiéscă, si acolo au muritŭ. Ear' Turci înţelegândŭ de aceasta, au trimisŭ pre Dumitrasco să fie Domnŭ în Moldova.

După aceasta Turciĭ ear' s'au redicatŭ cu óste de au mersŭ cu zaharea pîn' o au băgatŭ în Cameniţă, si ear' s'au întorsŭ înapoĭ. Atuncé si Serbanŭ Vodă încă au mersŭ cu ostile luĭ, însă numaĭ pînă la Iasĭ, si ear' s'au întorsŭ la scaunulŭ luĭ. Ear' cândŭ au fostŭ anulŭ 7193, mazilit'au Turciĭ pre Dumitrasco Vodă si în loculŭ luĭ au pusŭ Domnŭ pre Costandinŭ Cantemirŭ Vodă.

Ear' cândŭ au fostŭ an. 7194, Avgustŭ 2, cu vrerea luĭ Dumnezeu luat'aŭ Némţiĭ cetatea Budeĭ si atuncé au peritŭ maĭ mulţĭ de 8000 de Turcĭ, fost'au mersŭ si Sulimanŭ pasia Viziriulŭ cu mulţime de óste Turcéscă, ca să fie ajutoriŭ Budeĭ, si nimică n'au folositŭ, ci s'au întorsŭ ear' înapoĭ cu mare rusine. Ear' cândŭ au fostŭ 7195, Decemvrie 27, bătândŭ

Némţiĭ cetatea Segedinuluĭ, ce este pre apa Tiseĭ, si înţelegândŭ Viziriulŭ de aceasta, numaĭ de câtŭ au trimisŭ pre Kehaiaoa luĭ cu o sémă de ostĭ Turcestĭ pré-alese, si cu Tătariĭ împreună, ca să fie ajutoriŭ aceĭ cetăţĭ, pentru că óstea Nemţéscă au fostŭ puţineĭ, ca 12000. Deci fiindŭ Turciĭ tăbărîţĭ făr' de nicĭ o grijă, ear' Némţiĭ i au lovitŭ nóptea făr' de veste, ca la 2 césurĭ pîn' în zio, si au făcutŭ într'însiĭ o mórte mare nespusă. Atuncé Viziriulŭ nesciindŭ nimică de aceasta fostu-s'au redicatŭ cu tóte ostile ca la 70000, si mergândŭ ajutoriŭ ear' asupra cetăţiĭ, numaĭ ce se întîmpină cu Nemţiĭ, însă nu cu toţĭ, ci numaĭ cu călărimea ca 8000 , si numaĭ decâtŭ déderă resboiŭ faţă cu faţă, ca la 3 césurĭ, si nu maĭ puturĕ Turciĭ sta împotriva Nemţilorŭ , ci numaĭ decâtŭ déderă dosulŭ, si fórte grósnicŭ au fugitŭ, câtŭ venirea lorŭ au fostŭ în 3 zile, ear' fuga lorŭ au fostŭ numaĭ într'o zi, trecândŭ Dunărea la o cetate ce-ĭ zicŭ Varadinŭ. Intr'acelŭ resboiŭ fost'aŭ si Jordache Cantacuzino vel-Spătariŭ, trimisŭ de frate-seŭ Serbanŭ Vodă, însă din porunca Viziriuluĭ, si ear' s'au învîrtejitŭ de au venitŭ de acolo în ţéră la casa luĭ , cu mare cinste.

Si ear' în zilele acestuĭ Domnŭ , fiindŭ maică-sa, Dómna Elena, pré-slăvită în betrâneţe, cugetat'aŭ în inima eĭ cătră Dumnezeu , si s'au redicatŭ de aicea din ţéră, luândŭ si pre fiiu-seŭ Michaiŭ Cantacuzino vel-Spătariŭ , de au mersŭ cu dînsa împeună pîn' la Jerusalimŭ , de s'aŭ închinatŭ acolo svântuluĭ mormîntŭ alŭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos ; ear' fiiuseŭ Michaiŭ Spătariulŭ au luatŭ pre Dumnezeu într'ajutoriŭ si au purcesŭ de acolo de s'au dusŭ pîn' la

sciindŭ pre Băleanulŭ si pre ginere-seŭ Chrizea cu céta lorŭ, că sînt eĭ bunĭ de acea trébă, îndată porunci la eĭ de au venitŭ în ţéră, si s'au curtenitŭ la Duca Vodă, si puseră dâsdiĭ gréle în ţéră si începură a prădà pre boiarĭ pentru năpâstĭ, si isvodiră nisce obiceiurĭ si nisce reutâţĭ care n'au maĭ fostŭ aicĭ în ţéră. Insă cu mizloculŭ acelorŭ boiarĭ si pre ascunsŭ, ear' începură a face pîră asupra acestorŭ ticăloşĭ de boiarĭ, pre cumŭ era deprinsi, si încă din ceputŭ, maĭ vîrtosŭ asupra luĭ Serbanŭ Spătariulŭ si a fraţilorŭ luĭ. Si eĭ nu sciea ticăloşiĭ nimica de acea vînzare. Déci nu multă vreme trecândŭ, veni poruncă dela împerăţie de au purcesŭ la óste, asupra Lésilorŭ, împreună cu mulţime de Turcĭ. Si câte cetâţĭ aflară, afară din Cameniţă, marĭ micĭ, tóte le arseră si le sparseră, mergândŭ si la o cetate ce se chémă Jăravna, acolo sosî si Sobieţki Craiulŭ Lesiscŭ, cu mulţime de óste; si se bătură cu Turciĭ 7 zile. Déci vezîndŭ eĭ că nu le va strică nimica, făcură pace si se întórseră fiesce-care în ţéra luĭ.

Duca Vodă încă au venitŭ în ţéră, însă n'au mersŭ în scaunŭ, ci au descălicatŭ la Cocorescĭ din Grindŭ, la casele Vladuluĭ Comisŭ, si acolo fiindŭ, ear' începură a face svatŭ necuratŭ asupra acestorŭ ticăloşĭ de boiarĭ, pîrîndu-ĭ la Duca Vodă în totŭ felulŭ de năpâstĭ, pînă lŭ plecară, socotindŭ că acolo le va fi maĭ lesne să-ĭ omóre. Ear' eĭ ticăloşiĭ totŭ nu sciea nimică, ci avândŭ a face prasniculŭ celuĭ de minunĭ făcătoriŭ mareluĭ Archiereŭ Nicolae, întîmplându-se a fi într'o svântă Duminică, atuncé Serbanŭ Spătariulŭ, luatu-şĭ-aŭ zioa bună dela Duca Vodă, de s'au dusŭ la casa luĭ dela Drăgănescĭ, ca să se gătéscă

de prasnicŭ. Ear' Michaiŭ Spătariulŭ cu frate-seŭ Jordache, cu cumnatulŭ lorŭ Barbulŭ Fărcăsianulŭ Vistiariulŭ era la casa lorŭ Mărginénii dela Praova de gătea bucate pentru seracĭ, întru slava mareluĭ Dumnezeŭ si întru lauda svântuluĭ Nicolae, asteptândŭ să viie dela Cocorescĭ, adoua zi Duminecă, si fratele lorŭ Costandinŭ Stolnicŭlŭ. Ear' Duca Vodă cu svetnicii luĭ ceĭ hicleni cu mare taină nóptea, gătiră ostasĭ si trimiseră de olacŭ uniĭ la Dómna Elena si la feciorii eĭ ca să-ĭ prinză, alţiĭ la Serbanŭ Logofetulŭ la Drăgănescĭ. Si pre versatulŭ ziorilorŭ sosiră toţĭ cariĭ pre unde le era porunca, pre Serbanŭ Logofetulŭ îlŭ găsîră la biserica luĭ la utrenie, ascultândŭ svânta si dumneziésca slusbă, uniĭ ocoliră biserica, alţiĭ întrară înlăuntru, si grósnicŭ îlŭ apucară si-lŭ scóseră afară si-lŭ duseră la monăstirea dela Snagovŭ, ca să lŭ omóre acolo, pre cumŭ au omorîtŭ si Grigorie Vodă pre tată-seŭ Costandinŭ Postelniculŭ; ear' la Mărgineniĭ încă prinseră pre Michaiŭ Spătariulŭ si-lŭ puseră într'o căruţă să-lŭ ducă la Cocorescĭ; ear' frate-seŭ Jordache cu cumnatu-seŭ Barbulŭ Vistiariulŭ scăpară den ochiĭ lorŭ, si trecură la Brasiovŭ. Atuncé si Mateiŭ Aga fiindŭ chematŭ de frate-seŭ Serbanŭ Logofetulŭ, si mergândŭ totŭ într'acea zi la Drăgănescĭ, cândŭ fu aprópe să între în satŭ, Dumnezeu trimise pre óre-care crestinŭ de i au esitŭ înainte spuindu-ĭ de tóte câte s'au întîmplatŭ frăţine-seŭ, luĭ Serbanŭ, si îndată se învîrteji si trecŭ pre Teléjinŭ în ţéra Unguréscă.

Să spunemŭ si de o minune mare ce a făcutŭ Dumnezeŭ cu rugăciunea svântuluĭ Nicolae, asupra ticălosuluĭ Michaiŭ Spătariulŭ. Că siezîndŭ elŭ în căruţă

apa Drevei, împrotiva Oseculuĭ. Turciĭ încă veniră tăbărîndu-se dincóce de Dreva. Nemţiĭ încă vezîndŭ atâta mulţime de Turcĭ, s'au datŭ înapoĭ, si s'au socotitŭ la un locŭ, unde au socotitŭ eĭ că va fi bine de resboiŭ; Turciĭ vezîndŭ asià socotiră, că de frica lorŭ au fugitŭ înapoĭ, ci de grabŭ trecură apa după dînsiĭ pînă se apropiară de óstea Nemţéscă, si acolo se tăbărîră făcândŭ sianţurĭ, si tocmindŭ tunurile, sumeţindŭ mânecile făcură toţĭ salavatŭ mare, si strigară de treĭ orĭ: halila halila halila, si numaĭ decâtŭ încălecară pre caĭ, si purcéseră asupra Nemţilorŭ, cu tótă pedestrimea si cu tóte tunurile, fiindŭ tunurĭ maĭ micĭ 130, si marĭ ce le zicŭ banimezŭ 4, si asià cu mare îndrăsnire si grósnicŭ făcură năvală mare asupra Nemţilorŭ, lovindu-se faţă cu faţă în mizloculŭ câmpuluĭ. Ear' Nemţiĭ nimică nu sĭ déderă mizloculŭ, ci sta toţĭ ca un munte nemiscatŭ, pînă le déde Dumnezeŭ ajutoriŭ si putere mare, câtŭ uniĭ se bătea în faţă cu dînsiĭ, ear' alţiĭ i au luat pre dinapoĭ pre despre tunurĭ, si fiindŭ Turciĭ ocoliţĭ pre despre tóte părţile, căzù asupra lorŭ mare frică câtŭ numaĭ ce tremura si nu sciea ce facŭ; ear' Nemţiĭ vitejeste-ĭ tăia si-ĭ omorià, câtŭ d'abià au scăpatŭ Viziriulŭ cu puţineĭ Turcĭ, ear' âlalţiĭ au peritŭ acolo. Zicŭ ceĭ ce áu fostŭ acolo si áu vezŭtŭ cu ochiĭ lorŭ, 100000, si maĭ mulţĭ să fie peritŭ acolo. Si déde Dumnezeu de fu isbânda Crestinilorŭ, luândŭ dela Turcĭ tóte avuţiile lorŭ, si tóte tunurile lorŭ, si arme multe de totŭ feliulŭ, si haine multe, si caĭ mulţĭ, si corturĭ multe, si zaharea multă. Ear' Viziriulŭ vezîndŭ atâta peire ce s'au făcutŭ într'însiĭ, n'au pututŭ sta la *Belgradŭ, ci au fugitŭ* cu mare frică de au venitŭ

la Çarigradŭ. Ear' Sultanŭ Mechmet împeratulŭ înţelegândŭ de această întîmplare, numaĭ de câtŭ au omorîtŭ pre Sulimanŭ pasia Viziriulŭ. Ear' Turciĭ câţĭ au scăpatŭ din resboiŭ, Inicériĭ, Capegiĭ încă au venitŭ după Viziriulŭ la Çarigradŭ, si numaĭ decâtŭ au mazilitŭ pre Sultanŭ Mechmet, si redicară pre un frate alŭ luĭ ce au fostŭ închisŭ, anume, Sultanŭ Sulimanŭ, ca să fie elŭ împeratŭ Turcilorŭ, ear' pre frate-seŭ îlŭ închiseră în loculŭ frăţine-seŭ, si puseră altŭ Viziriŭ, anume, Siausiŭ, si alţĭ pasĭ. Ear' după aceea Capegiĭ si Iniceriĭ făcură gâlcévă mare asupra împeratuluĭ si a Viziriuluĭ ca să le dea 6 lefĭ, si au omorîtŭ pre mulţĭ, pînă d'abià i au potolitŭ, si s'au asiezatŭ împeratulŭ si Viziriulŭ cu pace. Si au trimisŭ cu Agă caftanŭ la Serbanŭ Vodă, să fie ear' Domnŭ cumŭ au fostŭ. Acestŭ resboiŭ ce scrie maĭ susŭ, făcutu-s'aŭ la Avgustŭ 4, an. 7195. 1687

Ear' çândŭ au fostŭ la Genarie 24, an. 7196, făcut'au Serbanŭ Vodă căsătorie uneĭ cocóne a luĭ, anume Dómna Alexandra, după feciorulŭ luĭ Ivasco Băleanulŭ ce au fostŭ mare Logofetŭ, anume Gligorasco Postelniculŭ. O mare minune au făcutŭ acelŭ Serbanŭ Vodă cu ginere-seŭ Gligorasco! Că tatălŭ luĭ Ivasco si mosiu-seŭ Gerge din Bălénĭ, fost'aŭ marĭ vrăsmasĭ asupra luĭ Serbanŭ Vodă si a tótă casa părinţilorŭ luĭ, precumŭ scrie înapoĭ, la istoria lorŭ, ear' Dumnezeu nu le au datŭ a isbăndi după pohta lorŭ, ci îndată au scurtatŭ vieaţa mosiu-seŭ luĭ Gerge Băleanulŭ, si dăruindŭ Dumnezeu pre Serbanŭ Vodă cu domnia ţereĭ Romănesci, ear' tatălŭ luĭ Ivasco bivŭ vel-Logofetŭ sciindu-se vinovatŭ de către

Sinaia, de s'au închinatŭ svântuluĭ locŭ, unde au făcutŭ Dumnezeu vorbă cu Moisi Proroculŭ, si i au arătatŭ multe minunĭ dumnezeescĭ, pre cumŭ este scrisŭ, si earăsĭ s'au învîrtejitŭ înapoĭ, găsîndŭ pre maică-sa sănetósă la svântulŭ Jerusalim. Si câtŭ avură lângă dînsiĭ aurŭ si argintŭ, totŭ ilŭ închinară svântuluĭ mormîntŭ, si împărţiră pre la toţĭ seracĭĭ multă milostenie, dândŭ mare laudă milostivuluĭ Dumnezeu, căcĭ i au învrednicitŭ cu vieaţa, si i au purtatŭ făr' de nicĭ o smintélă pînă ce i au adusŭ de s'au închinatŭ svântuluĭ mormîntulŭ svinţieĭ sale, si au vezutŭ cu ochiĭ lorŭ tóte minunile ce au făcutŭ. Dup' aceea ear' au luatŭ pre Dumnezeu într'ajutoriŭ, si au purcesŭ de acolo cu mare cinste, petrecându-ĭ toţĭ părinţiĭ ai bisericiĭ ceĭ marĭ aĭ Jerusalimuluĭ, si toţĭ cetăţeniĭ, si asià făcându-se pîn' la un locŭ, luându-sĭ zioa bună uniĭ de către alţiĭ, învîrtejindu-se ear' înapoĭ; ear' Dómna Elena cu fiiu-seŭ Michaiŭ Spătariulŭ au venitŭ ear' aicĭ în ţéră. Esit'aŭ înainte fiiu-seŭ Serbanŭ Voevodŭ cu toţĭ boiariĭ luĭ, si cu tótă curtea luĭ, împreunându-se cu maĭcă-sa, sărutatu-i-au cinstita mână, cu mare libovŭ, si o au adusŭ cu mare cinste pîn' au întratŭ în casele domnescĭ în Bucurescĭ. Dup'acésta nu multă vreme trecândŭ, cândŭ au fostŭ 7195, Martie 2, prestăvitu-s'aŭ si Dómna Elena către Dumnezeu. Atuncé Serbanŭ Vodă cu toţĭ fraţiĭ luĭ, si cu tóte surorile luĭ, si cu totŭ némulŭ lorŭ luându-sĭ fiesce-care iertăciune dela maica lorŭ, redicatu-i-aŭ svintele móste, si o au petrecutŭ pîn' în marginea orasiuluĭ, împreună cu părintele Vlădica Teodosie, si cu mulţime de părinţĭ călugărĭ si popĭ si tótă boerimea, si cu tóte glótele curţiĭ cu

cântări dumneziescĭ, si cu mare cinste, învîrtejindu-se Serbanŭ Vodă ear' la scaunulŭ luĭ; ear' pre maică-sa o duseră fraţiĭ luĭ si surorile, si totŭ némulŭ lorŭ pîn' la svânta monăstire Mărginéniĭ, chramulŭ eĭ Mariĭ Archistratigii Michail si Gavriil, care este de dînsiĭ făcută, făcându-se pogrebania si alte svinte slusbe dumnezeiescĭ, pîn' se déderă móstele eĭ în gropniţa ce este în tinda bisericiĭ den adrépta, alăturea cu gropniţa soţuluĭ eĭ, fericitulŭ reposatulŭ Costandinŭ Cantacozino bivŭ vel-Postelnicŭ, care gropniţă aŭ fostŭ zizidită de dînsa, încă maĭ denainte vreme.

Ear' cândŭ au fostŭ la 7195, Decemvrie 24, pristavitu-s'aŭ cătră Dumnezeu si un coconŭ alŭ Dómneĭ Eleneĭ, anume Mateiŭ Cantacuzino, ce au fostŭ vel-Agă, si fu îngropatŭ la monăstirea frăţine-seŭ, luĭ Serbanŭ Vodă, ce este din susŭ de Bucurescĭ, unde-ĭ zicŭ Cotrăceniĭ, chramulŭ eĭ Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ, făcându-se mare pamete si mare milostenie seracilorŭ de frate-seŭ Serbanŭ Vodă, si multe slusbe dumnezieseĭ, pîn' ce s'au datŭ gropniţeĭ în tinda bisericiĭ, de adrépta.

Ear' cândŭ au fostŭ la 7195, luna luĭ Martie, ear' Sultanŭ Mechmet împeratulŭ Turcescŭ poruncit'aŭ tuturorŭ Turcilorŭ de au făcutŭ óste mare, numaĭ ce au remasŭ elŭ cu curtea luĭ la Ţarigradŭ, si au trimisŭ pre Sulimanŭ pasia Viziriulŭ cu tótă puterea împerătéscă, poruncindu-ĭ împeratulŭ ca să facă resboiŭ mare cu Nemţiĭ, nimica să nu-sĭ dea mizloculŭ pîn' va isbândi. Nemţiĭ încă simţindŭ de aceasta venit'aŭ cu tótă óstea lorŭ de s'au tăbărîtŭ dincolo de

apa Drevei, împrotiva Oseculuĭ. Turciĭ încă veniră tăbărîndu-se dincóce de Dreva. Nemţiĭ încă vezîndŭ atâta mulţime de Turcĭ, s'au datŭ înapoĭ, si s'au socotitŭ la un locŭ, unde au socotitŭ eĭ că va fi bine de resboiŭ; Turciĭ vezîndŭ asià socotiră, că de frica lorŭ au fugitŭ înapoĭ, ci de grabŭ trecură apa după dînsiĭ pînă se apropiară de óstea Nemţéscă, si acolo se tăbărîră făcândŭ sianţurĭ, si tocmindŭ tunurile, sumeţindŭ mânecile făcură toţĭ salavatŭ mare, si strigară de treĭ orĭ: halila halila halila, si numaĭ decâtŭ încălecară pre caĭ, si purceseră asupra Nemţilorŭ, cu tótă pedestrimea si cu tóte tunurile, fiindŭ tunurĭ maĭ micĭ 130, si marĭ ce le zicŭ banimezŭ 4, si asià cu mare îndrăsnire si grósnicŭ făcură năvală mare asupra Nemţilorŭ, lovindu-se faţă cu faţă în mizloculŭ câmpuluĭ. Ear' Nemţiĭ nimică nu sĭ déderă mizloculŭ, ci sta toţĭ ca un munte nemiscatŭ, pînă le déde Dumnezeŭ ajutoriŭ si putere mare, câtŭ uniĭ se bătea în faţă cu dînsiĭ, ear' alţiĭ i au luat pre dinapoĭ pre despre tunurĭ, si fiindŭ Turciĭ ocoliţĭ pre despre tóte părţile, căzù asupra lorŭ mare frică câtŭ numaĭ ce tremura si nu sciea ce facŭ; ear' Nemţiĭ vitejeste-ĭ tăia si-ĭ omorià, câtŭ d'abià au scăpatŭ Viziriulŭ cu puţineĭ Turcĭ, ear' alalţiĭ au peritŭ acolo. Zicŭ ceĭ ce au fostŭ acolo si au vezutŭ cu ochiĭ lorŭ, 100000, si maĭ mulţĭ să fie peritŭ acolo. Si déde Dumnezeu de fu isbânda Crestinilorŭ, luândŭ dela Turcĭ tóte avuţiile lorŭ, si tóte tunurile lorŭ, si arme multe de totŭ feliulŭ, si haine multe, si caĭ mulţĭ, si corturĭ multe, si zaharea multă. Ear' Viziriulŭ vezîndŭ atâta peire ce s'au făcutŭ într'însiĭ, n'au pututŭ sta la Beligradŭ, ci au fugitŭ cu mare frică de au venitŭ

la Çarigradŭ. Ear' Sultanŭ Mechmet imperatulŭ înţelegândŭ de această întimplare, numaĭ de câtŭ au omorîtŭ pre Sulimanŭ pasia Viziriulŭ. Ear' Turciĭ câţĭ au scăpatŭ din resboiŭ, Inicériĭ, Capegiĭ încă au venitŭ după Viziriulŭ la Çarigradŭ, si numaĭ decâtŭ au mazilitŭ pre Sultanŭ Mechmet, si redicară pre un frate alŭ luĭ ce au fostŭ închisŭ, anume, Sultanŭ Sulimanŭ, ca să fie elŭ împeratŭ Turcilorŭ, ear' pre frate-seŭ îlŭ închiseră în loculŭ frăţine-seŭ, si puseră altŭ Viziriŭ, anume, Siausiŭ, si alţĭ pasĭ. Ear' după aceea Capegii si Inicериĭ făcură gâlcévă mare asupra împeratuluĭ si a Viziriuluĭ ca să le dea 6 lefĭ, si au omorîtŭ pre mulţĭ, pînă d'abià i au potolitŭ, si s'au asiezatŭ împeratulŭ si Viziriulŭ cu pace. Si au trimisŭ cu Agă caftanŭ la Serbanŭ Vodă, să fie ear' Domnŭ cumŭ au fostŭ. Acestŭ resboiŭ ce scrie maĭ susŭ, făcutu-s'aŭ la Avgustŭ 4, an. 7195.

Ear' cândŭ au fostŭ la Genarie 24, an. 7196, făcut'au Serbanŭ Vodă căsătorie uneĭ cocóne a luĭ, anume Dómna Alexandra, după feciorulŭ luĭ Ivasco Băleanulŭ ce au fostŭ mare Logofetŭ, anume Gligorasco Postelniculŭ. O mare minune au făcutŭ acelŭ Serbanŭ Vodă cu ginere-seŭ Gligorasco! Că tatălŭ luĭ Ivasco si mosiu-seŭ Gerge din Băléni, fost'aŭ mari vrăsmasĭ asupra luĭ Serbanŭ Vodă si a tótă casa părinţilorŭ luĭ, precumŭ scrie înapoĭ, la istoria lorŭ, ear' Dumnezeu nu le au datŭ a isbăndi după pohta lorŭ, ci îndată au scurtatŭ vieaţa mosiu-seŭ luĭ Gerge Băleanulŭ, si dăruindŭ Dumnezeu pre Serbanŭ Vodă cu domnia ţereĭ Românescĭ, ear' tatălŭ luĭ Ivasco bivŭ vel-Logofetŭ sciindu-se vinovatŭ de către

Serbanŭ Vodă, n'au putută sta de faţă, ci încă din Çarigradŭ au fugitŭ la Moldova, împreună cu Staico Paharniculŭ din Buxianĭ, si acolo s'au pristăvitŭ si Ivasco Logofetulŭ, Jupânésa luĭ, coconiĭ, încă au fugitŭ la Moldova de aicĭ din ţéră. După petrecania luĭ Ivasco Logofetulŭ, ear' jupânésa luĭ, coconiĭ, si cu Staico Păharniculŭ s'aŭ rădicatŭ de au pribegitŭ la Ardealŭ, si fiindŭ acolo pribégĭ, ear' Serbanŭ Vodă cu înţelepciunea luĭ adusu-sĭ-aŭ aminte de porunca luĭ Dumnezeu care zice în svânta Evangelie: Iubiţĭ vrăsmasiĭ vostri, bine faceţĭ celorŭ ce vă urescŭ. Déci înţelegândŭ de bunŭ statŭ si înţelepciunea acestuĭ coconŭ Gligorasco Postelniculŭ, îndată au trimisŭ de l'au adusŭ împreună cu maĭca luĭ aicĭ în ţéră, si cătră aceea n'au maĭ pomenitŭ vrăsmăsia lorŭ cea d'ântâiŭ, ci cu curată inimă i au iertatŭ si l'au făcutŭ luĭ ginere, după porunca luĭ Dumnezeu, si au făcutŭ cu dînsulŭ fórte veselie mare, cu solĭ marĭ dela Ardealŭ si dela Moldova, si cu tótă boierimea ţereĭ Românescĭ, câtŭ s'au miratŭ si marĭ si micĭ de acestŭ lucru ce au făcutŭ Serbanŭ Vodă. Si toţĭ-lŭ bucurà si-lŭ fericià pentru marea înţelepciune ce i au datŭ Dumnezeu. Cândŭ au fostŭ la Maiŭ 13, an. 7196, fiindŭ Dómna Alexandra căzută în mare bólă, si pătimindŭ în câte-va zile, apropiatu-s'aŭ de dînsa si césulŭ morţiĭ, si într'o zi Luniĭ diminéţa, datu-sĭ-aŭ sufletulŭ în mâna ângeruluĭ luĭ Dumnezeu, si s'au mutatŭ cătră Christos Dumnezeulŭ nostru; în vécĭ să fie pomenită! si adóua zi, Marţĭ, s'au datŭ móstele gropiĭ, în tinda bisericiĭ dela Cotrăcenĭ, care este făcută de cinstiţi părinţiĭ eĭ ce sînt maĭ susŭ pomeniţĭ, făcându-se slusbă dumneziéscă, fiindŭ la pogre-

bania eĭ si cinstitulŭ si pré-svinţitulŭ părintele Dionisie Patriarchulŭ Çarigradulul, si cinstitulŭ părinte Teodosie Mitropolitulŭ ţereĭ Românescĭ, si mulţime de părinţĭ călugărĭ si popĭ, si asià cu cinste s'au datŭ gropiĭ, Dumnezeu să o pomenéscă întru împerăţia cerului! Ear' părinţiĭ eĭ, Serbanŭ Vodă cu Dómnă-sa Maria, si cu toţĭ fraţiĭ si surorile luĭ, si cu tótă casa lorŭ împreună si cu ginere-seu Gligorasco, au remasŭ la mare jale cu multe lacreme si cu marĭ suspinurĭ dela inimă, după cumŭ este tótă lumea obicĭnuită, si cu acestea nimică n'au folositŭ, că mórtea n'are făţărie, ci este la totŭ omulŭ de obsce tocmaĭ.

De aicea începemŭ de un resboiŭ ce au maĭ făcutŭ Turciĭ cu Nemţiĭ. Că fiindŭ un pasiă, anume, Naim-beiŭ, fórte vitézŭ mare, hainŭ de către împeratulŭ, multŭ s'au nevoitŭ împeratulŭ să-lŭ prinză, si nu putea, ear' apoĭ elŭ singurŭ sĭ au plecatŭ capulŭ, si au pohtitŭ dela împeratulŭ să-ĭ dea tótă óstea luĭ ca să se bată cu Nemţiĭ. Déci împeratulŭ Sultanŭ Sulimanŭ numaĭ decâtŭ i au trimisŭ caftanŭ si tóte ostile luĭ ca să fie Seraskeriŭ, făgăduindu-ĭ de va bate pre Nemţĭ, să-lŭ facă Viziriŭ mare. Si s'au tăbărîtŭ din susŭ de Beligradŭ, lângă apa Dreveĭ, fiindŭ cu dînsulŭ ajutoriŭ si Tukeli Grafulŭ, care s'au hainitŭ de către crestinĭ, cu câtăva sémă de óste a luĭ, si cu Tătarĭ ca la 10000; Nemţiĭ încă au fostŭ venitŭ dincolo de Dreva, déci fiindŭ apropiaţĭ uniĭ de alţiĭ, făcură Nemţiĭ un mestesiugŭ, că au fostŭ alesŭ o sémă de ostĭ, si i au trimisŭ pre apa Dreveĭ în susŭ, ear' cealaltă tabără s'au făcutŭ a fugi, tăbărîndu-se la un locŭ unde au sciutŭ eĭ că va fi bine de res-

Cămerasiulŭ. †Postelnicŭ mare. †Logotetŭ allŭ doilé.
Cămerasiŭ de Rafturĭ. Postelnicŭ. Vestiariŭ allŭ doilé.
Cupariulŭ. Postelnicŭ. †Vestiariŭ allŭ treilé.
Ciohodariulŭ. Postelnicŭ. †Logotetŭ de Vestiărie
Ciohodariulŭ. Postelnicŭ. Logotetŭ de Vestiărie
Logotetŭ de taină. †Postelnicŭ. †Logotetŭ de Vestiărie
Vătafŭ de copiĭ si †Postelnicŭ.
multțĭ altțĭ officiarĭ. †Vătavŭ de Aprozĭ.
Armasiŭ †Agă. Căpitanŭ Ciausiŭ de Aprozĭ.
†Armasiŭ. Ciausiulŭ Agâi. mare. Portariŭ mare.
Armasiŭ. †Portariŭ.
Armasiŭ. Portariŭ.
†Iusbasiă de fustasĭ. Portariŭ.
Acesti-à totțĭ assistŭ.

Camarasc. †Posteylnik mayre. †Logofet al doyle.
Camarasc di Roftari. Posteylnik. Vestier al doyle.
Cupar. Posteylnik. †Vestier al treyle.
Cyohodar. Posteylnik. †Logofet di Vestieria
Cyohodar. Posteylnik. Logofet di Vestieria
Logofet di tayna. †Posteylnik. †Logofet di Vestieria
Vatah di Kopii et †Posteylnik.
multi alii officiales. †Vatah di Aprosi.
Armasc. †Aga. Kopetan Ciavus di Aprosi.
†Armasc. Ciavus. mayre. Portar mayre.
Armasc. Aghi. †Portar.
Armasc. Portar.
†Jusbasca di fustasci. Portar.

Hi omnes adstant.

Principele.

Cândŭ țérra Românéscă era suptŭ Ungaria (?), Principiĭ predomnià preste Românĭ ca si Regiĭ preste Ungurĭ. Dar' de cândŭ s'au depărtatŭ de la Ungurĭ, si s'au suppusŭ Turcilorŭ, au începutŭ Principiĭ a guvernà turcesce si tirănesce. Cu tóte aceste-a dregătoriile si demnitâțile ver-căruĭ Senatoriŭ sau boiariŭ de altŭ gradŭ, remaseră în starea lorŭ pînă pre timpurile Principeluĭ Antoniŭ, cu treĭ anĭ maĭ înainte de luarea Camenițeĭ, pre cândŭ Principele era umbra Principeluĭ. Spătariulŭ cellŭ mare, care domnesce acumŭ, era atuncĭ unŭ Principe, Banulŭ Maresiŭ altulŭ, si allŭ treile Principe era Logotetulŭ cellŭ mare Radu Crețulescu.

Atuncĭ a venitŭ de noŭ la domnie Gregoriŭ Ghica, care fugisse la Vienna, si vrù ca tóte dem-

---

Princeps.

Quando erat Valachia sub Corona Hungariae, eodem modo praeerant Principes Valachis, sicut et Reges Hungaris. At ab illo tempore, a quo ab Hungaris recesserunt, et Turcis se ultro dedere, principes more turcico et tyrannice gubernare coeperunt. Tamen officia et dignitates cujuscunque Senatoris vel alterius gradus Boyeri in suo esse manebant; et hoc usque ad Antonii Principis tempora, 3 annis ante occupatum Camenicum, quo tempore Princeps erat umbra Principis. Spartarius magnus, qui nunc regnat Princeps, erat tunc unus Princeps. Banus Marise alter, et 3 Princeps Logofet mayre Rodus Krazzuylieski.

Tunc denuo venit ad Principatum Gregorius Gika,

nitățile să remâie în starea lorŭ, si după 20 de lunĭ veni Duça (care muri captivŭ în Polonia) mare tiranŭ si fórte avarŭ, născoci înnoirile celle maĭ relle, si suptŭ pretestŭ de onorĭ începù a stórce pre toțĭ nobiliĭ ceĭ avuțĭ, si pre toțĭ câțĭ sciea că au banĭ, adecă pre cetătianĭ, pre negutătorĭ si pre mulțĭ țerranĭ; după 4 annĭ l'a accusatŭ acestŭ Principe, făgăduindŭ si dândŭ o summă de banĭ nespusŭ de mare acelluĭ Veziriŭ care încugiurasse Vienna. Luĭ Duca s'a datŭ Moldavia si luĭ Serbanŭ țérra Românéscă. A venitŭ leulŭ preste fiére, si a voitŭ să âmble chiarŭ pre cărarea luĭ Duca. Duca a făcutŭ o cărare, pre care abià putea să âmble unŭ pedestrŭ, éră Serbanŭ a lărgitŭ drumulŭ de treĭ-zecĭ de orĭ, pre care potŭ merge patru carre, se potŭ întîmpinà si trece unulŭ pre lângă altulŭ. Intrebĭ décă e tiranŭ? Este. Décă

---

qui Viennam aufugerat, omnia officia in suo gradu esse voluit, et post menses 20. venit Duca, (qui in Polonia captivus mortuus est), magnus tyrannus et summe avarus, adinvenit pessimas inventiones, et sub specie honoris enervare coepit omnes nobiles divites et quos sciebat habere pecuniam, ut pote Cives, mercatores et Agrestes multos, quem post 4. annos accusante eum hoc Principe et insupportabilem summam pecuniarum illi avarissimo Vesirio obsiditori Viennensi promisit et dedit. Duchae fuit data Moldavia et *Serbano* Valachia. Venit Leo inter bestias, voluit recte per Duchae semitas ambulare. Ducha fecit callem sive semitas, per quas vix pedes incedebat. Serbanus autem trigesies ampliavit viam, per quam et 4 currus et unus alteri occurrere et ambulare pos-

e crudŭ? Incă si maĭ multŭ decâtŭ crudŭ. Décă e avarŭ? Răpesce multe. E fórte liberal câtră ceĭ ce-ĭ iubesce, ba si câtră acei-à de cari se teme. Ěră Turcilorŭ nicĭ unulŭ dintre predecessoriĭ sei nu le da asià multŭ ca ellŭ, încă si la persóne private. Décă e sângerosŭ si dolosŭ? Pre omulŭ sângerosŭ si dolosŭ va urî Dzeu. Décă e amicŭ Catolicilorŭ? E cellŭ maĭ reu inimicŭ allŭ nostru acellŭ Aman. Andrea Judecele din Câmpulungŭ, omŭ catolicŭ, care servisse credinţiosŭ la mulţĭ Principĭ,se allesse a dóua óră de Judece (pentru că locuitoriĭ Campuluĭ-lungŭ îsĭ schimbă Judecele pre totŭ annulŭ), Principele n'a voitŭ să lŭ întăréscă; éră ellŭ trimiţîndu-se de communitatea locuitorilorŭ împreună cu unŭ altŭ catolicŭ, a nume Blasiŭ, s'a dussŭ la Principe; Principele măniatŭ nu pentru că s'a allessŭ Judice, ci pentru că e catolicŭ,

---

sunt. An sit tyrannus? est. An sit crudelis? et plusquam. An sit avarus? rapit multa. Quos amat, illis est liberalissimus, etiam et quos timet. Turcis autem nemo suorum Antecessorum sic multum dabat sicut ille, etiam multum privatis personis. An sit sanguinolentus et dolosus? Virum sanguinum et dolosum abominabitur Deus. An sit Catholicis amicus? Hostis pessimus noster est iste Aman. Andream Judicem Campilongensem virum Catholicum, qui multis principibus in suo officio fideliter inservivit, et quia quotannis mutatur Judex a populo Campilongi, fuit ille iterum confirmatus, noluit princeps, et ille a communitate populi missus cum alio Catholico nomine Blasio adivit principem, qui iratus non quia factus est judex, sed quia catholicus, minis et promissionibus

a vrutŭ să lŭ sperie si să lŭ îmmóie prin ameninţărĭ si prin promissionĭ. Miserulŭ Blasiŭ a căzutŭ si s'a făcutŭ Românŭ; éră Andrea (reposatŭ în Domnulŭ) a respunsŭ cu credinţia catolică: Nu voiŭ să schimbŭ aurulŭ si argintulŭ cu plumbŭ si cu aramă. Tiranulŭ apprinsŭ de mănie commandâ să-i rază barba (nu precumŭ e usanţia, ci precumŭ commandâ Principele) si să-i facă barbă precumŭ pórtă Papa Romanŭ. Si asià i rase barba giurŭ impregiurŭ, lăsându-ĭ numaĭ pre ossulŭ barbei ca o códă de rândurea, si despoiatŭ pînă la brâŭ, îllŭ duse carneficele prin piaţă si pre drumurĭ cu mânile legate batjocorindŭ-lŭ si bătându-lŭ fórte urîtŭ.

Câtŭ sânge nevinovatŭ a versatŭ si câte răpirĭ crude a făcutŭ, nu se póte spune cu puţine vorbe.

Pre Serdariulŭ Drosulŭ a commândatŭ să lŭ îngró-

---

terrere et demulcere voluit, miser Blasius cecidit et factus est Valachus. Sed Andreas (pie defunctus) catholica libertate respondit: nolo mutare aurum sive argentum pro plumbo et cupro; illico excandescens tyrannus condemnavit illum, ut rasa barba, et non ut moris est, sed (ut jussit Princips) facite ipsi barbam sicuti portat Papa Romanus; et sic rasa barba et in mento solum, ut hyrundinis cauda, relicta, usque ad cingulum denudatum per forum et plateas carnifex ligatis ipsius Andreae manibus foede deturpando percutiebat.

Quantum sanguinis innocentis effuderit, et quantas rapinas crudelissime fecerit, paucis non potest narrari.

Serdarum Drosulum cingulo tenus humo infossum a Tartaris punctis framearum miserabiliter occidi fe-

pe in pămîntŭ pînă la brîŭ si să lŭ omóre Tătarĭ într'unŭ modŭ miserabil cu puntele lăncilorŭ. Si pre fiiulŭ luĭ de 18 annĭ, maĭ multŭ sau maĭ puţinŭ, după ce lŭ pusesse în prinsorĭ miserabile, l'a arruncatŭ într'o mineră de sare. Pre Vorniculŭ cellŭ mare Valcu care era mai avutŭ de câtŭ ellŭ, l'a storsŭ de banĭ, l'a închisŭ într'unŭ monasteriŭ, si acollo după ce l'a muncitŭ cu diverse torturĭ l'a înţepatŭ într'unŭ parŭ împlântatŭ în siezutŭ. Pre Vestiariulŭ Chrizea care era asseminé maĭ avutŭ de câtŭ ellŭ, l'a suppusŭ la torturile celle maĭ crude, în care i a căzutŭ si unŭ ochiŭ. Tirannulŭ însusĭ ascultă cu urechile selle vaietele, strigârile si suspinurile luĭ; cândŭ auzi aceste vorbe care le zisse Chrizea în chinurile selle: Dómne! estĭ crudŭ si nebunŭ, de ce me chinuescĭ asiă în desiertŭ? Ai luatŭ de la mine 300 de pungĭ, si m'aĭ

---

cit. Cujus filium 18, plus vel minus annorum post miserabiles carceres in desertam fodinam salis projici curavit. Vornikum magnum Valculum Bunis (?) meliorem se, exhaustum pecunia in uno Monasterio diversis affectum torturis palo in secessu imposito mori compulit.

Vestierum Riza, et illum meliorem se, crudelissimis tortum cruciatibus, cui in tortura occulus cecidit, et ipsemet tyrannus audiens propriis auribus lamenta, clamorem et suspiria illius; quando audivit haec verba, quae miser Riza in tormentis dicebat: Domine Princeps stultus est et crudelis, propter quid me sic inaniter torques? accepisti a me 300 crumenas, et me pauperem fecisti, qui etiam in meum corpus inhumaniter saeuis, qui tibi fidetur? servivi, et

făcutŭ seracŭ, de ce mĭ tirănescĭ si corpulŭ? Cine-ţĭ va maĭ crede ţie? Tĭ am servitŭ, si numaĭ în acestŭ annŭ ţĭ am numeratŭ din ţérră 2800 de pungĭ, care le aĭ luatŭ, si nu sciu cuĭ le aĭ datŭ. Cândŭ auzi tirannulŭ aceste-à, commândâ să-ĭ grăbéscă mórtea, si i au împlântatŭ si luĭ unŭ parŭ în siezutŭ, unŭ cotŭ de lungŭ.

Cândŭ vrea să împingă pre vre-unŭ boiariŭ în cea maĭ mare lipsă, îĭ dă o dregătorie mare, si lŭ constrînge să-ĭ dea banĭĭ împrumutŭ cari-ĭ va priimi la timpulŭ seŭ din ţérră, si-ĭ commândă ca să iea din ţérră, în cutare locŭ, atâta summă. Miserulŭ boiariŭ trimite după banĭ; dar' ómeniĭ din causa greutâţilorŭ cellorŭ marĭ si necurmate alle tributelorŭ, părăsescŭ ţérră si fugŭ, cari în Turcia, cari în Trasilvania; miserulŭ boiariŭ neputândŭ să sĭ scóţă baniĭ, trebue (ba

---

tantummodo hoc anno a Provincia 2800 crumenas numeravi, quas accepisti, sed nescio, cui dedisti? Quo audito jussit illi accelerare mortem, et ipsi est inventus (póte că *injectus* sau *incussus*?) palus uno cubito in secessu.

Quando vult aliquem nobilem ad summam egestatem compellere, dat ei aliquod officium magnum, et urget illum, ut det sibi mutuo pecuniam, quam suo tempore a provincia accipiet, et dat illi mandatum, ut a provincia in tali Loco tantam accipiat Summam. Ille pauper nobilis mittit pro pecunia; sed homines ob assiduas et immanissimas gravitates tributorum relicto patrio solo fugerunt, quis in Turchiam, quis in Transylvaniam, ille pauper nobilis non potens extorquere suam pecuniam, debet vendere (etiam cogitur)

e si constrînsŭ) să sĭ vînză averile si să plătéscă creditorilorŭ. Pentru că de multe orĭ constrînge pre boiarĭ cu puterea, adecă cu legăturĭ si cu prinsorĭ, ca să-ĭ împrumute banĭ. Légă pre ómenĭ de parŭ despoiaţĭ cu mânile în spate, si nu-ĭ pasă décă e frigŭ sau gerŭ, décă e ninsóre sau plóie, vîntŭ sau ardóre de sóre; ci asià legaţĭ si strînsĭ în cătusile celle maĭ grelle, îi ţine multŭ în unŭ locŭ deschisŭ, dinaintea curţiĭ. Asià face cu boiariĭ ceĭ marĭ.

Din boiariĭ ceĭ maĭ micĭ pre cari vrea să-ĭ adducă la serăcie, face ispratorĭ, si le. impune ca să iea unŭ numerŭ de banĭ din cutare judeţŭ. Ei se ducŭ cu tótă diliginţia, cerŭ de la acei-à pre cari-ĭ potŭ afla, le iéu boiĭ si ver-ce alte animale, îĭ légă, îĭ batŭ, căsnescŭ si-ĭ chinuescŭ cu născocirĭ satanice; cu tó-

---

sua bona et solvere debitoribus; nam multoties cogit nobiles vi, hoc est vinculis et carcere, ad praestandam sibi pecuniam. Ligat nudos ad palum manibus retroligatis, non curat, si est frigus vel gelu, si sunt nives vel pluviae, venti vel ardor solis. Sed sic ligatos vel vinctos compedibus gravissimis in propatulo ante Aulam loco diu morari facit. Sic facit de proceribus.

De minoris ordinis Nobilibus, quos ad egestatem impellere vult, facit eos exactores, et imponit eis, ut certum numerum pecuniae a tali, vel tali districtu accipiant; vadunt illi omni cura adhibita, quaerunt ab illis, quos invenire possunt, abducunt eis boves et quaeque alia animalia, ligant eos, torquent, vexant et Satanicis affligunt inventionibus, tamen cum homines miseri non habeant, quid darent, eos ad ultimum relin-

te aceste-à cându ómeniĭ miserĭ n'au ce să dea, îĭ lassă în fine, si vinŭ la principe, neputândŭ să adducă numerulŭ deplinŭ. Atuncĭ din commândulŭ Princĭpeluĭ îndată se arruncă la închisóre, pînă cându-sĭ vîndu lucrurile si starea lorŭ si satisfacŭ tirannuluĭ. Din acéstă causă țérra Românéscă e desiértă de ómenĭ.

De cândŭ este acest'-à Principe (crezŭ că e allŭ zecelé annŭ) décă s'ar adunà tóte lacremile câte s'au versatŭ de miserii appesațĭ de nedreptatea luĭ, s'ar face o baie destullŭ de mare ca să se póte scăldà commodŭ. Dar' me temŭ să nu-ĭ fie luĭ o baie eternă foculŭ de puțiósă si de pecură.

Acestŭ Principe e Domnŭ, e Banŭ, e Vornicŭ etc. e tóte.

†După Principe e Banulŭ. Dregătoria luĭ este: Să siază la Craiova; avea dreptŭ de a judecà în causele criminale si óre-care civile ca si Principele, dar' dela

---

quunt; veniunt ad Principem et plenum numerum afferre haud possunt. Jussu Principis illico incarcerantur, donec venditis suis rebus et possessionibus tyranno satisfaciatur. Ideo Valachia est deserta.

A quo est iste princeps (credo quod sit decimus annus) si omnes lachrymae, quae ex injustitia ejus ab oppressis miserabilibus effusae sunt, esset sufficiens balneum in quo commode balneari posset. Sed timeo, ne sit ipsi balneum aeternum ignis sulphuris et picis.

Iste Princeps est Princeps, est Banus, est Vornik etc. est et omnia.

†Post Principem est Banus. Cujus officium est: Residere Kraiovae, habebat jus in criminalibus, et in

pórta de ferrŭ pînă în rîulŭ Oltulŭ. Am zissŭ în óre-care civile, pentru că în causele de împărţirea proprietâţilorŭ, attîrnă sentenţia de la singurulŭ Principe cu totŭ Senatulŭ (divanulŭ). Acest'-à sĭ are Locuţiitoriulŭ seu.

Vorniculŭ cellŭ mare, adecă Judecele curţiĭ, are suptŭ sene mulţĭ alţĭ Vornicĭ, pre cari-i face ellŭ, décă Principele vrea să lŭ lasse. Din dregătoria sa are venitŭ bunŭ.

†Logotetulŭ cellŭ mare, adecă marele Cancellariŭ, are suptŭ sene mulţĭ Logoteţĭ, dar' Logotetulŭ allŭ doilé este după dînsulŭ, si după allŭ doilé este Logotetulŭ de Vestiărie, are venitŭ de la scrissorĭ si diplomate, adecă dela sigillulŭ principeluĭ; ellŭ iea dóue părţĭ si Logotetulŭ allŭ doilé a treia.

†Vestiariulŭ cellŭ mare, dregătorie mare si lucrativă. Datoria luĭ este, să numere toţĭ baniĭ adussĭ,

---

aliquibus civilibus sicut et Princeps, sed a porta ferrea usque ad flumen Alutam. Dixi in aliquibus civilibus, quia in controversiis divisionis possessionum ad solum principem cum toto senatu sententia attinet. Hic habet suum Locumtenentem.

Vornik supremus, id est Judex Curiae, habet sub se multos alios Vornikos, quos ipse facit, si princeps concedere vult. Ex officio habet proventum bonum.

†Logotheta magnus, id est supremus Cancellarius, habet sub se multos Cancellarios, sed secundus Cancellarius est post ipsum, et post secundum est Cancellarius Camerae sive Vestiariae, habet proventum ab eptis et diplomatibus, id est a sygillo principis, ille accipit duas *partes*, et secundus Cancellarius tertiam.

să-ĭ sigilleze, si să-ĭ dea cui sunt de datŭ, să priimés-că quietanție, si să dea socotélă acumŭ Principeluĭ, éră mai înainte Senatuluĭ (divanuluĭ). Să provază de pânnurĭ, de mătăssăriĭ, de pânnurile aurite si carmesine, si de blanele de samurŭ si de alte peĭ prețióse, atâtŭ pentru Principe câtŭ si pentru darurĭ etc. Totŭ de dregătoria luĭ se ține de a mutà tributele ordinarie dela unŭ satŭ la altulŭ.

†Spătariulŭ cellŭ mare, adecă Ducele de resbellŭ sau Generariulŭ supremŭ, tótă miliția căllare e suptŭ dînsulŭ. In campulŭ de resbellŭ e cellŭ d'ântâiŭ după Principe, afară de Banŭ si de Vornicŭ. Suptŭ ellŭ sunt toțĭ Căllariĭ sau Căllărasii, cari-ĭ dau darurĭ pre totŭ annulŭ. Se numeră Crucĭ, in o cruce e unulŭ, décă e avutŭ, décă sunt maĭ seracĭ, doĭ sau treĭ sau patru, si dela fie-care cruce capetă unŭ leŭ, unŭ mozŭ de grâu, si unulŭ de orzŭ, unŭ carrŭ de fînŭ si unulŭ de lemne, si aceste-à pre fie-care annŭ.

---

†Spatarius magnus, id est Campi Dux sive supremus Generalis, tota equestris militia est curae ipsius, in Campo est post principem primus, excepto Bano et Vorniko. Sunt sub ipso omnes Calerasci sive equites, qui ipsi dona coacta dant singulis annis. Numerantur cruces, in cruce sunt, si divites, unus; si pauperiores, duo vel tres vel 4. et ab unaquaque cruce accipit unum Leoninum, unum modium tritici, et alterum hordei, carrum faeni et carrum lignorum et hoc singulis annis.

†Peharnik magnus, id est Pincerna, qui in magnis solemnitatibus vinum offert principi. Est officium magni honoris et utilitatis, sed nunc nullius etc.

†Păharniculŭ cellŭ mare, adecă Pocillatoriulŭ care în solennitâţile celle marĭ dă vinŭ Principeluĭ. Este o dregătorie de mare onóre si fórte lucrativă, dar' acumŭ nu însemnéză nimica. Suptŭ dînsulŭ sunt Păhărniceiĭ cari mergŭ assemine căllărĭ la resbellŭ ca si Căllărasci; acesti-à fură o dată avuţĭ si dà multe lucrurĭ Păharniculuĭ, acumŭ ellŭ este preste Rossi.

Cluciariulŭ cellŭ mare, adecă Clavigerŭ (pórtăchiei). Dregătoria luĭ este să provază de pâne, de vinŭ, de orzŭ, si de altele asseminé, nu numai pentru curte, ci si pentru óspeţĭ, turcĭ si solĭ. Suptŭ dînsulŭ sunt doĭ Cluciarĭ de arie, adecă de bucate, si unulŭ de pivniţă, adecă de vinŭ.

†Comisulŭ cellŭ mare, adecă Prefectulŭ staululuĭ, are suptŭ sene unŭ allŭ doilé, treilé, patrulé si mulţĭ alţĭ Comisĭ. Datoria lui este să provază de fînŭ atâtŭ pentru staululŭ Principelui câtŭ si pentru caii óspeţilorŭ; mai înainte avea venitŭ bunŭ.

Sub illo sunt Peharnici, qui et illi equestres, sicuti et Calerasci, sive equites ad bellum vadunt, fuerunt olim divites et dona multa Peharniko dabant, nunc est super Roscios.

Kylyucer magnus, id est Claviger; ad illum pertinet provisio panis, vini, ordei, et similium non tantum pro Aula, sed etiam pro hospitibus, Turcis et legatis. Sub illo sunt Kylyuceri di Aria duo, id est Clavigeri frumenti; Kylyucer di piuniça unus, id est claviger cellae vinariae.

†Komis magnus, id est Stabuli praefectus, habet sub se secundum, tertium et quartum, et multos alios, *ad ipsum pertinet* faenum tam Stabulis principis,

Stolnieulŭ cellŭ mare, adecă Prefectulŭ cuinei (maĭ bine allŭ mesei), are suptŭ sene pre Siufariulŭ cellŭ mare, adecă prefectulŭ bucătarilorŭ, care e boiariŭ, si mulţĭ alţĭ Stolnicĭ.

Pitariulŭ cellŭ mare (óre-cumŭ Carpentariŭ), adecă prefectulŭ carrelorŭ si allŭ callescilorŭ, are suptŭ sene alţĭ Pitarĭ.

Medeniciariulŭ (Malluviariŭ) introdussŭ în ţérra Românắscă de Principele Gregoriŭ Ghica, care în solennitâţile celle marĭ tórnă apă Principeluĭ ca să-sĭ spelle mânile.

Slugiariulŭ cellŭ mare, era mai înainte unulŭ, acumŭ sunt patru, provede de carne atâtŭ pentru curte, câtŭ si pentu porţionile ce se daŭ Turcilorŭ si altorŭ óspeţĭ.

Siătrariulŭ cellŭ mare. Datoria luĭ e să provază de siatre (corturile de resbellŭ).

---

quam pro equis hospitum praeparare; habebat proventum bonum.

Stolnik magnus, Culinae praefectus, habet sub se Sciuforum magnum, qui est nobilis, quasi cocorum praefectum, et multos alios Stolnikos.

Pitar magnus, Curruum et Carrorum curae praepositus, habet sub se alios Pitaros.

Medenicer, a Principe Gregorio Gika in Valachia constitutus, qui in magnis solemnitatibus infundit aquam ad lavandas manus principi.

Sluxer magnus, erat unus, nunc sunt 4. qui curam habent carnis tam pro Aula, quam pro partibus turcis et aliis hospitibus dandis.

Sciatrar magnus, ad quem attinet cura Tentoriorum.

Serdariŭ de Mazîlĭ, adecă locuţiitoriulŭ Principelui preste boiariĭ cari au fostŭ în dregătorie si acumŭ sunt privaţĭ, si óre-cumŭ preste toţĭ boiariĭ. Mai înainte era o dregătorie de mare importanţiă, acumŭ nu însemnéză nimica.—Acesti-à sunt Senatorĭ, si siedŭ lângă Principe în Senatŭ (Divanŭ), sau în adunarea publică, si cândŭ Principele pronunţiă sentenţia în causele civile sau criminale.—Dintre cei ce assistŭ, sunt acesti-à:

†Postelniculŭ cellŭ mare, adecă Prefectulŭ supremŭ allŭ curţiĭ, sau Marescalculŭ ţerreĭ. Mai înainte era o dregătorie de mare demnitate, onóre si folosŭ; acumŭ unŭ neguţătoriŭ grecŭ seracŭ se bucură de acéstă demnitate si putere; si s'a escusatŭ de multe orĭ la Principele să lŭ ierte, să nu póte să ducă o sarcină atâtŭ de mare, pentru că tóte veniturile acesteĭ dre-

---

Serdar de Masali, id est Locumtenens Principis super Nobiles, qui fuerunt in officio et sunt privati, et quasi super omnes Nobiles; erat aliquando magni momenti hoc officium, nunc vero nullius. Hi sunt senatores, et assident principi in publico Senatu, sive in Concilio, et quando princeps dat sive dicit sententiam in civilibus, sive in criminalibus. Ex astantibus sunt hi:

†Posteylnik mayre, id est Summus Aulae praefectus, sive provinciae Mareschalcus. Officium magnae dignitatis, honoris et emolumenti erat antea. Nunc quidam pauper Mercator Graecus hac gaudet dignitate, et vi, quia multoties excusavit se apud principem, quod non possit sustinere tantum pondus, et hoc, quia omnes proventus huic officio princeps usurpat. Ad

gătoriĭ le a usurpatŭ Principele. Datoria Postelnicu-lui este să întroducă pre toţĭ ómeniĭ ceĭ mari la Principe. Ellŭ determină audienţia Principeluĭ. Are porţionĭ dela Principe, suptŭ protecţionea luĭ sunt multe orasie, care acumŭ se află cu totulŭ desiérte. Sunt în ţérră si Postelniceĭ de la care are darurĭ. Suptŭ dînsulŭ sunt siésse Postelnicĭ, care stau lângă Principe pre cari-i trimitte Ppincipele la persone însemnate sau să le adducă la dînsulŭ, sau să le facă cunoscută voinţia si binevoinţia luĭ.

Armasiulŭ cellŭ mare, adecă precumŭ zicŭ Venetianii, *Capetan grande*, sau Romanii *Barigel*, adecă prefectulŭ dreptâţii. Suptŭ ellŭ sunt alţĭ patru subordinaţĭ, si mulţĭ Armăsiei, óre-cumŭ micĭ satelliţĭ. Acestŭ Armasiŭ mare este si prefectulŭ tunurilorŭ de resbellŭ; învită pre soldaţĭ la bătălie, îĭ îndémnă si-ĭ

Posteylnikum spectat omnes viros magnos ad principem ducere. Audientiam principis ille indicit. Habet partes sive portiones a principe, sunt sub protectione illius multa oppida, nunc vero prorsus deserta. Sunt et per provinciam Postelnicei a quibus habet donaria; sub ipso sunt alii 6 Postelnici, qui astant principi, quós ad graves personas vel ad principem adducendas, vel ad principis voluntatem et benevolentiam annuntiandam mittit princeps.

Armasc mayre, id est, ut Veneti dicunt, Capetan grande, vel ut Romae Barigel, id est praefectus Justitiae, sub quo sunt alii 4 subordinati, et multi Armasçei, quasi parvuli Satellites. Hic Armasc mayre est etiam praefectus Tormentorum Belli, ad pugnam milites provocat, admonet et cogit, Rei Tormentariae

constringe; si commàndă artillăria. In pace, după commândulŭ Principeluĭ, prinde pre boiarĭ, ĭĭ légă, ĭĭ torturéză si-ĭ omóră, le taie limba, urechile, nasulŭ, mânile, piciórele si altele. De dînsulŭ ascultă satellițiĭ, prefecutulŭ prinsorii, si carneficele Çiganŭ. Cu tóte aceste-à e în mare onóre si are bunŭ venitŭ.

Vătafŭ de Aprozĭ, adecă prefectulŭ acellorŭ servitorĭ cari sunt ispratorĭ, umblă în unele servițe civile si în alte servițe alle Principeluĭ si alle communitâții (precumŭ era mai înainte). In cădință luĭ este să scóță datoriile celle maĭ marĭ; adecă cândŭ ver-unŭ debitoriŭ se judecă, prin commândulŭ luĭ se arruncă în altă prinsóre, nu în puscărie, adecă în prinsórea criminalilorŭ. Dar' acumŭ si pentru datoriĭ se arruncă în puscărie. Asseminé se ține de dregătoria luĭ să scóță

---

praeest. Domi jusu principis optimates capit, vincit, torquet, jugulat; linguas, aures, nasos, manus, pedes et similia secat. Ei obtemperant Satellites, praefectus Carceris et Çingarus Carnifex. Tamen est in magno honore et habet magnam utilitatem.

Vatah di Aprosi, id est praefectus illorum Ministrorum, qui sunt exactores, qui in nonnullis civilibus, et in aliis principis sive communitatis (ut prius erat) Servitiis versantur. Ad illum spectat, debita graviora exigere; utpote, quando aliquis debitor convincitur, illius jussu in carcere alio, et non in Puscharia, id est in carcere Criminalium ponitur. Nunc autem et pro debitis in Puscharia. Pertinet etiam ad illum, omnia tributa, quae ad Imperatorem Turcarum, sive ad Principem pertinent, ab exactoribus Magnatum, sive Boye-

tóte tributele care se dau Imperatoriuluĭ Turcescŭ sau Principeluĭ dela ispratoriĭ boiarilorŭ, sau si dela boiarĭ însisĭ. Din datoriile scósse, are a zecea parte; ellŭ capetă dóue pârţĭ, si a treia Ciausiulŭ luĭ. Are suptŭ sene mulţĭ Aprozĭ.

Ciausiŭ de Aprozĭ, locuţiitoriulŭ Vătafuluĭ.

Portariulŭ cellŭ mare, pre care Turinesiĭ lŭ numescŭ Maiestru de Ceremonii la curtea Duceluĭ de Savoia. Datoria luĭ este să întîmpine si să priiméscă pre Agii turcĭ si pre ómeniĭ ceĭ marĭ, să-ĭ ducă în cetate, să le caute ospetăriĭ, să le arrete loculŭ unde să-sĭ priiméscă parţionile, si să le adducă darurile dela Principe. Si cândŭ la încheiarea causeĭ se punŭ semnele de otarŭ între sate, trebue cu voia Portariuluĭ să se afle de faţă unulŭ dintre Portarĭ, dară cu folosulŭ seŭ. Acest'-à are bunŭ venitŭ, si

---

rorum, et etiam ab ipsismet Magnatibus exigere. Ab exactis debitis habet decimas, et ille accipit partes duas, et tertiam suus Ciavus. Habet sub se multos Approsos.

Ciavus di Aprosi, Locumtenens Vatahi.

Portar mayre, quem vocant Taurini in Aula Ducis Sabaudiae Magister Ceremoniarum. Illius officii est Agas Turcicos et homines magnos in occursu recipere, eos ad Civitatem ducere, hospitia procurare, portionum loca indicare et dona a principe ipsis apportare, etiam quando lite conclusa pagorum limites assignantur Portarii licentia aliquis ex Portariis adesse debet; sed cum sua utilitate. Hic bonam utilitatem habet et dona etiam a Turcis; habet sub se multos

taros.

daruri dela Turci. Suptŭ sene are mulți Portari.

†Aga cellŭ mare. Dregătorie mare si lucrativă. Ellŭ e Prefectulŭ sau Generariulŭ pedestrilorŭ, si se chiamă Aga de Dorobanți. Dorobanții sau Pedestrii Români, sunt acei Militari cari veghiéză la pórta curții, păzescŭ si cetatea, si mergŭ si la resbellŭ. Pre acesti-à în batjocură îi numescŭ Papistasi. (Bine ar fi dăcă asiŭ vedé Papistŭ si pre Aga si pre toți). Si precumŭ Spătariulŭ priimesce daruri dela Căllărasi, asià si Aga dela Dorobanți, adecă dela Pedestri, de cari au fostŭ mai înainte patru sau cinci mii de cruci, ér' acumŭ sunt numai o mie. Aga e si preste Seimeni si preste toți Lefegii si Scutelnicii, de la cari n'are daruri. Seimenii sunt Stipendiari pedestri, cari nu-sŭ Români, ci Bulgari, Greci si Serbi, camŭ la 1000. Lefegii sunt Stipendiari Sassi Trasilvani, cari veghiéză

---

†Aga mayre. Officium magnum, utileque. Est praefectus sive Generalis Peditum, vocatur Aga di Darabançi. Darabançi sunt Valachi pedites, illi milites, qui et excubias portae Aulae faciunt et Guardiam Civitatis, etiam ad bellum procedunt. Hos in ludibrium vocant Papistasci, hoc et Papistas. (Utinam et Agam et omnes videam Papistas.) Et sicut Spatarius accipit dona a Calarascis, id est ab equitibus, eodem modo et Aga a Darabancis, id est a peditibus, ex quibus antea fuerunt 4 vel 5 millia cruces, et nunc sunt solum mille. Praeest Aga et Seymenis et omnibus Lafagiis et Scotelnicibus, a quibus non habet dona. Seymeni sunt pedites stipendiarii, qui non sunt Valachi sed Bulgari, Graeci et Rasciani, erunt c[illegible]. Lofagie, id est Stipendiarii sunt Tra[illegible]nes

la pórta Principessei. Scutelnicii sunt Românï, îndem naţï la miliţia callare prin óre-cari privilegie, dar'-crucea lorŭ e cellŭ puţinŭ de patru, cellŭ multŭ de optŭ ómenï însuraţï. După Spătariulŭ cellŭ mare, Aga are cellŭ d'ântâiŭ si maï de aprópe folosŭ. Acumŭ e Spătariŭ fratele Principeluï, Agă ginerele luï.

†Căpitanulŭ cellŭ mare este Căpitanulŭ Dorobanţilorŭ, óre-cumŭ locuţiitoriulŭ Agâï; are a treia parte din darurï.

Dorobanţiï facŭ multe lucrurï Agâi si Căpitanuluï construindŭ case, adducândŭ lemne, făcândŭ gardurï, săpândŭ pescăriï si altele assemine. Si acestŭ Căpitanŭ are mare venitŭ din dregătoria sa.

†Logotetulŭ allŭ doilé, dă Principeluï să subscrie

---

qui ad portam Principissae excubant. Scotelnici sunt Valachi, qui aliquibus privilegiis illecti equestrem militiam agunt, sed illorum crux est ad minus 4. hominum, et ad majus 8. habentium uxores. Post Spatarium magnum Aga primam et proximam habet utilitatem. Pro nunc Spatarius est frater principis, et Aga Gener.

†Kopetan mayre, est Capetaneus Darabanzzorum, quasi vices tenens Agae; habet tertiam partem donorum.

Multos labores faciunt Darabançi Agae, et Capetaneo in construendis domibus, in adducendis lignis, in faciendis sepibus, in fodiendis piscinis et in similibus. Et hic Capetaneus ex suo Officio habet magnam utilitatem.

†Cancellarius secundus, Logofet al doyle, literas *et diplomata et omnes* expeditiones offert principi

scrissorile, diplomatele si tóte espedițiónile, si le sigilléză. Citesce celle necessarie in Senatulŭ publicŭ. Are a treia parte din venitulŭ Cancellarieĭ. Introduce la Principe pre Egumenĭ, si provede de monaschi; e óre cumŭ procuratoriulŭ lorŭ.

†Vestiariulŭ allŭ doilé. (Scriitoriulŭ zice aicĭ: «Am uitatŭ să puiŭ pre Vestiariulŭ cellŭ mare, care e prefectulŭ Tesauruluĭ, si vine immediatŭ după Logotetulŭ cellŭ mare.» Insă noĭ l'amŭ pusŭ acolo). Vestiariulŭ allŭ doilé, adecă allŭ doilé Camerasiŭ sau Prefectŭ allŭ Tesauruluĭ, si

†Vestiariulŭ allŭ treilé, sunt Ajutătoriĭ luĭ.

†Treĭ Logotețĭ în Vestiărie, adecă Cancellarĭ. Fiecare dintre eĭ priimesce celle ce sunt de priimitŭ si

---

subscribendas, et sygillo muniendas. Legit, quae sunt necessaria in plublico Senatu. Habet tertiam partem utilitatis Cancellariae; etiam Hegumanos sive Abbates Monasteriorum ad Principem ducit, et ille habet curam Monachorum, est quasi procurator ipsorum.

†*Vestier al doyle.* Oblitus sum ponere Vestierium Magnum; Vestier mayre post Logothetam magnum immediate est Camerae praefectus, Officium magnum et utile adeo. Illius muneris est: omnem pecuniam adductam numerare et obsignare, et cui danda est, dare; et quietantiam sive riceutam accipere, et principi modo, antea Senatui, rationem reddere. Pannos, oloserica, pannos auratos, tabinos, Carmesinos, etc. providere, etiam pelliceos ex Zibelinis et ex aliis pretiosis pellibus tam pro principe, quam pro donativis etc. Spectat quoque ad ipsum etiam ordinaria tributa mutare ex uno pago ad alium.

le scrie, dă celle ce sunt de datŭ si le scrie. Lucréză pre rândŭ unulŭ după altulŭ, fie-care o lună. Vestiariulŭ cellŭ mare are suptŭ sene Vestiernicei în țérră, care trebue să-ĭ dea darurĭ, să mérgă la resbellŭ si să plătéscă tributulŭ.

Iusbasia de fustasĭ, Prefectulŭ acellora cari veghiéză la pórta cea din urmă a curțiĭ si pórtă fustĭ (sulițe) dinaintea Principeluĭ (precumŭ e usanția).

Acesti-à toțĭ sunt dregătorĭ aĭ țerreĭ.

Curtea Principeluĭ.

Cămerasiŭ, adecă prefectulŭ tesauruluĭ privatŭ allŭ Principeluĭ.

Cămerasiŭ de rafturĭ, care are grijă de ornamentele cailorŭ.

Vestier al doyle, secundus Camerarius, sive Gazophylacii Praefectus, et

†Vestier al treyle, id est tertius, isti sunt illius coadjutores.

†Tres Logofeti in Vestiaria, id est Cancellarii, quislibet eorum, quae accipienda sunt accipit, et scribit, et quae danda sunt dat et scribit, alternatim quislibet uno mense. Habet Vestier mayre sub se per Provinciam Vesternicei, qui tenentur ei munera dare et ad bellum ire et tributa solvere.

†Jusbasca di fustasci, Praefectus illorum, qui in ultima porta Aulae spicas portantes ante principem (ut moris est) excubant.

Sunt isti omnes Officiales Provinciae.

Aula Principis.

Camarasc, id est Thesauri ejus particularis Praefectus.

Camarasc di Rafturi, qui curam habet ornamentorum, quae ad equos spectant.

Cupariŭ, care dă de beutŭ Principeluĭ. Suptŭ potestatea luĭ sunt zacharulŭ, facerea sierbetuluĭ, caféua, rachiulŭ si tóte dulceţile.

Ciohodariŭ, unulŭ, doi si patru, cari îmbracă pre Principe si lŭ desbracă.

Vătafŭ de copiiĭ din casă, Prefectulŭ pagilorŭ.

Curtea Principesseĭ.

†Vornicŭ Postelnicŭ. Vătafŭ Stolnicŭ. Spătariŭ allŭ doilé e Armigerŭ.

Vătafŭ de curte, provisoriulŭ curţiĭ.

Principele este preste toţĭ. Maĭ înainte se făcea prin allegere, după aceea prin assiezarea (numirea) celluĭ maĭ mare, adecă a Regilorŭ Bulgarieĭ(?), a Despoţilorŭ Servieĭ(?) si a Regilorŭ Ungarieĭ(?) in fine prin a Imperatorilorŭ Turcilorŭ, suptŭ allŭ cărorŭ guvernŭ

Cupar, qui Principi potum offert. Sub illius potestate sunt Zacharum, Confectio Serbet, Kaffa, Crematum et omnes res dulces.

Ciohodar, unus, alter et 4, qui vestes Principis habent, eum induunt et exuunt.

Vatah de Copii d'in Casa, Epheborum Praefectus.

Aula Principissae.

Vornik Posteylnik. Vatah Stolnik etc. Spatar al doyle est Armiger.

†Vatah di Curte, Provisor Aulae.

Princeps praeest omnibus. Fuit per electionem, per Constitutionem majoris, id est Regum Bulgariae, Despotum Seruiae, et Regum Hungariae, ultimato Imperatorum Turcarum, sub quorum Regimine tyrannico tyranniores evaserunt. Graeci in naturalibus sunt pejores Turcis, Bulgari et Serbi, id est Rasciani in

tirannicŭ s'au făcutŭ si maĭ tirannĭ. Greciĭ în celle naturale sunt maĭ reĭ de câtŭ Turciĭ; Bulgariĭ si Serbii ţinŭ fórte tare religionea lorŭ, si păzescŭ ajunurile fórte superstiţiosŭ; dară nu sunt asià de mincinosĭ si însiellătorĭ. Româniĭ sunt inconstanţĭ si iubitorĭ de noutâţĭ; însiellătorĭ ca Greciĭ si fără rusine ca Çiganiĭ.

Toţĭ boiariĭ au Çiganĭ, uséză si abuséză de dînsiĭ ca de servĭ (robĭ), si potŭ să-ĭ vinză si să-ĭ appese precumŭ le place, ca pre servĭ. Çiganulŭ n'are dreptŭ să vorbéscă în tribunal. Acestĭ Çiganĭ sunt bucătariĭ boiarilorŭ; Çiganele sunt educatricile si nutricile copiilorŭ. Si multe alte serviţe assemine facŭ Çiganiĭ si Çiganele.

Tóte monasterile Călugărilorŭ au çiganĭ propriĭ, alle cărorŭ muierĭ, betrâne si tinere, măritate si fete,

---

sua Religione constantissimi, et jejunior. plus quam superstitiosi observatores: et non tam adeo mendaces et seductores. Valachi inconstantes, amatores novitatum. Fallaces ut Graeci, et impudentes ut Çigani.

Omnes Nobiles habent Çinganos, et illis utuntur et abutuntur sicut mancipiis; et ad instar Mancipiorum eos vendere et opprimere, ut vult, possunt. Non habet Çinganus jus in judicio loqui. Hi Çingani, sive Çingari, sunt Magnatum coqui; Çingarae puerorum educatrices et nutrices, et multa alia similia Officia et servitutis ministeria obeunt Çingani et Çinganae.

Omnia Monasteria Calugherorum habent proprios Çinganos, quorum mulieres, anus vetulae, juvenes sponsae et puellae libere per Monasterium ambulant, panem pinsunt, coquinam colunt, domos scopis purgant.

umblă liberŭ prin monasterĭ, facŭ pâne, ferbŭ bucate, metură casele.

In țérra Românéscă sunt multe ordinĭ sau rangurĭ de boiarĭ, cari acumŭ sunt maĭ toțĭ ca si țerranĭĭ. In demonĭ au remasŭ tóte celle naturale, în Românĭ ambiționea, presumționea si altĕ fiie alle superbieĭ. Seracĭĭ din lipsă sunt mincinosĭ.

Sunt apoĭ nobilĭ boiarĭ marĭ (Magnațĭ) pre cari Principiĭ redică si-ĭ appasă după bună plăcerea lorŭ, ba-ĭ împingŭ ca tirannĭĭ pînă la cea din urmă estremitate.

1°. Sunt boiarĭ Mazîlĭ, preste cari e Serdariulŭ.

2°. Sunt Rosii din țérră, cari maĭ înainte au fostŭ boiarĭ fórte avuțĭ, acumŭ vezŭ că sunt ceĭ maĭ seracĭ; preste eĭ e Păharniculŭ cellŭ mare.

Sunt Vornicei, preste cari e Vorniculŭ cellŭ mare.

In Valachia sunt multi Ordines, sive Status diversi Nobiles, qui modo sunt quasi omnes Rustici. In daemonibus integra remanserunt naturalia; in Valachis ambitio, praesumtio et aliae superbiae filiae. Pauperes ex necessitate sunt mendaces.

Sunt porro Nobiles Baroni sive Magnates, quos Principes secundum suum beneplacitum attolunt et deprimunt, immo ut tyranni ad infima compellunt.

1. Sunt Masali Nobiles, super illos est Serdar.

2. Sunt Rosci dan Dara (*sic*), id est Rubei Provinciae, qui olim fuerunt ditissimi Nobiles, nunc video ipsos nigerrimos; super illos est Peharnik mayre.

Sunt Vornicei, super illos est Vornik mayre.

VIII.

Vestiernicei, preste cari e Vestiariulŭ cellŭ mare.
Păhărnicei, preste cari e Păharniculŭ cellŭ mare.
Postelnicei, preste cari e Postelniculŭ cellŭ mare.
Căllărasĭ, adecă Căllari, maĭ înainte era mulţĭ, ér' acumŭ maĭ puţinĭ, cu tóte aceste-à vorŭ fi ca la patru pînă la siésse miĭ, dară nu mai puţinĭ de patru și nu maĭ mulţĭ de siésse miĭ. Câte crucĭ sunt, nu sciŭ, si preste eĭ (precumŭ am zissŭ) e Spătariulŭ cellŭ mare.

Sunt si Darobanţĭ (precumŭ am auzitŭ din gura Principeluĭ, fiindŭ de faţă si Patre Dunod) o mie de crucĭ; dară maĭ înainte era 2000. Pre acesti-à i numescŭ în batjocură Papistasĭ. (Bine décă arŭ fi toţĭ Papistĭ). Preste eĭ este Aga cellŭ mare.

Sunt Megiasĭ, adecă ţerranĭ liberĭ, cari au proprietâţile lorŭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ.

Sunt Vestirnicei, et super illos est Vestier mayre.
Pehornicei, et super illos est Pehornik mayre.
Sunt Posteylnicei, et super illos Posteylnik mayre.
Sunt Calarasci, id est equites, prius erant multi, nunc autem pauciores, sed erunt inter 6. et 4. millia, non minus ad 4, nec plures ad 6, quot autem cruces sunt, nescio, et super illos (ut dixi) est Spatarius magnus.

Sunt etiam Darabançi (ex ore Principis audivi, erat (aderat?) et Pater Dunod) sunt mille cruces; antea erant 2000. Hos vocant pro illusione Papistasci. Super illos est Aga mayre. Utinam omnes sint Papistae.

Sunt Megiasci, id est liberi agrestes, qui suas proprias possessiones secundum plus et minus ha-

Sunt Românii, adecă țerranĭ vînduțĭ, pre carii possedŭ boiarii cu dreptŭ ereditariŭ, si vîndŭ, si cumperă partea bărbătéscă, precumŭ le place.

Sunt Çiganiĭ, dintre cari nicĭ-unulŭ nu e liberŭ. Sunt umblătorĭ din locŭ în locŭ, dintre cari mulțĭ sunt aĭ Principeluĭ, mulțĭ Blâncovenescĭ, mulțĭ Năsturellescĭ, dară maĭ toțĭ Năsturellesciĭ carii era mulțĭ, umblă din locŭ în locŭ prin Bulgaria si plătescŭ tributŭ Turcilorŭ. Se băptéză si ajună; scest'-à e singurulŭ semnŭ de Crestinetate într'însiĭ. Ceilalțĭ Çiganĭ domesticĭ, servescŭ Domnilorŭ lorŭ, precumŭ am zisŭ maĭ susŭ.

Despre Catolicĭ.

Era Sassĭ în țérra Românéscă în 4 locurĭ, dintre care dóue era maĭ însemnate, maĭ allessŭ Tîrguvestei lângă rîulŭ Jalomița, scaunulŭ Principelorŭ si Mitro-

---

Sunt Rumani, id est Rustici venditi, quos jure hereditario Domini nobiles possident, et virilem sexum vendunt, emunt, prout ipsis melius videtur.

Sunt Çingari sive Czingani, quorum nullus est liber. Sunt vagi, quorum multi sunt Principis, multi Brankovani, et multi Nosturelli, sed quasi omnes Nosturelli, qui multi erant, per Bulgariam vagantur, et Turcis tributum dant. Baptizantur et jejunant, hoc solum est signum in illis Christianitatis. Alii Çigani domestici serviunt Dominis suis, ut supra dixi.

De Catholicis.

Erant Saxones in Valachia in 4. locis, ex quibus duo erant precipua, praesertim Tergovistium ad amnem Jalouniça situm, Sedes Principum, et Valachiae et Moldaviae Metropolis. Ibi Aula Principis in modum

polia ţerreĭ Românescĭ si a Moldavieĭ. Acollo e curtea Principeluĭ construită în formă de unŭ mare castellŭ, si încinsă cu unŭ bunŭ zidŭ cu puţinŭ lucru, dar' cu ceva maĭ multŭ ar puté să se formeze unŭ castellŭ fórte tare. Allŭ doilé tîrgŭ a fostŭ Rômniculŭ lângă rîulŭ Oltulŭ care taie munţiĭ Carpaţĭ, nu departe de gura acestui-à în unŭ siessŭ bunŭ, Scaunulŭ episcopal, maĭ înainte a fostŭ a dóua cetate a ţerreĭ Românescĭ. Allŭ treilé Câmpulungŭ, care pînă în zillele nóstre a fostŭ cellŭ d'ântâiŭ după Bucurescĭ; dară de cândŭ se mutasse scaunulŭ din Tîrguvesteĭ. Si allŭ patrulé Baia de Aramă, mineră de aramă, între munţĭ si de puţină însemnare. In celle treĭ maĭ susŭ zisse, (nu sciŭ décă si în allŭ patrulé din urmă) era treĭ bisericĭ sau temple si treĭ monasterĭ de monachĭ aĭ St. Francescu, fundate de ferici-

---

magnae arcis constructa, et bono muro cincta pauco labore, et non tam pauco posset fortissima construi. Secundum Oppidum fuit Ribnik ad flumen Alutae Carpasium montem scindentis non procul a faucibus in bona planitie situm. Sedes Episcopalis, et fuit Oppidum sive Civitas secunda in Valachia 3um Campus-longus, qui usque ad haec tempora fuit post Bukurestinum primus; sed a quo fuit mutata sedes a Tergovistio; et 4um Boia di Rome, Fordinae aeris, est in montibus, et parvi momenti. In supradictis tribus, nescio an in quarto ultimo, erant tres ecclesiae sive templa et tria Monasteria Monachorum S. Francisci a B. P. Joane Capestrano fundata. Ingravescente autem haeresi lutherana, illi Catholici vel scandalizati, vel privati sacerdotibus, facti sunt Valachi, exceptis Cam-

tulŭ Părinte Joanne Capestranu. Dară întroducându-se eresia luterană, aceĭ Catolicĭ sau scandalizaţĭ sau lipsiţĭ de preoţĭ s'au făcutŭ Românĭ, afară de Câmpulungianĭ cari au trecutŭ la eresia luĭ Luterŭ. Éră proprietăţile bisericescĭ, câmpii si alte possessionĭ immobile si mobile dimpreună cu scrissorile autentice si cu privilegiele le au luatŭ Românii si le au datŭ uităriĭ. Dară Câmpulungianiĭ persistândŭ ca ereticĭ în cerbicia lorŭ, pre timpurile Principeluĭ Mateiŭ Băssarabă s'au întorsŭ la sînulŭ St. Bisericĭ prin lucrarea religiosilorŭ Sântuluĭ Francescu si prin sudórea Archiepiscopuluĭ de Sofia Vicariulŭ Apostolicŭ în ţérra Românéscă. Insă nu toţĭ dintre eĭ au fostŭ Luteranĭ, ci mulţĭ Românĭ, de si partea cea maĭ mică. Pre timpulŭ acell'-à ereticiĭ, cândŭ unulŭ cândŭ altulŭ au trecutŭ la Românĭ, asià în câtŭ numaĭ cinzecĭ de familiĭ remaseră în eresie, cari s'au făcutŭ toţĭ Catolicĭ.

---

pilongensibus, qui ad Lutheri haeresin se inclinarunt. Possessiones autem ecclesiasticas, rura et alia immobilia et mobilia, cum literis authenticis et Privilegiis acceperunt Valachi, et aeternae oblivioni dederunt. At Campilongenses cum persisterent in eorum pertinacia haeretici, tempore Matthiae Basarabae Principis, laborantibus Religiosis S. Francisci, et insudante Archiepiscopo Sophiensi Vicario Apostolico in Valachia, ad gremium S. Ecclesiae reversi sunt. Nec omnes ex illis fuerunt Lutherani, sed multi, licet minor pars, Valachi; eo tempore haeretici, quando unus, quando alter ad Valachos declinarunt; ita ut solum quinquaginta domus, sive familiae in haeresi remanserint, qui omnes Catholici facti sunt. Hi usque ad hanc diem conservant

Acesti à păstrézĕ pînă în zioa de astăzĭ sigillulŭ communităţiĭ, cu tóte că s'au luptatŭ fórte agerŭ pentru dînsulŭ înaintea tuturorŭ Principilorŭ.

Pre timpulŭ Principeluĭ modernŭ, nora Judiceluĭ Andrea celluĭ maĭ susŭ numitŭ, care maĭ înainte a fostŭ Română, si trăindŭ încă bărbatulŭ eĭ se făcusse Catolică si născusse doĭ fiĭ, după mórtea luĭ a luatŭ pre amendoĭ fiiĭ, unulŭ de 6, si cell' altŭ de 9 annĭ, si s'a dussŭ la Patriarchulŭ Jerusalimuluĭ, de care fu priimită graţiosŭ, si s'a rebăptezatŭ pre sene si pre amendoĭ fiiĭ, si a căpetatŭ de la Patriarchŭ si de la Principe carte de scutire, ca să nu plătéscă nicĭ tributŭ nicĭ dicĭmă. După allŭ căreĭ essemplu, maĭ mulţĭ vezîndu-se appesaţĭ, si alte muierĭ cu copiiĭ lorŭ din causa folosuluĭ sĭ au părăsitŭ legea. In câtŭ pentru mine, si décă ar fi acea muiere si altele, si

---

Sygillum Communitatis, licet pro illo apud omnes successive Principes acrissime (*sic*) litigatum est.

Tempore hujus moderni Principis nurus supradicti Judicis Andreae, quae prius fuit Valacha, et vivente suo marito facta est Catholica, et genuit duos filios. Postquam autem mortuus est maritus ejus, illa accepit utrumque filium, unum 6. alium 9. annorum et adivit Patriarcham Hierosolymitanum, a quo benigne recepta rebaptizavit se, et utrumque filium, ac habuit a Patriarcha, et a Principe literas immunitatis ita, ut nec tributum, nec decimas solvat. Cujus exemplo plures videntes se oppressos, et aliae mulieres cum filiis commoditatis causa apostatarunt. Quantum est ...e, et si esset illa mulier, et aliae, aliique, et qui...omines, qui relictis uxoribus facti sunt Schis-

alțĭ ómenĭ cari lăssându-sĭ soțiile s'au făcutŭ schismaticĭ si au luatŭ femeĭ schismatice, décă ar sta în puterea mea, morțiĭ nu i asiŭ dà, dar' i asiŭ pedepsi în drumurile publice cu bătâĭ aspre si-ĭ asiŭ însemnà cu marca infamieĭ perpetue, sau i asiŭ reduce la sînulŭ biserichĭ.

Acumŭ sunt în Câmpulungŭ, nu sciŭ, maĭ multŭ sau maĭ puținŭ de 10 familiĭ Catolice, dóue din timpurĭ nepomenite servescŭ Parochuluĭ, ceilalțĭ fórte seracĭ stînsĭ si enervațĭ suffere multe relle si casne de la Românĭ. Le zicŭ lorŭ: Băptéză-te păgâne, ca să-țĭ luâmŭ o maĭ mică summă. Parochulŭ lorŭ e fratele Martinŭ Tobia din ordinea St. Francescu, născutŭ acollo.

Sunt prin țérra Românéscă maĭ mulțĭ de 100 de Catolicĭ din Chiprovațĭ si din Copillova, cari facŭ

---

matici, et Schismaticas ducunt, si in mea potestate essent (non mortem curarem inferri), sed severis verberibus per publicas plateas et stemmate infamiae perpetuae eos puniri curarem, et ad gremium ecclesiae deducere.

Nunc sunt Campilongi nescio plus, vel minus, quam 10. familiae Catholicorum, duae ex immemorato tempore inserviunt Parocho, alii pauperrimi exhausti et enervati, multa mala et afflictiones a Valachis patiuntur. Dicunt ipsis: Baptizate Pagane, ut minorem summam a te accipiamus. Parochus illorum est frater Martinus Tobias Ordinis S. Franc. de observantia ibi natus.

Sunt per Valachiam plus quam centum Catholici Chiprovatienses et a Copilova, qui mercaturam agunt.

negoțŭ. Soțiile lorŭ si familiile sunt în Chiprovațĭ si în orasiele circunvecine. Afară de vâmĭ dau Principelui 600 leĭ, si adese de câte treĭ patru orĭ pre annŭ. Alțĭ Catolicĭ nu sunt, afară de ver-câțĭ-va Moldavĭ, cari âmblă în cócĭ si în collé, asteptândŭ altă stare a Moldavieĭ.

In Bucuresćĭ, unde e scaunulŭ Principeluĭ, sunt ver-câțĭ-va soldațĭ Catolicĭ, dară seracĭ, sunt treĭ neguțătorĭ Chiprovățianĭ si unŭ scriitoriŭ Polacŭ sau Moldavŭ. A fostŭ o bisericuță, dar' a căzutŭ, eu eram atuncĭ acollo, si am adunatŭ dela meserii Chiprovățianĭ maĭ multŭ de 300 leĭ, dintre care a datŭ Banulŭ Năsturellŭ Românŭ 20, Principele Gregoriŭ Ghica 40. Am începutŭ a zidi, am datŭ banĭ pre cărămizĭ si am addusŭ cărămizĭ; acestŭ Principe era Spătariŭ, a arruncatŭ baniĭ si le a luatŭ pentru sene. Am datŭ

Conjuges eorum et familia est Chiprovatii et in circumvicinis oppidis; exceptis Teloniis dant Principi 600. Leoninos, et multoties ter et quater in anno. Alii Catholici non sunt, exceptis aliquibus Moldavis, qui hinc et illinc, huc et illuc vagantur, exspectantes alium aliquem Moldaviae statum.

Bukuresztini, ubi est sedes Principis, sunt aliqui milites Catholici, at pauperes, sunt 3. mercatores Chiprovatienses et scriba Polonus sive Moldavus. Fuit ecclesiola, sed cecidit, ego eram tunc ibi et congregavi a miseris Chiprovatiensibus plus quam 300. Leoninos, inter quos dedit Banus Nasturellius Valachus 20, et Princeps Gregorius Gika 40. incoepi aedificare, dedi pecuniam pro lateribus, adduxi lateres, hic Princeps erat Spatarius, projecit pecuniam et accepit eos

de nou banĭ, dar' era alte zidirĭ, n'am pututŭ să ceiŭ tóte cărămizile, am pusŭ fundamentele, si am înălţatŭ zidulŭ pînă la brâŭ, nu mi au datŭ cărămizĭ, ba au venitŭ dela curte, si mi au luatŭ si varulŭ si arena, si asià cu tóte că am plătitŭ banĭ pentru materie si am plătitŭ zidarilorŭ, biserica a remasŭ nezidită.

Ér' acumŭ cândŭ ţérra Românéscă e stórsă si stînsă, nu se potŭ căpetà lesne nicĭ cărămizĭ. Boĭ nu sunt. Doĭ ómenĭ, si de multe orĭ bărbatulŭ si soţia se înjugă la carrŭ în loculŭ boilorŭ si tragŭ lemnele la vînzare sau spre usulŭ caseĭ. Am vezutŭ unŭ omŭ de o parte si unŭ boŭ de alta trăgândŭ carrulŭ.

Cândŭ am însemnatŭ pre dregătorĭ, am făcutŭ crucĭ, ca déc' ar fi cu putinţiă, (dară precumŭ crezŭ, si altele maĭ grelle vorŭ fi cu putinţiă, căcĭ e lesne

---

pro se, denuo dedi, sed erant aliae fabrichae, non poteram exigere omnes, posui fundamenta et elevavi murum usque ad Cingulum, non dederunt mihi lateres, imo venerunt ab Aula et acceperunt et calcem et arenam, et sic jam soluta pecunia pro materia et solutis fabris murariis remansit ecclesiola non aedificata.

Nunc autem cum sit Valachia exhausta nec cementum, nec lateres facile procurari possunt. Boves non sunt. Duo homines, et multoties maritus et uxor curru vel plaustro loco boum trahunt ligna ad vendendum, et ad usum domus. Vidimus hominem ex una parte, et bovem ex alia parte trahentes currum.

Quando notavi Officiales feci Cruces, signum si erit hoc possibile, sed ut spero, et plura difficiliora

a se da legĭ învinsilorŭ de câtră învingătorĭ), acesti-à să se facă Catolicĭ. Adecă, de óră ce Principele e Românŭ, încaĭ acestĭ dregătorĭ să fie Catolicĭ, pentru că cândŭ s'arŭ face acesti-à, atuncĭ maĭ mulțĭ nobilĭ Românĭ s'arŭ declarà Catolicĭ. Banulŭ, Logotetulŭ sau Cancellariulŭ ântâiŭ si allŭ doilé, Vestiariulŭ ântâiŭ si allŭ treilé si doĭ Logotețĭ de Vestiărie; Spatariulŭ cellŭ mare si Ciausiulŭ luĭ; Căpitanulŭ cellŭ mare preste Lefegiĭ, adecă Stipendiarĭ; Căpitanulŭ supremŭ din marginea Fossianilorŭ; Căpitanulŭ supremŭ din Cernețĭ; Păharniculŭ cellŭ mare, Comisulŭ cellŭ mare, adecă Prefectulŭ Staululuĭ; Serdariulŭ de Mazîlĭ, adecă Prefectulŭ boiarilorŭ marĭ cari au fostŭ dregătorĭ; Postelniculŭ cellŭ mare, adecă prefectulŭ curțiĭ, cu alțĭ doĭ sau treĭ Postelnicĭ; Armasiulŭ allŭ doilé; Vătafulŭ de Aprozĭ, adecă prefec-

---

possibilia erunt. Facile est victis a Victore dare leges. Scilicet cum sit Princeps Valachus, saltem hi Officiales sint Catholici, quia si hoc esset, plures Valachi nobiles se Catholicos declararent. Banus, Logotheta sive Cancellarius tam primus, quam secundus; Vestiarius primus et tertius, et duo Cancellarii in Vestiaria. Spatarius magnus et ejus Ciavus. Capetaneus magnus super Lafagios, id est Stipendiarios. Capetaneus supremus in margine Foksan. Capetaneus supremus in Ciarneç. Peharnik supremus; supremus Comis mayre, id est Stabuli praefectus. Serdar di Masali, Praeses Nobilium Magnatum, qui fuerunt Officiales. Posteylnic mayre, id est Aulae Praefectus cum aliis duobus vel tribus Posteylnicis. Armasc al doyle, secundus Barigellus. Vatah di Aprosi, Prae-

tulŭ ispratorilorŭ banilorŭ publicĭ; Aga de Dorobanţĭ, adecă Prefectulŭ sau Generariulŭ Pedestrilorŭ, si Căpitanulŭ luĭ cellŭ mare si Ciausiulŭ, si toţĭ Jusbasiĭ, adecă Centurioniĭ, si acést'-à pentru că pre Dorobanţĭ i numescŭ în batjocură Papistasĭ. Alţiĭ precumŭ se va păré maĭ bine.

Trasilvania o despartŭ munţiĭ Carpaticĭ. Russiava, sau după alţiĭ Orsova, e unŭ castellŭ în capulŭ ţerrei Românescĭ sau din susŭ de ţérra Românéscă între munţĭ la pórta de ferrŭ a Dunăriĭ, care o ţinŭ Turciĭ. Acést'-à trebue neapperatŭ luată dela Turcĭ si întărită cu milіţie germană.

Severinulŭ nu e departe de podulŭ luĭ Traianŭ lângă rîpa Dunăriĭ, unde era garnisonea Ungurilorŭ. Acestŭ castellŭ l'a stricatŭ Balibeg; trebue ziditŭ de noŭ. Bine ar fi décă la Vidinŭ si la Calafatŭ, s'ar zidi

---

fectus Cursorum exactorum aeris publici. Aga di Darabançi, id est Praefectus, sive Generalis Peditum, etiam ejus magnus Capetaneus et Ciavus, et omnes Jubasci, id est Centuriones, et hoc quia Darabantos Papistascos, id est Papistas, pro ludibrio vocant. Alii prout melius videbitur.

Transylvaniam montes Carpasii dividunt. Arsava, vel secundum alios Orsova est arx in Principio Valachiae sive supra Valachiam inter montes in porta ferrea Danubii, quam Turcae possident, necessario a Turcis arripienda et germano milite munienda.

Severinum non procul a Ponte Trajani ad Ripam Danubii, ubi Praesidium erat Hungarorum, quam arcem destruxit Balibegus; opportet denuo reaedificari. Bene esset, si Vidinii in Kalafat aliqua arx in oppor-

unŭ castellŭ într'unŭ locŭ cuviinţiosŭ; assemine în Ghidie la vadulŭ Petrargei, (tóte aceste-à la rîpa Dunăriĭ sau aprópe de rîpă, după commoditatea loculuĭ, însă la timpulŭ seŭ); assemine la gura rîuluĭ Jâiu, dincontra Régoveĭ. Dincontra Nicopoliĭ au Turciĭ unŭ castellŭ, dară de puţină însemnare, în unŭ locŭ maĭ cuviinţiosŭ trebue ziditŭ unulŭ mare; Zimnicia dincontra Sistovuluĭ, Giurgiu dincontra Russilorŭ, si asià în tóte vadurile Dunăriĭ de amendóue pârţile trebuescŭ făcute întărituri necessare.

De óră ce din graţia luĭ Dzeu Trasilvania s'a suppusŭ Maiestâţii selle Imperiale Regale în unŭ modŭ de miratŭ, trebuescŭ construite óre-care întărituri din partea ţerreĭ Românescĭ în tóte passurile sau drumurile prin care se póte trece sau cu carrulŭ sau cu callulŭ din Trasilvania preste munţĭ în ţérra Româ-

---

tuno loco aedificaretur, similiter in Ghidie ad Vadum Pretragae sive Pretarghae (haec semper ad Ripam Danubii, vel prope Ripam secundum commoditatem loci sed suo tempore), similiter ad fauces fluvii Xiul (*Siul*), contra Orahovam. E regione Nicopolis est Turcis sed minimi momenti arx, in aptiore loco magna fieri debet, Zemnicye e regione Sistouae, et Giurgeva, sive S. Georgius e regione Russi (*Rusch*), et sic in omnibus passibus vel Vadis Danubii ex utraque parte Praesidia necessario procuranda sunt.

Cum Dei gratia Transylvania miro modo Suae Sac. Caes. Regiaeque Majest. subjecta sit, sunt necessaria in omnibus passibus, sive viis, quae per montes Carpasios inter Transylvaniam et Valachiam adibiles sive carru sive cum equis sunt, sicuti de facto ex parte Tran-

néscă, precumŭ se află în ființiă din partea Trasilvaniei. La Căinenĭ este unŭ castellŭ micŭ, dară la Rômnicŭ si la Argesiŭ sunt castelle bune. La Tîrguvestei unde era scaunulŭ Principilorŭ, este curtea Principeluĭ în modŭ de castellŭ, unde putea resiedé maĭ înainte 4 sau 5 miĭ de militarĭ; dar' atuncĭ era case marĭ, si acumŭ sunt stricate, cu tóte aceste-à zidurile si turnurile stau. In susŭ pre Dâmboviţiă a fostŭ unŭ castellŭ, numitŭ cetatea luĭ Negru Vodă, acést'-à trebue renoită; assemine si la Câmpina si la rîulŭ Tellésinŭ. Si asià ar fi trecerea liberă între Trasilvania si ţérra Românéscă prin munţiĭ Carpaţĭ. In Bucurescĭ, pentru casulŭ necessitâţiĭ sunt multe monasterĭ bune de întăriturĭ, si prin tótă ţérra Românéscă, numaĭ să viie militariĭ. Décă Tătariĭ se vorŭ împiedeca de către Polonĭ sau Muscalĭ, o mică armată de

---

sylvaniae, ita ex parte Valachiae aliqua Praesidia construenda. Cayneni aliqua parva arx, sed Ribnic et Argis arces bonae. Tergovistii, ubi erat sedes Principum, est Aula Principis in modum Arcis, ubi prius quatuor vel 5. millia militum morari possunt. Sed tunc erant domus magnae et nunc destructae, muri tamen sunt et turres. In superiori loco Domboviçae fuit arx aliqua, dicta Citate di Negrol Voda, Civitatis Principis Nigri, renovanda est. Similiter et Campiovae ac in flumine Telexin, et sic esset passus liber inter Valachiam et Transylvaniam per montes Carpasios. Sunt Bukuresti in casu necessitatis multa Monasteria pro Praesidiis apta et per totam Valachiam, solum ut milites veniant. Si Tartari a Polonis, sive a Moscovitis impedientur, parvus exercitus Germano-

Germanĭ va puté subjugà pre Românĭ; décă nu, va trebue să iernéze tótă în ţérră, si décă nu tótă acollo, dar' pre amendóue ripele Dunăriĭ.

Aceste-à suptŭ sigillulŭ mărturisiriĭ, numaĭ ca Eminenţia Vóstră, ca preotŭ să sciţĭ tóte; ce este de făcutŭ, veţĭ dispune de o mie de orĭ maĭ bine de câtŭ mine.

Acestŭ Reportŭ, publicatŭ pentru ântâiasĭ dată de Engel, în Literatura istorieĭ ţerreĭ Românescĭ si a Modavieĭ, Nro CIII, este scrissŭ (precumŭ se vede) în annulŭ allŭ zecelé allŭ domnieĭ luĭ Serbanŭ Cantacuzenu 1688, de unŭ Missionariŭ catolicŭ Italianŭ, care a petrecutŭ multŭ timpŭ în ţérra Românéscă, si a încercatŭ încă suptŭ Gregoriŭ Ghica să zidéscă o biserică catolică. Din celle ce spune, se vede că fusse însărcinatŭ de unŭ Cardinal Ministru allŭ luĭ Leopoldŭ I, să facă unŭ reportŭ despre starea ţerreĭ si să arrete împregiurârile suptŭ care s'ar puté occupà ţérra de armele Austrieĭ, care făcusseră progresse însemnate pre timpurile acelle-à în contra Turcilorŭ. Pînă la ce puntŭ e adeveratŭ, nu se póte lesne determinà. Insă se înţellege că ellŭ vede lucrurile numaĭ prin ochellariĭ unuĭ călugărŭ catolicŭ; zelulŭ

---

rum Valachos subjugare poterit; si non, totus ibi hiemare debebit, et si non totus ibi, saltem per utramque Ripam Danubii.

Haec sunt sub Sygillo Confessionis. Solum ut V. Em. ut Sacerdos omnia sciat; quid faciendum, melius disponet centies, quam ego.

de a întórce pre Românĭ la ritulŭ occidental, îĭ apprinde creriĭ, si-lŭ face să vază tóte lucrurile Românescĭ colorate cu colorĭ negre. Dar' acést'-à ne dă totŭ de o dată si chiaea de a puté judecà despre gradulŭ justetieĭ luĭ. In totŭ modulŭ pentru noĭ e unŭ reportŭ interessant, si ar fi pré-bine décă amŭ avé maĭ multe altele assemine, scrisse si de ceĭ maĭ marĭ inimicĭ aĭ Româniloŕŭ; elle totŭ revarsă o lumină preste istorie, si Româniĭ vorŭ sci să se foloséscă de acést'-à. — Chiarŭ si invectivele potŭ să ne fie de ver-unŭ folosŭ practicŭ, spre îndreptarea gresséllelorŭ nóstre. — Maĭ allessŭ Archontologia (care face partea principală a reportuluĭ) e de mare însemnetate pentru istoria nóstră. Noĭ amŭ adunatŭ în respectulŭ acest'-à maĭ multe notiţie, si vomŭ încercà în unŭ articlu să-ĭ deducemŭ originea din Archontologia *byzantină*, introducerea în ţérra Românéscă, diversele modificaţionĭ care le a sufferitŭ cu încetulŭ, pînă la cea din urmă, assiezată prin Regulamentŭ.

DOCUMENTE ISTORICE

DIN ARCHIVULU VIENNEI,

Pentru istoria Tierreĭ Românescĭ de pre timpulŭ luĭ Serbanŭ Cantacuzenu, pînă după mórtea luĭ Stefanŭ.

Augustissime si Potentissime Imperatore!

Dómne, Dómne Clementissime!

Cu aceste-à me arruncŭ la tronulŭ Maiestâtii Vóstre Sacratíssime, înduraţi-ve a ve plecà ochii graţiosŭ la mine servulŭ cellŭ pré-umilitŭ si suppusŭ, care me rogŭ în urmarea acestorŭ temeiurĭ. Fără îndoinţiă că se vorŭ afla în memoria Maiestâtii Vóstre graţiosissime, serviţiele celle credinţióse-alle familiei nóstre Cantacuzene cătră Augustissima casă a Maiestâţii Vóstre. Căcĭ despre zelulŭ tată-meu, Serbanu Cantacuzenu, Printipele ţerrei Românescĭ, nu iértă pre nimine să

Augustissime ac Potentissime Imperator,

Domine, Domine Clementissime!

Ad Sacratissimae Majestatis Suae thronum memet hisce projicio, dignetur clementissime intueri humillimum et devotissimum sequentibus e rationibus supplicem Clientem servum. Scilicet in memoria V^rae Majestatis gratiosissimae residebunt sine dubio servitia et fidelitates syncerissimae nostrae Cantacuzenorum familiae totius, erga Suae Majestatis Augustissimam Domum, quippe de Zelo Parentis mei, Serbani Cantacuzeni, Vallachiae Transalpinae Principis, pro vicis-

se indoiéscă Monumentulŭ sântei Cruci cellŭ pusŭ (după întîmplările timpului de atunci) dinaintea porții Viennei întru memoria viitóre, de suptŭ litera *A*. Acestŭ cugetŭ allŭ lui nu s'a recitŭ pentru partita Maiestâții Vóstre si a tótei Crestinetâții cândŭ i s'a commandatŭ cu încredere specială a Maiestâții imperiale să veghieze ca Generariŭ si Duce pentru causa commună încontra barbarilorŭ, prin Diploma de suptŭ litera *B*. Assemine căldură n'a încetatŭ a mi însuflà si mie, éră câtră mórte a lăssatŭ seriosŭ matrii melle, ca urmândŭ in credinția, pre mine fiiulŭ seŭ să me închine Augustului si de gloriósă memorie Imperatoriŭ Leopoldŭ, părintele Maiestâții Vóstre, precumŭ se vede suptŭ literile *C* si *D*.

Ba si chiarŭ Maiestatea Vóstră ați rescrissŭ gratiosŭ

---

situdine temporis illius, neminem sinit dubitare, monumentum ante portas Viennenses ad futuram rei memoriam in S. Cruce testificans, ex lit. *A*. Neque defervuit hic animus pro Suae Majestatis et universae Christianitatis partibus, quando tamquam Generalis et Belli Dux, singulari in eum Caesareâ fidelitatis fiducia, pro communi causa adversus infideles Barbaros excubare jussus fuit per Diploma sub lit. *B*. Parem fervorem mihi etiam instillare omni occasione non intermittens, circa mortem denique serio matri meae commisit, ut imitanda fidelitate, me filium sacrificaret Augustissimo, Beatissimae, gloriosissimae memoriae, Suae Majestatis Parenti, Leopoldo, uti est in lit. *C*. et lit. *D*.

Imo vero Ipsa Sua Sacratissima Majestas clementissi-

despre acéstă causă suptŭ litera *E*. Asseminé căldură si zelŭ câtră Maistatea Vóstră, si pietate câtră patrie pînă în cellŭ din urmă puntŭ allŭ vieţiĭ, au arretatŭ familia nóstră câtră începutulŭ resbelluluĭ turcescŭ din urmă, cu modulŭ cellŭ maĭ viŭ si maĭ simţitŭ (precumŭ ve puteţĭ adduce aminte Maiestatea Vóstră) maĭ ântâiŭ unchiulŭ meŭ Stefanŭ Cantacuzenu Principele ţerreĭ Românescĭ, apoĭ tatălŭ seu Constantinŭ si frate-seu Michail Cantacuzeni, căcĭ nu s'aŭ îndoitŭ a sĭ versà sângele pentru interessele Maiestâţii Vóstre, cândŭ acest'-à s'a ucisŭ la Adrianopolĭ, ér' acei-à la Constantinopoli în cellŭ maĭ cruntŭ modŭ; din care causă familia Cantacuzenă s'ar fi desolatŭ cu totulŭ— ca si a mea, — décă n'ar fi plăcutŭ Maiestâţiĭ Vóstre a priimi cu o graţiă specială pre fiiĭ Radu si Con-

---

me rescripsit ea de causa sub lit. *E*. Nec minorem erga S. Sacratissimam Majestatem fervorem, Zelum et in patriam pietatem memorabilem, usque ad extremum vitae habitum, recentissimo redi (*sic*) vivoque exemplo, (ut clementissimam Suae Majestatis recordationem subeat) sub initio superioris Belli Turcici demonstrarunt ex nostra Cantacuzena familia Patruelis meus, Stephanus Cantacuzenus, Vallachiae Transalpinae Princeps, simul cum patre suo Constantino, et fratre Michaële Cantacuzenis, quippe per infensissimum Christiani nominis hostem hic quidem Adrianopoli, illi vero duo Constantinopoli ob Suae Majestatis Interesse truculentissime mactati sanguinem ponere nulli dubitarunt, quo pacto consanguineorum domus Cantacuzena penitus desolata, sicuti pridem *mea, foret, nisi* filiolos, Rudolphum et Constantinum

stantinŭ Cantacuzeni amendoĭ nepoţĭ ai meĭ, precumŭ se vede din litera *F*.

Deci privindŭ, Augustissime Imperatore, tóte documentele meritelorŭ străbunilorŭ, părinţilorŭ, ba si consângenilorŭ nostri, mărturiile celle însemnate cu sânge si cu perirea maĭ totală a familieĭ nóstre cellei căzute, care sunt cu multŭ maĭ marĭ de câtŭ tóte împutăţiunile reu-voitorilorŭ, nu poţŭ să nu adaugŭ si servitiele melle proprii câtră Maiestatea Vóstră, si să representezŭ cu umilinţiă credinţia mea cea sinceră. Căcĭ, după ce am trăitŭ treĭ-zecĭ si treĭ de annĭ continui essiliatŭ in Trasilvania, afară din patria mea, fără ver-o dregătorie, si cu propriile melle spese, în fine din înalta graţiă m'am numitŭ Banŭ allŭ ţerreĭ Româneseĭ celleĭ de currândŭ câstigate de Austria.

Cantacuzenos, utrosque nepotes meos speciali gratia recipere, Suae Majestati Sacratissimae placuisset, uti clarescit ex lit. *F*.

Perspectis itaque, Augustissime Imparator, omnibus, avitorum paternorumque, imo et consanguineorum meritorum documentis, cruore et ferme plenario interitu lapsantis nostrae familiae Cantacuzenae signatis testimoniis, omni invidiosa controversia malevolorum majoribus, non possum non etiam Suae Sacratissimae Majestati propria humillime superaddere sevitia sinceramque meam fidelitatem submississime repraesentare, quod, cum per triginta tres continuos annos extra patriam exul sine officio, propiis sumtibus, in Trasylvania vixerim, tandem in Banum Austriacae Vallachiae neo-acquisitae clementissime promotus sum, in id omni contentione, vi et studio enixe alla-

In acéstă dregătorie m'am silitŭ cu tótă putere si căldura ca să facŭ să înainteze interessele imperiale, si poţŭ lesne arrătà că ţérra Românéscă de suptŭ Austria a crescutŭ dela începutulŭ guvernuluĭ deputaţional pînă la dóue treĭ-pârţĭ de locuitorĭ. Aceste-à arrată îndestullŭ că nu m'am făcutŭ culpabil de nicĭ o necredinţiă si de nicĭ o rea împlinire a dregătorieĭ melle, ca să me depărtezŭ din demnitatea si dreptulŭ de Banŭ (precumŭ se vorbesce), lucru neauzitŭ si necunnoscutŭ la noĭ, ca Banulŭ să se schimbe sau la annŭ sau la altŭ terminŭ. Nicĭ că trienniulŭ dregătorieĭ melle celleĭ administrate în urmarea graţiosuluĭ Decretŭ imperial, ar fi trecutŭ de multŭ (precumŭ mi se obiectéză adese orĭ), nu sună spre persona mea, din causa meritelorŭ melle cellorŭ maĭ susŭ pre largŭ

---

boravi, ut Cesareum interesse ubicunque emineat, et demostrare facile valeam Austriacam Vallachiam sub initium formae Deputationis ad duas tertialitates Incolarum numero adauctam esse, tantum abest, ut infidelitatis ullius, aut male administrati officii convictus, a Dignitate et praerogativa Bani, ut rumor fert, nunc removendus sim ego, inauditum nec consuetum aliquid est apud nos, Banum sive annuatim, sive per Epochas alternari debere. Neque Triennium adornatae ex post per clementissimum Decretum Administrationis diu jam expiratum, quod mihi frequenter objiciunt, sonat ad mea, propter superius memorata prolixius merita, uti spero, personam; verum, quemadmodum judico, Bojorones ferit, pro moribus nostrae gentis.

Quapropter Suam Sacratissimam Majestatem Cae-

pomenite, ci, precumŭ judecŭ, attinge pre boiarĭ, după usanția nationii nóstre.

Decĭ rogŭ pre Maiestatea Vóstă imperială cu genuchĭ plecațĭ, să ve îndurațĭ a considerà grațiosŭ meritele melle, alle tatăluĭ meu si alle străbunilorŭ meĭ celle pre largŭ însirate, si fiindŭ că familia Cantacuzenă a căzutŭ, din causele maĭ susŭ spuse, si averile melle care le possedeam dela consângeniĭ meĭ, s'au occupatŭ acumŭ de Mavrocordatŭ, si eu nu maĭ am nimica cu ce să-mĭ țiiŭ familia mea cea numerósă care s'a îmmulțitŭ cu cincĭ fiĭ si patru fiie, si cu ce să o nutrescŭ in ver-o altă țérră străină, essindŭ din pămîntulŭ patrieĭ, ba asiŭ ajunge si la necuviință si rusine înaintea altorŭ familiĭ illustre, éră înaintea inimicilorŭ mortalĭ, a Turcilorŭ, căderea mea ar fi spre

---

saream, flexis genubus, humillime obsecro, dignetur longa serie recensitis Paternis, meis, avitisque meritis clementissime annuere, cumque familia Cantacuzena allegatis de causis pessumdata sit, et in ruinam collapsa, imprimis cum de gentibus adhuc Consanguineis mea Bona possederim, nunc occupatis iis per Maurocordatum, nil habeam, unde pro populosa familia filiis quinque, et quatuor filiabus auctus, in tristi e patrio solo emigratione aliquo aliter desumerem. Quin imo Dedecoris et Summae Prostitutionis notae (*sic*) incurrerem apud alias illustres familias; Extraneo denique vicino tamen internecino inimico, Turcis, essem gloriae et exsultationi propudiosae. Dignetur, inquam, itaque Sua Majestas Sacratissima mihi in extremis fluctuanti, et ad interitum labenti meae debilitatae familiae, clementissimis auxiliis subvenire, et non so-

glorie si săltare de bucurie rusinătóre. Induraţi-ve asià déră Maiestatea Vóstră imperială a me ajutà graţiosŭ pre mine cellŭ ce me aflu în vallurile estreme, si pre familia mea care cade in perire, si nu numaĭ a me întări în demnitatea si dregătoria cea înmplinită pînă acumŭ cu credinţiă, ci si maĭ îmainte de ce se dă graţiósa decisione în causa administrationii imperiale la noĭ, a ordinà o commissione imparţială în faţia loculuĭ (de óră ce nimine nu póte fi judecătoriŭ în causa sa proprie), prin care veţĭ puté aflà lesne, ce e grâu si ce e zizanie, ce e solidŭ si ce e stricţiosŭ. Eŭ totŭ dé una pînă cândŭ voiŭ trăi, voiŭ respectà si voiŭ venerà cu aĭ meĭ, graţia cea înaltă imperială, si voiŭ fi

Allŭ Augustissimeĭ Maiestâţĭ Imperiale
Domnuluĭ, Domnuluĭ meŭ Clementissimŭ
Umilitŭ si credinţiosŭ Vasallŭ si Servŭ
Giorgiu Cantacuzenu.

---

lum Me in munere ac Dignitate hactenus fideliter functa benignissime confirmare, sed et antequam Benignissimum emanet Decisum in causa Caesareae apud nos administrationis, prius commissionem in loco impartialem (cum nemo in propia sibi causa judex esse debeat) adornari clementissime demandet, quo negotio facile deprehendet, quid triticum, quidve zizania, quid solidum quidve ruinosum sonet. Qualem Caesaream summam Clementiam semper dum vixero cum meis maxima devotione veneraturus ero, et perseverabo

Augustissimae Imperatoriae Majestatis,
Domini, Domini Clementissimi
Humillimus et fidelissimus Vasallus
et Servus,
Georgius Cantacuzenus.

Lirera *A.*

Inalţarea Crucii este mântuirea lumii,
Crucea ornamentulŭ Bisericii,
Crucea este custodia Regilorŭ,
Crucea întărirea credinţiosilorŭ,
Crucea gloria Angerilorŭ,
si plaga Demonilororŭ.

Noi Serbanŭ Cantacuzenu, din graţia luĭ Dzeu, Principe allŭ ţerreĭ Românescĭ, Domnŭ si Ereditariŭ allŭ eĭ pentru totŭ dé una, si altele.

Lit. *A.*

CRVCIS EXALTATIO EST CONSERVATIO MVNDI,
CRVX DECOR ECCLESIAE,
CRVX EST CVSTODIA REGUM,
CRVX CONFIRMATIO FIDELIVM,
CRVX GLORIA ANGELORVM,
ET VVLNVS DAEMONVM.

NOS DEI GRATIA SERBANVS CANTACUZENVS, VALACHIAE TRANSALPINAE PRINCEPS, EIVS DEMQUE PERPETVVS HAERES AC DOMINVS, ETC. EREXIMVS CRVCEM HANC IN LOCO QVAVIS DIE DEVOTIONI POPVLI SACRO ET HONORANDO, IN PERPETVAM NOSTRI NOSTRORVMQVE MEMORIAM, TEMPORE OBSIDIONS MACHOMEDANAE A VISIRIO KARA MVSTAFA BASSA VIENNAE INFERIORIS AVSTRIAE, MENSE SEPTEMBRIS DIE PRIMA, ANNO 1683.
VIATOR MEMENTO MORI.

Amŭ redicatŭ acéstă Cruce în loculŭ cellŭ onoratŭ si închinatŭ evlavieĭ poplului cellei de tóte zillele, întru perpetua memorie a nóstră si a lorŭ nostri, pre timpulŭ cândŭ s'a încungiuratŭ de Machomedanĭ Vienna Austrieĭ de josŭ, suptŭ commanda Veziriuluĭ Kara-Mustafa-Pasià, în luna luĭ Septembrie zi ântâiŭ, annulŭ 1683.

Căllătoriule adduţĭ a minte de mórte!

Litera *B*.

Noĭ Leopoldŭ din gratia luĭ Dzeu, allessŭ Imperatoriŭ Romanilorŭ, pururé Augustŭ, Rege allŭ Germanieĭ, Boemieĭ, Dalmaţieĭ, Croaţieĭ, Sclavonieĭ, etc. Archiduce allŭ Austrieĭ, Duce allŭ Burgundieĭ Stirieĭ, Carintieĭ, Carnioleĭ si Wirtembergeĭ, Comite allŭ Tiroluluĭ si Goriţieĭ, etc. facemŭ prin acést'-à cunoscutŭ pentru Noĭ si Ereditariĭ nostri, si Următoriĭ nostri,

---

Lit. *B*.

Nos Leopoldus Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Carinthiae, Carniolae ac Wirtembergae, Comes Tyrolis et Goritiae, etc. testamur et notum facimus pro Nobis et Haeredibus ac Successoribus nostris tenore praesentium universis, quorum interest. Postquam Nobis diversimode relatum est, plurimos populos gravi Turcarum jugo hactenus pressos, avitae libertatis mperationem suspirare, Nosque ad finem hunc

tuturorŭ cellorŭ ce se cuvine. După ce ni s'a reportatŭ nóue în diverse modurĭ că maĭ mulţĭ popli appesaţĭ pîn' acumŭ de jugulŭ cellŭ greŭ allŭ Turcilorŭ, suspină pentru recăstigarea libertăţiĭ străbune, si Noĭ dorindŭ a da tuturorŭ assistenţia si ajutoriuluĭ nostru spre ajungerea scopuluĭ acestui-à, si vezîndŭ că starea lucrurilorŭ încă e atare, încâtŭ nu maĭ încape îndoinţiă că ne vomŭ împlini cugetulŭ, numaĭ décă eĭ vorŭ voì a îmbrăţà pentru binele si mântuirea proprie, occasionea de acumŭ (care ni o dă Dzeu appesândŭ pînă în finitŭ puterile inimiculuĭ natural allŭ numeluĭ crestinŭ), amŭ însărcinatŭ pre Illustrissimulŭ Generariŭ si Duce allŭ nostru, Serbanŭ Cantacuzenu, Principele ţerreĭ Românescĭ, prin increderea nóstră cea specială care o avemŭ câtră dînsulŭ, si i amŭ datŭ

---

obtinendum omnibus assistentiam Nostram et auxilium exhibere clementissime cupimus, et rerum statum ita conspiciamus comparatum, ut dubium non sit, intentionis assequendae, ubi occasionem praesentem (quam Deus depressis naturalis Christiani Nominis hostis infensissimi et ad extremum debilitati viribus offert) pro bono et salute propria amplecti voluerint, quod Nos proinde Illustrissimo Generali et belli Duci Nostro sincere dilecto Cantechusino Serbano Principi Vallachiae Transalpinensis, singulari Nostra, qua in Eum ferimur, fiducia, commiserimus, plenamque dederimus facultatem, cum vicinis sibi Christianis et omnibus aliis, quibus pro Bono Christianitatis, Libertatisque juribus vindicandis ad partes Nras accede-

facultate de plinŭ, de a tractà suptŭ întărirea nóstră si de a încheià tractate cu toţĭ crestiniĭ veciniĭ luĭ, si cu toţĭ cei l-alţĭ cari au de cugetŭ de a trece în partea nóstră pentru binele crestinetăţiĭ si pentru recăstigarea libertăţiĭ si a drepturilorŭ, si despre care i se va păré luĭ cu cuviinţiă, înţelegându-se maĭ ântâiŭ cu onorabilulŭ credinţiosŭ allŭ nostru, Popa Antide Dunod, care se află la dînsulŭ în numele nostru, făgăduindŭ cu cuvîntulŭ nostru Imperial si Regal tuturorŭ cellorŭ ce vorŭ trece asià în partea nóstră, că-ĭ vomŭ protege graţiosŭ încontra ver-căruĭ inimicŭ, si le vomŭ apperà drepturile, privilegiele, religionea, si libertăţile. Intru a cărorŭ credinţiă amŭ subscrissŭ acéstă carte cu mâna nóstră, si o amŭ întăritŭ cu sigillulŭ nostru Imperial si Regal. Datŭ în cetatea nóstră Vienna, în 7 Septembrie, annulŭ

---

re animus est, ipsique e re videbitur, praevia participatione honorabilis fidelis Nobis dilecti Antidis Dunod Sacerdotis nomine nostro apud Eundem commorantis, sub ratificatione Nostra tractandi et concludendi, promittentes verbo Nro Caesareo et Regio omnibus et singulis taliter ad partes Nras accedentibus jura, Privilegia, Religionem, Libertatesque salvas et integras semper fore, a Nobis contra quoscumque Clementissime protegendis. In cujus rei fidem hasce manu propria subscripsimus, et sigilli Nostri Caesarei Regiique appressione muniri jussimus. Quae dabantur in Civitate nostra Viennae die septima mensis Septembris, Anno millesimo, Sexcentesimo, Octuagesimo, Regnorum Nostrorum, Romani Trige-

1687; éră allŭ imperiuluĭ nostru Romanŭ 30; allŭ Regatuluĭ Ungarieĭ 33; si allŭ Boemieĭ 31.

Leopoldŭ.

L. S. După mandatulŭ propriu allŭ Maiestâţii Imperiale Regale.

Enri. Comite de Stratman. Stef. And. de Werdenburg.

Litera *C.*

Leopoldŭ din graţia luĭ Dzeu, allessŭ Imperatoriŭ Romanilorŭ, pururé Augustŭ etc. Illustrissimă Principéssă, din inimă iubită! Ni s'a datŭ nóue scrissórea Sincerităţii Vóstre, din Sibiiŭ in 9 zille alle luneĭ acestei-à, care ne a recommandatŭ credinţia si inchi-

---

simo, Hungarici Trigesimo tertio, Bohemici vero Trigesimo primo.

Leopoldus.

L. S. Ad Maudatum. Sac. Caes. Regiaeque Majestatis proprium

Henr. Comes de Stratman. Steph. And. de Werdenburg

Hanc copiam in omnibus suo vero originali consonam esse hisce attestat. Cibinii d. 22-da Junii 1726

Joannes Mathias de Vostern
Caes. Suprem. Belli Commiss.

Lit. *C.*

Leopoldus divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus etc. Illustrissima Princeps, syncere Nobis Dilecta. Traditae Nobis fuerunt synceritatis Vrae Literae Cibinii die nona hujus mensis exaratae, quae tum dilecti filii sui singularem

narea iubituluĭ vostru fiiŭ câtră noĭ si Augusta nóstră casă, si ne a espusŭ pre largŭ celle ce cereţĭ cu umilinţiă dela noĭ pentru acell'-asĭ fiiŭ allŭ vostru. Si precumŭ nu ne îndoimŭ despre credinţia cea făgăduită nóue în unŭ modŭ atâtŭ de sântŭ, ci ne lingusimŭ că si Sinceritatea Vóstră si iubitulŭ vostru fiiŭ veţĭ remâné nemiscaţĭ într'însa: asià si drépta celluĭ pré-înaltŭ ne va ajutà spre împărţirea protectioniĭ regale încontra barbarilorŭ în starea lucrurilorŭ de acumŭ. Intr'aceste-à întărimŭ pentru totŭ timpulŭ graţia nóstră Imperială Regală câtră Sinceritatea Vóstră.

Datŭ în cetatea nóstră Vienna, în 27 Augustŭ,

---

erga nos et Augustam Domum N^ram^ fidem et devotionem commendarunt, tum etiam ea, quae a Nobis pro eodem filio suo enixe contendit, fusius exposuerunt. Et sicuti de fidelitate tam sancte Nobis promissa nequaquam dubitamus, sed ejusdem Synceritatis V^rae^ et filii sui dilecti immotam in illa perseverantiam nobis firmiter pollicemur.

Ita quoque dextera excelsi Nobis contra Barbaros in praesenti rerum vicissitudine, ad impertiendam protectionem regiam suppetias feret. Interim Synceritati Vestrae gratiam Nostram Caesaream Regiamque in omne tempus confirmamus.

Datum in Civitate Vostra Viennae vigesima septima Augusti; anno Millesimo, Sexcentesimo Nonagesimo, Regnorum Nostrorum, Romani Trigesimo Tertio, Hungarici Trigesimo Sexto, Bohemici vero Trigesimo quarto.

Leopoldus.

Henr. C. de Stratman.

annulŭ 1690; éră allŭ imperiuluĭ nostu Romanŭ 33, allŭ Ungarieĭ 36, si allŭ Boemieĭ 34.

Leopoldŭ.

Enricŭ Comite de Stratman.

Litera *D.*

Leopoldŭ din graţia luĭ Dzeu, allessŭ Imperatoriŭ Romanilorŭ, pururé Augustŭ etc.

Illustrissimă Principéssă devotă din inimă iubită! Consiliariulŭ nostru Camerariŭ, Generariulŭ Miliţieĭ câmpestre unguresceĭ, Prefectulŭ veghielorŭ, Capitanulŭ supremŭ allŭ Jobei, credinţiosulŭ nostru Comite Ladislau Chiaky, Despanŭ perpetuŭ allŭ Sepusiuluĭ,

---

Consentit praesens Copia cum vero suo Originali, id quod vi hujus testor. Cibinii die 28-va Junii 1726.

Illmae Principissae Mariae Cantacuzenae, Viduae, Syncere nobis Dilectae

Joannes Mathias de Vostern.
Caes. Supr. Belli Commissarius
Joan. Eulers.

Lit. *D.*

Leopoldus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, etc.

Illma Princeps devota sincere Dilecta.

Praesentavit Nobis Synceritatis Vrae filium Georgium optimae Exspectationis Adolescentem, adeoque Nobis et a memoria Patris, et propriis, quas prae se fert corporis et animi insignibus dotibus gratissimum, Consiliarius Noster Camerarius, Militiae Campestris

In acéstă dregătorie m'am silhitŭ cu tótă putere si căldura ca să facŭ să înainteze interessele imperiale, si poţŭ lesne arrătà că ţérra Românéscă de suptŭ Austria a crescutŭ dela începutulŭ guvernuluĭ deputaţional pînă la dóue treĭ-pârţĭ de locuitorĭ. Aceste-à arrată îndestullŭ că nu m'am făcutŭ culpabil de nicĭ o necredinţiă si de nicĭ o rea împlinire a dregătorieĭ melle, ca să me depărtezŭ din demnitatea si dreptulŭ de Banŭ (precumŭ se vorbesce), lucru neauzitŭ si necunnoscutŭ la noĭ, ca Banulŭ să se schimbe sau la annŭ sau la altŭ terminŭ. Nicĭ că trienniulŭ dregătorieĭ melle celleĭ administrate în urmarea graţiosuluĭ Decretŭ imperial, ar fi trecutŭ de multŭ (precumŭ mi se obiectéză adese orĭ), nu sună spre persona mea, din causa meritelorŭ melle cellorŭ maĭ susŭ pre largŭ

---

boravi, ut Cesareum interesse ubicunque emineat, et demostrare facile valeam Austriacam Vallachiam sub initium formae Deputationis ad duas tertialitates Incolarum numero adauctam esse, tantum abest, ut infidelitatis ullius, aut male administrati officii convictus, a Dignitate et praerogativa Bani, ut rumor fert, nunc removendus sim ego, inauditum nec consuetum aliquid est apud nos, Banum sive annuatim, sive per Epochas alternari debere. Neque Triennium adornatae ex post per clementissimum Decretum Administrationis diu jam expiratum, quod mihi frequenter objiciunt, sonat ad mea, propter superius memorata prolixius merita, uti spero, personam; verum, quemadmodum judico, Bojorones ferit, pro moribus nostrae gentis.

Quapropter Suam Sacratissimam Majestatem Cae-

pomenite, ci, precumŭ judecŭ, attinge pre boiarĭ, după usanția nationii nóstre.

Decĭ rogŭ pre Maiestatea Vóstă imperială cu genuchĭ plecațĭ, să ve înduratĭ a considerà grațiosŭ meritele melle, alle tatăluĭ meu si alle străbunilorŭ meĭ celle pre largŭ însirate, si fiindŭ că familia Cantacuzenă a căzutŭ, din causele maĭ susŭ spuse, si averile melle care le possedeam dela consângeniĭ meĭ, s'au occupatŭ acumŭ de Mavrocordatŭ, si eu nu maĭ am nimica cu ce să-mĭ țiiŭ familia mea cea numerósă care s'a îmmulțitŭ cu cincĭ fiĭ si patru fiie, si cu ce să o nutrescŭ in ver-o altă țérră străină, essindŭ din pămîntulŭ patrieĭ, ba asiŭ ajunge si la necuviința si rusine înaintea altorŭ familiĭ illustre, éră înaintea inimicilorŭ mortalĭ, a Turcilorŭ, căderea mea ar fi spre

---

saream, flexis genubus, humillime obsecro, dignetur longa serie recensitis Paternis, meis, avitisque meritis clementissime annuere, cumque familia Cantacuzena allegatis de causis pessumdata sit, et in ruinam collapsa, imprimis cum de gentibus adhuc Consanguineis mea Bona possederim, nunc occupatis iis per Maurocordatum, nil habeam, unde pro populosa familia filiis quinque, et quatuor filiabus auctus, in tristi e patrio solo emigratione aliquo aliter desumerem. Quin imo Dedecoris et Summae Prostitutionis notae (*sic*) incurrerem apud alias illustres familias; Extraneo denique vicino tamen internecino inimico, Turcis, essem gloriae et exsultationi propudiosae. Dignetur, inquam, itaque Sua Majestas Sacratissima mihi in extremis fluctuanti, et ad interitum labenti meae debilitatae familiae, clementissimis auxiliis subvenire, et non so-

ca în dată ce va suppune cu totulŭ stăpânirii selle tótă ţérra Românéscă, să decoreze cu demnitatea de Voivodŭ pre mĕritulŭ Domnŭ Giorgiŭ Cantacuzenu, din causa credinţiei luĭ celleĭ de multe orĭ dovedite, a înţellepţiunii, întegrităţii, strălucităţii familieĭ si a iubirii selle câtră patrie. Si totŭ de o dată priimesce ca, cândŭ se va tractà pespre numirea unuĭ următoriŭ în domnie, să se iea în băgare de sémă particulară, familia Cantacuzenilorŭ, si maĭ allessŭ voturile si rugămintele Domnilorŭ Boiarĭ si Representanţĭ.

L. S. Prin Imperatoriulŭ
Din Consiliulŭ de resbellŭ
Lassemburgŭ 30 Maiŭ 1717.
Antoniŭ Josefŭ de Öttl. m. p.

---

lentia respondeat, cum primum Valachiae Transalpinae provincia in Ditionem suam ex integro redacta fuerit, Magnificum Dominum, Georgium Cantacuzenum, ob perspectam viri multisque indiciis testatam fidem, prudentiam, integritatem, Generis Claritudinem, ac in patriam suam amorem, Voivodae, seu Hospodaris dignitate ornare, benignissime decrevit, simul quando de sublegendo successore agendum fuerit, Familiae Cantacuzenae, et particulariter suffragiorum et precum Dominorum Bojaronum et Ordinum singularem semper rationem se habiturum recipit

L. S. Per Imperatorem
Ex consilio bellico, Laxemburgi die 30 Maji 1717.
Antonius Jos. ab Öttl. m. p.

Litera *F.*

Estractulŭ Decretuluĭ Imperatoriuluĭ din 1 Maiŭ 1717.

Din mandatulŭ Maiestâţii selle Imperatoriulŭ Carlŭ VI, Regele Spanieĭ, Ungarieĭ, Boemieĭ etc. Domnulŭ nostru cellŭ pré-graţiosŭ. Să se facă cunoscutŭ Dómneĭ Păuna, veduvei Domnuluĭ Stefanŭ Cantacuzenu, fostuluĭ Principe allŭ ţerreĭ Românesci, si omorîtŭ în Constantinopoli, că umilita ei supplică s'a reportatŭ Maiestâţii selle, cu cuprinsulŭ acest'-à: Că ea doresce a se priimi suptŭ protectionea Imperială cu cei doi fii ai sei Radu si Constantinŭ, ca Administraţionea Principatuluĭ ţerreĭ Românesci să se dea fiiuluĭ seu celluĭ ântâiŭ născutŭ, ca să i se dea

---

Lit. *F.*

Estratto del Decreto dell' Imperadore del primo Maggio 1717.

Per ordine di Sua Maestà dell' Imperadore Carlo Sesto, Re di Hispania, di Hungaria, di Bohemia etc. Nostro Clementissimo Signore, s'intimi gratiosamente alla Signora Pagona, Vedova del Signor Steffano Cantacuzeno, gia Woiwoda nel Principato di Vallachia, ed esecutato in Constantinopoli, qualmente la di lei humilissima supplica sia sommesissimamente riferita alla Maestà Sua, comme ch'ella vorrebbe essere ricevuta nella protettione Cesarea co' suoi due figlioli Rudolfo et Constantino, che l'amministratione del Principato di Vallachia si commettesse al primo genito, che dall' innata bontá e Clemenza Cesarea si desse

din bunetatea înnăscută si graţia Imperială óre-ce ajutoriŭ spre o subsistenţiă maĭ commodă. Asupra cărei-à, atâtŭ din respectulŭ închinăţionii speciale care a arretatŭ bărbatulŭ eĭ în totŭ timpulŭ, câtŭ si din considerarea zeluluĭ luĭ celluĭ laudabil pentru înaintarea crestinetâţiĭ, etc.

Maiestatea sa Imperială a resolutŭ suptŭ datulŭ de astăzĭ: Ca Domnia eĭ veduva Cantacuzena cu fiiĭ si averile selle să se bucure de înalta protectione Imperială, si prin urmare să-ĭ fie iertatŭ de a remâné în regatele si ţerrile ereditare alle Maiestâţii selle Imperiale, si ca, îngăduindŭ împregiurârile, să i se dea ajutoriŭ spre recăstigarea averilorŭ selle, etc.

Pre cumŭ s'a datŭ ordine Domnuluĭ Comite de Steinville, Mârescalcŭ de campŭ etc.

---

ad essa lei qualche ajuto per sussistenza più commoda, sopra di che, tanto in riguardo della special divotione, che il di lei marito ha in ogni tempo dimostrato, quanto in consideratione del di lui Zelo lodevole per il promovimento dela Cristianità, etc.

Sua Maestà Imperiale ha clementissimamente risolto sotto la datta d'oggidi, ch' essa Signora Vedova Cantacuzena coi suoi figlioli e beni havesse da godere l'altissima protettione Cesarea, et per questo fine le fosse permesso di restare nei Regni e paesi Ereditarii di Sua Maestà Imperiale, e che secondo la permissione delle circonstanze le fosse data assistenza efficace per rihavere li beni, e le facoltà, etc.

Come s'e dato l'ordine al' Signore Co. di Steinville Marescialo di Campo etc.

Si că, cândŭ (cu ajutoriulŭ luĭ Dzeu) se va dobândi stăpânirea pacifică a ţerreĭ si se va ordina provincia, să se facă băgare de sémă specială asupra celorŭ doĭ fii ai ei, si că pentru astă dată, etc. Acést'-à i se face cunoscutŭ dreptŭ Resoluţione Imperială.

Cu aceste-à, Maiestatea sa Imperială remâne etc.

L. S. Prin Imperatoriulŭ
Din Consiliulŭ de resbellŭ
Vienna ântâiŭ Maiŭ 1717.
Antoniŭ Josefŭ de Öttl.

E che all' ottinemento (colla gratia di Dio) della pacifica Possessione di Vallachia ed all' ordinariato di detta Provincia si dovesse far special riflesso, e consideratione sopra li sudetti suoi due figlioli, e che per adesso etc. ció che gli si notifica pro risolutione Caesarea etc.

Conchè Sua Maestà Imperiale rimane etc.

L. S. Per Imperatorem dal
Consiglio Bellico
Vienna prima Maggio 1717.
Antonio Giuseppe d'Ottel.

Noĭ amŭ pusŭ aicĭ tóte aceste Documente, fiindŭ că se ţinŭ de supplica luĭ Giorgiŭ Cantacuzenu, de si nu attingŭ totŭ aceeasĭ epochă a întîmplărilorŭ. In Numerii următorĭ vomŭ publicà si lucrârile cabinettulŭ dela Vienna, relative la representaţionea Românilorŭ cea publicată în Tomulŭ IV, si la supplica luĭ Georgiŭ Cantacuzenu cea pusă aicĭ impreună cu Documentele ce ne interessà de astă dată.

A. T. L.

ISTORIA

TIERREI ROMANESCI

dela anulŭ 1689 încóce, continuată de un Anonumŭ.

DOMNIA
lui
COSTADINU VOEVODU.

an. 7197 (1689). Octomvrie 7.

Multe si vrédnice de auzitŭ istoriĭ sînt de faptele ce s'au întîmplatŭ în zilele domnieĭ luĭ Costandinŭ Vodă Brăncoveanulŭ, care me voiŭ nevoi a le scrie câtŭ voiŭ puté.

De vreme ce au muritŭ Serbanŭ Vodă, pre cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, boiariĭ ceĭ marĭ si aldoilé cariĭ se întîmplase în Bucurescĭ, s'au strînsŭ toţĭ în Spătăria cea mică nóuă care-ĭ zicŭ cu Stélele, fiindŭ si Patriarchulŭ Dionisie Siecheroglanulŭ care-ĭ zicea si Muselimulŭ, din petnariĭ împerătescĭ, fiindŭ Cantacuzinilorŭ rudă; era si Vlădica Teodosie Mitropolitulŭ ţereĭ, si au svătuitŭ pre cine vorŭ pune Domnŭ în urma luĭ Serbanŭ Vodă, întru care vorbe zicea că nu este bine să facă zăbavă a nu pune Domnŭ, si nu este bine să mérgă la pórta Turculuĭ să céră Domnŭ, pentru dóue pricinĭ. Una, că prin delungarea vremiĭ fiindŭ ostĭ strînse Nemţescĭ care fiindŭ nevoitorĭ de

a coprinde ţerĭ, locurĭ, întru lauda împeratuluĭ lorŭ Nemţescŭ, potŭ să viie si să-sĭ redice Domnŭ despre partea lorŭ, să nu prinză ţéra, si în urmă încă fiindŭ Turculŭ puternicŭ va vrea să nu lase ţéra, si cu multe pagube si versârĭ de sânge se va îndrepta. Adoua pricină, socotea că mergândŭ la pórtă să-sĭ céră Domnŭ, prin delungarea vremiĭ potŭ să se maĭ svătuéscă uniĭ si alţiĭ într'alte chipurĭ ca să nu priiméscă cele ce vrea ceĭ maĭ marĭ, întru care neuniciune pagube ar fi făcutŭ, si vrăsmasiĭ avândŭ ceĭ marĭ gândea eĭ că potŭ să dea banĭ Turcilorŭ si să puie Domnŭ streinŭ, măcar' si din fecioriĭ de Domnŭ ce era la Çarigradŭ, si atuncea ar fi fostŭ pagubă si rea primesdie Seitănescilorŭ ce stăpânescŭ ţéra. Si asià cu acestea si ca cu de acestea gândurĭ fiindŭ, nevoia cu totŭ mizloculŭ ca să redice Domnŭ den pămîntŭ, si curândŭ pentru să se asiaze găndurile tuturorŭ si a vresmasilorŭ si a altora, si făcură socotélă, că Costandinŭ Logofetulŭ Brâncoveanulŭ este némŭ de a luĭ Mateiŭ Vodă, si are si alte bunetâţĭ, blândeţele si altele, să redice pre dînsulŭ Domnŭ, că si omŭ este în vîrstă de va puté chivernisî domnia cumŭ se cade, în vreme ce este ţéra ocolită de ostĭ si de primesdiĭ, măcarŭ că Dómna luĭ Serbanŭ Vodă rugà pre uniĭ alţiĭ, si încă au chematŭ toţĭ buluc-basiĭ Seimenilorŭ si le au datŭ banĭ să stea, de nu se póte într'altŭ chipŭ, si cu armă, să puie pre fiiu-seŭ Iordache Domnŭ; dar' norocŭlŭ nu i au slujitŭ asià cumŭ vrea ea, ci toţĭ cu un cuvîntŭ au zisŭ, că Iordache este micŭ si nu va puté să chivernisécă ţéra în atâtea resmiriţe ce se află, ostirĭ Nemţescĭ cu Turciĭ, ci omŭ de vîrstă să emŭ care să pótă păzi si a îndrepta pre noĭ si

pre seracĭ. Si aléseră pre Costandinŭ Logofetulŭ Brâncoveanulŭ, să le fie Domnŭ, si se redicară cu toţiĭ eară-sĭ din curtea domnéscă, si merseră la Mitropolie unde este obiceiulŭ a se pune Domnŭ, si îndată ce au sosîtŭ acolo, au strînsŭ ostile si au trimisŭ un boiariŭ de au chematŭ pre Costandinŭ Logofetulŭ Brâncoveanulŭ dela curte, că remăsese acolo, si poruunciră să aducă Comisulŭ alŭ doilé calŭ domnescŭ, si îndată ce sosî acolo, ziseră cu toţiĭ: Logofete noĭ cu toţiĭ pohtimŭ să ne fiĭ Domnŭ; elŭ zise: Dar' ce asiŭ vrea eŭ cu domnia? de vreme ce ca un Domnŭ sînt la casa mea, nu mi trebuesce să fiŭ; ear' eĭ ziseră: Ne rugămŭ nu lăsa ţéra sâ intre alţĭ ómenĭ sau reĭ sau nebunĭ, să o strice, ci fii. Si-lŭ luară de mânĭ si-lŭ împingea de spate, si acolea fiindŭ si un Capegiŭ împerătescŭ pentru trebĭ împerătescĭ, îlŭ dusése si pre elŭ la Mitropolie, si duseră caftanŭ la Capegi-basia alŭ împeratuluĭ de l'au îmbrăcatŭ cu caftanŭ, si intrară în biserică de au cititŭ molitvele de domnie, si au mersŭ de i au sărutatŭ mâna, zicându-ĭ: Mulţĭ anĭ! Déciĭ esindŭ afară, calulŭ domnescŭ era gata, ci au încălicatŭ, si înainte mergândŭ óstea, si pre urmă boiariĭ toţĭ, pogorîră spre curtea domnéscă, trăgândŭ clopotile la Mitropolie, la curte au gătitŭ 3 tunurĭ să le dea cândŭ va siedé în scaunŭ, si surlarĭ, trâmbiţasĭ domnescĭ si turcescĭ, le au datŭ părunc ă să se gătéscă să zică cândŭ va siedé în scaunŭ Domnulŭ, carele după ce au întratŭ în curtea domnéscă cu glótele au descălicatŭ dinaintea bisericiĭ domnescĭ, si au întratŭ în biserică cu boiariĭ, si sărutândŭ icónele au siezutŭ în scaunŭ si au zisŭ: Mulţĭ anĭ! Decĭ făcândŭ mâlcomire (era acolo si părintele

Patriarchulŭ Dionisie, si Vlădica), începù să zică Domnulŭ boiarilorŭ: Dumnea-vóstră bine sciţĭ totĭ că eu am fostŭ la casa mea ca un Domnŭ, trăit'am cumŭ am vrutŭ, nimica lipsindu-mĭ, si domnia acesta eu nu o pohtescŭ, ca să-mĭ îmmulţescŭ grijile si nevoile, ci Dumnea-vóstră m'aţĭ pohtitŭ, si fără voia mea m'aţĭ pusŭ Domnŭ în vremĭ ca acestea turburate, încungiuraţĭ de ostĭ de vrăsmasĭ, ci dar' acumŭ trebuesce cu voia tuturorŭ. Aceiasĭ toţĭ respunseră: Toţĭ vomŭ toţĭ pohtimŭ! Zise ear': Décă pohtiţĭ toţĭ, mi e voia si mie, să-mĭ daţĭ un jurămîntŭ înaintea luĭ Christos, pre cumŭ veţĭ fi cu dreptate, si de ar veni vre o primesdie domnieĭ mele despre vre o parte, să staţĭ cu mine toţĭ. Si ziseră toţĭ: Să fie asià! si merseră boiariĭ ceĭ marĭ ântâiŭ la icónă si începù Logofetulŭ alŭ doilé a zice jurămîntu pre o fóie de chărtie scrisŭ, pre cumu-lŭ socotise maĭ nainte, si după ce au săvîrsitŭ zisa, pre cumŭ fusése scrisŭ, ziseră Amin toţĭ, si începură a săruta boiariĭ icóna. Dup' aceea esiră din biserică si s'au suitŭ în divanulŭ celŭ mare, si siezù Domnulŭ în scaunŭ, si făcură armasiĭ semnŭ la tunurĭ, la zicăturĭ, si toţĭ o dată începură a zice, a slobozi tunurile; însă 2 tunurĭ s'au slobozitŭ, ear' unulŭ nu s'au pututŭ slobozi, de care zicea mulţĭ că va fi acesta un semnŭ reŭ, însă pre urmă s'au vezutŭ că sînt băbescĭ cuvinte, si în zicăturile acelea mergea de săruta mâna Domnuluĭ dela mare pînă la celŭ maĭ micŭ. Décă au isprăvitŭ acesta s'au redicatŭ Domnulŭ de au mersŭ în spătăria cea mică cu Stelele, si au chematŭ Grămăticulŭ Grecescŭ, Logofetulŭ Românescŭ, Azagiulŭ Turcescŭ, si au începutŭ a-ĭ *învéţa cârţĭ a scrie*, unele la Capikihaiele, altele la pasia

Seraskeriulŭ, altele la Viziriulŭ, si au strînsŭ peceţile dela Egumenĭ, dela boiarĭ marĭ si micĭ, si au pecetluitŭ armazarurile care au scrisŭ turcesce la pasia Seraskeriulŭ si la Viziriulŭ, întru care scriea: Că Domnulŭ Serbanŭ Vodă murindŭ si fiindŭ vrăsmasiĭ împeratuluĭ (adecă Nemţiĭ) în spinarea nóstră si temându-ne să nu afle că au muritŭ Domnulŭ, si nefiindŭ altulŭ în locŭ, să aducă eĭ altŭ Domnŭ să puie în locŭ, carele cu multe pagube ale ţereĭ s'ar fi scosŭ, amŭ socotitŭ de amŭ pusŭ Domnŭ dintre noĭ care este si nepotŭ luĭ Mateiŭ Vodă, si pre cumŭ acela cu dreptate au fostŭ împeraţieĭ, si maĭ cu dreptate va fi acesta, si poruncile împerătescĭ tóte le va împlini, si-lŭ luâmŭ noi pre séma nóstră, cumŭ va fi asià cumŭ zicemŭ, numaĭ ne rugâmŭ ca să fie si cu voia Măriilorŭ Vóstre, că streinŭ nu pohtimŭ, că amŭ avutŭ maĭ nainte streinĭ, si multă pagubă au făcutŭ ţereĭ, si altele ca acestea au scrisŭ. Si au gătitŭ boiarĭ de au trimisŭ pre uniĭ dreptŭ la Odriiŭ, pre alţiĭ la Seraskeriulŭ dela Baba, ca să facă si Seraskeriulŭ carte la Viziriulŭ adeverită, că ţéra au venitŭ la elŭ si l'au pohtitŭ, si pentru ca să nu facă vre o turburare despre Nemţĭ fiindŭ aprópe, l'au făcutŭ Domnŭ si i au trimisŭ caftanŭ, si cu acele scrisorĭ ale pasiĭ au trimisŭ un Hasnadar alŭ luĭ împreună cu boiariĭ la Odriiŭ, pre cari boiarĭ i au întrebatŭ pasia: Maĭ trimis'aŭ alţĭ boiarĭ maĭ înainte la Odriiŭ au n'au maĭ trimisŭ, au numaĭ prin mine asteptaţĭ să ve facŭ tréba? Ei au zisŭ, că alţii nu s'au dusŭ, ci nădesdea nóstră la Măria-ta ne este. Pasia înţelesese póte fi că au trimisŭ boiarĭ la Odriiŭ maĭ înainte, si-ĭ părea reŭ, însă

nu credea de totŭ, ci au datŭ dóue perechĭ de cârţĭ, unele cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, bune si de folosŭ Domnuluĭ, ear' altele împrotiva Domnuluĭ, si au înveţatŭ pre Hasnadariulŭ lui, zicândŭ lui: De nu vorŭ fi mersŭ alţĭ boiarĭ la Odriiŭ să le facă tréba, si remâne tréba lorŭ numaĭ pre mine, tu să daĭ aceste cârţĭ, ear' de au trimisŭ boiarĭ acolo, avândŭ maĭ bună nădesde într'alţiĭ, si vorŭ fi vrândŭ numaĭ să-sĭ rîză de mine si de obrazulŭ meŭ, tu să daĭ aceste cârţĭ, si i le au însemnatŭ. Si mergândŭ de olacŭ la Odriiŭ si vezîndŭ că sînt boiarĭ alţĭ la Odriiŭ, au voitŭ să dea cârţile cele de împrotivire; ear' boiariĭ încă sciindŭ lucrulŭ acesta, că-lŭ aflase încă fiindŭ la Baba dela Azagiupasia, în dată au căzutŭ toţĭ la Hasnadariulŭ acela de s'au rugatŭ, să nu facă aceasta, si dându-ĭ si 5 pungĭ de banĭ, au datŭ cârţile cele de folosŭ, si au făcutŭ si Viziriulŭ cumŭ au scrisŭ pasia Seraskeriulŭ, că era Viziriulŭ si alţĭ Meghistanĭ îndoiţĭ pentru această domnie, si camŭ cu părere rea, căcĭ ântâiŭ sĭ au redicatŭ Româniĭ Domnŭ, décĭ le au făcutŭ scire, si zicea: Décă Româniĭ scotŭ Domnii, si punŭ Domnii, dar' noĭ ce sîntemŭ aicĭ, si ce păzimŭ aicĭ? Asià lucrulŭ în cumpănă stà, si puţintea jalbă câtŭ de mică, si câtŭ de puţinĭ ómenĭ de ţéră să fie fostŭ, n'arŭ fi luatŭ domnia; dar' toţĭ Româniĭ vorbindŭ pentru blândeţele ce arătà câtră toţĭ, n'au redicatu-se nimenĭ cu nicĭ o pîră, si ajutândŭ si cârţile pasiĭ si baniĭ ce se făgăduiră prentr'ascunsŭ, au voitŭ si Turciĭ de i au datŭ domnia, si au trimisŭ si carte împerătéscă si a Viziriuluĭ, si caftanŭ cu Capegiŭ, înaintea căruia au esitŭ Domnulŭ cu tótă óstea si cu halaiŭ mare, în dealŭ la viĭ în marginea tufelorŭ, si împreunându-se

cu Turculŭ au venitŭ în Bucurescĭ, puindu-ĭ si cuca în capŭ, pîn' au întratŭ în Bucurescĭ în divanulŭ celŭ mare, si acolo citindŭ cartea, stà Domnulŭ si toţĭ în picióre cu mâlcomire. Care carte svîrsindu-se o au sărutatŭ Domnulŭ, si l'au îmbrăcatŭ cu caftanŭ si l'au pusŭ în scaunŭ, aciiasĭ făcură semnŭ tunurilorŭ si musicilorŭ, si toţĭ începură de o dată a dà cu tunurile si a zice cu musicile, si boiariĭ a sărutà mâna Domnuluĭ cu alalte glóte. Sfirsindŭ aceasta Turculŭ s'au dusŭ la gasdă unde-ĭ gătise, Domnulŭ au întratŭ véselŭ înăuntru, si de atuncea înainte se sciea Domnŭ adeveratŭ.

Să venimŭ dar' earăsĭ la prochimenŭ. Intr'acea zi ce s'au zisŭ că s'au făcutŭ domnie luĭ Costandinŭ Vodă, si scrise scrisorile si trimiseră boiariĭ, cumŭ aţĭ auzitŭ, Serbanŭ Vodă mortulŭ, zăcea ca unŭ omŭ den ceĭ prostĭ, numaĭ cu muierea luĭ si cu fetele luĭ plângândŭ si zicândŭ: Prădatele de ele si de Domnu-seu si de domnie! Că avusése nădesde să puie pre fiiu-seu Domnŭ, dar' n'au vrutŭ Dumnezeu si tirăniile tătâne-seu ce făcuse boiarilorŭ si seracilorŭ ţeriĭ, si încă dela o vreme, nicĭ muiérea luĭ, nicĭ fetele luĭ nu siedea lângă dînsulŭ, că-sĭ strîngea avuţia si o ascundea, că-ĭ era frică să nu-ĭ ea avuţia Costandinŭ Vodă. Ear' bărbatulŭ eĭ zăcea pre o masă stărvitŭ, părăsitŭ de toţĭ pînă a doua zi diminéţa; décĭ l'au redicatŭ cu cinste Domnulŭ, si l'aŭ dusŭ la Cotrăcenĭ, la monăstirea luĭ, de l'au îngropatŭ.

După aceasta au trimisŭ Domnulŭ pre verulŭ Măriеĭ sale, pre Preda Spătariulŭ feciorulŭ luĭ Trufanda de olacŭ după boiariĭ solĭ, cariĭ trisése Serbanŭ Vodă la Beciŭ, la Imperatulŭ Nemţescŭ, Leo-

poldŭ, ca să-ĭ ajungă să dea scire cumŭ au muritŭ Serbanŭ Vodă, si din alegerea ţeriĭ s'au pusŭ Costandinŭ Vodă Domnŭ, si cele ponturĭ care le au făcutŭ Serbanŭ Vodă de le au datŭ solilorŭ să le dea la Imperatulŭ, acelea si Măria sa le primesce. Pre carĭ i au ajunsŭ în ţéra Unguréscă de susŭ, la o cetate ce se chiamă Pojun, unde coróna crăieĭ ţereĭ Ungurescĭ sta, aprópe de Beciŭ, care vestĭ dându-le solilorŭ, ântâiŭ întristăciune au avutŭ de mórtea luĭ Serbanŭ Vodă, apoĭ uniĭ se întrista căcĭ s'au pusŭ Domnŭ Costandinŭ Vodă si nu altulŭ. Iordache Spătariulŭ si cu Serbanŭ Căpitanulŭ Cantacuzino zicea, că nu s'au căzutŭ să lipséscă domnia dela mâna Cantacuzinilorŭ si altele zicea împrotiva Domnuluĭ; Bălăceanu Aga ginerile luĭ Serbanŭ Vodă zicea: Dreptŭ dice nu au pusŭ Domnŭ pre cumnatu-seŭ feciorulŭ luĭ Serbanŭ Vodă, si altele. Insă vezîndŭ că de alegerea ţereĭ s'au fecutŭ acea domnie a luĭ Costandinŭ Vodă si din voia fraţilorŭ lorŭ si rudeniilorŭ lorŭ, socotindŭ că nu vorŭ puté scóte la capŭ gândurile lorŭ doĭ treĭ de acolo, si încă la împeratulŭ, elŭ încă n'are nicĭ o trébă cu ţéra, s'au părăsitŭ de a zice si de a gândi împotrivă cevasĭ. Si au mersŭ la împeratulŭ de sĭ au datŭ solia, pre cariĭ i au priimitŭ ca pre nisce Românĭ de ţéra Românéscă, nu ca pre alţiĭ dintr'alte némurĭ si dintr'alte ţerĭ, si le au datŭ gasde în Beciŭ, cheltuială dela dînsiĭ cheltuindŭ. Dintre pohtele care le avea în solia lorŭ, unele le priimià, alte nu le priimià Nemţiĭ ceĭ marĭ, cumŭ spunŭ ceĭ ce au fostŭ acolo. Era cu cale să nu le priiméscă, că era împotriva dreptâţiĭ crestinescĭ, si împotriva ţereĭ, si acestea sînt unele dintr'acéstea: ântâiŭ, pohtià

pururé să fie Domnŭ în ţéra Muntenéscă din némulŭ Cantacuzinilorŭ; alŭ doilé cerea si ţéra Moldoveĭ să fie în séma lorŭ, si Domnŭ Cantacuzinŭ să fie; alŭ treilé cerea, să fie Domnulŭ singurŭ stăpânitoriŭ cumŭ va vrea să facă cu ţéra si cu aĭ ţereĭ, si de nimenĭ oprélă să n'aibă; apatra cerea, să le dea o parte de locŭ a Ardealuluĭ unde sînt cetăţile acestea: Logosiulŭ, Cavaran-Sebesiŭ, Mehedia, Lipova cu ţinutulŭ Amlasiuluĭ, ca să fie de mosie cu privilegiĭ dela împeratulŭ date némuluĭ Cantacuzinescŭ, aducândŭ pricină că de s'ar întîmpla pentru Turcĭ sau pentru Tătarĭ să nu pótă stăpâni ţerile acestea, Muntenéscă, Moldovenéscă, redicândŭ si eĭ sabie asupra Turcilorŭ, să aibă si eĭ acele olate ale Ardealuluĭ, să siază la dînsele pentru hrana lorŭ. Ci nu li s'au datŭ nicĭ una dintr'aceste pohte ce pohtise, si împrotiva ceĭ d'ântâiŭ acesteĭ cererĭ au respunsŭ: Că nu este obiceiulŭ crestinilorŭ să puie totŭ dintr'unŭ némŭ Domnĭ sau împeraţĭ, sau craĭ, ci din alegerea ţereĭ să-lŭ puie, că potŭ fi si ómenĭ reĭ dintr'un némŭ, pre cariĭ obscea nu-ĭ va pohti, ci ar vrea să alégă altulŭ bunŭ dintr'altŭ némŭ, si ar fi nedreptate să facemŭ preste voia crestinilorŭ, să le dâmŭ Domnŭ reŭ să-ĭ tirănéscă maĭ reu de câtŭ în zilele păgânilorŭ de Turcĭ, ci nu se va da aceasta. La adoua cerere au respunsŭ: Că nimenĭ din boiariĭ ţerei Moldoveĭ n'au venitŭ sau cărţĭ dela Moldoveniĭ cariĭ să pohtéscă Domniĭ lorŭ să fie din némulŭ Cantacuzinilorŭ, nicĭ aceasta nu se va da. Către a treia pohtă au respunsŭ: Că a da Domnĭ samavolnicĭ să facă ce vorŭ vrea sau reu sau bine, si nimenĭ să nu-ĭ opréscă, acesta este obiceiŭ reu păgânescŭ, care noĭ fiindŭ crestinĭ nu vomŭ da, că vomŭ

avé păcatŭ. La apatra cerere au respunsŭ, că locurile acelea si olatele acelea ce le cerŭ lorŭ mosie cu privelegiĭ împerătescĭ, s'au căstigatŭ cu multe versărĭ de sânge alŭ Nemţilorŭ nostri si cu multe cheltuelĭ împerătescĭ, si decĭ nu se cade să se dea némuluĭ Cantacuzinescŭ nefăcândŭ nicĭ o ostenélă nicĭ o cheltuială, numaĭ pentru solie, si maĭ cu cale ar fi să le dea împeratulŭ din milostivirea sa (cândŭ ar vrea să le dea) Ardelenilorŭ a cărora au fostŭ mosia de maĭ nainte, de câtŭ Cantacuzinilorŭ, ce nicĭ o trébă n'au avutŭ nicĭ au cu dînsele, ci nicĭ aceasta nu se va da. La acestŭ feliŭ de cererĭ ce au cerutŭ, au luatŭ acestŭ feliŭ de respunsŭ soliĭ. Ear' altele care au fostŭ cu cale si cu dreptate a se cere le au priimitŭ să le dea, si scriindŭ respunsŭ Domnuluĭ si ţereĭ au trimisŭ pre unŭ Ciachi-Laslo Grofŭ, boiariŭ mare din ţéra Unguréscă de susŭ, ca să viie cu cârţile acelea la Domnulŭ din ţéra Românéscă si elŭ; au slobozitŭ si 2 solĭ Românescĭ, pre Serbanŭ Comisulŭ Vlădesculŭ si pre Costandinŭ Bălăceanŭ Aga, să viie în ţéră, ear' acolo la Beciŭ au opritŭ pre ceilalţĭ doĭ solĭ, pre Iordache Spătariulŭ si pre Serbanŭ Căpitanulŭ, si viindŭ pînă la Brasiovŭ, acestŭ Ciachi-Laslo cu aceĭ doĭ solĭ, ear' Costandinŭ Aga s'au opritŭ si n'au vrutŭ să între în ţéră, numaĭ ce au venitŭ Serbanŭ Comisulŭ cu Ciachi. Pentru care lucru toţĭ s'au miratŭ cumŭ s'au opritŭ acelŭ boiariŭ fără nicĭ o pricină ivită despre Domnŭ si despre ţéră, si cercândŭ pre Serbanŭ Comisulŭ de ce n'au vrutŭ să viie, nu putea da séma, fără câtŭ zicea să-ĭ fie venitŭ scrisorĭ dela sócră-sa Dómna luĭ Serbanŭ Vodă, întru care scriea să nu viie, spuindu-ĭ că are multe necazurĭ de Costandinŭ Vodă; ear' déca

va veni si elŭ, maĭ multe necazurĭ se vorŭ înălţa asupra caseĭ aceia, si acelea vezîndŭ s'au opritŭ. Alţiĭ zîcea din slugile lorŭ cariĭ mersése la Beciŭ, că nu era aceea nimică ce s'au zisŭ de Serbanŭ Comisulŭ, ci din purcederea lorŭ din ţéră, totŭ gâlcevĭ si certĭ între dînsiĭ au fostŭ, uniĭ vrea unele alţiĭ vrea altele, si maĭ vîrtosŭ, că Iordache Cantacuzinu batjocoria pre toţĭ cumŭ vrea, dintru care batjocură s'au născutŭ vrasbă, si încă si altă pricină. Că bănuia Iordache Spătariulŭ si Serbanŭ Căpitanulŭ oprirea lorŭ la Beciŭ, pre cumŭ ar fi umblatŭ ceilalţĭ doĭ soţĭ aĭ lorŭ; Vlădescu si Bălăceanu, într'ascunsŭ la curtea împerătéscă, de au făcutŭ pre ceĭ marĭ de i au slobozitŭ pre eĭ, si pre ceilalţĭ i au opritŭ, care lucru au scrisŭ si în ţéră la Costandinŭ Vodă, si la ceilalţĭ Cantacuzinĭ de întîmplarea ce au avutŭ. De care (cumŭ uniĭ zicea) temându-se Bălăceanu n'au cutezatŭ să viie în ţéră, ear' Serbanŭ Comisulŭ au venitŭ cu Ciachi-Laslo. Si luĭ Ciachi-Laslo dându-i-se respunsurile de la Domnulŭ, s'au întorsŭ înderetŭ la împeratulŭ lorŭ, avândŭ împreunare cu Domnulŭ la Mogosióia.

Bălăceanu Costandinŭ acolo la Brasiovŭ siezândŭ, îĭ umbla mintea luĭ, cea ce cu vrednicie socotia că este; însă se însiela, ca un Bălăceanŭ, că Bălăceaniĭ, totŭ dé una îsĭ întindea mintea după nisce părerĭ nebune, adecă după vitejiĭ, pre cumŭ si tată-seŭ Badea Vornicŭlŭ Bălăceanŭ în zilele luĭ Antonie Vodă, au ucisŭ nisce neguţitorĭ Moscoviţĭ, împreună cu cariĭ era si călugărĭ mersĭ pentru milă la Moscă, pre toţĭ omorîndu-ĭ cu o soţie a luĭ ce-lŭ chiema Buta, averea le o au luatŭ. De care prinzîndŭ Domnulŭ veste au cercatŭ pre Buta si l'au aflatŭ, si cu dréptă judecată l'au

înţepatŭ în movila den marginea tîrgului despre Dudesci; ear' pre Bălăceanu l'au iertatŭ. De acestŭ feliŭ de vitejĭ era Bălăceaniĭ, însă cu aceste părerĭ nebunescĭ ce era Costandinŭ Bălăceanu au găsîtŭ soţiĭ asemené luĭ, pre un Generariŭ ce-lŭ chiema Haisler, carele era maĭ mare preste Nemţiĭ din Ardealŭ, pre care cu avuţie multă ce avea Bălăceanu îlŭ fecuse prietenŭ, si începea a lucrà viclesiugŭ asupra ţereĭ si a Domnuluĭ, îndemnândŭ ostile Nemţescĭ, să se pogóre în ţéră, si cu aĭ ţereĭ dimpreună să purcéză asupra Turcilorŭ să-ĭ taie si să mântuéscă ţéra de robirea Turcilorŭ cea păgânéscă. Ci dar acestea tóte le socotea si le svătuia, îndatăsĭ acoperindu-le nebunia, priceperea si bogăţia, a nu vedé mulţimea Turcilorŭ si a Tătarilorŭ si puţina lorŭ óste ce avea în Ardealŭ, că nu era maĭ mulţĭ de câtŭ treĭ sau patru miĭ de ómenĭ Nemţĭ, si li se părea că cu nebunésca lorŭ vitejie, cu această puţină óste a lorŭ vorŭ birui tótă puterea Turculuĭ si a Tătaruluĭ, carele Turculŭ dela resăritŭ sculându-se au venitŭ pencetŭ încetŭ, si au biruitŭ Domniĭ, Crăiĭ, Imperăţiĭ marĭ si puteruice, câtŭ si apusulŭ jumetate îlŭ coprinsese, si câtŭ se lăţià, atâta se întărià în avuţie si în ómenĭ, de putea cu un cuvîntŭ să redice (nemincinosŭ) 100000 sau 200000 de ómenĭ, si gândia aceĭ bunĭ vitejĭ, Haisler si Bălăceanŭ, că pogorîndŭ în ţéra Românéscă vorŭ puté stăpâni a fără primesdie de cătră Turcĭ si de către Tătarĭ, du-o cu aceste treĭ patru miĭ de ómenĭ, si nu ia câmpiile si locurile cele slobode ce sînt îm- urulŭ ţereĭ, pre cari miĭ de miĭ de ostĭ potŭ , si atuncea ce să facă ceĭ puţinĭ ai lui Haisler rariulŭ; si ear' nu socotia că în pămîntulŭ ţereĭ

Românescĭ cetăţĭ nu sînt, nicĭ costeie, întru care să între ómeniĭ ţereĭ, vezîndŭ primesdiĭ de vre-o parte, să scape pînă s'arŭ isprăvi resbóiele, să se vază biruinţa, si atuncé să se laude ceĭ ce au mântuitŭ pămîntulŭ, ci numaĭ bătaia resboiuluĭ socotia, si nădesduia biruinţă (care nicĭ aceea nu o au dobânditŭ), ear' să remâie au să nu remâie cineva în urmâ, aceea nicĭ cumŭ nu gândia. Care lucru de ar fie si fostŭ (să zicemŭ) vre o biruinţă despre eĭ, si să fie peirea patrieĭ si noroduluĭ ce era în pămîntulŭ acesta, nicĭ o laudă, nicĭ o cinste n'arŭ fi fostŭ. Că celŭ ce se gândesce să-sĭ rescumpere patria luĭ din robia tirănéscă, ântâiŭ trebue să caute folosulŭ celŭ de obste (cumŭ zicŭ ceĭ înveţaţĭ), décii să caute ale resboiuluĭ si ale biruinţiĭ, si atuncé este fapta cea din svîrsitŭ încorunată (*Laus in fine cadit*, cumŭ zice óre-care politicŭ latinŭ, sau cumŭ zice altulŭ, *Finis coronat opus*, adecă: svîrsitulŭ cunună lucrulŭ). Ear' a începe cineva lucrulŭ căutândŭ numai folosŭ osebitŭ si nu de obste, cu acesti scrisĭ maĭ susŭ, căuta pre urmă ocară, si alte rele se întîmple. De acestea si ca de aceste lucrurĭ nebunescĭ ce gândia aceĭ fără minte ómenĭ, înţelegândŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă din ţéra Românéscă, se mira ce va să facă, si în totŭ chipulŭ se svătuia cu svetniciĭ Măriei sale si se nevoia cu totŭ sufletulŭ să gătéscă vre-un mizlocŭ, ca să opréscă reulŭ ce lŭ cunoscea, că vrea să viie asupra ţereĭ. Si au socotitŭ ântâiŭ de au trimisŭ la Bălăceanu boiarĭ si slugĭ de ale lui, cu cârţĭ dela Domnulŭ, întru care lŭ pohtia să viie în ţéră la jupânésă-ĭ, la coconi-ĭ, la mosii, si să se părăséscă de cele ce gândesce,

că nu-ĭ vor fi de folosŭ, că încă nu este vremea aceea ce gândesce, că Turculŭ si Tătarulŭ încă sînt în puterea lorŭ, ear' cândŭ ar fi vremea, totŭ crestinulŭ este datoriŭ a ajutà altuĭ crestinŭ, si Domnulŭ încă zicea că se va sculà cu puterea luĭ, să ajute Crestinilorŭ, Nemţilorŭ, cu vreme. Ci nu l'au putută să-lŭ plece cu de acestŭ feliŭ de cuvinte nicĭ cumŭ, si cu altele îĭ făgăduia să-ĭ dea Domnulŭ boieriĭ si bogăţiĭ, carele nu le priimia, socotindu-se că este omŭ pré-mare si cu multă înţelepciune de a chivernisi domniĭ si ţerĭ, pentru aceea îlŭ ruga să-lŭ aducă în ţéră; dar' nu era aceea, că la mintea luĭ nu se uità cineva, că nu era, ci numaĭ se uità la reutatea si la nebunia lui ce o avea, si muncià în totŭ feliulŭ să-lŭ potoléscă cu blândeţe. Insă n'au putută cu această socotélă, ci au trimisŭ la Haisler Generariulŭ pre Radulŭ Postelniculŭ Golesculŭ si cu scriitoriulŭ lesíescŭ lătinescŭ, ca să cerce si socotéla luĭ, óre este cu a Bălăceanuluĭ totŭ una, au ba, si să-ĭ puie cuvinte înainte pentru ţéră, ca să nu facă vre-un lucru ce nu este cu cale, si pre urmă să viie vre-o primesdie pămîntuluĭ. Care mergândŭ l'au găsitŭ pre Haisler turburatŭ de bălăià, si mâniosŭ ca pre un ursŭ împuscatŭ, si nicĭ cumŭ nu se apropià de vorba luĭ, că nu se uità la vorbele ce-ĭ zicea aceĭ trimisĭ de Domnulŭ, ci se uitá totŭ la cuvintele Bălăceanului, ci s'au întorsŭ boiariĭ aceia îndesiertŭ. Domnulŭ Costandinŭ Voivodŭ totŭ nu se odihnia, că pricepea că îndată ce vorŭ pogorî Nemţiĭ în ţéră, va să viie mare primesdie ţereĭ, că îndată arŭ fi venitŭ osti Turcescĭ si Tătărescĭ, si marĭ prăzĭ s'arŭ fi făcutŭ si pustiire pămîntuluĭ. Ci dar' au mai trimisŭ pre Radulŭ Logo-

fetulŭ fiiulŭ Chrizii Vistiariulŭ din Popescĭ, fiindŭ învețatŭ si în limba lătinéscă, si i au datŭ si o sémă de banĭ să dea pentru tréba ostilorŭ si o mie de boi, ear' pentru ostĭ, si ca dór ar îmblânzi pre Haisler să nu viie în țéră. Carele mergândŭ la Brasiovŭ si împreunându-se cu dînsulŭ i au datŭ baniĭ si boiĭ care era trimisĭ dela Domnulŭ, si au luatŭ si revasiŭ de sémă dela Comisariulŭ. Lângă vorbele banilorŭ ce avea au începutŭ a zice Radulŭ Logofetŭ: Jupâne Haisler, ce pricină este la mizlocŭ între Domnea-ta si între Măria sa Vodă si între țéră, si în tóte zilele te lauzĭ cu reu asupra pămîntuluĭ, în locŭ ce amŭ avutŭ nădesde de mântuință din mâinile Turcilorŭ păgânĭ; acumŭ dela Dumnea-vóstră să ne viie peire, care nădesde va să fie la noi îndesiertŭ. Haisler au zisŭ: Aceasta este pricina ce întrebĭ Dumneata, c'ațĭ trimisŭ solĭ la împeratulŭ nostru, ca să ve asiezațĭ cu pace, si să ve supunețĭ crestinesculuĭ împeratŭ, carii făcândŭ legătură pre cumŭ s'au căzutŭ Crestinilorŭ, n'ațĭ vrutŭ să păzițĭ tocmélele si legăturile, cumŭ zicŭ la noi la Nemțĭ, p a r o l a, ci ați călcatŭ si tóte legăturile si ați stricatŭ si parola. Radulŭ Logofetulŭ respunse: Mi ar fi voia să auzŭ dela Dumnea-ta care legăturĭ amŭ călcatŭ de amŭ stricatŭ parola, că Domnulŭ nostru si cu țéra gândesce că le ținŭ tóte câte au legatŭ solii nostri acolo în Beciŭ, fiindŭ câte 4 solĭ de față, ear' de au legatŭ Domnea-luĭ Bălăceanu, care îndémnă pre Dumnea-ta spre mânie, alte legăturĭ afară din ceĭ treĭ solĭ aĭ nostri pre nesciință în taină, acelea nu le vomŭ ținé, că totŭ lucrulŭ ce-lŭ face omulŭ într'ascunsŭ, de soțiile lui, nu se chiamă lucrulŭ de folosŭ obstii, ci maĭ vîrtosŭ

se chiamă viclesiugŭ, care de vreme ce au făcutŭ ca un viclénŭ, elŭ va da séma cu acelea; ear' noi nu le priimimŭ, ear' acelea priimimŭ care le au legatŭ soliĭ nostriĭ toțĭ de față; si de au legatŭ bani, eată dămŭ bani, numaĭ de odată toțĭ nu putemŭ să-ĭ dămŭ, de vreme ce sîntemŭ dasĭnicĭ si Turcilorŭ, si de au legatŭ boi să dămŭ pentru hrana ostilorŭ, eată că amŭ adusŭ si o mie de boĭ, si ear' cu vreme vomŭ maĭ da, si să fițĭ odihnițĭ la aceasta; ear' de ve îndémnă Bălăceanu ca să venițĭ în pămîntulŭ nostru, socotindŭ să ni se facă mântuire, acumŭ într'această dată nu va fi mântuire, ci va fi peire, pentru dóue pricinĭ, una că încă Turculŭ este în puterea luĭ pîn' acumŭ, si Tătariĭ întregĭ neclătițĭ nimica de nimenĭ, alta că în pămîntulŭ nostru niscareva cetățĭ marĭ si tarĭ sau alte fórteliții, întru care să scape norodulŭ în vreme de acestŭ feliŭ de resmirițe, nu sînt; ci îndată ce arŭ veni ostile crestinescĭ în țéră, fiindŭ locurile deschise de tóte părțile, arŭ veni Turciĭ si Tătariĭ de arŭ pustii totŭ pămîntulŭ, atuncĭ nu scimŭ câtŭ de ostile împerătescĭ, scăpararŭ au ba. Care lucru déca ar remâné pămîntulŭ fără ómenĭ, de ce feliŭ ne sînt ostenélele si vorbele si legăturile ce le facemŭ? că noĭ pentru aceea legâmŭ, ca să dămŭ banĭ si hrană ostilorŭ, ca să ne mântuimŭ cu mizloculŭ acela, să nu viie primesdie loculuĭ; ear' cândŭ va fi cu primesdie, maĭ bine să lipséscă tóte acestea, să nu avemŭ a face uniĭ cu alțiĭ. Ear' Haisler zise: Că nu se póte nicĭ o mântuință fără primesdie si făr' de pagubă. Au zisŭ la aceasta Radulŭ Logofetulŭ: Că se póte face, de vreme ce-ĭ vețĭ bate si-ĭ vețĭ birui pre vrăsmasĭ, si-ĭ vețĭ goni departe de vecinetatea nóstră cu

armele împerătescĭ, ear' nu cu ale nóstre, că noĭ amŭ spusŭ că arme n'avemŭ a sta împrotiva Turcilorŭ, făr' câtŭ ce putemŭ, aceea amŭ si legatŭ, ca să dâmŭ pentru tréba ostilorŭ împerătescĭ ca să ne facă mântuinţă fără primesdie. Si ca de acestea multe zicându-se, nicĭ cumŭ nu s'au pututŭ îmblânzi, ci totŭ cu mânie mare se arăta cătră Domnŭ si cătră ţéră, fiindŭ aţîţatŭ de Bălăceanu. Si acestea le au scrisŭ luĭ Costandinŭ Vodă Radulŭ Logofetulŭ, însciinţîndu-lŭ de tóte.

Decĭ viindŭ poruncă Domnuluĭ ca să mérgă la Cerneţĭ cu ostile ţereĭ, si poruncindŭ împeratulŭ si lui Ali-pasia Căpitanu dela Dunăre, să mérgă cu arma despre Dunăre la Rusiava cetate să o iea dela Nemţĭ, care o luase Nemţii dela Turcĭ, în celalaltŭ anŭ, îndată au purcesŭ Ali-pesia cu ostile despre Dunăre înbusŭ, si au purcesŭ si Domnulŭ cătră Cerneţĭ, după cumŭ au avutŭ poruncă dela Turcĭ, si au scrisŭ la Radulŭ Logofetulŭ despre o parte să spuie lui Haisler Generariulŭ că mergŭ Turciĭ cu ostile la Rusiava, si au poruncitŭ să mérgă si Măria sa, ci să se păzéscă. Ear' despre altă parte grăbia pre Tercĭ ca să mérgă maĭ curândŭ, chivernisindŭ lucrulŭ ca să nu viie primesdie pămîntuluĭ, arătându-se despre amendoue părţile prietenŭ. Si îndată ce au venitŭ cartea Domnuluĭ la Radulŭ Logofetulŭ în Brasiovŭ, au mersŭ la Generariulŭ si i au spusŭ tótă povestea, precumŭ scrisése Domnulŭ. Generariulŭ îndată au încălecatŭ si s'au dusŭ în cai de postă, să ajungă maĭ curândŭ la Rusiava, si ostile încă le au pornitŭ câte avea aci la Brasiovŭ să mérgă după dînsulŭ, că avea si acolo la Rusiava niţele ostĭ. La care ajungândŭ, eată si Ali-

pasia ajungea cu ostile Turcescĭ, cu multe vase; Generariulŭ au rădicatŭ ostile lui si le au rânduitŭ cu tunurile pre marginea Dunării din susŭ de Rusiava. Turci trecea pre marginea de dincolo, cu vasele în susŭ ca să se slobóză în josŭ asupra ostilorŭ Nemţescĭ. Intr'acea vreme au slobozitŭ Nemţii câteva tunurĭ, de au stricatŭ un vasŭ Turcescŭ, dar' Turcii n'au luatŭ nicĭ o spaimă ci totŭ trăgea în susŭ. Au slobozitŭ si Turcii câteva tunurĭ, si zicŭ ceĭ ce au fostŭ acolo, că-sĭ bătea jocŭ Nemţiĭ tinzîndŭ mâinile în-susŭ, să prinză glónţele; însă nădesdea lorŭ au fostŭ desiartă, că Turciĭ după ce s'au suitŭ eĭ pre câtŭ au gânditŭ, au începutŭ a slobozi vasele în josŭ spre Nemţĭ si au începutŭ tunurile a slobozi si puscile, după ce s'au apropiatŭ atâtŭ câtŭ au datŭ o spaimă, o peire Nemţilorŭ, de n'au fostŭ sciindŭ ce să facă. Si pasia s'au sculatŭ în picióre si au smulsŭ sabia din técă si au strigatŭ: Trageţĭ câinilorŭ, si toţĭ să-săbiile să luaţĭ, déca veţĭ esi afară. Si traseră la lopeţĭ si dederă vasele la margine, că se maĭ depărtase Nemţiĭ de la margine cu tunurile; si îndată esindŭ pre uscatŭ cu săbiile smulse, începură a tăia pre Nemţĭ si a-ĭ goni. Si fugi Generariulŭ rusinatŭ, cu câte ostĭ remăsése, si fu isbânda Turcilorŭ, însă Nemţiĭ căuta la altă gătire, si la primesdia ce le veni, că-ĭ bătură si le luară cetatea Rusiava, si nu maĭ căuta de ţéra Românéscă.

Si gătindu-se într'acelŭ anŭ, fiindŭ Generariŭ mare preste ostile cele marĭ Badesis, au avutŭ cu Turciĭ bătaie la Nisiŭ, si au făcutŭ si cetate acolo de au lăsatŭ 2000 de Nemţĭ. De acolo s'au pogorîtŭ la Diiŭ, la Cladova, si le au luatŭ acele cetăţĭ dela Turcĭ, si

au trecutŭ Dunărea cu tóte ostile în ţéra Românéscă pre la Cerneţĭ; acolo cu Badesis era si acestĭ generarĭ, Veterani si Haisler. Costandinŭ Vodă auzindŭ acestea, au trimisŭ boiarĭ la Badesis cu rugăciune, ca să-sĭ facă milă cu ţéra, ca să trécă cu ostile în Ardealŭ, să erneze, să nu viie primesdie pămîntuluĭ. Si nicĭ cumŭ n'au putută isprăvi, ci au rânduitŭ pre Haisler Generariulŭ cu multe ostĭ să erneze în ţéră, si Badesis au trecutŭ în ţéra Unguréscă cu alte ostĭ. Costandinŭ Vodă fiindŭ la Cotrăcenĭ cu tótă casa luĭ si cu toţĭ boiariĭ, au venitŭ un comândant cu 50 de ómenĭ, dându-ĭ veste că vine si Haisler cu celelalte ostĭ. Deci elŭ de acolé au purcesŭ în josŭ la Plătărescĭ, décii la Rusii lui Serbanŭ Vodă, nevrândŭ să astepte pre Nemţĭ, una, ca să nu facă mai mare stricăciune pămîntuluĭ, alta, pentru vrasba ce avea cu Bălăceanu si cu Haisler. Si la Rusĭ fiindŭ câtăva vreme, Haisler au venitŭ cu ostile în Bucurescĭ si cu Bălăceanu împreună, si lăsase Costandinŭ Vodă pre Cârstea Vistiariulŭ si pre alţĭ boiarĭ în Bucurescĭ, ca să dea mertice Nemţilorŭ, cariĭ siezîndŭ o lună de zile, jafurile ce au făcutŭ de pâine si de dobitóce, nu póte omŭ să le spuie. In mizloculŭ acestorŭ zile, au pohtitŭ Costandinŭ Vodă pre Haisler ca să se împreune cu dînsulŭ, si au priimitŭ Haisler si au mersŭ la Drăgănescĭ. Costandinŭ Vodă ear' au venitŭ dela Rusi la Drăgănescĭ, si acolea s'au împreunatŭ, si ospetându-se amendoĭ, au vorbitŭ cele ce au vrutŭ; însă tâlculŭ vorbelorŭ acesta au fostŭ: Că se rugà Costandinŭ Vodă să facă bine să se ducă din Bucurescĭ în Ardealŭ, spuindu-ĭ că vinŭ Tătariĭ asupră-le, si va veni primesdie mare pămîntuluĭ si ostilorŭ îm-

perătescĭ, că nu vorŭ puté să stea în Bucurescĭ, că-ĭ vorŭ scóte Tătariĭ numaĭ cu foculŭ ce vorŭ da tîrguluĭ de tóte părţile. Si cu ca aceste vorbe si cu darurĭ ce i au datŭ, l'au plecatŭ si s'au redicatŭ si s'au dusŭ în Ardealŭ. Ear' Costandinŭ Vodă s'au dusŭ la Buzeŭ, asteptândŭ pre Sultanulŭ, carele viindŭ cătră orasiulŭ Flocii, s'au dusŭ de s'au împreunatŭ cu dînsulŭ, si luândŭ Costandinŭ Vodă o sémă de Tătarĭ, au venitŭ înainte în Bucurescĭ la scaunŭ. Tătariĭ împrăstiindu-se pretutindené au făcutŭ jafurĭ si casne ómenilorŭ, încă pre uni i au si robitŭ, de s'au făcutŭ mare pustiire pămîntuluĭ despre amendóue părţile, si despre Nemţĭ si despre Tătarĭ.

După aceea s'au întorsŭ si Sultanulŭ înderetŭ cu duiumurĭ multe, si Domnulŭ au remasŭ în pace si cu mare credinţă despre Turcĭ. Insă nu s'au odihnitŭ cu gândulŭ luĭ ca să nu resplătéscă Bălăceanuluĭ care au fostŭ îndemnătoriulŭ luĭ Haisler, si la toţi maĭ mariĭ Nemţilorŭ, de au făcutŭ atâta hata si pradă pămîntuluĭ, si luĭ Haisler încă să-ĭ pogóre nasulŭ celŭ mare alŭ măndriei luĭ, ci s'au unitŭ în vorbe cu Tukeli Grafulŭ care era din ţéra Ungurécă de susŭ, si au fugitŭ la Turcĭ pentru necazulŭ Nemţilorŭ ce-ĭ făcuse, care si în graţia împărătéscă se afla cu ostĭ câte-va asteptândŭ să lŭ facă Turciĭ Craiŭ în Ardealŭ sau în ţéra luĭ cea de susŭ, Ungurime. Cu acesta unindu-se Costandinŭ Vodă făgăduindu-ĭ că cu nevoinţa luĭ îlŭ va băga în Ardealŭ si altele, care însciinţândŭ tóte acestea pre meghistanii porţiĭ, si rugându-se amendoĭ împeratuluĭ Turcescŭ, ca să le dea ostĭ, să mérgă în Ardealŭ asupra Nemţilorŭ, si să iea Ardealulŭ, le au datŭ câţĭ-va pasĭ cu óste Turcéscă, fiindŭ

Seraskeriŭ asupra ostilorŭ Funduc-pasia, si pre un Sultanŭ tînerŭ cu Tătarii care-i zicea Kiuciuk-Sultanulŭ, cari viindŭ toţĭ aici în ţéră s'au împreunatŭ, puindŭ tabăra din susŭ de Potlogĭ. Décii Costandinŭ Vodă avândŭ ómenii ai muntelui despre Rucărŭ si Dragoslavele carii sciea plaiurile, au purcesŭ cătră Ardealŭ, făcându-se cuvîntŭ, că vorŭ să mérgă pre la Branŭ să trécă. Ear'. cândŭ s'au apropiatŭ de munte au lăsatŭ drumulŭ Branuluĭ, si au luatŭ altŭ plaiŭ care pogorià în Ardealŭ, den susŭ de Branŭ, si pre acela au mersŭ, si s'au pogorîtŭ tótă óstea cu nevoie mare, atâtŭ câtŭ nu mai avea nădesde să se maĭ întórcă pre acea cale. Insă Tukeli cu mărzacii si cu pasii si cu óstea lui Costandinŭ Vodă, ear' Costandinŭ Vodă si cu Kiuciuk Sultanulŭ au remasŭ în Ardealŭ unde privia fórte bine rânduelile ostilorŭ cumŭ se rânduià si venirea Nemţilorŭ cumŭ venià în rânduiala lorŭ. Care apropiindu-se unii de alţii au datŭ rasboiŭ fórte amendóue părţile, si mai cu vitejie Turcii, de vreme ce tótă nădesdea lorŭ era pierdută de a se maĭ întórce înderetŭ, si slujindu-le noroculŭ într'o clipélă au întratŭ într'însii, si au începutŭ a-ĭ tăia, câtŭ puţinĭ au scăpatŭ, si câmpurile era pline de Nemţĭ si de Secui Ungurĭ. Si într'acestŭ resboiŭ au peritŭ si Teleki Generariulŭ Ungurilorŭ Ardealuluĭ, si Aga Costandinŭ Bălăceanu, ginerele lui Serbanŭ Vodă, si au prinsŭ viu pre Haisler Generariulŭ Nemţilorŭ; si despre partea Turcéscă încă au peritŭ pasia Seraskeriulŭ. Ear' Costandinŭ Vodă vezîndŭ că biruescŭ Turcii pre Nemţĭ s'au pogorîtŭ cu Sultanulŭ în vale, si s'au împreunatŭ cu Tukeli, si fiindŭ toţĭ acolo atuncé

aduseră pre Haisler legatŭ, căruia i au zisŭ Costandinŭ Vodă: Jupâne Haisler, ţi am adusŭ óspeţii, cari ţi am scrisŭ că-ţĭ voiŭ aduce, primesce-ĭ. Ear' elŭ respunse lui Costandinŭ Vodă: Nu te bucura de acéstă întîmplare, că de amŭ pierdutŭ noĭ resboiulŭ, împeratulŭ nostru maĭ are ca noĭ mulţĭ, ci te bucură de vrăsmasiulŭ teu de Bălăceanu, că au peritŭ, că eu pentru ca să-lŭ mântuescŭ pre dînsulŭ am căzutŭ în robie, si de sînt si robŭ, astăzĭ am căzutŭ în robie, ear' tu estĭ robŭ de cândŭ te au făcutŭ tată-teu. Décii întrebândŭ Costandinŭ Vodă, unde au peritŭ Bălăceanu, au trimisŭ slujitorĭ si l'au adusŭ acolea mortŭ, ci capulŭ l'au trimisŭ la Bucurescĭ, de l'au pusŭ într'o suliţă în zioa de sântă Măria mare, că într'acea zi se lăudà Bălăceanu că va să fie în Bucurescĭ, ear' trupulŭ i au remasŭ acolo batjocură ómenilorŭ. După aceea earăsĭ Tukeli cu Costandinŭ Vodă si cu Turciĭ au mersŭ cătră Sibiiŭ împreună si cu Tătariĭ, poruncindŭ tuturorŭ Ardelenilorŭ boiarĭ, să se strîngă la satulŭ Cristianulŭ, care este lângă Sibiiŭ. Si toţĭ s'au strînsŭ împreună cu alţĭ Ardelenĭ, bucurîndu-se toţĭ de peirea Nemţilorŭ, si l'au încoronatŭ pre Tukeli Craiu Ardealuluĭ; ci nu multă bucurie au avutŭ, că Badesis Generariulŭ ce era preste ostile Nemţescĭ cele marĭ, auzindŭ de întîmplarea Nemţilorŭ celorŭ din Ardealŭ, si cumŭ că Tukeli s'au încoronatŭ Craiŭ Ardealuluĭ, au lăsatŭ calea Beligraduluĭ, si au venitŭ în Ardealŭ, a căruia venire auzindŭ Tukeli si Turcii si Tătarii, nimică n'au maĭ stetutŭ, ci s'au întorsŭ înderetŭ pencetŭ, si pre la Teléjînŭ au trecutŭ în ţéra Românéscă, fiindŭ calea maĭ largă, luândŭ Tukeli multă boierime a Ardealuluĭ cu dînsulŭ.

Si după ce au trecutŭ aicĭ, Turciĭ si Tătariĭ s'au dusŭ pre la locurile lorŭ; ear' Tukeli au maĭ zăbovitŭ în ţéră, ducându-se pencetŭ la Diiŭ, unde-ĭ era datŭ iernaticŭ, si multe jafurĭ si reutâţĭ au fecutŭ în ţéră, dintru care au întratŭ vrasbă între Costandinŭ Vodă si între dînsulŭ. Décii si Costandinŭ Vodă au trimisŭ slujitorĭ asupra luĭ, si unde găsià ómenĭ de aĭ luĭ, îĭ omorià fără milă, ear' după ce au trecutŭ elŭ la Diiŭ au avutŭ ţéra odihnă.

Intr'acestŭ anŭ au luatŭ Turciĭ Diiulŭ, Nisiulŭ, Cladova si Beligradulŭ, dela Nemţĭ, însă la Nisiŭ au făcutŭ Hanulŭ o mare vitejie, care este vrednică a se scrie. Că fiindŭ cetatea cu palangă împregiurŭ, si fiindŭ înăuntru 2000 de Nemţĭ cu Generariulŭ lorŭ, atâta năvală au datŭ Tătariĭ, câtŭ s'au umplutŭ sianţurile de dînsiĭ, si ceilalţĭ au întratŭ înăuntru, si pre toţĭ i au omorîtŭ, de n'au remasŭ unulŭ dintr'acele 2000, ce au fostŭ înăuntru.

După aceea, în iarna aceasta, Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ au avutŭ odihnă si pace în scaunŭ. Ear' primăvara au începutŭ a face gătire mare Turciĭ, de au redicatŭ óste spre Nemţĭ, fiindŭ Viziriŭ Kiupriulioglu celŭ maĭ micŭ, si au purcesŭ cu mare gătire cătră Beligradŭ, si Domnuluĭ i au venitŭ poruncă ca să mérgă să păzéscă bohazurile de cătră Ardealŭ, si asià au făcutŭ. Ear' Viziriulŭ cu tótă puterea împerătéscă au purcesŭ dela Beligradŭ în susŭ cătră Nemţĭ. Nemţiĭ încă au avutŭ gătire bună, fiindu-le maĭ mare Generariŭ Badesis, si stà asteptândŭ pre Turcĭ în Zemlinŭ si Trosiovarŭ, acolo mergândŭ si Viziriulŭ, s'au întelnitŭ ostile, si rânduindu-se după obiceiŭ si o parte si alta, au datŭ Turciĭ cu o năvală

că nu-ĭ vor fi de folosŭ, că încă nu este vremea aceea ce gândesce, că Turculŭ si Tătarulŭ încă sînt în puterea lorŭ, ear' cândŭ ar fi vremea, totŭ crestinulŭ este datoriŭ a ajutà altuĭ crestinŭ, si Domnulŭ încă zicea că se va sculà cu puterea luĭ, să ajute Crestinilorŭ, Nemţilorŭ, cu vreme. Ci nu l'au pututŭ să-lŭ plece cu de acestŭ feliŭ de cuvinte nicĭ cumŭ, si cu altele îĭ făgăduia să-ĭ dea Domnulŭ boieriĭ si bogăţiĭ, carele nu le priimia, socotindu-se că este omŭ pré-mare si cu multă înţelepciune de a chivernisi domniĭ si ţerĭ, pentru aceea îlŭ ruga să-lŭ aducă în ţéră; dar' nu era aceea, că la mintea luĭ nu se uità cineva, că nu era, ci numaĭ se uità la reutatea si la nebunia lui ce o avea, si muncià în totŭ feliulŭ să-lŭ potoléscă cu blândeţe. Insă n'au pututŭ cu această socotélă, ci au trimisŭ la Haisler Generariulŭ pre Radulŭ Postelniculŭ Golesculŭ si cu scriitoriulŭ lesíescŭ lătinescŭ, ca să cerce si socotéla luĭ, óre este cu a Bălăceanuluĭ totŭ una, au ba, si să-ĭ puie cuvinte înainte pentru ţéră, ca să nu facă vre-un lucru ce nu este cu cale, si pre urmă să viie vre-o primesdie pămîntuluĭ. Care mergândŭ l'au găsitŭ pre Haisler turburatŭ de bălăià, si mâniosŭ ca pre un ursŭ împuscatŭ, si nicĭ cumŭ nu se apropià de vorba luĭ, că nu se uità la vorbele ce-ĭ zicea aceĭ trimisĭ de Domnulŭ, ci se uitá totŭ la cuvintele Bălăceanului, ci s'au întorsŭ boiariĭ aceia îndesiertŭ. Domnulŭ Costandinŭ Voivodŭ totŭ nu se odihnia, că pricepea că îndată ce vorŭ pogorî Nemţiĭ în ţéră, va să viie mare primesdie ţereĭ, că îndată arŭ fi venitŭ osti Turcescĭ si Tătărescĭ, si marĭ prăzĭ s'arŭ fi făcutŭ si pustiire pămîntuluĭ. Ci dar' au mai trimisŭ pre Radulŭ Logo-

fetulŭ fiiulŭ Chrizii Vistiariulŭ din Popescĭ, fiindŭ învețatŭ si în limba lătinéscă, si i au datŭ si o sémă de banĭ să dea pentru tréba ostilorŭ si o mie de boi, ear' pentru ostĭ, si ca dór ar îmblânzi pre Haisler să nu viie în țéră. Carele mergândŭ la Brasiovŭ si împreunându-se cu dînsulŭ i au datŭ baniĭ si boiĭ care era trimisĭ dela Domnulŭ, si au luatŭ si revasiŭ de sémă dela Comisariulŭ. Lângă vorbele banilorŭ ce avea au începutŭ a zice Radulŭ Logofetŭ: Jupâne Haisler, ce pricină este la mizlocŭ între Domnea-ta si între Măria sa Vodă si între țéră, si în tóte zilele te lauzĭ cu reu asupra pămîntuluĭ, în locŭ ce amŭ avutŭ nădesde de mântuință din mâinile Turcilorŭ păgânĭ; acumŭ dela Dumnea-vóstră să ne viie peire, care nădesde va să fie la noi îndesiertŭ. Haisler au zisŭ: Aceasta este pricina ce întrebĭ Dumnea-ta, c'ațĭ trimisŭ solĭ la împeratulŭ nostru, ca să ve asiezațĭ cu pace, si să ve supunețĭ crestinesculuĭ împeratŭ, carii făcândŭ legătură pre cumŭ s'au căzutŭ Crestinilorŭ, n'ațĭ vrutŭ să păzițĭ tocmélele si legăturile, cumŭ zicŭ la noi la Nemțĭ, p a r o l a, ci ați călcatŭ si tóte legăturile si ați stricatŭ si parola. Radulŭ Logofetulŭ respunse: Mi ar fi voia să auzŭ dela Dumnea-ta care legăturĭ amŭ călcatŭ de amŭ stricatŭ parola, că Domnulŭ nostru si cu țéra gândesce că le ținŭ tóte câte au legatŭ solii nostri acolo în Beciŭ, fiindŭ câte 4 solĭ de față, ear' de au legatŭ Domnea-luĭ Bălăceanu, care îndémnă pre Dumnea-ta spre mânie, alte legăturĭ afară din ceĭ treĭ solĭ aĭ nostri pre nesciință în taină, acelea nu le vomŭ ținé, că totŭ lucrulŭ ce-lŭ face omulŭ într'ascunsŭ, de soțiile luĭ, nu se chiamă lucrulŭ de folosŭ obstii, ci maĭ vîrtosŭ

lui Costandinŭ Vodă Cantemirŭ acolo la Çarigradŭ, si aflându-ĭ că au mersŭ acolo să pîrască pre Costandinŭ Vodă Cantemirŭ, au umblatŭ cu mestesiugŭ si cu putere împerătéscă de i au luatŭ si i au băgatŭ în fiară, si i au trimisŭ la Costandinŭ Vodă Cantemirŭ la Moldova, care ducându-ĭ acolo nicĭ un reu nu le au făcutŭ, ci i au ţinutŭ câtă-va vreme închisĭ, si au datŭ cheltuiala câtă au fostŭ făcutŭ pînă i au luatŭ din Çarigradŭ si apoĭ i au slobozitŭ. Ear' cândŭ au fostŭ an. 7210, ear' între Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ din ţéra Românéscă si între Costandinŭ Vodă Cantemirŭ din Moldova, intrase vrasbă pentru acele pricinĭ, ce s'au zisŭ maĭ susŭ, care muncia unulŭ asupra altuia cu multe feliurĭ de mizlóce prin stăpânirea Turcéscă, ca să facă reu unulŭ asupra altuia, de vreme ce prin puterea armelorŭ, nu se îndrăsnià pentru dóue pricinĭ: Una că a sa óste bogată nu avea, adoua, că le era frică de Turcĭ să se scóle unulŭ asupra altuia, ca să nu le găséscă vre-o pricină să-ĭ maziléscă; ci cu mestesiugurĭ numaĭ pre la Meghistanii Turcilorŭ si cu banĭ rugà si dà, ca să maziléscă unulŭ pre altulŭ, si fiindŭ un boiarŭ din ţéra Românéscă pribégŭ, nu din domnia luĭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, ci încă din domnia lui Serbanŭ Vodă, care au fostŭ Domnŭ înaintea lui Costandinŭ Vodă, anume Staico Păharniculŭ, în ţéra Unguréscă, si avândŭ lângă dînsulŭ pre Preda Căpitanulŭ dela Proroci, si pre Preda Căpitanulŭ de Milcovŭ, si pre unŭ Iască Căpitanŭ Serbulŭ, si pre un Radulŭ Haţagŭ, fost'au trimisŭ Costandinŭ Vodă Cantemirŭ cărţĭ la acestia în anulŭ trecutŭ, de i au adusŭ în ţéra lui în Moldova, ca cu dînsiĭ să lucreze

împrotiva lui Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, ca să-lŭ scóță din domnie, de vreme ce si Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, maĭ înainte trimisése pre o sémă de boiarĭ Moldovenĭ cu pîră împrotiva lui Costandinŭ Cantemirŭ, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, ci vrea să facă, si elŭ una pentru alta, ci dar' i au ținutŭ acolo la Iasĭ, în tîrgulŭ celŭ de scaunŭ alŭ Moldoveĭ, pînă cândŭ au socotitŭ că va fi vremea, décii i au trimisŭ la Odriiŭ la pórta împerătéscă, fiindŭ Capikihaiaua Moldoveĭ Lațcarache Spătariulŭ ca să le pórte de grijă, să-ĭ împreune cu ceĭ maĭ marĭ aĭ Turcilorŭ, să-șĭ dea jalba. Atuncĭ dar' cândŭ vrea să-ĭ purceze către Odriiŭ, ear' nisce boiarĭ ce maĭ era pribegĭ cu eĭ, anume Barbulŭ Căpitanulŭ Bădeanulŭ, si Costandinŭ Comisulŭ Verzariulŭ, din ce pricină, nu se scie, si eĭ îndată au purcesŭ de au venitŭ în țéră la Costandinŭ Brâncoveanulŭ degrabŭ fórte, si au datŭ veste cumŭ merge Staico Păharniculŭ cu ceilalțĭ, cari s'au zisŭ mai susŭ, cu voia lui Cantemirŭ, să-lŭ pîrască la pórtă. Ear' Costandinŭ Vodă déca au auzitŭ, îndată au trimisŭ pre Vergo Postelniculŭ, si pre Barbulŭ Brătăsianulŭ la Odriiŭ, să apuce înainte la ceĭ marĭ, fecândŭ pîră acelorŭ boiarĭ, că eĭ au fostŭ cu Nemțiĭ cândŭ au venitŭ de au stricatŭ țéra, si multă pagubă făcândŭ țereĭ cu Bălăceanu ginerele luĭ Serbanŭ Vodă, nu s'au săturatŭ să se odihnéscă Nemțiĭ, ci au venitŭ să facă reu si pîră Domnuluĭ, care cu atâta dreptate se află spre Turcĭ, precumŭ s'au vezutŭ si în vremea Nemțilorŭ, că nu s'au lipitŭ cu eĭ, ci cu Turciĭ si cu Tătariĭ s'au datŭ si s'au împreunatŭ, de au scosŭ vrăsmasiĭ împerățieĭ din țéră. Ca acestea si altele au zisŭ cârțile cele trimise despre

partea ţereĭ cătră ceĭ marĭ, maĭ vîrtosŭ cătră Mustafa-pasia Caimacanulŭ care era prietenŭ luĭ Vergo Postelniculŭ încă de cândŭ era Seraskeriŭ la Baba, si Vergo era Capikihaia luĭ Serbanŭ Vodă la Baba, care Caimacanŭ prin voia luĭ Vergo Postelniculŭ si a darurilorŭ au purtatŭ aceste trebĭ cătră Viziriulŭ, din vremile acestea, din care avândŭ bună nădesde Costandinŭ Vodă Cantemirŭ si Laţcarache Spătariulŭ, Capikihaiaua, i au dusŭ la Viziriulŭ pentru să le facă tréba, fiindŭ la mizlocŭ acesta si solulŭ Franţozescŭ, carele mergândŭ si zicândŭ de Costandinŭ Vodă Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, cumŭ este de cătră împeratulŭ; si muncesce să găséscă vreme să ridice sabie asupra împerăţieĭ, si cumŭ mulţĭ Domnĭ stăpânescŭ ţéra, carii sînt din némulŭ luĭ, carii jăfuescŭ fără dreptate cumŭ vorŭ, si cumŭ s'au umplutŭ de multă sumă de banĭ, cu care potŭ face câtă-va pagubă împerăţieĭ, si alte ca aceste cuvinte împrotivă ce au pututŭ găsi; dar' nu li s'au ţinutŭ în sémă nimică, de vreme ce Mustafa-pasia Caimacanulŭ era de multŭ ajutoriŭ luĭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ cătră Viziriulŭ, si le stricase tóte vorbele lorŭ. Si încă si altŭ lucru le au stricatŭ lorŭ, portulŭ celŭ Nemţescŭ (sau să zicŭ nebunescŭ) ce-lŭ purtà Preda de Proroci, că avea chică Nemţéscă, numaĭ legată susŭ suptŭ islicŭ, si cismele cele Nemţescĭ cu pintenĭ lungĭ, ce le purtà; căruia i au si luatŭ isliculŭ înaintea Viziriuluĭ si a altorŭ marĭ, întru maĭ adeverată mărturie, precumŭ au fostŭ cu Nemţiĭ, cândŭ cu Bălăceanulŭ, au stricatŭ ţéra Românéscă, si acumŭ ear' dela Nemţĭ vine, cismele încă i le au vezutŭ înalte si cu pintenĭ. Acestea vezîndu-le de faţă poruncit'aŭ Viziriulŭ de i au

pasŭ la oprélă, ca să trimiță omŭ credinciosă în țéra Romănească, să întrebe boiarii si slujitorii țereĭ, si de vorŭ mărturisi pre Domnulŭ de reu, de hainŭ, pre cumu lŭ mărturisescŭ aceĭ boiarĭ pribegĭ, să easă la dreptate cuvintele lorŭ, ear' de vorŭ mărturisi pre Domnulŭ bunŭ si dreptŭ împerăției, eată ei să remăie mincinoșĭ si în patimă. Deci îndată Viziriulŭ au trimisŭ un Agă la Bucurescĭ, ear' Staico cu aĭ lui remaseră în oprélă, si viindŭ Aga alŭ Viziriuluĭ la Domnŭ, sĭ au datŭ porunca ce au avutŭ; Domnulŭ îndată au poruncitŭ de s'au strinsŭ toțĭ boiariĭ ceĭ marĭ si micĭ si slujitoriĭ, si i au trimisŭ la Turculŭ să mărturiséscă cele ce vorŭ sci au de bine au de reu, si mergândŭ la Turcŭ toțĭ cu un cuvîntŭ cu un glasŭ au strigatŭ: Că Domnulŭ ne este bunŭ si dreptŭ împerăției, si altulŭ nu ne trebue. Si pre cuvintele acestea au făcutŭ si cârțĭ turcescĭ, iazagii de mărturisélă cu pecețĭ si cu nume multe, si le au datŭ Turculuĭ cu alte darurĭ si le au trimisŭ la Odriiŭ. Care cârțĭ ducându-le la Viziriulŭ, si vezîndŭ mărturisćla țereĭ, că nu se potrivesce cu a celorŭ pribegĭ, remaseră pribegiĭ mincinoșĭ, si Lațcarache rusinatŭ, si Costandinŭ Vodă Cantemirŭ în mare jale si ocară, că cea ce au începutŭ, n'au pututŭ să sevîrséscă, ci încă si punere de sufletŭ socotiă că sĭ au făcutŭ, de vreme ce Viziriulŭ au poruncitŭ Capikihaielelorŭ Românescĭ si boiarilorŭ ce era acolo, si cu un popă Necula dela Sinope de preste marea Négră, credinciosŭ Domnuluĭ Muntenescŭ, de luară pre Staico si pre aĭ lui, băgațĭ în fiară si în cătușĭ, si-ĭ puseră într'un carŭ mocănescŭ, si într'acelŭ césŭ îĭ porniră

de-ĭ aduseră în ţéră, pre cari i au descărcatŭ din carŭ la casa iazagiuluĭ în Bucurescĭ, si au poruncitŭ tuturorŭ slujitorilorŭ, si toţĭ ómeniĭ tîrguluĭ să se strîngă să-ĭ vază cumu i aducŭ. Si multŭ norodŭ de ómenĭ se strînsése câtŭ tóte uliţele era împănate din cătrău veniă, si trimise pre gâdea cu un ciomagŭ mare în mână de veniă înaintea lorŭ, în chipŭ de Postelnicŭ mare, că asiă se auziă precumŭ Staico vrea să fie Domnŭ în ţéra Românească, dreptŭ aceea si Costandinŭ Vodă îĭ făcea cinste ca aceea, de-ĭ trimisése pre gâdea în locŭ de Postelnicŭ mare, cu toiagŭ de beldie, si pre Armasiulŭ celŭ mare înainte, însemnândŭ si sfirsitulŭ lui, în ce chipŭ va să fie. Maĭ veniă înainte si boiariĭ cari era trimisĭ la Çarigradŭ pentru dînsiĭ, si de o parte si de alta tótă slujitorimea din casa lui Efendi pînă în divanulŭ celŭ mare, rândurĭ rândurĭ, în spătăria cea mare boiariĭ aldoilé, în spătăria cea mică Domnulŭ cu boiariĭ ceĭ marĭ toţĭ, usile tóte deschise, pre dînsiĭ îĭ ducea călărasiĭ de Çarigradŭ de supţióră, si împiedecaţĭ în fiară, si mâinile în cătusĭ, asiă legaţĭ de mâinĭ si de picióre, si cu acestŭ feliŭ de pompă i au dusŭ la Costandinŭ Vodă, si i au îngenunchiatŭ. Incepù Costandinŭ Vodă să zică: N'asiŭ fi gânditŭ Staico, să vezŭ una ca aceasta, zeu n'asiŭ fi gânditŭ în vieaţa mea, cela ce într'atâta vreme printr'atâtea locurĭ si cu atâtea feliurĭ de umblete astăzĭ te vezŭ asiă dinaintea mea într'acestasĭ chipŭ, zeu n'asiŭ fi gânditŭ. Staico respunse: Gresitŭ sînt Măriei tale, Dómne, Dumnezeu m'au datŭ în mâna Mărieĭ tale, mila Măriеĭ tale încă este maĭ mare de câtŭ gresiala mea. Zise Domnulŭ Predeĭ de Proroсĭ si celorlalţi ca de acestea, să maĭ zică eĭ ceva

nimica n'au maĭ zisŭ, fără de câtŭ: Gresițĭ sîntemŭ Dómne, gresițĭ, si ce va fi mila Măriei tale. Zise Domnulŭ: Armasiŭ, iea pre Dumnealorŭ de-ĭ du în puscărie, unde sĭ au gătitŭ, că noĭ avemŭ altă trébă, să bemŭ astăzĭ. Si-ĭ redicarĭ, de-ĭ duseră în puscărie, si Domnulŭ au remasŭ cu boiariĭ toțĭ de au siezutŭ la masă tótă zioa pînă nóptea, cu feliurĭ de musicĭ cu tunurĭ, precumŭ este obiceiulŭ Domnilorŭ, pentru că se întîmplase întru acea zi si nuntă. Insă pre aceĭ boiarĭ, Staiço cu alțiĭ, băgându-ĭ în temniță dedesuptŭ, unde lăcuescŭ tâlhariĭ, multă vreme au trecutŭ pînă a le face divanurile. Un divanŭ l'au făcutŭ Domnulŭ în spătăria cea mare, altŭ divanŭ l'au făcutŭ în divanulŭ celŭ mare, alŭ treilé divanŭ l'au făcutŭ singurĭ boiariĭ fără Domnŭ, cu cealaltă țéră, în vistierie josŭ. Mustrârile ce l'au mustratŭ pre Staiculŭ si pre ceilalțĭ Domnulŭ, si judecată înfricosiată ce le au făcutŭ acestorŭ maĭ susŭ zisĭ, sînt cuvinte de minune si cu anevoie a se scrie una câte una. După ce dar' au arătatŭ faptele tóte, îĭ zicea si pentru chemârile de câte orĭ l'au chiematŭ să viie în țéră, dându-ĭ iertăciune, si n'au vrutŭ, si de câte orĭ i au datŭ pâine, dela Sâmbăta, satulŭ Domnuluĭ care l'avea în ținutulŭ Făgărasiuluĭ, si arătare cumŭ Domnulŭ i au datŭ lucrurĭ împotrivă, adecă Domnulŭ i au datŭ pâine si cu iertăciune, ear' elŭ aruncà cu piétră si cu vrăsmăsie, pentru care l'au osînditŭ Dumnezeu, de l'au adusŭ suptŭ piciórele luĭ, ca pre un vrăsmasiŭ. Ear' elŭ nu maĭ avea ce să maĭ zică, fără câtŭ blestemà pre Costandinŭ Vodă Cantemirŭ si pre Cupărescií, zicândŭ că ei l'aŭ îndemnatŭ, si se rugà Domnuluĭ să-lŭ ierte, că fiindŭ omŭ betrânŭ nu va

trăi multŭ, si pentru doi trei anĭ, de ce să-ĭ verse sângele să intre în pecatŭ. Dar' ascultare nu i se da. Pre Prorocianulŭ asisderé pedepsia, pre Milcoveanulŭ, pre Haţagŭ, feliurĭ pre fiesce-carele după vina luĭ. Insă dela alŭ treilé divanŭ ce făcură boiariĭ în vistierie, fiindŭ si Vlădica Teodosie s'au cunoscutŭ svîrsitulŭ lorŭ, că adusése Vlădica pravila, si au deschisŭ la un locŭ si la un capŭ unde zicea: Boiariulŭ care va umblà împrotiva Domnuluĭ si a ţereĭ, să-lŭ spînzure, si să-ĭ facă spînzurătorile maĭ înalte cu un cotŭ decâtŭ ale altorŭ ómenĭ prostĭ, si au datŭ luĭ Staico de au cititŭ capulŭ acela, unde sĭ au vezutŭ osînda. Décii si de acolé îĭ redicară, de-ĭ duseră în puscărie, si preste multă vreme siezîndŭ în puscărie, au esitŭ respunsŭ dela Domnŭ: Pre Staico Păharniculŭ si pre Preda Căpitanulŭ Prorocianulŭ să-ĭ ducă la Snagovŭ, la mănăstire, ear' pre Milcoveanulŭ, pre Iască si pre Haţagŭ i au înfieratŭ si i au datŭ prin tîrgŭ, si i au dusŭ la ocnă, acolo în ocnă un anŭ au siezutŭ, si i au iertatŭ. Ear' pre ceĭ dela Snagovŭ, au trimisŭ pre un Văcărescŭ slugă din boiariĭ Domnuluĭ de i au bătutŭ pre talpe întrebându-ĭ; cu cine au avutŭ înţelegere, socotindŭ că vorŭ fi maĭ fostŭ amestecaţĭ si alţĭ boiarĭ din ţéră. Ce au mărturisitŭ eĭ vorŭ sci, si ceĭ ce vorŭ fi auzitŭ. Insă n'au trecutŭ vreme multă, după bătaie, ci au trimisŭ ear' pre acestŭ Ianache Văcărescu Căpitanŭ de Lefeciĭ, si pre Proroceanu l'au trimisŭ la Rusi-de-Vede, de l'au spînzuratŭ la zioa tîrguluĭ, asisderé si pre Staico l'au adusŭ într'o nópte în tîrgulŭ de afară alŭ Bucurescilorŭ, si l'au spînzuratŭ în mizloculŭ tîrguluĭ, la o zi de tîrgŭ. Acestŭ sfîrsitŭ au luatŭ acestĭ boiarĭ.

Ear' în anulŭ acesta maĭ nainte pînă a aduce pre Staico Păharniculŭ, un boiariŭ anume Dumitrasco Păharniculŭ dela Corbĭ, încă au căzutŭ în urgia Domnuluĭ Costandinŭ Vodă, pentru aceasta, că fiindŭ Staico Păharniculŭ în ţéra Moldoveĭ nepurcesŭ la pîră la Odriiŭ, si mergândŭ Dositeu Patriarchulŭ dela Jerusalim din ţéra Românéscă în ţéra Moldoveĭ, si avândŭ Dumitrasco Păharniculŭ prietesiugŭ cu Patriarchulŭ, au datŭ o scrisóre să o ducă la Staico Păharniculŭ în Moldova învețându-lŭ să se nevoiéscă cumŭ ar puté maĭ cu dédinsulŭ împotriva Domnuluĭ, si va fi si elŭ ajutoriŭ, si preste scurtă vreme va fugi din ţéră de se va împreuna cu toţĭ. Si scrisórea o au datŭ la Staico Păharniculŭ care vezîndŭ s'au bucuratŭ, si au pusŭ scrisórea în bozînariulŭ antiriuluĭ si au purcesŭ de s'au dusŭ la Odriiŭ, si prinzîndu-ĭ Turciĭ si dându-ĭ în mâinile boiarilorŭ lui Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, cumŭ aţĭ auzitŭ maĭ înderetŭ la istoria lorŭ, în dată l'au fostŭ căutatŭ prin bozînare de niscareva scrisorĭ, si lângă alte scrisorĭ ce avea isvódele cârţilorŭ ce făcuse la Turcĭ si la Nemţĭ, care le au găsîtŭ la elŭ, au găsîtŭ si revasiulŭ acesta, carele aducându-lŭ la Costandinŭ Vodă, si vezîndu-lŭ, l'au cunoscutŭ alŭ cui este, ci îndată au poruncitŭ de l'au prinsŭ si l'au pusŭ la închisóre. Dar' niciĭ aceasta n'au fostŭ pricina închisorii lui numaĭ, ci si alta, că elŭ să gătià să fugă în ţéra Turcéscă după cumŭ avea înţelegere cu Staico, si muncià să-sĭ maĭ adauge ómenĭ lângă elŭ, ci avândŭ o slugă care sciea si turcesce si umblà elŭ si pre la Çarigradŭ de multe orĭ, pre la feciorіĭ de Domnŭ, maĭ vîrtosŭ pre la feciorіĭ luĭ Grigorié Vodă, că

ei avea Dumitrasco Păharniculŭ cunoscinţă, au vezutŭ un Căpitanŭ de celefĭ urgisîtŭ de Domnŭ, si socotindŭ că se va alăturà lângă vorbele si svaturile lui Dumitrasco Păharniculŭ, au începutŭ a face mestesiugŭ cu elŭ, si de multe orĭ la cârcĭmă mergea de bea, si se spovedea unulŭ cătră altulŭ, pentru care au spusŭ si la Dumitrasco Păharniculŭ sluga lui, cumu au găsitŭ omŭ de trébă Căpitanŭ, care făgăduesce să mérgă, si se veselíră; însă acelŭ Căpitanŭ vrândŭ să viie ear' la mila Domnuluĭ cea maĭ dinainte, au mersŭ la Căpitanulŭ celŭ mare alŭ lorŭ, si tóte pre ameruntulŭ le spunea, si Căpitanulŭ mergea la Domnulŭ de le spunea, pre care îlŭ înveţa să-ĭ zică aceluia carele au venitŭ de i au spusŭ, că făcândŭ aceasta, cumŭ s'au căzutŭ au făcutŭ, si milă va avé, numai cumŭ s'au purtatŭ pînă acumŭ cu vorbele cu sluga aceluĭ boiariŭ, ear' totŭ asià să se pórte, zicândŭ că va fugi si elŭ cu eĭ, pînă va afla vreme, întru care sau Dumitrasco Păharniculŭ va vrea să mérgă, sau vre-o slugă ar vrea să trimiţă cu scrisorĭ, si atuncé îndată să viie să dea veste Domnuluĭ, ca să trimiţă ómenĭ să-ĭ prinză ducându-se, si să-ĭ caute si de scrisorĭ, că prepunea a fi si ale altorŭ boiarĭ scrisorĭ. Si asià au făcutŭ acelŭ Căpitanŭ, au umblatŭ cu sluga lui Dumitraco Păharniculŭ, pînă ce l'au gătitŭ pre slugă, si au vrutŭ să purcéză, si s'au împreunatŭ cu acelŭ Căpitanŭ zicându-ĭ: · Că eu eată gata sînt, si purcezŭ, mergĭ si tu de încalecă, si esĭ la marginea tîrguluĭ să ne împreunămŭ. Elŭ zise: Asià să fie, dute de purcede, si eu voiŭ veni. Si îndată se duse de déde veste Domnuluĭ de ce se întîmplà, si-ĭ déde îndată câţĭva călărasĭ cu elŭ, si merserà unde-sĭ

pusése sorocolŭ, si-lŭ găsescŭ pre feciorulŭ aceluĭ boiariŭ, si-lŭ luară de-lŭ băgară în puscărie, si-ĭ luară tóte scrisorile ce le avea lângă dînsulŭ, (o minune). In vreme ce prinseră pre feciorŭ cu scrisorĭ, într'acea vreme veniră si scrisorĭ dela Odriiŭ, aducândŭ veste, că au prinsŭ pre Staico Păharniculŭ, si au găsîtŭ scrisórea Păharniculuĭ Dumitrasco în bozînariulŭ lui Staico Păharniculŭ. Ci amendoue aceste pricinĭ împreunându-se s'au făcutŭ o mânie mare dela Domnŭ asupra aceluĭ boiariŭ. Si îndată au poruncitŭ de l'aŭ închisŭ, nu în puscărie, ci la o casă, si-lŭ păzià cazacii de lefĭ, si acolo au siezutŭ pînă au adusŭ pre Staico Păharniculŭ cu ceilalţĭ în Bucurescĭ, în temniţă. Si după dóue divanurĭ, ce au făcutŭ lui Staico si cu ai lui, pre cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, au poruncitŭ Domnulŭ Căpitanuluĭ celuĭ mare de cazacĭ, să iea pre Dumitrasco Păharniculŭ să-lŭ ducă în temniţă să se împreune cu Staico Păharniculŭ, si i au zisŭ să-lŭ lase în zioa aceea, si nóptea să siază amendoĭ la un locŭ, că pohtià să se vază unulŭ cu altulŭ, si să facă svaturĭ împrotiva domnieĭ, ci Dumnezeu le au plinitŭ pohta să se vază, ce svătuescŭ acumŭ, si zioa si nóptea amendoĭ în temniţă, câtŭ le place, si ear' să-lŭ ducă cu ai lui la gasdă. Si asià după cumŭ au poruncitŭ Domnulŭ au făcutŭ, că i au împreunatŭ, si i au despreunatŭ earăsĭ. Acea-sta în ocara lorŭ si în batjocura lorŭ o făcea Domnulŭ, si în lauda lui, că au putulŭ de au făcutŭ nisce lucrurĭ ca acestea, si întru învetătura altorŭ boiarĭ, ca să nu maĭ facă altulŭ ca acestea ce au făcutŭ acestĭ boiarĭ. Insă Domnulŭ nicĭ cumŭ n'au vrutŭ să aducă pre Dumitrasco Păharniculŭ înaintea luĭ la

divanŭ, că zicea, că nu-mĭ trebue să-ĭ vezŭ obrazulŭ, ci au poruncitŭ de l'au dusŭ la alŭ treilé divanŭ, ce au făcutŭ Vlădica cu boiariĭ în vistierie lui Staico Păharniculŭ, de i aŭ pusŭ pre amendoĭ în genunche înaintea adunâriĭ, si au poruncitŭ de l'au întrebatŭ, ce nevoie au avutŭ de au umblatŭ si elŭ împrotiva Domnuluĭ cu Staico Păharniculŭ. Elŭ n'au respunsŭ altŭ, fără câtŭ zicea: că vrea să afle cuvinte dela Staico, si să spuie Domnului, si să se arate cu slusbe. Dar' îndesiertŭ le zicea, că nu era de a se crede, ci maĭ vîrtosŭ îlŭ ocărià cine auzià cuvintele acestea; lui maĭ cu cinste i ar fi fostŭ să tacă sau să zică că au gresitŭ, decâtŭ să zică si să mărturisésca elŭ că au vrutŭ să facă mozavirie, vînzătoriulŭ de ómeni. Insă după ce i au pedepsitŭ, si i aŭ dusŭ pre la gasdele lorŭ, Staico Păharniculŭ au remasŭ în cele cele atîĭ auzitŭ. Ear' pre Dumitrasco Păharniculŭ l'au trimisŭ la Tismana la monăstire, de au siezutŭ acolŏ vre-un anŭ. Décii l'au iertatŭ Domnulŭ, si au venitŭ la casă-ĭ; dar' nu fiesce-cumŭ l'au iertatŭ, că după politicescile pravilĭ, îĭ era vina de mórte, numaĭ avândŭ frate maĭ mare pre Vintilă Banulŭ, care ţinea o sorŭ a mumeĭ Domnuluĭ, si multŭ s'au rugatŭ Domnuluĭ pentru frate-seŭ, mai vîrtosŭ resbolindu-se Banulŭ Vintilă, cândŭ au si muritŭ. Venindŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă să-lŭ vază în bóla lui ca pre unŭ unchiŭ si boiariŭ betrânŭ de cinste, i au zisŭ atuncĭ: Me rogŭ Măriei tale pentru celŭ becisnicŭ de frate-meu, nu te potrivi Măria ta nebunieĭ si blăstemăciunii lui, ci pentru mine, fă bine de-lŭ iartă; si îndată făgădui că-lŭ va iertà. Si aceasta au fostŭ pricina iertatul luĭ Dumitrasco Păharniculŭ.

In anulŭ acesta pre postulŭ celŭ mare, s'au resbolitŭ Costandinŭ Vodă Cantemirŭ, Domnulŭ țereĭ Moldoveĭ, si au muritŭ. Moldovénii carii era si luĭ Cantemirŭ, au redicatŭ pre feciorulŭ celŭ maĭ micŭ alŭ lui Cantemirŭ, Domnŭ în loculŭ tătâne-seu, numele lui Dumitrasco, că Antiochie feciorulŭ luĭ celŭ maĭ mare, era la pórtă. Si au făcutŭ cârțĭ Moldovenii, despre partea boiarilorŭ si a țereĭ, rugându-se ca să le dea pre Dumitrasco feciorulŭ lui Cantemirŭ Vodă, să le fie Domnŭ în loculŭ tătâne-seu, marii mici îlŭ pohtescŭ, fiindŭ tată-seu bunŭ si dreptŭ țereĭ. Au trimisŭ cârțile la Odriiŭ ca să le dea la Viziriulŭ. Boiariĭ carii era acolo trimisĭ maĭ nainte de Cantemirŭ Vodă, pentru trebile țereĭ, au datŭ cârțile cumŭ le au fostŭ porunca, dar' nicĭ un folosŭ n'aŭ avutŭ. Că Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ cu aceasta asteptândŭ de multŭ să vază, si fiindŭ logodită fie-sa Maria după Costandinŭ Beizadea, feciorulŭ Dŭcăi Vodă, si vrândŭ să-lŭ facă si Domnŭ, nu numaĭ ginére, îndată ce s'au aflatŭ den nisce scrisorĭ a unorŭ boiarĭ Moldovenĭ, ce le trimisése din Moldova, care era superațĭ de Cantemirŭ Vodă, îndată au chiematŭ pre Patriarchulŭ Jerusalimuluĭ la curte, că ear' venise din Moldova în țéra Românéscă, si îndată au scrisŭ cârțĭ, pre la prieteniĭ lui la Odriiŭ, si au trimisŭ călărasĭ cărora solie le au pusŭ treĭ zile pînă în Odriiŭ. Acolo găsindŭ pre Vergo Postelniculŭ si pre alte Capikihaiele, au datŭ scrisorile, si au mersŭ la Caimacanulŭ prietenulŭ lui Vergo, si dându-ĭ în scire, dându si rugăcieunea Domnuluĭ care se ruga pentru Costandinŭ Beizadea, feciorulŭ Ducăi Vodă, să-lŭ facă Domnŭ

pentru că va să-lŭ facă ginere, si cheltuelile domnieĭ s'au făgăduitŭ că le va da Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ. Si mergândŭ Caimacanulŭ la Viziriulŭ au nevoitŭ si au făcutŭ tréba după cumŭ au vrutŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă. Si au trimisŭ Turcŭ Agă de au luatŭ pre feciorulŭ luĭ Cantemirŭ Vodă pre Dumitrasco de-lŭ duseră la pórtă unde era si frate-seu, Antiohie Beĭzadea, si au îmbrăcatŭ pre feciorulŭ Ducâi Vodă cu caftanŭ, dându-ĭ domnia la Moldova. Care de grabŭ au trimisŭ în ţéră ca să prinză pre Bogdanŭ Hatmanulŭ ginerele lui Cantemirŭ Vodă, si pre Iordache Vistieriulŭ feciorulŭ Cuparîuluĭ; dară nu i au pututŭ prinde, că maĭ nainte au avutŭ veste dela Carachie Spătariulŭ fratele lui Iordache Vistieriulŭ, feciorulŭ Cupariuluĭ, fiindŭ Capikihaia, si îndată au pribegitŭ în ţéra Lesiéscă. Ear' Costandinŭ Vodă Duca au venitŭ Domnŭ cu stégŭ dela împerăţie în ţéra Moldoveĭ; si domnià cu pace. Insă averea lui Cantemirŭ Vodă si a boiarilorŭ lui o cercà în totŭ feliulŭ, si unde o găsia o luà, si bucatele lorŭ le vindea. Jupânesele boiarilorŭ încă au fostŭ la vadŭ, care obiceiŭ în ţéra Moldoveĭ n'au maĭ fostŭ, ca să se învăluéscă jupânesele boiarilorŭ pribegĭ cu închisorĭ si cu altele, ear' Măria sa au făcutŭ, însă nu din socotéla Mărieĭ sale, că era un coconŭ tînerŭ, ci din îndemnarea boiarilorŭ Moldovenĭ.

Intr'acestŭ anŭ despre primăvară în gătirea ce făcea Turciĭ de óste împrotiva Nemţilorŭ, au făcutŭ împeratulŭ Turcescŭ, surghiunŭ pre Viziriulŭ, si au pusŭ pre Caimacanulŭ Mustafa-pasia Veziriŭ, care era prietenŭ lui Vergo Postelniculŭ, si fiindŭ gândulŭ Turcilorŭ ca să mérgă în Ardealŭ prin ţéra

Românéscă, au poruncitŭ Domnuluĭ Costandinŭ Vodă din ţéra Românéscă, să facă gătire de nisce conace, de nisce pesmedurĭ multe, si să aibă grijă si de locŭ pre unde va băgà Turciĭ si Tătariĭ în Ardealŭ. Pentru care lucru cunoscândŭ Domnulŭ stricăciunea si paguba ce va să viie ţereĭ, viindŭ Viziriulŭ cu tótă puterea împerătéscă, si Hanulŭ Selim Gherei cu tótă puterea Tătarilorŭ, au nevoitŭ în totŭ chipulŭ, ca să nu viie, dându-le banĭ si alte darurĭ, dar' n'au putută folosî; ci au purcesŭ Viziriulŭ dela Odriiŭ si Hanulŭ dela Crîmŭ, si au venitŭ de s'au împreunatŭ la Olteniţă tóte ostile Turcescĭ si Tătărescĭ, dincóce de Dunăre, în ţéra Românéscă, si au trimisŭ la Domnulŭ de au mersŭ la dînsiĭ, ca să se svătuéscă pentru calea Ardealuluĭ. Ci dar' aciiasĭ le veni veste dela Beligradŭ, dela pasia, ca să se lase Viziriulŭ de calea Ardealuluĭ, si să mérgă de grabŭ cu ostile la Beligradŭ, să-lŭ mântuéscă din mâinile Nemţilorŭ, că l'au încugiuratŭ, si-lŭ batŭ de multă vreme, si de nu vorŭ grăbi a veni, cetatea piere. Făcură svatŭ si lăsară călătoria Ardealuluĭ, si purcéseră în susŭ la Beligradŭ, prin ţéra Românéscă pînă la Diiŭ, si acolé au trecutŭ Dunărea. Domnulŭ sĭ au luatŭ zioa bună dela Veziriulŭ si dela Hanulŭ si s'au întorsŭ în Bucurescĭ, ţiindu-se scăpatŭ de tabără. Ear' cândŭ fu într'o zi încă netrecutŭ Viziriulŭ cu ostile Dunărea, veni un Agă cu poruncă, în césŭ ce va veni să-lŭ redice cu gătire de óste. Turburatu-s'au Domnulŭ, întristatu-s'au boiarii, miratu-s'au de nestatornicia Turcilorŭ; ântâiŭ i au lăsatŭ de au venitŭ la casele lorŭ, si ear' numaĭ decâtŭ să poruncéscă să mérgă la óste, si cândŭ să facă gătire de cele ce trebuia, se mirà. Insă de nevoie i au

Domnuluĭ a purcede a doua zi cu ostile sale cu câtŭ s'au pututŭ a se găti, alelalte gătirĭ ce maĭ era, au lăsatŭ pre urmă să le facă, si să le trimiţă. Care mergândŭ la Viziriulŭ, ear' cu rugăciunĭ pre la prietenĭ s'au scosŭ de óste, si au venitŭ la scaunulŭ seŭ ear' în Bucurescĭ. Ostile Turcescĭ dar', déca s'au apropiatŭ de Beligradŭ, Nemţiĭ nu i au asteptatŭ, ci au fugitŭ dela cetate si s'au dusŭ înderetŭ. De ce nimene nu sciea, zicea uniĭ că i au fostŭ lovitŭ lângórea de murià fórte reu. Si fiindŭ jumetate tabăra bolnavă de inimă si de alte bóle, décii viindŭ ostile Turcescĭ grele si multe, s'au temutŭ si s'au datŭ înapoĭ, care vezîndŭ Turciĭ, le părea în chipŭ de isbândă. Ci numaĭ au siezutŭ Turciĭ la Beligradŭ, de au diresŭ cetatea, că o stricase fórte reu Nemţiĭ, si au trimisŭ si zaharea într'o cetate a lorŭ, a nume Timisióră. Décii s'au întorsŭ înapoĭ, pre la locurile lorŭ. Atuncé si pre Tukeli Craiulŭ Unguerescŭ, care era la Beligradŭ, l'au luatŭ de l'au dusŭ la Çarigradŭ; ear' ostile le au trimisŭ în ţéra Românéscă, si pre boiariĭ lorŭ, să fie suptŭ chiverniséla Domnuluĭ.

In anulŭ acesta au trimisŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ pre fiie-sa Maria cu jupânésa Stanca, muma Domnuluĭ, si cu boiarĭ mulţĭ în Moldova, de o au măritatŭ după Costandinŭ Vodă Duca, Domnulŭ ţereĭ Moldoveĭ, petrecându-o Domnulŭ si Dómna părinţiĭ ei pînă la Afumaţĭ, a cărora jale de despărţire nimenĭ nu o póte povesti; ear' si veselie ce s'au făcutŭ în Iasĭ la Moldova, cumŭ spunea ceĭ ce au fostŭ, câte una cu anevoie este a se povesti.

In anulŭ acesta au făcŭtŭ pre Dionisie Patriarchŭ Çarigraduluĭ cu mizloculŭ Domnuluĭ Costandinŭ

Vodă Brâncoveanulŭ, fiindŭ la Oltelniţă an. 7202.

In anulŭ acesta Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, nicĭ o-stire n'au făcutŭ nicăirĭ, nicĭ valurĭ multe n'au avutŭ, ci fiindŭ în scaunulŭ seu, au venitŭ Dómna Maria a Domnuluĭ din Moldova, Costandinŭ Vodă Duca, de au vezutŭ pre părinţiĭ eĭ, pre Costandinŭ Vodă din ţéra Românéscă, esindu-ĭ tótă boierimea înainte, la Colintina, cu tóte ostile si cu mare cinste. Dómna mumă-sa au esitŭ întru întîmpinarea fiie-sa, si au în-tratŭ în Bucurescĭ frumosŭ pînă în casele domnescĭ, unde s'au împreunatŭ si cu tată-seu, fiindŭ cu Dómna Maria si sócră-sa Dómna Nastasia, Dómna Ducăĭ Vodă, muma Domnuluĭ din Moldova. Si în Bucurescĭ au siezutŭ dóue septemânĭ, décii cu asemenea cinste s'au dusŭ înderetŭ în ţéra eĭ, petrecându o pînă la Colintina, earăsĭ era si boiarĭ Moldovenescĭ, Vasilie Vorniculŭ feciorulŭ lui Gavriliţă Vorniculŭ, si Vasilie Spătariulŭ feciorulŭ lui Tóderŭ Vistiariulŭ, si alţii era, si jupânesele lorŭ, si alte jupânese Moldovenescĭ, si Călărasĭ, Căpitanĭ Moldovenescĭ.

Intr'acestŭ anŭ Turcii au trimisŭ óste la Beligradŭ, si într'acestŭ anŭ Muscalii, Cazacii, au luatŭ cetăţile dela Doganghecetŭ, care Turciĭ maĭ nainte le făcuse cu Domnulŭ Românescŭ, Serbanŭ Vodă, si Domnulŭ Moldovenescŭ, Duca Vodă, an. 7203. Iérna au muritŭ împeratulŭ Turcescŭ, Sultanŭ Sulimanŭ, si au redicatŭ în loculŭ lui pre frate-seu Sultanŭ Achmet, si au trăitŭ si elŭ anŭ unu. Dup' aceasta s'au pusŭ Sultanŭ Mustafa nepotŭ lui, feciorŭ lui Sultanŭ Mechmet, dela care Sulimanŭ au remasŭ un copilŭ, si cândŭ vrea să móră au trimisŭ de au chiematŭ pre nepotu-seŭ, si n'aŭ vrutŭ ca să mérgă, vezîndŭ că

nu merge au zisŭ cătră ai caseĭ lui: Sciŭ că după mine nepotu-meŭ Mustafa va fi împeratŭ, ci să-ĭ ziceţĭ că nu me rogŭ de altŭ, fără câtŭ me rogŭ, să păzéscă vieaţa copilasiuluĭ meŭ. Care asià au făcutŭ, că asià lŭ ţinea în saraiurile împerătescĭ ca pre alŭ lui copilŭ. Indată ce au stetutŭ Mustafa împeratŭ, au poruncitŭ să se gătéscă de óste. Poruncit'aŭ să viie si Hanulŭ cu Tătariĭ să mérgă împrotiva Nemţilorŭ. Si s'au făgăduitŭ să mérgă elŭ capulŭ lui în resboiŭ; muncià ceĭ maĭ marĭ cu multe feliurĭ de mizlóce să-lŭ opréscă pre elŭ, si numaĭ cu Seraskieriulŭ să trimiţă, pre cumŭ si pînă acumŭ, dar' nu vrea, si încă si cine-ĭ zicea, îĭ era vrăsmasiŭ. Si toţĭ Maghistaniĭ au făcutŭ svatŭ, de au pusŭ pre un Eneceriŭ Aga de i au zisŭ despre toţĭ, ca să remâie. Si asià s'au mâniatŭ, câtŭ l'au făcutŭ surghiunŭ, si preste câtă-va vreme au trimisŭ de l'au omorîtŭ. Pre Viziriulŭ Mustafa pasia încă l'au mazilitŭ, si au pusŭ altulŭ, si au zisŭ că elŭ nu se numesce împeratŭ, ci Seideighecĭti, si cumŭ că va să facă svîrsitŭ si acestorŭ resbóie, ce de atâta vreme s'au începutŭ, si nu se maĭ potolescŭ, ci orĭ va peri elŭ cu óstea lui tótă, orĭ va bate pre Nemţĭ, si asià va avé coneţŭ si resboiulŭ acesta.

Intr'aceste vremĭ cândŭ s'au pusŭ împeratŭ Sultanŭ Mustafa, i au venitŭ veste dela Sacâzŭ, adecă Chio, că l'au luatŭ Turciĭ dela Frâncĭ, pentru că venise o armadă Frâncéscă în zilele lui Sultanŭ Sulimanŭ, unchiulŭ lui Mustafa, ce au fostŭ maĭ nainte, si o luase cetatea Sacâzuluĭ; ear' după ce au stetutŭ Sultanŭ Mustafa împeratŭ, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, l'au luatŭ Turciĭ înapoĭ, care lucru toţĭ Turciĭ ţinea că este

norocosŭ orguliu împeratulŭ acesta, si avea nădesde să-ĭ mérgă lucrulŭ totŭ înainte. Viindŭ vremea ostiĭ au purcesŭ, cu tóte ostile sale spre Beligradŭ, venit'-au si Selim Ghereĭ Hanulŭ cu Tătariĭ, si s'au împreunatŭ la Beligradŭ. Si făcândŭ podŭ preste Dunăre, trecură tóte ostile, si nisce cetâţĭ ce le luase Nemţiĭ maĭ nainte 3, în clipélă le luâ. Nemţiĭ încă avea gătire, dar' si grijă avea, si o tabără ce era maĭ mare unde Duca de Saxonia era Generariŭ maĭ mare, dupĕ elŭ Haisler Generariulŭ si alţiĭ, nu se îndrăsniâ a merge la împeratulŭ, si au poruncitŭ si lui Veterani Generariulŭ care era în Ardealŭ, să viie cu ostile lui să se împreune cu toţiĭ, ca să pótă sta împrotiva Turcilorŭ. Si purcezîndŭ Veterani, au venitŭ si au tăbărîtŭ lângă Logosiŭ, nesciindŭ de Turcĭ unde sînt. Imperatulŭ încă nesciindŭ de Veterani, că este la Logosiŭ, au trimisŭ pre Arnăutŭ pasia, cu Arnăuţiĭ si cu tunurĭ să bată acelŭ costeiŭ, Logosiulŭ, la care apropiindu-se vedŭ óste Nemţéscă multă ca la zece miĭ; déciĭ nu îndrăsni să mérgă, ci se întórse înderetŭ lângă o pădure, si trimise de grabŭ la împeratulŭ de-ĭ dédo scire, si-ĭ zise: Au să viie însusĭ, au să-ĭ trimiţă ajutoriŭ, că singurŭ nu îndrăsnesce să mérgă la o cetate, că sînt Nemţĭ mulţĭ, si elŭ face sianţŭ împregiurulŭ ostiĭ lui, si siade acolé pînă a doua zi. Veterani încă înţelese că sînt Turciĭ acolé aprópe, ci încălecâ cu puţinteĭ ómenĭ, si merseră de-ĭ vezură unde sînt în sianţurĭ, si se întórse ear' la tabără lângă cetate, făcândŭ gătire, ca să mérgă asupra lorŭ. Ci nu trecù vreme multă si sosî si împeratulŭ cu tóte ostile. Veterani vezîndŭ mulţimea de ostĭ s'au miratŭ ce va să facă, ostile celelalte era departe, nu e

putinţă ca să le împreune, înderetŭ să facă spre Ardealŭ nu putea, ear' nicĭ nu vrea pentru rusine, ci nădesduindŭ că va avé norocŭ, ca si într'alte resbóie ce au biruitŭ, maĭ vîrtosŭ, cândŭ au bătutŭ pre Sulimanŭ pasia Veziriulŭ în câmpŭ, Turci fiindŭ 80 de miĭ, si elŭ numaĭ cu 12 miĭ de Nemţĭ. Ci s'aŭ însielatŭ seraculŭ, însă totŭ s'au gătitŭ si au datŭ un resboiŭ vitejescŭ cu tótă puterea Turcéscă, si 7 césurĭ au ţinutŭ resboiulŭ totŭ înfrângândŭ pre Turcĭ si omorîndu-ĭ, ca nisce vitejĭ sta încă. Ci dar' înfricosiându-ĭ împeratulŭ pre ai sei, că de nu vorŭ isbândi îĭ va omorî pre toţĭ, au datŭ multe năvălĭ pînă ce i au ostenitŭ pre aceĭ Nemţĭ, si au întratŭ cu sabiile în dînsiĭ, si i au tăiatŭ pre toţĭ, câtŭ si Veterani au peritŭ în resboiŭ vitejesce, ear' Turcĭ fără numerŭ au peritŭ, însă isbânda au fostŭ a lui Sultanŭ Mustafa. Si îndată au purcesŭ de au trecutŭ în ţéra Muntenéscă pre la Cerneţĭ, de s'aŭ dusŭ pre la Necopoie la Çarigradŭ, si cu mare pompă au întratŭ si cu mare mândrie cu câteva căpetenii Nemţescĭ, ce le au prinsŭ în resboiŭ, si le au luatŭ de prin cetăţĭ, i au pusŭ înainte pre căpeteniĭ si cu stégurĭ ear' Nemţescĭ în mână, însă cu praporiĭ în josŭ. Décă au întratŭ în saraiurĭ cu halaiŭ mare, fiindŭ mare bucurie la totŭ némulŭ mohametescŭ, zicŭ că muma luĭ Sultanŭ Mustafa, muierea lui Sultanŭ Mechmet, de mare bucurie ce avea pentru isbânda fiiuseu ce s'au făcutŭ împeratŭ, s'au miratŭ cu ce-lŭ va dărui să fie de cinste împerătéscă, si n'au găsitŭ altŭ fără câtŭ au fostŭ pusŭ de i au făcutŭ o za cu pietri de multŭ preţŭ, si cândŭ s'au împreunatŭ i o au ruitŭ, zicândŭ, că i se cade să se îmbrace cu haină

ostéscă, de vreme ce Dumnezeu i au datŭ norocŭ de biruință, si l'au sărutatŭ.

Intr'acestŭ anŭ încă nefiindŭ împeratulŭ Turcescŭ la óstea aceasta, care s'au scrisŭ maĭ susŭ, au venitŭ poruncă la Domnulŭ din țéra Românéscă, Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, cu mare grabă si iuțime să se redice cu ostile lui să se ducă la Cernețĭ să păzéscă vadulŭ Dunăriĭ care trecea sieicile cu zaharea si furcatele cu ostĭ, cu érbă si cu glónțe, spre Beligradŭ, si munțiĭ să-ĭ păzéscă de haiducĭ, să nu facă stricăciune Turcilorŭ sau Tătarilorŭ ce se ducea pre uscatŭ la Beligradŭ. Venit'aŭ poruncă ca să dea caĭ, cară, boĭ împerătescĭ. De care mare întristăciune era Domnuluĭ si tuturorŭ, nu pentru mersulŭ la tabără atâta, câtŭ scorniă făr' de vreme, că era încă iérnă. Si cândŭ au scosŭ corturile lângă Cotrăcenĭ, si au esitŭ, Turculŭ care venise să-lŭ redice, si au mersŭ pînă la corturĭ întru credința purcederiĭ, ningea fórte, si de acolé dela corturĭ au trimisŭ pre Turcŭ la Odriiŭ să dea scire că au purcesŭ Domnulŭ la óste, si au trimisŭ si caiĭ ceĭ împerătescĭ cu doĭ Comisĭ aldoilé si cu slujitorĭ de i au dusŭ la Odriiŭ, ear' carăle si boiĭ i au trimisŭ către Cernețĭ, si Domnulŭ s'au întorsŭ în Bucurescĭ de au siezutŭ vre-o dóue treĭ zile încă, pînă au făcutŭ pascile, ci miercurĭ după pasci au purcesŭ către Cernețĭ, pre zăpadă cu fînŭ hrănindŭ dobitócele, care ajungândŭ la satulŭ Domnuluĭ Brâncovenii au siezutŭ câtăva vreme pînă s'au strînsŭ boiariĭ cari era rânduițĭ de tabără, si alte ostĭ, si pînă s'au făcutŭ érbă verde hrana vitelorŭ. Si ear' au purcesŭ în susŭ la Cernețĭ, însă ear' încetŭ pentru ca

să trécă vremea unorŭ musce veninate ce esŭ primăvara la Cernețĭ, de facŭ multă pagubă ómenilorŭ în dobitóce, că este între munțiĭ cariĭ taie Dunărea de curmezisiŭ, de ese la Cladova cetate, care au făcut'o Clavdie împeratulŭ, si la turnulŭ Severinuluĭ care l'au făcutŭ Severŭ împeratulŭ, unde sînt si piciórele poduluĭ lui Traianŭ împeratulŭ ce au făcutŭ preste Dunăre, se vedŭ că este o piatră găunósă a căreia găunositură, gura este négră afumată, ca cumŭ ar esi un fumŭ dinăuntru de negresce mărginile gâurilorŭ, ear' nu este fumŭ, ci în toțĭ aniĭ primăvara ese un feliŭ de muscă mitutică care esindŭ din piatră asupra Dunăriĭ, multă se înécă, că ca un viforŭ întunecátŭ se pornesce pre Dunăre în josŭ, si esŭ la câmpŭ la dobitóce pre care le muscă, le veninéză, si morŭ, ci cu fumŭ de tufă, de fînŭ, îsĭ păzescŭ câțĭ-va ómenĭ dobitócele si pre eĭ, că si ómeniĭ pătimescŭ reŭ de muscele acelea, însă nu morŭ. Ci pentru acestea mergea Domnulŭ încetŭ. Ear' décă au ajunsŭ la Cernețĭ i au venitŭ poruncă dela împerăție, să facă cetatea Cladoveĭ, care maĭ nainte de câtăva vreme era spartă de Nemți cariĭ ântâiŭ cu Veterani Generariulŭ au venitŭ o sémă de Nemțĭ în zilele lui Serbanŭ Vodă, de au trecutŭ prin țéră la Brasiovŭ, alŭ doilé prinçipulŭ Badesis, cu Haisler si Veterani cu tóte ostile Nemțescĭ au venitŭ de au trecutŭ ear' prin țéră în zilele lui Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, ear' atuncé poruncise Turculŭ să o facă de bolovanĭ de giurŭ împregiurŭ. Si îndată au poruncitŭ Domnulŭ de s'au făcutŭ rânduială în țéră să aducă bolovanĭ, si aducândŭ au începutŭ a lucrà la cetate, puindŭ dóue rândurĭ de bolovanĭ, unulŭ înaltŭ, altulŭ scurtŭ, sĭ

Pentre bolovanĭ punea pămîntŭ care lŭ scotea din sianţŭ, că sianţulŭ ilŭ făcea pre din afară de bolovanĭ, si acolé au siezutŭ Domnulŭ pînă au trecutŭ carăle si boii de le au trimisŭ la Beligradŭ, si pînă au făcutŭ începătură cetăţiĭ, fiindŭ si Turciĭ dela Cladova le faţă. După aceea au venitŭ poruncă după rugăciunea ce făcuse, să se întórcă înderetŭ să mérgă la Dohazurĭ, adecă la gurile care vinŭ din Ardealŭ în ţéra Românéscă, să păzéscă, să nu viie ostile Nemţescĭ să strice si ţéra, si marginea ţereĭ Turcescĭ de pre marginea Dunăriĭ, si acolé la locŭ la Cernéţĭ să lase nisce boiarĭ marĭ cu ostĭ să păzéscă, care s'au zisŭ maĭ susŭ, si pentru lucrurlŭ cetăţiĭ, si ca să trimiţă pesmedulŭ care se făcuse din porunca împerătéscă, pre Dunăre în susŭ. De care fórte s'au bucuratŭ si au alesŭ doĭ boiarĭ marĭ de i au lăsatŭ cu o sémă de ostĭ cu Căpitanĭ, să fie de pază, anume, Radulŭ Stolniculŭ feciorulŭ lui Tudorŭ Siătrariulŭ din Grecĭ, si Radulŭ Cluciariulŭ feciorulŭ Chrizei Vistiariulŭ din Popescĭ, si i au învéţatŭ si le au datŭ tótă isprăvnicia de trebile ce era scolo, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ. Si prin vremea ce au fostŭ aceĭ boiarĭ acolo, cetatea o au isprăvitŭ, pesmedulŭ atâtea miĭ de cântare le au trimisŭ la Beligradŭ, unde auziă de hoţĭ că sînt, trimitea ostĭ de-ĭ risipia, si alte trebĭ si poruncĭ, ce era, le făcea spre folosulŭ Domnieĭ si alŭ ţereĭ. De ca acestea au făcutŭ, dândŭ scire Domnuluĭ de cele ce au lucratŭ pre acolo, le au scrisŭ Domnulŭ ca să se redice acestĭ doi boiarĭ marĭ, să mérgă la dînsulŭ unde lŭ vorŭ afla. Si au poruncitŭ la Banulŭ Cornea Brailoiu să mérgă elŭ să fie acolo în loculŭ acelorŭ boiarĭ cu Căpitaniĭ din Cernéţĭ. Si au

au făcutŭ, după cumŭ le au venitŭ poruncă. Cândŭ au fostŭ tómna fiindŭ la Tìrgoviste Domnulŭ, si Banulŭ la Cernețĭ, făcândŭ si împeratulŭ isbândă asupra Nemților ŭ, si vrândŭ să viie prin țéra Românéscă să trécă la Țarigradŭ, trimis'au împeratulŭ pre un Hadâm-Saip, care să dea veste ispravnicululĭ Domnuluĭ, dela Cernețĭ, să facă gătire de venirea împeratuluĭ, si altŭ Turcŭ Agă au trimisŭ la Domnulŭ să ésă de grabŭ, dându-ĭ porunca, si cumŭ maĭ ìngrabŭ să ésă înaintea împeratuluĭ. Insă Dumnealuĭ Banulŭ Cornea, de mare politie ce avea cu totŭ feliulŭ de némurĭ, de limbĭ, maĭ vìrtosŭ fiindŭ politicŭ cu Turciĭ, îndată ce au vezutŭ pre Saipulŭ împeratuluĭ, Hadâm-Negru, si calulŭ avândŭ la tabla cu sià si alțiĭ fără siale, nimică altŭ n'au maĭ căutatŭ, măcarŭ un Selammalikim dela Musaip să auză, ci au încălecatŭ pre calŭ, si au luatŭ crâugulŭ în capŭ, Dumnezeu scie câte rascurĭ l'orŭ fi lovitŭ preste ochĭ pînă au esitŭ cu puțintelŭ sufletŭ, alelalte ce au avutŭ, au lăsatŭ totŭ la otacŭ. De care lucru se mirà si acelŭ omŭ mare, cumŭ si Ispravniculŭ Domnuluĭ au făcutŭ aceasta, la carele au esitŭ Căpitanŭ de Cernețĭ Christodorŭ si l'au cinstitŭ, si l'au îmblânzitŭ. Ear' măcarŭ că n'au siezutŭ Banulŭ de față să-lŭ socotéscă, cu ce s'au căzutŭ, pre acelŭ omŭ mare, elŭ dar' sĭ au făcutŭ cinstea singurŭ că au luatŭ un calŭ doĭ, care i au plăcutŭ din tablaua Banuluĭ, si vre-o pungă de banĭ ce avea în desagĭ la otacŭ o au luatŭ. Acestŭ feliŭ de ispavă au făcutŭ Banulŭ Cornea Domnuluĭ țereĭ, care să nu dea Dumnezeu să facă vre-un boiariŭ altulŭ vre o dată ca acestŭ lucru, că mare primesdie va veni pămîntuluĭ sau Domnuluĭ țereĭ, ca

să vie un împeratŭ mare ca acesta atunce întâĭŭ în pămîntulŭ țereĭ, și să nu găsescă nicĭ oamenĭ, nicĭ Domnŭ, nicĭ Ispravnicŭ Domnuluĭ, care să fie pentru o vorbă, pentru o căutare, să îndrepteze calea încătro ar vre să mérgă, și să nu facă rău sau Domnuluĭ sau țereĭ. Numaĭ mare să se ție. Însă trebuesce să se scie că doue lucrurĭ au acoperitŭ întâmplările aceste reie de n'au venitŭ, îndurarea și bunătatea împeratuluĭ, și bună chivernisela Domnuluĭ țereĭ. Că împeratulŭ fiindŭ bunŭ n'au ceratŭ ca un tiranŭ să poruncéscă să aducă și de cele ce nu se află în pămîntulŭ țereĭ, cĭ maĭ multŭ de câtŭ fînŭ și lemne nimică altŭ n'au maĭ ceratŭ. Chivernisela Domnuluĭ aceasta au fostŭ, ce s'au zisŭ maĭ susŭ, că décă au auzitŭ că vine imperatulŭ, si Banulŭ au fugitŭ care au fostŭ Ispravnicŭ, si cunoscândŭ că nu va veni la lucru bunŭ aceasta ce au făcutŭ Banulŭ, îndată au trisŭ altĭ boiarĭ pre Caramallulŭ Postelniculŭ pentru limbă, pre Bunea Armasiulŭ, pre Michaiŭ Postelniculŭ, pre Corbeanu, pre Petru Căpitanŭ de Obedeni, fiindŭ căile intr'acolo si i au învețatŭ podurile să facă, lemne si finŭ să aducă pre la conace, si fórte de grabŭ au făcutŭ porunca si s'au îmblânzitŭ lucrurile. Ear' Domnulŭ remâindŭ pre urmă vre-o dóue treĭ zile, se svătuià totŭ dé una să mérgă óre să nu mérgă, si era la îndoială, ceĭ maĭ mulțĭ ce nu i ajungea mintea să socotéscă maĭ departe lucrurile cele viitóre, zicea să nu mérgă, cu de acestŭ feliu de socotele: Că Turciĭ sînt mâniosĭ pentru fuga Banuluĭ, si Viziriulŭ nu-țĭ este prietenŭ bunŭ, si dar de s'au găsîtŭ la Veterani niscare cârțĭ trimise de aicĭ, si vorŭ cunósce lucrurile nóstre, pentru care te ve

opri, si te va mazîli; însă nu era svatŭ bunŭ acesta. Ear' alţiĭ l'au svătuitŭ să mérgă, că cu mergerea sa, tóte se vorŭ potoli orĭ ce mânie ar-fi, tocma si cărţĭ de vorŭ fi prinsŭ le vorŭ ţiné mincinóse, mergândŭ faţă către faţă, si obrazulŭ ce se vede este farmecŭ, si de veĭ avé vrăsmasĭ, ear' sînt si prietenĭ, care vorŭ grăi bine, si vezîndu-te că aĭ mersŭ, tótă ţéra este odihnită, nicĭ un reŭ nu va păţi, nădesduindŭ si Măria ta să te întorcĭ cu slavă si cu cinste în scaunŭ; ear' nemergândŭ, te chiamă, si făcândŭ si Banulŭ cea ce au făcutŭ, câte vorŭ zice vrăsmasiĭ minciunĭ de Măria ta, tóte vorŭ să le créză, ca cumŭ arŭ fi adeverate, si atuncé si de Măria ta reŭ, că te vorŭ mazîli, si de ţéră reu, că o vorŭ robi, si-ţĭ veĭ pierde si sufletulŭ după altele. Insă svatulŭ acesta l'au ascultatŭ, si au purcesŭ de olacŭ de s'au dusŭ de au trecutŭ Oltulŭ, Jâiulŭ, si dincolo de Jâiŭ s'au împreunatŭ cu împerăţia. Insă ântâiŭ numaĭ cu Vergo Păharniculŭ si cu Comisulŭ celŭ mare si cu alţĭ doĭ treĭ au fostŭ, cândŭ au mersŭ la Viziriulŭ, si eu grózà, însă ce să facă, au mersŭ. Cumŭ l'au vezutŭ Viziriulŭ, sĭ au schimbatŭ faţa si ca un césŭ n'au vorbitŭ. Ear' după aceea au zisŭ: Diisîzĭ Ghiaurŭ, cumŭ nu asculţĭ porunca; de n'ai venitŭ înaintea împeratuluĭ, ce acumŭ ântâiŭ au venitŭ prin ţéra ta? si altele. Domnulŭ încă au zisŭ, că ascultă porunca, numaĭ cale depărtată fiindŭ dela Tîrgoviste, cu aceea s'au făcutŭ óre ce zăbavă, ear' nu va fi nicĭ o lipsă, că tóte ce va fi porunca împerăţieĭ, se vorŭ face, si s'au rugatŭ să-lŭ ierte, si l'au iertatŭ de aceea, si l'au rânduitŭ de mergea înaintea împeratuluĭ, lângă toiurĭ novaţă, cu vre-o treizecĭ patruzecĭ de ómenĭ. Ear'

tabăra osebitŭ mergea. Cândŭ era la conacŭ si sta óstea de făcea halaiŭ, cândŭ întra împeratulŭ în corturĭ, Domnulŭ descăleca si îngenuchià, si cândŭ trecea împeratulŭ, se plecà cu capulŭ la pămîntŭ, asià lŭ învețà ceĭ de lângă împeratulŭ, ear' ómeniĭ Domnuluĭ, sta totŭ călărĭ, apoĭ încălecà si Domnulŭ si se ducea la otacŭ. De acolé pómele, pesmeziĭ ceĭ cu apă de trandafirŭ si cu moscosŭ făcuțĭ, si strugurĭ si altele ce socotià Domnulŭ, numaĭ sta de a se trimite la uniĭ si la alțiĭ, în totŭ césulŭ si în tótă vremea, garbesceĭ rosiĭ nu se vedea, că-ĭ trimitea pentr'ascunsŭ. Asià si într'acestasĭ chipŭ au mersŭ Domnulŭ, pînă la marginea Dunăriĭ, unde s'au pusŭ împeratulŭ în caicŭ si de acolo din caicŭ au scosŭ un caftanŭ si l'au îmbrăcatŭ la uscatŭ, si împeratulŭ au purcesŭ spre Nicopoie pre apă. Ear' Domnulŭ au încălecatŭ, si cu tótă cinstea lui au purcesŭ spre Brâncovenĭ. De la Brâncovenĭ au venitŭ în Tîrgoviste.

Intru această vară ce au venitŭ Domnulŭ dela Cernețĭ cândŭ lŭ slobozise Turciĭ, să se întórcă pre la gurile ce vinŭ din țéra Ungurescă si plaiurile să le păzéscă de Nemțĭ să nu viie în țéră, viindŭ si la Tîrgoviste, Domnulŭ au trimisŭ un Paharnicŭ aldoilé anume Ghinea de au adusŭ scârbă fórte mare, pre Costandinŭ Cluciariŭ Stirbeiŭ, si l'au închisŭ, nu fără pricină, ci trimițîndulŭ Domnulŭ de câte-va orĭ preste Oltŭ cu séma haraciuluĭ, cândŭ era la curte boiariĭ, si fiindŭ elŭ camŭ lungŭ la unghiĭ din feliulŭ Stirbescilorŭ, au luatŭ dela țéră câte ceva, si despre domnie au ascunsŭ. Décii Domnulŭ mergândŭ către Cernețĭ, învețà aceasta la tóte conacele, de venià la divanŭ la Domnulŭ ómenĭ, de se jăluia de luările acelea

arătândŭ si scrisorile acestuĭ Cluciariŭ Costandinŭ. Domnulŭ căută la catastisiele vistierieĭ care le dedése elŭ mâncĭ, si nu se găsea scrise multe sate, mulţĭ ómenĭ, dela care luase banĭ; ci Domnulŭ le luà revasiele de le ţinea, care era cu iscălitura aceluĭ boiariŭ, si' au tăcutŭ pînă au mersŭ la Cernețĭ, acolo si maĭ multe bocluccurĭ de acestea esià la meidanŭ, care socotindu-se, Domnulŭ au făcutŭ vre-o pungă de banĭ, pentru care au poruncitŭ Caimacanilorŭ să-lŭ chieme pre Cluciariu Stirbeiŭ, să-ĭ zică, să dea baniĭ să-ĭ întórcă seracilorŭ, că de voie nedându-ĭ va să-ĭ dea cu rusine. Si l'au chiematŭ Caimacaniĭ, si i au zisŭ. Elŭ zise, că nu sînt nicĭ unele de acestea, si nu va da nicĭ un banŭ, nesciindŭ iscăliturile lui că sînt strînse în mâna Domnuluĭ, si încă au zisŭ cătră Caimacanĭ, că Domnulŭ îi este si pîrîsiŭ, si judecătoriŭ. Caimacanii au scrisŭ Domnului. Domnulŭ auzindŭ, s'au turburatŭ fórte, însă fiindŭ blândŭ si răbdulivŭ, au răbdatŭ pînă ce au venitŭ la Tîrgoviste, si de acolo au trimisŭ, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, de l'au adusŭ din Românescĭ, si au strînsŭ Domnulŭ divanŭ de boiarĭ, si l'au adusŭ si pre elŭ la divanŭ, si au zisŭ Domnulŭ: Cluciare, cândŭ te am trimisŭ în ţéră cu slusbe, fiindŭ cu boierie, dreptate am poruncitŭ să facĭ, au nedreptate si jafurĭ? Elŭ zise: Ba dreptate ai poruncitŭ Măria ta să facŭ. Si începù a se îndreptà din cuvinte; ear' Domnulŭ zise: Dar' acestea ce sînt? Si scóse chărtiórele cu iscălitura lui, si le déde la Radulŭ Cluciariulŭ feciorulŭ Chrizeĭ Vistiariulŭ din Popescĭ, să le citéscă, si se sculâ Radulŭ Cluciariulŭ de unde siedea la divanŭ, si le luâ din mâna Domnuluĭ, si începù a citi, si a arătà Cluciariuluĭ Costandinŭ

iscăliturile lui. Care décă au vezutŭ, au remasŭ îngheţată, începù a zice: Că pentru cheltuiala căii si a feciorilorŭ au făcutŭ. Si un covorŭ si nisce tipsiĭ si tingirĭ, ce au fostŭ luatŭ mită, de au făcutŭ nedreptate seracilorŭ, zicea, că le au dăruitŭ monăstirii Strehaii. Domnulŭ zise: Auziţĭ boiarĭ, cu jafurĭ si cu nedreptăţĭ face pomenĭ. Incepù a lŭ mustrà zicândŭ: Dar' pînă cândŭ aceste jafurĭ, să le facĭ Cluciare Costandine, că din nimica, eu te am redicatŭ si te au făcutŭ Slugiariŭ mare, Comisŭ mare, si Cluciariŭ mare, alŭ siéselé scaunŭ alŭ divanuluĭ, si te am miluitŭ si te am ţinutŭ credinciosŭ, ai luatŭ judeţulŭ Dâmboviţiĭ, l'ai prădatŭ de n'au remasŭ ca un satŭ, l'am luatŭ acela, si ţĭ am datŭ Teleormanulŭ, si maĭ reu l'ai făcutŭ, că ţĭ am găsitŭ pre urmă-ţĭ sume de leĭ jăfuite, pentru care te am suduitŭ într'o vreme si te am urgisitŭ, să nu te vezŭ în ochĭ, ear' te am iertatŭ pentru rugăciunea altora, acumŭ ear' ai făcutŭ jafurĭ si nedreptate. Scii tu bine că Mateiŭ Vodă celŭ betrânŭ, si Gligorie Vodă, si Duca Vodă, si Serbanŭ Vodă vezîndŭ faptele vóstre cele rele si jafurile care făcea némulŭ vostru celŭ reŭ, au blestematŭ cine ve va milui si cine ve va priimi pre slusbe, si eu am întratŭ în blestemulŭ acelorŭ Domnĭ, de ţi am datŭ atâtea boieriĭ marĭ si slusbe, ear' tu totŭ reu si jăcasiŭ. La Antonie Vodă cândŭ umblasĭ disĭmariŭ, pentru jafurile tale ai păţitŭ mare rusine, la Duca Vodă fiindŭ Logofetŭ de Vistierie, ai făcutŭ iscălitura Vistiariuluĭ celuĭ mare, de vreai să furĭ 17 pungĭ de banĭ, si aflându-te au vrutŭ să-ţĭ taie mâna, si să te dea cu catastichulŭ de gâtŭ legatŭ prin tîrgŭ.

Serbanŭ Vodă pentru furtisiagurile ce aĭ făcutŭ din baniĭ cailorŭ, au vrutŭ să te spînzure, cumŭ tótă boierimea si ţéra scie de acestea, si acumŭ ai îmbetrânitŭ, si totŭ nu te lasĭ. Voiŭ să te facŭ să te învețĭ: Iea-lŭ Căpitane de dorobanțĭ, zise Domnulŭ, si lŭ du la Vistierie si să cauțĭ un carŭ să-lŭ pui, si să-lŭ ducĭ la Mehedințĭ prin satele care le au jăfuitŭ, să le dea baniĭ care i au luatŭ, si apoĭ să-lŭ aducĭ, însă să-lŭ bagĭ si în fiară. Si-lŭ luâ si-lŭ duse la Vistierie, pînă în améză zi, déciĭ l'au băgatŭ în puscăria dela pórtă. Déciĭ jupânésa luĭ, fiindŭ rudă cu Domnulŭ, mergea la jupânésa Stanca, cu mumă-sa Bănésa Ilinca sora jupâneseĭ Stancăĭ, mumeĭ Domnuluĭ, si plângea rugându-se. Insă i s'au făcutŭ milă pentru lacremile eĭ, si au grăitŭ jupânésa Stanca fiiu-seŭ Domnuluĭ, pus'aŭ si pre Vlădica de au grăitŭ, si l'au iertatŭ de acea purtare prin ţéră de ocară, si au poruncitŭ să dea baniĭ ce i au luatŭ îndoițĭ, si i au datŭ. Si l'au ținutŭ vre-o dóue septemânĭ închisŭ, si l'au slobozitŭ, zicându-ĭ: Să nu-lŭ maĭ vază în ochĭ, să se ducă a casă, si să nu se maĭ amestece la ceva, că va să-lŭ spînzure. După această ocară ce-ĭ veni din fapta luĭ, avea patola asupra Domnuluĭ, adecă inimă stricată, si cerca vreme să facă reŭ Domnuluĭ, si scrisése la tată-seŭ, călugărulŭ, în vreme ce venise împeratulŭ prin ţéră, si chiemase pre Domnŭ, cu grabŭ si cu mânie, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, ca să viie călugărulŭ, să se apropie cătră dînsiĭ si să privéscă ce întîmplare va avé Domnulŭ dela Turcĭ, de-lŭ vorŭ opri cumŭ-va, să se gătéscă tată-seŭ si frațiĭ luĭ, Stirbeii, si cu câțĭ ómenĭ vorŭ puté strînge, să mérgă să-lŭ pîrască la împerăție, găsindu-ĭ vine Dom-

nuluĭ. Si au venitŭ călugărulŭ la Slatina, la nisce vii ale lui, în chipŭ că lucréză la vii, ear' elŭ siedea numaĭ pentru această trébă, si avea si omŭ trimisŭ în tabăra Turcéscă să vază de Domnŭ, ce-ĭ vorŭ face Turciĭ, si să viie să-ĭ dea veste. Insă întîmplările au fostŭ bune ale Domnuluĭ, de către Turcĭ, si ei au remasŭ îndesiertŭ cu nădesdile lorŭ, si se duseră la Călinesci, spre Pitescĭ, si acolo siedea cu toțiĭ ca cumŭ n'arŭ sci nimică. Ear' Domnulŭ tóte le aflase si décă au venitŭ la Tìrgoviste, au trimisŭ pre Ghinea Păharniculŭ alŭ doilé, cu armaşĭ la Călinescĭ, unde era adunațĭ, si avea poruncă déca lŭ va găsî pre călugărulŭ, să-lŭ bage în butucĭ, să-lŭ ducă la Tismana. Si mergândŭ acolo au găsîtŭ pre călugărulŭ Stirbeiŭ, siezîndŭ la focŭ alăturé cu jupânésa lui Néxia, si feciorii si nurorile tóte în casă, si cumŭ l'au găsîtŭ, au datŭ porunca Domnuluĭ, si au făcutŭ pre cumŭ îĭ era învețătura, l'au dusŭ la Tismana si l'au băgatŭ în obezĭ, si au poruncitŭ călugărilorŭ să nu-lŭ lase să easă afară nicăirĭ, nicĭ din obezĭ să-lŭ scóță. Céta lorŭ se sparse de acolé. Maĭ pre urmă s'au aflatŭ si omulŭ care era trimisŭ de dînsiĭ în tabăra împerătéscă, cumŭ amŭ zisŭ maĭ susŭ, si aldoilé au trimisŭ Domnulŭ de au adusŭ pre Costandinŭ Cluciariulŭ Stirbeiŭ de l'au închisŭ, si au închisŭ si pre ceilalțĭ frațĭ pre toțĭ. Si multă vreme i au ținutŭ închişĭ, si la judecată i au scosŭ, puindŭ omulŭ de față, de le spunea faptele lorŭ, care lŭ învețase, de s'au dusŭ pre unde le au fostŭ porunca lorŭ, apoĭ ear' nu s'au potrivitŭ Domnulŭ blăstemăciuniĭ lorŭ, ci i au iertatŭ earăşĭ.

In anulŭ acesta vara, boiarii Moldovenĭ, carii era pribegĭ în ţéra Lesiéscă, Iordache Vistiariulŭ, Bogdanŭ Hatmanulŭ, Moisi Serdariulŭ, Manole Slugiariulŭ, si alţiĭ, făcură svatŭ supţire si cu mare taină, si gătiră o sémă de óste Lesiéscă cu Moisi Serdariulŭ să se ducă la Iasĭ unde era Domnulŭ în scaunŭ, ca să iea un Capegi-basia alŭ împeratuluĭ, si un Balgi-basia alŭ Hanuluĭ si pre alţĭ Turci ce vorŭ găsi acolo, pre care luându-ĭ vorŭ da o pricină la Turcĭ, cumŭ Costandinŭ Vodă Duca este blestematŭ, nu este vrednicŭ ca să-sĭ păzéscă tîrgulŭ, scaunulŭ, să nu viie vrăsmasi împerătescĭ să iea ómeniĭ Imperatuluĭ si ai Hanuluĭ de acolé, necumŭ să păzéscă o ţéră. Si cu aceasta să mânie pre Imperatulŭ, pre Viziriulŭ si pre Hanulŭ să-lŭ scóţă din Domnie, si să puie Domnŭ după voia lorŭ. Cu acestŭ feliŭ de socotéle au svătuitŭ si au socotitŭ de au trimisŭ óstè cu Moisi Serdariulŭ, si au lovitŭ tîrgulŭ fără veste, si au mersŭ la gasdele Turcilorŭ ce s'au zisŭ maĭ susŭ, si i au luatŭ cumŭ au vrutŭ, si s'au dusŭ în ţéra Lesiéscă. Domnulŭ au remasŭ rusinatŭ, boiariĭ ca nisce blestemaţĭ, însă cu mare grijă si frică si întristăciune, că nu sciea ce sfîrsitŭ va să aibă pentru această întîmplare. Ear' pribegiĭ se bucură cunoscândŭ că nu va esi lucrulŭ lui Costandinŭ Vodă Duca la sfîrsitŭ bunŭ. Pentru care lucru auzindŭ si Imperatulŭ, Hanulŭ si Veziriulŭ, fórte s'au mâniatŭ si s'au întristatŭ de ómeniĭ aceia fiindŭ ómenĭ de trébă. Insă multŭ s'au nevoitŭ socru-seŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ din ţéra Românéscă, să-lŭ împace cu Turciĭ si cu Hanulŭ, si maĭ vîrtosŭ cândŭ au mersŭ înaintea împ-

ĭĭ cândŭ au trecutŭ prin ţéră împeratulŭ,

cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, au zisŭ, au datŭ, au făgăduitŭ si i au scosŭ caftanŭ cu un Agă, de l'au trimisŭ la Moldova, în semnŭ de iertăciune, si ca să aunză pribegiĭ, si ceĭ ce nu-lŭ iubescŭ să se asiaze de a umblà improtivă-ĭ. Ear' pribegiĭ nu s'au odihnitŭ că era fórte practicĭ si eĭ întru ale Domnilorŭ trebĭ, si au trimisŭ pîră la Hanulŭ, Şelim Gherei Hanŭ, care era fórte bunŭ prietenŭ luĭ Cantemirŭ, jăluindu-se în totŭ feliulŭ, si zicândŭ: Că Costandinŭ Vodă Duca, au trimisŭ de au chiematŭ óstea, de au luatŭ pre aceĭ Agĭ, pentru ca să nu dea banĭ, arătândŭ si nisce cărţĭ care zicea că sînt dela Domnulŭ ţereĭ trimise la Iasĭ, asupra căreĭ mânie au pusŭ altă mânie. Si au scrisŭ Hanulŭ la Imperatulŭ si la Veziriulŭ maĭ multŭ de câtŭ acestea, si s'au rugatŭ împeratuluĭ să puie pre Cantemiroglu Domnŭ. Care lucru după ce s'au asiezatŭ Turciĭ la scaunulŭ lorŭ la Çarigradŭ, au si făcutŭ, că făr' de veste nesciindŭ nicĭ Capikihaielele Moldoveĭ, nicĭ cele Românescĭ, au chiematŭ pre Antiochie feciorulŭ luĭ Cantemirŭ, si l'au îmbrăcatŭ cu caftanŭ, si l'au trimisŭ Domnŭ la Moldova, în luna luĭ Decemvrie, si pre Costandinŭ Vodă Duca au trimisŭ Agă de l'au luatŭ cu Dómnă-sa si cu ce au avutŭ, de l'au dusŭ la Çarigradŭ an. 7204, Decemvrie 3.

Iérna au avutŭ Domnulŭ odihnă în scaunulŭ luĭ în Bucurescĭ, numaĭ întristatŭ fórte pentru mazilia ginere-seu Domnuluĭ dela Moldova, nu atâtŭ pentru mazilie câtŭ pentru lucrulŭ ce au fostŭ făr' de veste, de nicĭ un Ienachie Dragomanŭ, care era Capikihaia Domnuluĭ ţereĭ Românescĭ, n'au prinsŭ veste maĭ nainte, carele era veche slugă porţiĭ Turcescĭ, si iscu-

sitŭ fórte întru cele ce începea să lucreze, măcar' că fácea cu baniI țereI, făcea prin daruri ce da, însă totŭ maI multŭ de câtŭ alțiI, ce au fostŭ maI nainte de elŭ, făcea trebile Domnu-seŭ. BoiariI din țéra MoldoveI au pribegitŭ în țéra Munteněscă, cariI era rude si credinciosI lui Costandinŭ Vodă Duca, si necredinciosI lui Antiohie Vodă Cantemirŭ. UniI era feciorii lui Miron Logofetulŭ, Ioan, Necula, Petrasco, alțiI era Antiochie Hatmanulŭ, Preda Armasiulŭ, Paladie Flodorŭ Armasiulŭ, cariI siedea în nădesdea DomnuluI Muntenescă, ca să scóță ear' pre ginere-seu Domnŭ MoldoveI, să mérgă pre la casele lorŭ.

Domnulŭ Antiochie Vodă domnià țéra, cumŭ zicŭ, cu blândețe cu svetniciI lui si nu resplătià reu pentru reu, celorŭ ce îndemnase pre Costandinŭ Vodă Duca de-I cerca avuția si i o luase, si celorŭ ce îndemnase de [illegible] jupânesele boiarilorŭ, dintru care unele era [illegible] lui Antiochie Vodă. Ci tóte acelea le au [illegible] si le au lăsatŭ si-sI căuta trebile domniei. Era Domnulŭ acesta neînsuratŭ, cândŭ au luatŭ domnia, [illegible] auzindŭ de fetele lui Serbanŭ Vodă, ce au [illegible] Domnŭ în țéra Românéscă, carele era cu mu[illegible] si cu frate-seŭ fugite în Ardealŭ, cumŭ s'au [illegible] maI nainte, că sînt frumóse, iscusite, au cerutŭ dela mumă-sa, Dómna lui Serbanŭ Vodă, să-I dea o fată să-I fie Dómnă, si au fostŭ bucurósă să-I dea o fată, dar' prinzîndŭ de veste Domnulŭ țereI RomânescI de această vorbă, si fiindŭ rudă fetelorŭ lui Serbanŭ Vodă, n'au îngăduitŭ, fiindŭ în vrasbă cu Domnulŭ MoldoveI, ci au zăticnitŭ, despre o parte scriea la Dóm[illegible] lui Serbanŭ Vodă, zicândŭ unele si altele rele, ce [illegible]ntru Domnulŭ dela Moldova, despre altă parte

scriea la Generariulŭ Nemţilorŭ, si la Comândanţiĭ de prin cetâţile Ardealuluĭ altele si altele, ca să nu lase fata să se ducă în Moldova. Domnulŭ Antiochie Vodă, déca s'au făcutŭ aceste zăticnirĭ, au căutatŭ în ţéra lui o fată tîneră si frumósă, fiică lui Dumitrasco Céurelŭ, si o au luatŭ, si-ĭ este Dómnă.

Intr'acestasĭ anŭ despre primăvară au făcutŭ împeratulŭ Turcescŭ Sultanŭ Mustafa ostire ear' împrotiva Nemţilorŭ, care ducându-se la Beligradulŭ Turcescŭ, au trecutŭ Dunărea să mérgă către Timisióră, auzindŭ că batŭ Nemţiĭ Timisióra, si asià înţelese împeratulŭ că nu sînt Nemţiĭ toţĭ, ci grăbià să mérgă să-ĭ găséscă pre aceia puţinteĭ, ca să-ĭ pótă birui, pre cumŭ făcuse si in trecutulŭ anŭ, că găsîse pre singurŭ Veterani Génerariulŭ cu óstea lui numaĭ, mergăndŭ să se împreune cu celelalte ostĭ Nemţescĭ, si l'au bătutŭ fórte reu, pre cumŭ s'au scrisŭ înapoĭ, asià gândià să facă si în anulŭ acesta, ci n'au pututŭ, că Nemţiĭ încă décă au auzitŭ că vine împeratulŭ, au lăsatŭ cetatea, si sĭ au datŭ veste cu ceilalţĭ Nemţĭ, si împreunându-se cu toţiĭ au esitŭ înaintea împeratuluĭ într'un câmpŭ. Imperatulŭ fiindŭ conăcitŭ si cu sianţŭ împregiurŭ si cu carăle tóte împregiurulŭ taberiĭ Turcescĭ, precumŭ Tukeli Craiulŭ Unguréscŭ ce era la Turcĭ, îlŭ înveţase, au venitŭ Nemţiĭ si dândŭ năvală au datŭ de sianţŭ, de cară, ci n'au pututŭ isprăvi nimică, că Turciĭ da cu tunurile cu puscile. Nemţiĭ déca au vezutŭ că nu potŭ isprăvi nimică, s'au datŭ înderetŭ, si patru zile nu s'au vezutŭ, nicĭ nu s'au sciutŭ ce s'au făcutŭ. Cândŭ au fostŭ apatra zi, la 9 césurĭ, cândŭ se închinà Turciĭ, ear' viindŭ Nemţiĭ la Turcĭ, Turciĭ se mutase din loculŭ

acela între nisce bâlțī si despre câmpŭ câtŭ locŭ era uscatŭ, din cătrău era să viie Nemții, făcuse sianțurī marī, carăle împregiurŭ, cu maī mare gătire si tărie decâtŭ ântâiŭ, si tunurile au rânduitŭ pre la sianțurī, cu inicerī. Insă cu atâta vitejie au venitŭ Nemțiī si cu atâta iuțime, câtŭ s'au miratŭ fórte cei ce au fostŭ acolo, si împeratulŭ cu ai lui s'au speriatŭ că-ī vorŭ prăpădi pre toțī, cumŭ că vinià Duca de Saxonia, care era Generarisimŭ, adecă maī mare preste toțī Generariī, si cu Haisler alŭ doilé Generariŭ si cu Bolițī Cenerariu, si cu alțī Generarī, cu polcurile tóte. Pre cariī vezîndu-ī Turciī, au începutŭ a esi din sianțurī afară călărī pedestri înainte-le, dar' nicī într'o clipélă n'au pututŭ sta, ci au întratŭ ear' în sianțurī, si de acolé vrea să-sī arate vitejia. Ear' Nemțiī cu atâta hărborie au venitŭ câtŭ un Bovan Generariulŭ cu óstea ce avea suptŭ mâna lui, au nemeritŭ o pórtă de ale sianțuluī, de au întratŭ înăuntru în Turcī, care si într'o parte si într'alta omorià pre Turcī ca pre nisce dobitóce, si asià îī ferâmà ca pre nisce vase de lutŭ si nimenī nu putea să-ī stea împotrivă, si căuta totŭ pórta împeratuluī, si acolo trăgea să mérgă. Turciī au fostŭ strigândŭ: Medetu, medetu, ghiaur bezebat! vaī, vaī ghiauriī ne au călcatŭ. Si toțī fugià dinaintea lui, care scăpa din puscile lorŭ, si asià vitejesce au mersŭ, pînă lângă curtea împeratuluī, (lângă toiurī), acolo au esitŭ Seimeniī Veziriuluī si Bostangii împerătescī si i au sprijinitŭ în puscī si în sabiī, Nemțiī încă vitejesce se bătea cu puscile, pînă s'au făcutŭ glótă multă de mulțimea Turcilorŭ ce era, si înaintea lorŭ si pre urmă, si de o parte si de altă parte. Insă n'au avutŭ norocŭ să facă acea vitejie

să între în taberile gata, între atâtea miĭ de miĭ de Turcĭ, si să omóre atâtea miĭ de Turcĭ, pre cumŭ au si făcutŭ, si pre urmă să easă earăsĭ,—au peritŭ toţĭ aceĭ vitejĭ cu Generariŭ cu totŭ. Ceĭ de afară Nemţĭ ce remăsése de nu putea să între prin multa nevoinţă ce făcea au datŭ destulŭ resboiŭ cu Turciĭ ce esiră pre afară din sianţurĭ. Câtŭ au ţinutŭ resboiulŭ dela césurĭ 9 din zi, pînă la un césŭ din nópte, care sînt 4 césurĭ, necurmatŭ resboiulŭ, fără numerŭ au peritŭ si dintr'o parte si dintr'alta. La acestŭ resboiŭ, între ceĭ din afară au peritŭ si Haisler Generariulŭ si alţĭ Nemţĭ căpeteniĭ, si nóptea viindŭ, Nemţiĭ s'au trasŭ înderetŭ, Turciĭ totŭ în loculŭ lorŭ au remasŭ, si au luatŭ si câte-va tunurĭ Nemţescĭ pentru care se ţinea că isbânda este a lorŭ. A doua zi desŭ de diminéţă au trimisŭ împeratulŭ Turcĭ si Tătarĭ, după Nemţĭ ca să-ĭ gonéscă, si sosîndu-ĭ la un locŭ tăbărîţĭ, s'au sculatŭ Nemţiĭ din loculŭ lorŭ si s'au trasŭ cătră Tisa, apa aceea ce vine prin ţéra Unguréscă, si au trecutŭ apa Tisa de cea parte. Turciĭ si Tătariĭ s'au întorsŭ la împeratulŭ, de i au spusŭ că au gonitŭ pre Nemţĭ, pînă i au trecutŭ Tisa, si s'au întorsŭ împeratulŭ la Beligradŭ cu această isbândă, si de acolo la Odriiŭ, si iérna au fostŭ acolo.

Intr'acestŭ anŭ au făcutŭ si Moscalii ostire spre Azacŭ cetatea, si o au luatŭ dela Turcĭ, la care maĭ înainte au avutŭ resboiŭ, afară cu Turciĭ, si cu Tătariĭ dela Crâmŭ, de i au biruitŭ Moscaliĭ, si cetatea încă o au luatŭ. Fiindŭ mulţime de Cazacĭ, de Moscalĭ, au poruncitŭ împeratulŭ Moscaluluĭ de au săpatŭ pămîntulŭ împregiurulŭ cetâţiĭ, de l' au făcutŭ

movile, si movilele acelea de pămîntŭ totŭ le mutà spre cetate pînă au ajunsŭ la zidulŭ cetâţiĭ, déciĭ au datŭ năvală preste movile, si au săritŭ în cetate, si pre câţĭ Turcĭ au găsîtŭ în cetate, împreună cu muierile lorŭ, cu copiiĭ lorŭ, pre toţĭ i au omorîtŭ, si asià luândŭ cetatea si băgândŭ Moscalĭ, Cazacĭ, de aĭ lorŭ, o ţinŭ. Această cetate este pre apa Donuluĭ, care apă cură spre Crîmulŭ Tătărescŭ, si maĭ nainte au fostŭ cetatea Moscalilorŭ, ci pentru că făcea Moscaliĭ si Cazaciĭ multă pagubă la Crîmŭ, pogorîndu-se cu vasele pre Dunŭ la Crîmŭ, si sarea care se pogorià la Crîmŭ pre apa aceea, pre tótă o oprià, de care era mare smintélă Crîmlenilorŭ, în zilele Raduluĭ Vodă carele maĭ nainte în ţéra Românéscă fusése, si svânta Troiţă din josulŭ Bucurescilorŭ au făcutŭ, si se mutase Domnŭ la Moldova, si în ţéra Românéscă era Domnŭ fiiu-seu Alexandru Vodă, într'acea vreme Sultanŭ împeratulŭ Turcilorŭ, au chiematŭ pre toţĭ Patriarsiĭ Crestinescĭ, si au scrisŭ si la Domnulŭ din ţéra Moldoveĭ si la Domnulŭ din ţéra Românéscă, poruncindu-le să trimiţă solĭ despre eĭ, fiindŭ totŭ o lege, să róge pre Moscalĭ să dea Azacŭ cetatea Turcilorŭ cu voie, că cu resboiŭ nu o putea luà, că de nu o vorŭ da, pre toţĭ Crestiniĭ, câţĭ sînt suptŭ stăpânirea Turcilorŭ pre toţĭ îĭ va omorî. Ci asià de frică, trimise cârţĭ Patriarsiĭ si Domniĭ acestorŭ ţerĭ cu solĭ la Moscalĭ, si s'au rugatŭ împeratuluĭ, spuindŭ si lauda ce li se lăudase Turculŭ, si s'au milostivitŭ împeratulŭ Mosculuĭ pentru Crestinĭ, si au datŭ cetatea de voie Turcilorŭ care pînă acumŭ o au ţinutŭ. Ear' Musculŭ ear' o au luatŭ dela mâna lorŭ.

Intr'aceastĭ vară a acestuĭ anŭ, Domnulŭ ţereĭ Românescĭ au siezutŭ la Tîrgoviste pentru paza plaiurilorŭ cu voia Turcilorŭ, si despre tómnă au venitŭ ear' la scaunŭ la Bucurescĭ, asisderé si Domnulŭ Moldovei Antiochie Vodă, au siezutŭ la scaunulŭ lui la Iasĭ.

Intr'acestasĭ anŭ, Sobieţki, Craiulŭ Lesiescŭ, au muritŭ, carele din vremea ce au bătutŭ pre Turcĭ Lésiĭ, au ţinutŭ Crăia pînă acumŭ, căruia feciorŭ mare i au remasŭ de done femeĭ; însă multă neunire s'au făcutŭ între boiariĭ Lesiescĭ, si între óste, si între tótă sléhta, că uniĭ pohtià pre unulŭ alţiĭ pre altulŭ, ceĭ maĭ mulţĭ pohtià să puie omŭ streinŭ de pămîntŭ, pentru mândria lorŭ ce o au, zicândŭ, că maĭ bine se vorŭ supune unuĭ streinŭ, decâtŭ cutăruia si cutăruia, si ce este, si cine este cutarele, si ce bagă séma de cutarele, celaltŭ celuialaltŭ încă asià zicea; si au Lésiĭ un cuvîntŭ, *de zio ne poslovim*, adecă nu vomŭ nu pohtimŭ, si asià întru această neunicіune, au remasŭ într'acestŭ anŭ fără Craiŭ, an. 7205.

Ear' Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, iérna au trecutŭ cu pace, si poruncile ce-ĭ venise dela împerăţie, să trimiţă boĭ, cară, caĭ, la Beligradŭ, le au trimisŭ tóte despre primăvară, si acea nădesde avea ca si vara tótă să o petrécă cu pace în ţéră-sĭ cu primblărĭ cu óspeţe, privindŭ numaĭ ce vorŭ face Turciĭ cu Nemţiĭ si cu Moscalii; dar' asià zicŭ uniĭ dintru înţelepţĭ: Că unde este nădesde multă, acolo este si desiertăciune. In vreme ce mersése la satulŭ Măriеĭ sale la Obilescĭ, unde belesteŭ mare este si primblare fórte frumósă de primăvară, unde nu o dată ci de multe orĭ zicea Măria sa: *Că*

estimpŭ numaĭ a primblărilorŭ grijă vomŭ avea, din Obilescĭ în Bucurescĭ, décĭ în Mogosióia, décĭ în Potlogĭ, décĭ în Tîrgoviste, vomŭ trece vara, si de tómnă la viĭ vomŭ merge, unde ni se va păré, eată un Agă împerătescŭ vine la Obilescĭ fără veste, nesciindŭ nicĭ Capikihaielele Domnuluĭ cari era la Odriiŭ, care avea poruncă împerătéscă îndată să-lŭ redice, pre Domnŭ să-lŭ ducă la Cernețĭ. Si cu mare grabă făcură gătire, cumŭ s'au pututŭ în treĭ patru zile. După ce au mersŭ în Bucurescĭ s'au pornitŭ cu óstea lui cătră Cernețĭ avândŭ frică, să nu-lŭ ducă si pînă la Beligradŭ unde mersése împeratulŭ cu óstea împrotiva Nemțilorŭ, însă cu rugăciunĭ si cu darurĭ ce au datŭ pre la părțile Turcescĭ, l'au lăsatŭ să siază la Cernețĭ. Si acolo au siezutŭ pînă despre tómnă. Intr'aceasta fiindŭ Domnulŭ la Cernețĭ i au venitŭ veste dela Çarigradŭ, cumŭ au muritŭ de ciumă fiiesa Măriei sale, Dómna Maria, care o ținea Costandinŭ Vodă Duca, fiindŭ mazilitŭ la Çarigradŭ, pentru care mare întristăciune, au avutŭ Măria sa si Dómna si tótă casa Măriei sale, dela care Dómnă Maria remâindŭ un coconŭ, a nume Serbanŭ, au trimisŭ Domnulŭ mosiu-seŭ de l'au cerutŭ dela ginere-seŭ să i-lŭ dea, să-lŭ créscă elŭ, si să-lŭ aibă în loculŭ fiilorŭ, si abià l'au datŭ neîndurându-se elŭ de sângele seŭ să-lŭ despartă, însă totŭ l'au datŭ, si l'au adusŭ. Atuncé a doua jale au fostŭ în casa Măriei sale, si a doua plângere, cândŭ au vezutŭ coconulŭ.

Intr'acestŭ anŭ împeratulŭ Turcescŭ, Sultanŭ Mustafa, ear' au făcutŭ gătire mare de óste, împrotiva Nemțilorŭ, si s'au dusŭ cu tóte ostile sale la Beligradŭ, poruncit'aŭ si Tătarilorŭ să mérgă, care avândŭ frică

de Moscalĭ, să nu cumva să mérgă pre la casele lorŭ la Crìmŭ, numaĭ un Sultanŭ au mersŭ cu o sémă de Tătarĭ, si au trecutŭ prin ţéra Românéscă, dar' bine au umblatŭ, că n'au făcutŭ stricăciunĭ ca alte dăţĭ, Domnulŭ încă l'au întîmpinatŭ cu darurĭ, si au trecutŭ Dunărea pre la Diiŭ, si s'au dusŭ la Beligradŭ, acolo cu împeratulŭ Turcescŭ împreunându-se, podulŭ preste Dunăre făcându-lŭ, împeratulŭ au trecutŭ despre ţéra Unguréscă, si trecândŭ Tisa apa, au luatŭ câteva cetăţĭ, si au si robitŭ multe sate si multe tîrgurĭ, au mersŭ si la o cetate de lângă Dunăre Petrevorodinŭ numele eĭ, unde Tisa dă în Dunăre, ca să o bată. Acolé de cea parte de Dunăre despre partea Beligraduluĭ era si Nemţiĭ cu tótă tótă tabăra lorŭ, care vezîndŭ împeratulŭ că Nemţiĭ stau în présma cetăţi, si nu vorŭ să trécă să se bată, si socotindŭ, că nicĭ cetatea nu o vorŭ puté lua, de vreme ce tótă puterea Nemţéscă era acolé, s'au învîrtejitŭ ear' înapoĭ să trécă Tisa spre Beligradŭ, (au cumŭ zicŭ unii, spre ţéra Românéscă pre acolé cumŭ socotià, cu óre ce isbândă pentru cetăţile ce luase si pentru robia ce făcuse), la care Tisă găsîndŭ un podŭ alŭ Nemţilorŭ făcutŭ maĭ dinainte, si altŭ podŭ au maĭ făcutŭ, si au începutŭ a trece călărimea cu împeratulŭ, pedestrimea mersése în căpetâiulŭ poduluĭ, ca să trécă pre urmă, si lăsase un pasiă cu câtă-va óste, strajă să vază Nemţiĭ ce vorŭ face. Nemţiĭ încă vezîndŭ, s'au redicatŭ de lângă Dunăre, au trecutŭ si eĭ Dunărea despre Turcĭ, si fără veste au coprinsŭ pre pasia straja Turcéscă cu alţĭ 5 Turcĭ, că ceilalţĭ au peritŭ toţĭ nevoindu-se să scape, dar' nicĭ unulŭ n'au scăpatŭ să dea de scire la împeratulŭ de Nemţĭ că vinŭ,

pre care pasiă întrebându-lŭ de împeratulŭ si de tabără, au spusŭ adeverulŭ, că împeratulŭ cu jumetate de óste si maĭ multŭ au trecutŭ Tisa, ear' jumetate au remasŭ dincóce si este să trécă pînă în séră. Aceasta era în amézâ-zi. Nemţiĭ auzindŭ că este óstea Turcilorŭ împărţită preste apă, au grăbitŭ si au mersŭ fără veste si au încungiuratŭ pre Iniceri, si au pusŭ tunurile asupra poduluĭ de-lŭ bătea una ca să strice podulŭ să numaĭ trécă Iniceriĭ să fugă, alta ca să bată în podŭ să nu trécă Turciĭ ceĭ despre împeratulŭ, să facă ajutoriŭ celorŭ încugiuraţĭ de Nemţĭ. Si asià dândŭ resboiŭ tare, împeratulŭ au poruncitŭ Veziriuluĭ si altorŭ pasĭ, să trécă pre podŭ, să se bată cu Nemţiĭ, si au trecutŭ Veziriulŭ cu câţĭ-va, dar' nu putea să trécă toţĭ de tunurile Nemţescĭ care bătea în podŭ; ci grăbindŭ Nemţiĭ au datŭ năvală si au întratŭ în sianţurĭ unde era Iniceriĭ, si nefiindŭ tótă óstea împerătéscă la un locŭ, i au prăpăditŭ pre toţĭ câţĭ era dintr'acolo. Si Veziriulŭ încă au peritŭ, ear' nu de Nemţĭ, ci de Inicerĭ, că déca au vezutŭ că pierŭ, si óstea cea maĭ multă era de cea parte, care era din rea chiverniséla Veziriuluĭ si a celorŭ marĭ, au tăiatŭ eĭ pre Veziriulŭ si pre tóte căpeteniile ce era cu Veziriulŭ, décĭ si eĭ acolé au peritŭ cu toţiĭ, afară din ceĭ ce au înnotatŭ Tisa. Imperatulŭ încă vezîndŭ acea primesdie ce se făcu, cu óstea câtă era despre elŭ s'au sculatŭ si s'au dusŭ la Beligradŭ, lăsândŭ corturile si totŭ agarlîculŭ pre urmă, si ajungândŭ la Beligradŭ cu rusine mare, au pusŭ Veziriŭ pre un Huseim pasia, si s'au gătitŭ de s'au dusŭ la Odriiŭ. Nemţiĭ a doua zi trecândŭ Tisa desŭ de diminéţă au întratŭ în corturile Turcescĭ de au luatŭ

avuție multă fără numerŭ, Generarii au descălicatŭ în corturile împerătescĭ, si au pusŭ preoții lorŭ de au făcutŭ leturgie în corturĭ, si au făcutŭ ospețŭ mare, celŭ ce era maĭ mare Generariŭ, Evgenie, de au ospetatŭ pre tóte căpeteniile Nemțescĭ, întru biruința ce au avutŭ, lăudândŭ pre Dumnezeu. Intru care ospețŭ, zicŭ, că treĭ păhară au închinatŭ marĭ, unulŭ întru numele luĭ Dumnezeu celuia ce le au datŭ biruință, alŭ doilé păharŭ întru sănetatea si norocirea împeratuluĭ Leopoldŭ, alŭ ireilé păharŭ întru sănetatea si norocirea si vitejia ostasilorŭ, si la fiesce care păharŭ slobozia câte 300 de tunurĭ Nemțescĭ si Turcescĭ, care le luase eĭ atuncé. Si au trimisŭ în poste la Beciŭ, la împeratulŭ Leopoldŭ, de au datŭ veste de biruință, pre carele în biserică la rugăciune l'au găsîtŭ, pentru că si zioa si nóptea într'acea vreme siedea la rugăciune, pentru că sciea că atuncĭ vorŭ să se bată ostile, si nu lipsià din biserică a se rugà luĭ Dumnezeu. Si îndată ce au vezutŭ trimisulŭ pre Imperatulŭ, cuvîntulŭ celŭ d'ântâiŭ acesta au zisŭ: Bucurăte Imperate de biruință. Décĭ bucuria ce au avutŭ atuncé Imperatulŭ si tóte némurile Crestinescĭ, eu lasŭ a le scrie, numaĭ să gândéscă fiesce carele, câtŭ va fi fostŭ si câte darurĭ îĭ va fi datŭ aceluĭ vestitoriŭ de biruință. Ostile Nemțescĭ după aceasta, nu s'au dusŭ la iernatecŭ, ci au mersŭ la Bosna, si multă stricăciune au făcutŭ în Turcĭ si în tîrgurile, si în casele lorŭ, pînă s'au apropiatŭ iérna, de s'au dusŭ la iernatecŭ, uniĭ în țéra Unguréscă, alțiĭ în Ardealŭ.

Intr'acestŭ anŭ maĭ nainte pînă a se bate resboiulŭ acesta, o sémă de capete marĭ, boiarĭ, cumŭ le zicŭ

ei, Domnĭ, si cu dóue treĭ miĭ de Ungurĭ catane din ţéra Unguréscă de josŭ, fiindŭ multŭ superaţĭ de Nemţĭ, pentru multe greutăţĭ care-ĭ îngreuia, ne maĭ putândŭ răbdà s'au sculatŭ, si din câte-va cetâţĭ a le lorŭ, Nemţii câţĭ au fostŭ cu comăndanţii lorŭ, pre toţĭ i au omorîtŭ, si au luatŭ Unguriĭ presidiile cetâţilorŭ în mâna lorŭ, si asteptase pre Imperatulŭ să mérgă cu óstea lui cea Turcéscă să le ajute, care era la Beligradŭ, trimiţîndŭ si vestitoriŭ la Imperatulŭ, să dea scire de lucrulŭ ce au făcutŭ, si să grăbéscă să mérgă într'ajutoriŭ lorŭ; însă nefiindŭ încă gata Imperatulŭ, că Tătariĭ nu mersése, alte ostĭ Turcescĭ nu ajunsése, ci n'au pututŭ merge, numaĭ respunsŭ le au datŭ, ca să se nevoiéscă să ţiie cetâţile, cumŭ le au luatŭ, si în scurtă vreme va veni Imperatulŭ si-ĭ va mântui. Ear' eĭ n'au pututŭ răbda, ci au fugitŭ toţĭ la Turcĭ, că déca au auzitŭ óstea Nemţéscă, că pre aĭ lorŭ de prin cetâţile Ungurescĭ i au tăiatŭ Unguriĭ, au alesŭ câte-va regemente si cu Generarĭ si cu tunurĭ, si i au trimisŭ împrotiva lorŭ. Eĭ vezîndŭ că ajutoriu dela Turcĭ n'au într'acea dată si putere n'au să stea împrotiva Nemţilorŭ, s'au redicatŭ călârĭ, si ce au maĭ pututŭ face reŭ Nemţilorŭ n'au părăsitŭ, si s'au dusŭ la Beligradŭ la Imperatulŭ Turcescŭ, pre cariĭ cu bucurie i au priimitŭ întru lauda si cinstea lui, unde vedea că alérgă ţerile la dînsulŭ făcându-se si eĭ vrăsmasĭ vrăsmasilorŭ Imperatuluĭ. Le au datŭ si rânduele pentru hrana lorŭ si au trimisŭ de olacŭ la Tukeli Craiulŭ, care era la Çarigradŭ cu Dómna-sa de l'au adusŭ la Beligradŭ, si i au datŭ pre toţĭ aceia în séma lui. Trimis'au un Agă si în ţéra Românéscă, de au luatŭ pre boiariĭ lui Tukeli

carii de câţi-va anĭ era trimisi acolé să le pórte grija Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, între carii era maĭ mare un verŭ a lui Tukeli. Dar' atâtŭ s'au dusŭ de mulţămiţĭ de Domnulŭ si de boiarĭ câtŭ să nu dea Dumnezeu vre-unuĭ frate Românŭ boiariŭ să pribegéscă în ţéra lorŭ vre-o dată pînă vorŭ trăi eĭ sau feciorii lorŭ si câţĭ vorŭ fi auzitŭ dela dînsiĭ, spuindŭ petrecania lorŭ din ţéra Românéscă. Nemţiĭ dară cariĭ mergea împrotiva Ungurilorŭ rebelistĭ, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, vezîndŭ că au lăsatŭ cetăţile numaĭ cu muierile si cu copiiĭ, si au fugitŭ, au întratŭ prin cetăţĭ si prin tîrgurĭ si prin sate ca cumŭ arŭ intra nisce haite de lupĭ într'o turmă de oĭ cu mieĭ, cari-ĭ tirănesce, păgubesce, fără nicĭ o milă, ca nisce cruzĭ sorbitorĭ de sânge, muierile si copii lorŭ îĭ omorià, a cărora sânge va strigà cătră Dumnezeu pururé ca să facă rescumperare. Si nu crezŭ să nu facă Dumnezeu resplătire, de vreme ce nu fără pricină s'au redicatŭ asupra Nemţilorŭ Unguriĭ, de au făcutŭ acestea, ce aţĭ auzitŭ, ci avândŭ nevoie mare de Nemţĭ, că le luà cetăţile, satele, muierile de se culcà cu dînsele, ce de necazŭ mare au făcutŭ, că sînt Nemţiĭ un némŭ reu si tiranŭ, Dumnezeu să-ĭ judece după faptele lorŭ, care resplătire socotescŭ că sau noĭ sau după noi alţiĭ o vorŭ vedé asupra Nemţilorŭ dela Dumnezeu.

Intr'acestasĭ anŭ vara, după ce au purcesŭ Domnulŭ Românescŭ la óste cătră Cerneţĭ, au venitŭ în ţéră Scarlatŭ Celebiŭ, feciorulŭ lui Alexandru Exaporitulŭ Dragomanulŭ celŭ mare alŭ Imperatuluĭ Turcescŭ, chiematŭ de Domnulŭ Costandinŭ Vodă alŭ Români-

lorŭ să-şĭ dea fata după elŭ, Ilinca anume, cu care au venitŭ popa Necóla Greculŭ dela Sinope de preste marea Négră, fiindŭ credinciosŭ Domnuluĭ, si era si câţĭ-va coconĭ de boiarĭ din ţéra Românéscă, pre carĭĭ maĭ nainte Domnulŭ ĭĭ trimisese, ca să fie la venire împreună cu acelŭ Celebiŭ, si în zioa de Duminica mare, au întratŭ în Bucurescĭ. Intr'această vreme au redicatŭ Dumnezeu o furtună, vîntŭ mare cu plóie, atâtŭ de iute câtŭ multe case, multe bisericĭ au sferâmatŭ, si pre multe locurĭ ale ţereĭ, că pretutindiné au fostŭ această furtună, si dobitóce si ómenĭ au ucisŭ, copacĭĭ scoţindu-ĭ din rădecină, si sferâmândŭ unulŭ pre altulŭ, că era ómenĭ mulţĭ într'aceste vremĭ lăcuitorĭ prin pădurĭ, cu dobitócele lorŭ, întru care multă pagubă s'au făcutŭ. Insă Scarlatŭ Celebiulŭ n'au făcutŭ zăbavă în Bucurescĭ, ci au purcesŭ după Domnŭ, si l'au ajunsŭ la Ciocănescii din Vlasca, mergândŭ cătră Cerneţĭ, si totŭ cu Domnulŭ au fostŭ de aci înainte.

Intr'acestaşĭ anŭ despre tómnă, o sémă de Ungurĭ, Domniĭ ceĭ marĭ, mersése în ţéra Unguréscă de josŭ, ca la o mie de ómenĭ, de unde si ceilalţĭ care s'au zisŭ maĭ susŭ, au fugitŭ la Turcĭ, după ce pre Nemţĭ au omorîtŭ, vezîndŭ că cércă Nemţiĭ să vază cine au maĭ fostŭ la o vorbă cu ceĭ ce au mersŭ la împerăţia Turcéscă, temându-se să nu afle si de dînsiĭ, si să-ĭ omóre, vitejesce s'au sculatŭ si dintre Nemţiĭ ceĭ de acolo din ţéra Ungurécă, au esitŭ, si prin Ardealŭ au trecutŭ, fiindŭ si acolo ostĭ Nemţescĭ, si pre la Bistriţa Ardealuluĭ au pogorîtŭ în Moldova, la Câmpulungulŭ Moldovenescŭ, întru care fiindŭ jolnire, adecă călăraşĭ óste Nemţéscă, vrândŭ să le stea impro-

tivă să nu-ĭ lase să fugă, dela Greţénĭ, Nemţĭ, Turcĭ; ei ear' ca nisce vitejĭ au năvălitŭ si i au tăiatŭ pre jolnirĭ, si au trecutŭ în ţinutulŭ Domnuluĭ Antiochie Vodă, Domnulŭ ţereĭ Moldoveĭ, care au trimisŭ înaintea lorŭ de i au întrebatŭ unde mergŭ, eĭ au respunsŭ că mergŭ la Turcĭ, cătră care au zisŭ, că Domnulŭ este despre partea Turcéscă, ci să siază în ţinutulŭ lui, pînă va face scire Imperatuluĭ, si cumŭ va zice Imperatulŭ va face, si au siezutŭ spre Putna prin sate, prin orasie.

Intru acestŭ anŭ, luna lui Septemvrie, au redicatŭ Lésiĭ Craiu pre Duca de Saxonia, prin pohta acestorŭ doĭ împeraţĭ, Petru alŭ Mosculuĭ, si Leopoldŭ alŭ Nemţilorŭ, care Ducă alŭ Saxonieĭ maĭ nainte pînă a nu-lŭ pune craiŭ Lesiescŭ, s'au făgăduitŭ că le va scóte Cameniţa de la mâna Turcilorŭ, care era luată de la Lésĭ maĭ nainte de 26 de anĭ. Zicŭ ceĭ ce au fostŭ în ţéra Lesiéscă la coronaţia craiuluĭ acestuia, că cu mare cinste si cu mare mândreţe au întratŭ în scaunulŭ seŭ, avândŭ óstea lui dela Saxonia fórte împodobită cu feliurĭ de haine, si cu alte podóbe, după cumŭ le este portulŭ, însă polculŭ care era îmbrăcatŭ cu haine negre, aĭ tuturorŭ era caiĭ ear' negri, alŭ căruia polcŭ era hainele albe, caiĭ încă le era albĭ, aĭ căruia era hainele galbene, caiĭ încă galbenĭ era, fiesce-care polcŭ cu ce haine era îmbrăcatŭ, cu acelŭ feliŭ de perŭ era potrivițĭ si caiĭ. Ear' îmbrăcămintea Craiuluĭ si a caluluĭ era fórte de mare preţŭ, totŭ diamanturĭ si rubine, mărgăritariŭ, întru care lovindŭ sórele se părea că altŭ sóre resare. Zicŭ uniĭ care nu este cuvîntŭ de crezutŭ, cumŭ că preţulŭ aceĭ haine era de 1000 de pungĭ de banĭ. Ace-

stuĭ craiŭ, care era Duca dela Saxonia, Turciĭ îĭ zicea Nalcăran, Românesce va să zică, Ferâmă-potcóvă. Am cercatŭ acestŭ cuvîntŭ să sciu, de ce-ĭ zicŭ Turciĭ asià, si am aflatŭ de ómenĭ alesĭ de credinţă, că elŭ este omŭ vîrtosŭ, carele potcóva de fierŭ încă, precumŭ sînt la Nemţĭ grόse, si câte cu 8 cuie, o iea în mânĭ si o frânge în doue, (adeveratŭ nu minciună), si pentru aceea i au pusŭ Turciĭ nume Nalcăran, Ferâmă-potcóvă.

Intru acestŭ anŭ Mosculŭ Imperatulŭ nicĭ o ispravă n'aŭ făcutŭ nicăirĭ, nicĭ în câmpŭ să se bată cu Tătariĭ cu Turciĭ, nicĭ pre apă să se slobózá cu vase să facă vre-o isbândă, precumŭ maĭ nainte aducea vestĭ uniĭ alţiĭ de acolo, (maĭ vîrtosŭ neguţătoriĭ), că au făcutŭ miĭ de miĭ de vase, care au câte atâtea sume de ostasĭ, si câte atâtea tunurĭ, si au pornitŭ si au făcutŭ aceea si cealaltă, si de acumŭ numaĭ sînt să se pornéscă pre mare la Çarigradŭ, si altele ca aceste vestĭ aducea; însă nimică de acestea estimpŭ n'au fostŭ. Intrebândŭ pricina ce au fostŭ de au remasŭ lucrurile asià, ci în treĭ chipurĭ spunea, maĭ vîrtosŭ ear' neguţătoriĭ ce venià de acolo si ceĭ ce se facŭ a fi vitejĭ si umblă după aceste vestĭ: ântâiŭ zicŭ că boiariĭ toţĭ ai Mosculuĭ nicĭ uniĭ n'au pohtitŭ să facă ostire asupra Tătarilorŭ, aducândŭ pricinĭ, că de Tătarĭ nicĭ o nevoie n'au, pace cu toţiĭ au, pentru ce de bună voie, să-sĭ redice vrâsbĭ, si nevoĭ, si sçârbe asupră-le, întru care se facŭ multe cheltuelĭ si versârĭ de sânge, care cândŭ sînt pentru rescumpărarea patrieĭ, adecă a mosieĭ, sînt bune si de toţĭ priimite, ear' în desiertŭ a cheltui, este rusine, si în desiertŭ a versà sânge, este pecatŭ. Cu acestŭ feliŭ

si maĭ multe de acestŭ feliŭ de cuvinte i au zisŭ, dar' n'au pututŭ să-lŭ plece, ci maĭ vîrtosŭ l'au aprinsŭ spre mânie, că au omorîtŭ o sumă mare de boiarĭ, de vreme ce nu i au umblatŭ pre voie, ci avândŭ acéstă trébă n'au pututŭ face ostire. Alţiĭ zicea, că vezîndŭ boiariĭ că nu le face pre voie, să se lase de ostire, au făcutŭ svatŭ să-lŭ omóre, si cu ce mizlocŭ, au zisŭ să se ducă uniĭ să dea focŭ stoliţiĭ, alţiĭ să fie gata cu pusciĭ, si îndată ce va veni împeratulŭ la focŭ, (că asià este obiceiulŭ împeraţilorŭ Muscăcescĭ să încalece să se ducă, unde se facŭ aprinderĭ în stoliţă cetate), de care svatŭ unulŭ s'au osebitŭ, si s'au dusŭ cătră Imperatulŭ, si i au spusŭ tóte ce s'au svătuitŭ boiariĭ împrotiva lui, de care necrezîndŭ Imperatulŭ despre o parte, si despre alta crezîndŭ, si fiindu-ĭ frică, se mirà cumŭ va să cerce lucrulŭ acesta, pre carele ear' acelŭ boiariŭ l'au înveţatŭ, cumŭ va cercà acestŭ lucru, si au trimisŭ în temniţele lui, să caute omŭ să semene cu Imperatulŭ, si au găsitŭ, si l'au dusŭ de l'au ţinutŭ în casă, pînă lângă séră, căruia i au zisŭ Imperatulŭ: Omule, tu estĭ rânduitŭ spre mórte, după vina ta, acumŭ ce voiŭ zice, de veĭ face, eată să fiĭ mântuitŭ de mórte; tu estĭ în chipulŭ meu, să ieĭ hainele mele, si să încalecĭ pre calulŭ meu, si să mergĭ cu ómeniĭ meĭ, să te ducĭ la o aprindere de focŭ, ce va să fie la nópte, si de veĭ scăpà din norocire-ţĭ, să fiĭ sănetosŭ, să fiĭ iertatŭ de mórtea ce era să morĭ, si cu alte darurĭ împerătescĭ să te miluescŭ. Si au primitŭ vinovatulŭ bucurosŭ să facă, si ţiindu-lŭ ascunsŭ l'au îmbrăcatŭ în haine împerătescĭ, si au zisŭ comisuluĭ să-ĭ gătéscă calulŭ, si stá asteptândŭ aprinderea tîrguluĭ, si eată la dóue

treĭ césurĭ din nópte, se redicâ focŭ în tîrgŭ; Imperatulŭ strigâ de calŭ să-lŭ aducă, si scóse calulŭ la scară, ear' acela îmbrăcatŭ în haine împerătesci: Mergĭ înainte, merge pre urmă! după obiceiŭ, si nimenĭ nu sciea de acestŭ lucru. Si îndată ce merse la focŭ, din glótă se alobozìră câte-va gume de puscĭ, si lovescŭ pre acela ce era chipulŭ Imperatuluĭ, si-lŭ obórâ josŭ. Unulŭ ce era din credinciosiĭ Imperatuluĭ, ce era acolo la focŭ trimisŭ, vezîndŭ ce fu, alergâ la Imperatulŭ, si-ĭ spuse. Imperatulŭ au învețatŭ de au închisŭ porțile, si au gătitŭ tunurile, si au trimisŭ la Patriarchulŭ de l'au chiematŭ înlăuntru la elŭ, si i au spusŭ tótă pricina. Boierimea cealaltă cu svatulŭ lorŭ, vezîndŭ că muri acela, adecă ca cumŭ Imperatulŭ, s'au gătitŭ să mérgă la curtea împerătéscă, să redice altŭ Imperatŭ. Cumŭ sosiră la pórtă ziseră, să deschiză porțile; portariĭ zicea că fără de porunca Imperatuluĭ, nu vorŭ deschide; eĭ ziseră: Că Imperatulŭ este mortŭ în mizloculŭ tîrguluĭ, ci tu nu scii, ci grăiescĭ minciunĭ, deschide, că vomŭ întrà fără voia vóstră, si vețĭ păți reu. Déderă scire Imperatuluĭ si Patriarchuluĭ, cumŭ boiariĭ toțĭ cu multe glóte au venitŭ, si zicŭ unele si altele ca să le descuie pórta. Patriarchulŭ au zisŭ cătră Imperatulŭ: Siezĭ în casă, si eu să me ducŭ la pórtă, să vorbescŭ cu eĭ. Zise Imperatulŭ: Fă Bacĭco, adecă Părinte, ce scii. Si merse acolé si începù a le zice: Ce v'ațĭ nebunitŭ fiilorŭ de umblațĭ nóptea îndesiertŭ, gândindŭ că ațĭ omorîtŭ pre Imperatulŭ, cu svaturile vóstre, si nu scițĭ, că Dumnezeu păzindŭ pre unsulŭ lui, maĭ nainte i au descoperitŭ svaturile vóstre, si pre altulŭ au îmbrăcatŭ în hainele lui, si l'au trimisŭ la focŭ, unde ațĭ datŭ, si

pre acela ați omorîtŭ, ear' nu pre Imperatulŭ, ci ve duceți cinesĭ pre la casele vóstre, si ve lăsațĭ nebuniile. Indată ce auziră, cu gróză mare fiesce-care s'au dusŭ pre la casele lorŭ. Décĭ au chiematŭ ómenĭ credinciosĭ aĭ lui adoua zi, si i au făcutŭ Căpitanĭ în loculŭ celorŭ vicleni, si au începutŭ a strînge óstea, pre cari i au juratŭ, că vorŭ fi cu dreptate cătră Imperatulŭ lorŭ. Are si óste Nemțéscă ca la 100 miĭ în léfă, carii sînt credinciosĭ Imperatuluĭ si-lŭ păzescŭ, si aceia fiindŭ acolé au începutŭ a duce pre boiarĭ pre căpitanĭ; décĭ i au tăiatŭ, i au omorîtŭ ca la 100 de ómenĭ marĭ. Si de acestea zicŭ că n'au pututŭ face ostire spre Tătarĭ. A treia pricină si çea maĭ de pre urmă zicŭ, că Imperatulŭ este camŭ nebunŭ, lipsitŭ de minte, si cele ce nu se cade a face, acelea face, cumŭ îĭ vine în gândŭ bine reu, aceea face, omóră cu vină si fără vină, óste au scornitŭ încetŭ timpŭ multă, si o aŭ scosŭ într'un câmpŭ, si o au năpustitŭ acolo siezîndŭ, si elŭ umblà din cetate în cetate, din tîrgŭ în tîrgŭ, curvindŭ si făcândŭ lucrurĭ făr' de trébă, cu care lucrurĭ tótă vara aceasta au trecutŭ, si nimenĭ nu cutezà să-ĭ zică un cuvîntŭ, că îndată cu mâna lui îĭ tăià cu sabia, că asià spunŭ, că atâtŭ este de iute, câtŭ déca i se nălucesce pre cineva, cu mâna lui îlŭ omóră, de care intime toțĭ s'au îngrozitŭ, si cu mare nevoie îĭ slujescŭ, fiindŭ nebunŭ, cumŭ zice Aristofan Poetulŭ în stichulŭ d'ântâiŭ care face elŭ începătură cârții.

An. 1699. După întunerecŭ vine si lumina, după întunerecŭ sóre, adecă, după multe turburârĭ ce au avutŭ Turciĭ cu Nemțiĭ în 18 anĭ, cu multe ostenele si cu multe pagube de ómenĭ si de altele, eată si

dorita pace, că în anulŭ acesta, îndemnândŭ părţile streine si pre o parte si pre alta, maĭ vîrtosŭ Englezulŭ, care si solŭ la Turcĭ au trimisŭ cu îndemnare ca aceea, să facă pace. Si fiindŭ Turciĭ osteniţĭ de atâtea resbóie, au priimitŭ ca să facă pace, si au alesŭ Imperatulŭ Sultanŭ Mustafa pre Alexandru Exaporitulŭ Dragomanulŭ celŭ mare alŭ porţiĭ Otomanicescĭ fiindŭ si întru tóte învetatŭ si înţeleptŭ si practicŭ, de l'au trimisŭ în ţéra Nemţéscă la cetatea Carloviţĭ, dându-ĭ si un Agă Turcŭ, pare-mĭ Reis-Afendi, care pre urmă au ajunsŭ si Veziriŭ, să fie împreună cu Dragomanulŭ. La care locŭ au venitŭ si despre partea Imperatuluĭ Nemţescŭ, ear' ómenĭ înveţaţĭ si înţelepţĭ, si împreunându-se toţĭ la Carloviţĭ preste apa Saveĭ si între Zemninŭ si între Varodinŭ, au făcutŭ legăturile de pace, si le au si asiezatŭ, în 25 de anĭ, să fie neclătită. Acestŭ Turcŭ carele au mersŭ cu Dragomanulŭ, (cumŭ s'au auzitŭ), au fostŭ omŭ prostŭ si neînveţatŭ, că au si zisŭ aceĭ Nemţĭ cariĭ era trimisĭ pentru pacea, că atâta au fostŭ Turculŭ de mojicŭ si neînveţatŭ, câtŭ tótă Ritorica luĭ Alexandru Dragomanulŭ, nu putea astupà mojicia Turculuĭ.

După aceasta n'au trecutŭ vreme multă, ci au trimisŭ Imperatulŭ Sultanŭ Mustafa pre Imbrichorulŭ celŭ micŭ alŭ lui la Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, să-lŭ redice să-lŭ ducă la Odriiŭ unde era Imperatulŭ, si pentru ce pricină nu sciea nimenĭ. Căruia Domnuluĭ mare întristăciune i au venitŭ, atâta câtŭ s'au bolnăvitŭ, de abià s'au îndreptatŭ în câtă-va vreme, si au purcesŭ cu voie făr' de voie de s'au dusŭ acolo, mergândŭ o lună de zile au siezutŭ, si nicĭ un respunsŭ de nimica nu luà, nic

priimià pre nimenĭ ca să mérgă să se împreune, ci siedea ca un osânditŭ de nu sciea la ce margine va să-ĭ ésă lucrulŭ; ear' cheltuiele, cumŭ spunea ceĭ ce au fostŭ acolo, au făcutŭ fórte marĭ, pre la uniĭ pre la alţiĭ, ca să-sĭ drégă lucrulŭ să se întórcă ear' la scaunulŭ seŭ, si nicĭ într'un chipŭ n'au pututŭ, pînă s'au făgăduitŭ că va să maĭ adauge haraciulŭ, care au si făcutŭ, că l'au maĭ îmmăritŭ de cumŭ au fostŭ, cu 240 de pungĭ, si cu aceasta s'au împăcatŭ, si l'au priimitŭ de s'au împreunatŭ. Déciĭ i s'au înnoitŭ domnia, si îmbrăcându-lŭ cu caftanŭ, s'au întorsŭ la scaunulŭ seu, cu bucurie. Această pricină de l'au chiematŭ la pórtă pre Costandinŭ Vodă, si au măritŭ haraciulŭ, zicŭ că au fostŭ Cornea Banulŭ carele fiindŭ maĭ nainte trimisŭ de Domnulŭ la Odriiŭ împreună cu Capikihaielele Domnuluĭ, vrândŭ Muftiulŭ să-sĭ însóre un feciorŭ, au fostŭ cerutŭ dela Costandinŭ Vodă să-ĭ dea un darŭ, 50 de pungĭ de banĭ, pentru cheltuiala nunţiĭ, si au priimitŭ toţĭ si îndemnà pre Domnŭ să-ĭ dea, de vreme ce era omŭ mare si iubitŭ Imperatuluĭ, învеţândŭ carte dela dînsulŭ în copilărie, si i ar fi datŭ Domnulŭ, dar' Cornea nu l'au lăsatŭ, puindŭ pricinĭ altele la mizlocŭ. Dintr'aceasta mâniindu-se Muftiulŭ au îndemnatŭ pre Imperatulŭ de au făcutŭ aceasta ce s'au scrisŭ maĭ susŭ, de au remasŭ un greu mare asupra ţereĭ. Insă fără zăbavă si Muftiulŭ acela sĭ au luatŭ plata, că s'au sculatŭ zurbale dela Çarigradŭ, si au venitŭ spre Odriiŭ asupra lui Sultanŭ Mustafa, să-lŭ scóţă den imperăţie, si să puie pre frate-seu pre Achmet Imperatŭ, care s'au si făcutŭ, si pre Muftiulŭ acela prinzîndu-lŭ reu l'au

omoritŭ. După ce dar' Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, au venitŭ în ţéră, cumŭ s'au zisŭ maĭ susŭ, si fiindŭ pace între aceştĭ doĭ Monarchĭ, Turculŭ si Némţulŭ, si elŭ véselŭ si în pace avândŭ Hatisirafŭ dela Sultanŭ Mustafa, si făcându-şĭ altulŭ de la Sultanŭ Achmet, fratele lui Mustafa, carele scriea să fie Domnŭ pînă în sfîrsitulŭ vieţeĭ lui, si asià cu acestea se bucurà în ospeţe si în veseliĭ, în nunte si ale boiarilorŭ de pămîntŭ si ale lui nunte, măritându-şĭ fetele, însurându-şĭ fecioriĭ ceĭ de vîrstă, că atâta era fericitŭ, câtŭ mi se pare că tóte darurile norocululuĭ era asupra luĭ. Că mulţĭ au norocŭ în lume, dar' nu în tóte, că uniĭ au norocŭ de cinste, ear' nu de feciorĭ si de bogăţie si de statŭ frumosŭ si de altele; alţiĭ au norocŭ de feciorĭ, ear' nu de cinste si de bogăţie si de altele, si totŭ au si lipse de unele. Ear' acestŭ Domnŭ în tóte au avutŭ norocŭ, bogatŭ, frumosŭ la chipŭ, la statŭ, vorba lui frumósă, cu minte mare, rude multe, fiĭ, fete din destulŭ, ginerĭ, nurorĭ asisderé, cinste mare si în boiaria lui si în domnia ce au domnitŭ, nicĭ o lipsă nu va fi avutŭ. Si acestŭ Domnŭ ar fi pututŭ să zică cuvintele lui Solomon, că orĭ ce i au pohtitŭ inima lui, nu i au lipsitŭ. Acestea si ca acestea vezîndŭ înaintea ochilorŭ lui, numaĭ se veselia.

Intru aceste vremĭ ce s'au împăcatŭ Nemţiĭ cu Turciĭ, n'au lăsatŭ Dumnezeu ca să nu aibă Nemţiĭ biciŭ să-ĭ bată, ci au redicatŭ pre Racoţĭ Frenţŭ, nepotulŭ lui Racoţĭ Georgie Craiulŭ Ardealuluĭ, învitândŭ tótă Ungurimea, din ţéra Ungurécă de susŭ si din Ardealŭ, de s'au redicatŭ toţĭ cu sabia asupra Nemţilorŭ, vrăsmasilorŭ lorŭ, si mare peire s'au făcutŭ în

Nemţĭ, că i au tăiatŭ, si au luatŭ cetăţile lorŭ dela Nemţĭ, avândŭ Generariŭ pre o rudă a lui maĭ mare, anume, Bercéni, si asià în 8 anĭ au ţinutŭ stăpânirea cu sabia, ear' după ce au trecutŭ acei 8 anĭ trimiţîndŭ Nemţiĭ mincinósă graţie, s'au amăgitŭ ceĭ maĭ mulţĭ, si l'au părăsitŭ pre Racoţĭ, si s'au dusŭ la Nemţĭ, care vezîndŭ că-lŭ părăsescŭ ostile, s'au redicatŭ cu Berceni si cu alţĭ Domnĭ ai lui, si au trecutŭ în téra Lesiéscă. De multe orĭ au trimisŭ solŭ la Turcĭ, rugându-se pentru ca să-ĭ dea ajutoriŭ, dar' n'au vrutŭ să-ĭ dea, de vreme ce făcuse pace Turciĭ cu Nemţiĭ. Ear' de ar fi datŭ ajutoriŭ măcarŭ câtŭ ar fi fostŭ de puţinŭ, Turcĭ si Tătarĭ, si cu óstea ce avea elŭ, ar fi pustiitŭ tótă ţéra Nemţéscă, si elŭ ar fi remasŭ Craiŭ de sevîrsitŭ în ţéra Ungurésca si în Ardealŭ, ca si strămosiu-seŭ, celŭ betrânŭ Racoţĭ.

Intr'aceste vremĭ murindŭ Craiulŭ dela Spania, mare vrasbă s'au făcutŭ între Franţezĭ si între Nemţĭ vrândŭ fiesce-carele dintre dînsiĭ să iea crăìa Spanieĭ, si multe resbóie au avutŭ Némţulŭ cu Franţezulŭ pentru acea ţéră; însă în cea după urmă totŭ Franţezulŭ au biruitŭ, si au pusŭ alŭ lui Craiŭ la scaunulŭ Spanieĭ, de dînsulŭ asculta, numaĭ o părticea dintr'acea ţéră i au datŭ Franţezulŭ Némţuluĭ, câtŭ s'au înduratŭ, si pentru ca să facă pace, precumŭ au si făcutŭ. Si după aceea n'au trăitŭ multă vreme Craiulŭ Franţozescŭ, ci de betrâneţe au muritŭ, lăsândŭ în loculŭ lui pre un strănepotŭ alŭ lui.

In pârţile despre méză nópte, între Svezi si între Moscalĭ, s'au scornitŭ mare vrasbă, si cu resbóie unulŭ asupra altuia se nevoià, care turburârĭ Lésiĭ le au redicatŭ, neiubindŭ pre Avgustŭ de Saxonia să le fie

Craiŭ, pentru care redicându-se o sémă de boierime împreună cu unulŭ maĭ mare alŭ lorŭ, anume Stăneslavŭ Lisieski, s'au alăturatŭ lângă Craiulŭ Svezescŭ, rugându-lŭ ca să viie cu óste să scóţă pre Craiulŭ Avgustŭ, si să puie unulŭ dintre dînsiĭ. Si asià au făcutŭ, că au redicatŭ multă óste si au venitŭ în ţéra Lesiéscă. Craiulŭ vezîndŭ una ca aceasta s'au unitŭ cu Moscaliĭ, si au venitŭ cu ostile, cu însusĭ Craiulŭ în ţéra Lesiéscă, si făcândŭ resboiŭ cu Sveziĭ, totŭ dé una au remasŭ Moscalulŭ biruitŭ, atâtŭ câtŭ o dată la un resboiŭ si óstea o au repusŭ, si tóte armele ce au avutŭ, câtŭ întorcându-se Çariulŭ în ţéra lui au luatŭ clopotile de pre la monăstirĭ de le au făcutŭ tunurĭ. Décĭ fiindŭ Avgustŭ Craiulŭ la Moscalĭ, Craiulŭ Svezescŭ au redicatŭ Craiŭ pre Stăneslavŭ Lisieski, si s'au dusŭ cu tóte ostile Svezescĭ, în Saxonia, în ţéra lui Avgustŭ Craiulŭ, de au iernatŭ. De care auzindŭ Avgustŭ Craiulŭ, că au întratŭ în Saxonia în ţéra lui de iernéză, au părăsitŭ pre Çariulŭ, si s'au dusŭ la ţéra lui să se în pace cu Svezulŭ; care mergândŭ, l'au priimitŭ Svezulŭ bine, si s'au si lepădatŭ de crăiea Lesiéscă înaintea Svezuluĭ, zapisŭ dândŭ la mâna Craiuluĭ, că nu-ĭ maĭ trebue să fie Craiŭ. Deci vara, viindŭ Svezulŭ în ţéra Lesiéscă, eată si Moscaliĭ vinŭ cu Çariulŭ, si făcândŭ resboiŭ, ear' Svezulŭ biruesce, si fugŭ Moscaliĭ în ţéra lorŭ. Care biruinţă vezîndŭ Svezulŭ într'atâtea rândurĭ, fiindŭ si tînerŭ, s'au înălţatŭ, s'au semeţitŭ, câtŭ au esitŭ din rânduiala aceea ce se cădea să umble, si fiindŭ îndemnatŭ de Turcĭ, de Tătarĭ, si de Mazipa Hatmanulŭ Căzăcescŭ ca să mérgă în ţéra Căzăcéscă, si fiindŭ Cazaciĭ superaţĭ de Moscalĭ, se vorŭ

sculà cu toți într'ajutoriŭ, si avea nădesde că le va da si Turculŭ Turcĭ si Tătarĭ ajutoriŭ, cumŭ făgăduise, dar' s'au însielatŭ ticălosulŭ tînerŭ. Că au mersŭ după făgăduială în țéra Căzăcéscă în cetate, si viindŭ primăvara nicĭ un ajutoriŭ de nicăirĭ nu i au venitŭ, ci au remasŭ cu ai lui si cu óre câțĭ-va Cazacĭ de ai Mazipeĭ Hatmanulŭ. Çariulŭ încă strîngându-sĭ multe ostĭ, au venitŭ unde era tăbărîtŭ la Junie 29 de zile, si atâta de tare resboiŭ au avutŭ amendóue pârțile câtŭ s'au părutŭ ómenilorŭ că va să piérză Dumnezeu pămîntulŭ, însă biruința au fostŭ a Çariuluĭ, si Craiulŭ Svezescŭ, Mazipa Hatmanulŭ, d'abià au scăpatŭ cu dóue miĭ de ómenĭ de au trecutŭ Niprulŭ, si au venitŭ la Vozia, de acolo au venitŭ la Benderŭ, în pămîntulŭ Imperatuluĭ Turcescŭ. Acolo au siezutŭ câtă-va vreme; décĭ au trimisŭ Imperatulŭ să-lŭ iea să-lŭ ducă la Odriiŭ, să-ĭ dea un locŭ de odihnă să siază. Ear' elŭ nevrândŭ să mérgă cu voie, cu resboiŭ l'au luatŭ si l'au adusŭ fără voia lui, si i au datŭ locŭ la Dimotica, de au siezutŭ cu ómeniĭ câtă-va vreme; décĭ l'au slobozitŭ de s'au dusŭ la țéra lui trecândŭ prin țéra Românéscă.

Ear' maĭ înainte de ducerea Svezuluĭ la Dimotica, au venitŭ Çariulŭ Imperatulŭ Mosculuĭ cu óste asupra Turculuĭ, să se bată, fiindŭ chiemațĭ cu multe rugăciunĭ de domnie, si de Crestiniĭ ce sînt suptŭ mâna Turcilorŭ, si cu acea nădesde ca să iea si Çarigradulŭ dela Turcĭ, întrebândŭ departe este Çarigradulŭ. Pre aceea vreme era Domnŭ la Moldova feciorulŭ lui Cantemirŭ Vodă, si în țéra Românéscă Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, carele fiindŭ chiematŭ de Turcĭ, să mérgă la óste unde venise cu mare gătire de au

trecută Dunărea pre la Oblucită, să se bată cu Moscalii, au făcută multe mestesiugurĭ Costandină Vodă maĭ vîrtosă cu baniĭ, au împăcată pre Turcĭ ca să nu mérgă la eĭ, vezîndă pre Moscaiĭ, că au întrată în téra Moldoveĭ, nădesduindă în óre ce chipă isbânda Crestinilorŭ, însă elŭ nu vrea să mérgă nicĭ spre o parte nicĭ spre alta, ca să nu i se întîmple vre o gresială, măcar' că multĭ îlŭ îndemnà să mérgă la Moscaiĭ, ear' elŭ nicĭ cumŭ nu vrea, numaĭ ce siedea la Urlatĭ, lângă Cricovŭ, privindŭ ce vorŭ face ostile Moscăcescĭ si cu ale Turculuĭ. Ear' Toma Spătariulŭ Seităuesculŭ, au dintr'a lui nebună mândrie, ce pururé avea părerĭ de domnie, sau de svatulŭ unchiĭorŭ lui, au lăsatŭ cinstea ce o avea dela Domnulŭ seu si binele ce avea, fiindŭ Spătariŭ mare, si verŭ premare Domnuluĭ, si încă nu numaĭ atâtŭ, ci maĭ credinciosŭ si iubitŭ nu avea Domnulŭ pre altulŭ ca pre dînsulŭ; ear' elŭ s'au dusŭ la Moscaiĭ fără voia si scirea lui Costandinŭ Vodă. De care mare întristare au avutŭ Domnulŭ, nu atâtŭ pentru lipsa unuĭ boiariŭ alŭ ţereĭ, sau pentru căcĭ au fugitŭ, ca un viclénŭ, câtŭ să temea de Turcĭ că auzindŭ de un boiariŭ Spătariŭ, si rudă a lui, si credinciosŭ alŭ lui, că s'au dusŭ la vrăsmasiĭ lorŭ, totĭ vorŭ să zică si vorŭ să crézĕ, că cu învetătura lui s'au dusŭ, ear' nu într'altŭ chipŭ, si crezîndŭ îĭ va veni si lui si ţereĭ vre-o hata, care au si fostŭ maĭ pre urmă, că aceasta au fostŭ aceea ântâia pricină a nevoiĭ lui Costandinŭ Vodă, că au remasŭ întru mare necredintă despre Turcĭ. Toma dar' după ce s'au împreunatŭ cu Ţariulŭ, au cerutŭ óste să-ĭ dea să viie la Brăila să o bată, si luându-o era cu acelŭ gândŭ, să cuprinză marginea Dunăriĭ,

si i au datŭ pre Rentŭ Generariulu cu vre 8 miĭ de Moscalĭ, si viindŭ la Brăilă, o au luatŭ cu resboiŭ Moscaliĭ în dóue treĭ zile. Çariulŭ încă cu óstea lui pogorîndu-se pre Prutŭ în josŭ cu Dumitrasco Vodă Cantemirŭ, carele se hainise de cătră Turcĭ, acolo maĭ josŭ de Rusĭ, în nisce locurĭ rele, le au esitŭ înainte Turciĭ si Tătariĭ, Sveziĭ câţĭ era, si i au ocolitŭ de tóte pârţile si le au datŭ resboiŭ fórte tare; eĭ încă au slobozitŭ foculŭ ca nisce vitejĭ în dóue treĭ zile, pînă ce au sfîrsitŭ pita de nu avea ce mâncà. Déciĭ au strigatŭ la pace, si s'au rugatŭ Turcilorŭ să le dea de mâncare, care Turciĭ priimindŭ si eĭ pacea, dându-le Moscaliĭ Azaculŭ cetatea, care este în gura apeĭ Donuluĭ, de întră în marea ce se chiamă Meotitŭ, si alte cetâţĭ; si le au datŭ Turciĭ făină pesmezĭ de le au prinsŭ fómea. Si asià cu această rusine s'au întorsŭ Çariulŭ cu ai lui la ţéră-sĭ; Turciĭ încă au remasŭ în pace, numaĭ pentru căcĭ se hainise Domnulŭ Moldoveĭ, au slobozitŭ pre Tătarĭ de au prădatŭ si au robitŭ câtă-va ţéră a Moldoveĭ. Toma Spătariulŭ Seităneseŭ încă au isprăvitŭ cu Moscaliĭ, că îndată ce au venitŭ veste la Brăilă unde era, că au făcutŭ pace Moscaliĭ cu Turciĭ, au remasŭ înghieţatŭ, si ca un mortŭ multă vreme. Déciĭ Rentŭ Generariulŭ s'au dusŭ după stăpânu-seu Çariulŭ, ear' Toma au luatŭ prin ţéră, si pre Praova au trecutŭ în Ardealŭ, de acolo prin ţéra Lesiéscă s'au dusŭ si elŭ la Çariulŭ.

Costandinŭ Vodă încă cu întristăciune mare s'au trasŭ dela Urlaţĭ la Tîrgoviste, venindu-ĭ multe împutăciunĭ dela Turcĭ pentru spargerea Brăileĭ, cumŭ că ar fi fostŭ mersŭ Toma cu scirea lui de au adusŭ Moscaliĭ de le au făcutŭ atâta pagubă, care se muncià

în totŭ chipulŭ să le potoléscă. Ear' Cantacuzinescĭ adecă Seităuescii, carii din feliulŭ lorŭ era neodihniţi si nemulţămitorĭ tuturorŭ Domnilorŭ, pre cumŭ s'au vezutŭ maĭ pre urmă scrisŭ, că tuturorŭ Domnilorŭ s'au arătatŭ cu viclesiugŭ si cu reutate, si Domnuluĭ Costandinŭ Vodă încă au începutŭ să viclenéscă, dela care multŭ bine au avutŭ, ţiindŭ pre unchiĭ lui, Costandinŭ Stolniculŭ, Michaiŭ Spătariulŭ, în locŭ de părinţĭ, si pre veriĭ lui, Stefanŭ Spătariulŭ, Radulŭ Comisulŭ, ca pre nisce fraţĭ si credinciosĭ. Intr'această vreme au socotitŭ că-lŭ vorŭ puté să-lŭ surpe, vezîndŭ că Turciĭ s'au măniatŭ pre dînsulŭ, numindu-lŭ hainŭ, si alte ca acestea, si găsindŭ organŭ pre Michaiŭ Vodă, care era Domnŭ mazilitŭ la Çarigradŭ, ca printr'însulŭ să lucreze acele viclesiugurĭ ale lorŭ. Si fiindŭ Dumitrasco Hatmanulŭ fratele lui Michaiŭ Vodă, pribégŭ în Ardealŭ la Brasiovŭ, fiindŭ ginere lui Michaiŭ Spătariulŭ Cantacuzino, la dînsulŭ au trimisŭ de au făcutŭ tóte peceţile boiarilorŭ ţereĭ Românescĭ, si le au trimisŭ aicĭ la socru-seu Michaiŭ Spătariulŭ de au făcutŭ arzurĭ despre ţéră, pîrîndŭ pre Domnulŭ, că este hainŭ, si bogatŭ, si alte vorbe viclene de ale lorŭ, si acelea trimiţîndu-le Dumitrasco Hatmanulŭ, la frate-seŭ Michaiŭ Vodă, le au datŭ Turcilorŭ, cariĭ bucurându-se de aceasta, că-lŭ vorŭ puté prinde pre Costandinŭ Vodă, că le era maĭ înainte frică, că nu vorŭ puté pune mâna pre elŭ, i au făgăduitŭ domnia lui Michaiŭ Vodă. Déci asiă umblândŭ cărţile dela uniĭ la alţiĭ, si ticălosulŭ Costandinŭ Vodă nimică nu sciea de acestea, ci încă se gătiă de nuntă să însóre pre fiiu-seŭ Răducanu, să-ĭ dea pre fata lui Antiochie Vodă ce au fostŭ Domnŭ la Moldova,

si au trimisŭ pre ginere-seŭ, Aga Manolache, cu fie-sa Bălasia la Carigradŭ, să aducă cocóna. Ear' Turcii cu svaturile Seitănescilorŭ, atuncé au găsitŭ vreme, cândŭ era Domnulŭ în Bucuresci, si fără nici o grijă, si au trimisŭ cu taină mare pre Imbrichorulŭ celŭ mare alŭ Imperatuluĭ si pre Mustafa Aga Capegi-basia, ca să-lŭ prinză, si să-lŭ ducă cu tótă casa luĭ si cu toțĭ generiĭ luĭ la Carigradŭ. Ci dar' au venitŭ ântâiŭ Mustafa Aga la Bucuresci, si Imbrichorulŭ au remasŭ la Giurgiu, de au strînsŭ óste în taină, ca de nu se va da Costandinŭ Vodă, ci va sta împrotivă, să viie Imbrichorulŭ cu óste asupra lui; însă viindŭ Mustafa Aga în casele domnesci si spuindu-ĭ, că l'au mazilitŭ Imperatulŭ, n'au maĭ avutŭ ce să maĭ zică si ce să facă, că n'au avutŭ scire maĭ înainte macarŭ cu trei patru césurĭ, că ar fi fugitŭ, măcarŭ că ar fi fostŭ reu de țéră, ear' elŭ s'ar fi mântuitŭ. Aceasta au fostŭ în miercurea cea mare a Pascilorŭ, ear' în zioa de joĭ mare au venitŭ si Imbrichorulŭ cu vro 300 de Turcĭ, înaintea căruia i au esitŭ boiariĭ de l'au adusŭ cu cinste pînă la gasdă, si au avutŭ poruncă preste treĭ césurĭ să se afle toțĭ la Imbrichorulŭ. Seităne-sciĭ ceĭ marĭ si ceĭ micĭ, miercurĭ nóptea spre joĭ, umblase pre la Mustafa Aga, pentru ca să facă Domnŭ pre Stefanŭ Spătariulŭ, feciorulŭ luĭ Costandinŭ Stolniculŭ, si plecase si pre ceĭ maĭ marĭ aĭ țereĭ. Mustafa Aga asiezase si pre Imbrichorulŭ cu mulțĭ banĭ, si au priimitŭ si elŭ. Si îndată ce s'au strînsŭ toțĭ cu părintele Vlădica, Episcopulŭ dela Rômnicŭ, Michaiŭ Spătariulŭ, Banulŭ Stirbeiŭ, Serbanŭ Bujoreanulŭ Vistiariulŭ, Stefanŭ Spătariulŭ, si alțiĭ, mergândŭ

înaintea Imbrichorului, au zisŭ unele altele, si au întrebatŭ care este Spătariulŭ, ear' Spătariulŭ Michaiŭ au arătatŭ pre Stefanŭ Spătariulŭ; déci l'au luatŭ Turciĭ, si au cerutŭ caftanŭ să-lŭ îmbrace, si nefiindŭ aci caftanulŭ, s'au desbrăcatŭ Mustafa Aga de contesiŭ, si l'au îmbrăcatŭ pre Stefanŭ Spătariulŭ. Si au scosŭ un fermanŭ, în care nu era numele Domnuluĭ, ci atuncé l'au scrisŭ Iazagiu-Boctasĭ Efendi numele lui Stefanŭ Vodă, si pînă a se citi fermanulŭ, au venitŭ si caftanulŭ de la Vistierie si calŭ domnescŭ, si cu o pompă ce se cade Domnuluĭ s'au dusŭ la curtea domnéscă. Ear' pre Costandinŭ Vodă cu tótă casa lui si cu gineriĭ lui, adoua zi, în vinerea Pascilorŭ, l'au luatŭ Mustafa Aga cu tare urgie împerătéscă, si l'au dusŭ la Çarigradŭ, si l'au băgatŭ în edicula, unde au fostŭ un locŭ maĭ de urgie, si tótă avuţia ce au avutŭ acolo lângă dînsulŭ o au luatŭ Turciĭ, si pînă într'atâta avea necredinţă, ca cumŭ ar fi maĭ ascunsŭ avere, pînă si pre Dómna si pre nurorĭ le au căutatŭ, si au luatŭ ce au găsitŭ, care obiceiŭ la Turcŭ n'au fostŭ maĭ înainte, să se cerce muierile pentr'atâtŭ pre cumŭ au fostŭ atuncé. Aicĭ în ţéră Stefanŭ Vodă cerca averea lui Costandinŭ Vodă să o găséscă cu mare pohtă, si o au si găsitŭ, ci una au dat'o la Imbrichorulŭ în séma împerăţieĭ, alta au mâncat'o elŭ cu Imbrichorulŭ, si i au stînsŭ casa din faţa pămîntuluĭ, nu ca uneĭ rude si făcătóre de bine, ci ca unuĭ vrăsmasiŭ fórte mare, ce ar fi fostŭ, că scotea ómenĭ de aĭ ţereĭ fără voia lorŭ de strigà înaintea agilorŭ ce venise, si venià dela pórtă, de pîrià pre Costandinŭ Vodă de reu si de viclénŭ si de mâncătoriŭ si altele. Cu acestŭ feliŭ de mulţămită s'au arătatŭ Sei-

tănescĭ către Costandinŭ Vodă pentru binele si cinstea ce le făcuse. Fostu-i au stinsŭ casa si pre dînsulŭ si pre feciorii luĭ, pre cumŭ se va scrie înainte. Si aicé au luatŭ sfîrsitŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, domnindŭ anĭ 25.

Domnia
lui
Stefanŭ Vodă Cantacuzinu.
Martie 25, an. 7222 (1714).

Me mirŭ de unde să începŭ a scrie si unde să sfîrsescŭ pentru domnia lui Stefanŭ Vodă, de vreme ce era omŭ nestatornicŭ în cuvinte si în fapte si în jafurĭ fără cale si fără dreptate, atâtŭ câtŭ n'au remasŭ, Episcopŭ, Egumenŭ, călugărŭ, neguţătoriŭ, boiariŭ, marĭ si micĭ, care să nu fie jăfuiţĭ si prădaţĭ, si maĭ alesŭ pre ómeniĭ luĭ Costandinŭ Vodă i au stinsŭ, măcarŭ că de omorîtŭ nu i au omorîtŭ pre nimenĭ, pentru că nicĭ vremea nu i au datŭ îndemână, fiindŭ domnia lui si scurtă si fără temeiŭ dela pórtă, ear' le luà totŭ glumindŭ si rîzîndŭ, acea idiomă avea si cu acea politie se politià, spre zisele lui nu putea să razime cine-va, că cu césulŭ îsĭ schimba vorbele si faptele, ear' de a luà si a jăfui, gândescŭ că nu va fi fostŭ altulŭ asemené cu elŭ în ţéra Românéscă, dar' nicĭ într'alte ţerĭ: svaturĭ dela nimenĭ nu luà, ci numaĭ elŭ însusĭ se svătuià la cele ce vrea să facă întru trebile ţereĭ, ear' întru trebile porţiĭ Turcescĭ si

ale altorŭ părţĭ cu tată-seŭ Costandinŭ Stolnicul se svătuià, că nu era odihniţĭ să slujéscă numaĭ unuĭ stăpânŭ, adecă Imperatuluĭ Turcescŭ dela care avea milă si cinste, ci umblà de amestecà lucrurile cu Nemţiĭ si cu Moscaliĭ si cu alte némurĭ, cu gândŭ ca acela, ca să pótă turburà pre acele părţĭ să se redice cu resboiŭ asupra Turcilorŭ, pre cariĭ biruindu-ĭ să remâie suptŭ stăpânirea Crestinilorŭ, adecă sau a Nemţilorŭ sau a Moscalilorŭ, ca să fie ei în vécŭ stăpânitorĭ ţereĭ nóstre si pămîntuluĭ nostru. Pentru că-sĭ luase cârţĭ de Contii, Grofii, dela amendoĭ monarchiĭ Crestinĭ, însă s'au însielatŭ cu gândulŭ lorŭ, precumŭ maĭ pre urmă se va vedé, la ce i au adusŭ acele umblete ale lorŭ. Acumŭ dar' să venimŭ ear' la începătură. După ce au luatŭ domnia joĭ în septemâna cea mare a Pascilorŭ, numaĭ decâtŭ trecândŭ Pascile, au gătitŭ 2 boiarĭ, pre Costandinŭ Banulŭ Stirbeiŭ si pre Radulŭ Dudesculŭ, cumnatŭ-seŭ pre care si Logofetŭ mare l'au făcutŭ atuncé, si i au trimisŭ la Carigradŭ, cu banĭ, ca să dea si poclónele domnieĭ, si să pîrască pre Costandinŭ Vodă într'atâtŭ câtŭ să nu scape cu vieaţă nicĭ Costandinŭ Vodă nicĭ feciorĭĭ luĭ, temându-se, cândŭ vorŭ scăpà vre-unii dintr'înşiĭ cu vieaţă, si vre-o dată sosîtulŭ si norocul îĭ va aduce la starea cea d'ântâiŭ a lorŭ, si cunoscându-se aiéve faptele Seitănescilorŭ cele viclene, ce l'au veclenitŭ pre Costandinŭ Vodă, si l'au si surpatŭ din domnie si din tótă averea luĭ, vorŭ petrece reu, si pentru aceea se nevoià în totŭ chipulŭ cu multe feliurĭ de pîrĭ, si de aicĭ din ţéră si acestĭ doĭ boiarĭ acolo în Carigradŭ, cu arzurĭ în tótă vremea, si dela Imperatulŭ si dela Veziriulŭ, s'au nevoitŭ ca

să-lŭ dearădecineze pre Costandinŭ Vodă din fața pămîntuluĭ, precumŭ au si făcutŭ. Că după multe casne ce l'au căsnitŭ pre Costandinŭ Vodă si pre feciorii luĭ, după ce au mersŭ si Imbrichorulŭ de aicĭ la Carigradŭ, fiindŭ plinŭ de vorbele luĭ Stefanŭ Vodă si ale tătâne-seŭ si ale unchiu-seŭ, Michaiŭ Spătariulŭ, si încă dăruitŭ cu mulțime de banĭ; au îndemnatŭ pre Imperatulŭ, de i au scosŭ în zioa de sântă Maria mare unde siedea Imperatulŭ la un foisiorŭ lângă mare, care-lŭ numescŭ Turciĭ Ialikioskiŭ, pre Costandinŭ Vodă si pre 4 feciorĭ aĭ luĭ, Costandinŭ, Stefanŭ, Radulŭ, Mateiŭ, de le au tăiatŭ capetele; după aceea i au redicatŭ în prăjinĭ de i au scosŭ înaintea porțiĭ împerătescĭ, pentru privire să-ĭ vază lumea, si tótă zioa acolé au zăcutŭ, ear' după ce au înseratŭ i au redicatŭ si i au dusŭ de i au aruncatŭ în mare. Zicŭ uniĭ cariĭ sînt vrednicĭ de crezutŭ, că vrândŭ Imbrichorulŭ să purcéză la Carigradŭ, să fie mersŭ Costandinŭ Stolniculŭ si Michaiŭ Spătariulŭ, la dînsulŭ, si afară din darurĭ ce i au datŭ galbenĭ si altele, i au zisŭ să facă bine să stea cu nevoință către Imperatulŭ ca să omóre pre Costandinŭ Vodă si pre feciorii luĭ, că au fostŭ viclenĭ Imperatuluĭ, si acestŭ lucru făcându-lŭ va fi norocuĭŭ fiiu-seu, luĭ Stefanŭ Vodă, pre carele elŭ l'au făcutŭ Domnŭ si ciracŭ. Si cu aceste vorbe rele ale acestorŭ reĭ si viclenĭ betrânĭ si cu mulțimea mojicilorŭ ce-ĭ scotia fără voia lorŭ înaintea Imbrichoruluĭ si alŭ unuĭ Hasescŭ ce venise cu caftanŭ dela pórtă, cariĭ pîria pre Costandinŭ Vodă de făcaiŭ, de viclénŭ si de altele. Acestea au făcutŭ de au peritŭ Costandinŭ Vodă si feciorii luĭ si casa luĭ, si lângă acestea maĭ multŭ Ba

Costandinŭ Stirbeiŭ si Radulŭ Logofetulŭ Dudesculŭ, s'au nevoitŭ cu pîră în tótă vremea cu arzurĭ, si cu gura cătră ceĭ marĭ, de l'au stinsŭ pre acelŭ Domnŭ din fața pămîntuluĭ, a cărora fapte auzindu-le pămînteniĭ nostri toțĭ, încă si streiniĭ se mirà, cumŭ si în ce chipŭ aceĭ ce au vezutŭ bine, cinste, milă dela Costandinŭ Vodă, si multă bogătie câtŭ era îndestulațĭ de tóte, aceia au fostŭ vrăsmasiĭ ceĭ maĭ marĭ. Ci dar' să lăsămŭ pre Stolniculŭ Costandinŭ unchiu-seu, că lângă alte bunetățĭ ce-ĭ făcea lui si casei lui, îlŭ numià tată, că de multe orĭ si noĭ amŭ auzitŭ pre Costandinŭ Vodă zicândŭ: Că eu tată n'am pomenitŭ, de vreme ce am remasŭ micŭ de tată, fără câtŭ pre Dumnealuĭ tata Costandinŭ l'am cunoscutŭ părinte în loculŭ tătâne-meŭ, si altele ca acestea zicea acelŭ fericitŭ omŭ. Să lăsâmŭ si pre Michaiŭ Spătariulŭ unchiu-seu, carele cu atâta cinste ce au avutŭ câtŭ se resfățà în averea ce avea, de trăia ca un Domnŭ, de vreme ce Domnulŭ totŭ dé una are grijile împerăției si ale țereĭ, ear' eĭ numaĭ acestă grijă avea, să mănânce si să bea, să se primble din locŭ în locŭ, si să se veseléscă, ear' eĭ se brodiră cu atâta reutate asupră-ĭ. Si să venimŭ ear' la Stirbeiŭ Banulŭ si la Dudesculŭ Logofetulŭ, pre cariĭ de multă lipsă si necinste ce avea, precumŭ tótă țéra scie, i au redicatŭ Costandinŭ Vodă în cinste ca aceea ce încă nu li se cădea, si i au făcutŭ bogațĭ, precumŭ alțiĭ în țéra Românéscă, pre acele vremĭ nu era, si eĭ să se facă pîn' într'atâta vrăsmasĭ si pricină nevinovatuluĭ sânge alŭ stăpânuluĭ lorŭ celŭ bunŭ ca să-lŭ verse. O minune! cumŭ să nu se mire toțĭ ceĭ ce au auzitŭ si ceĭ ce audŭ si ceĭ ce vorŭ auzi de ne-

mulţămirea acelorŭ ómenĭ. Incă si reutate au făcutŭ pămîntuluĭ aceştĭ doĭ boiarĭ, că au adausŭ haraciulŭ cu 60 de pungĭ de banĭ, si nisce saraiurĭ cu banĭĭ ţereĭ cumperate, le au făcutŭ hogetŭ pre numele lui Stefanŭ Vodă. Ci darĭ adeveratŭ este cuvîntulŭ înţelepţilorŭ ce zice cu întrebare: Ore ce se trece sau îmbetrânesce în lume maĭ curândŭ? Facerea de bine (zice) aceea să trece maĭ curândŭ. Acumŭ dară s'au vezutŭ de ochiĭ nostri această zisă a înţelepţilorŭ acelora, că s'au întîmplatŭ la aceştĭ ómenĭ. Insă Dumnezeu celŭ ce nu însială nicĭ o dată, au începutŭ a trimite si minunĭ în lume, pentru ca să cunóscă toţĭ că nu sînt Seitănescĭ si cu ai lorŭ Dumnezeĭ, ci este Dumnezeu acelŭ mare si puternicŭ care face minunĭ singurŭ. Insă ântâia minune au fostŭ, că trimiţîndŭ Stefanŭ Vodă pre Dómnă-sa si pre coconiĭ lui la monăstirea de un lemnŭ unde este o icónă a maicăĭ Precistiĭ făcătóre de minunĭ, pentru închinăciunea si pentru chipŭ de evlavie, întîmplându-se în zioa de sântă Maria mare, adecă adormirea Precisteĭ, de era acolo Dómna la monăstire, în care zi si la Ţarigradŭ au tăiatŭ pre Costandinŭ Vodă si coconiĭ lui, (o minune!) într'aceeaşĭ zi au lovitŭ pre această Dómnă a lui Stefanŭ Vodă, nevoie, lovitură, îndrăcire, câtŭ s'au spăriatŭ toţĭ.*)

Mulţĭ socotea că este o pedépsă dumnezeéscă, ear' Cantacuzeniĭ bănuiră pre o călugăriţă, a nume Olimpiada, mătusiă Dómneĭ. Decĭ pre mătusiă o trimi-

---

*) Aicĭ încetéză foile Manuscrissului, pentru care mărturisimu a nóstră părere de reu înaintea publicului. Urmarea domnieĭ si a vieţiĭ lui Stefanu Cantacuzenu, e unu supplementu făcutu de Redactorĭ, după alte scrierĭ originale. Redact.

serà la altă monăstire, unde o zidiră de vie într'o chilie, ear' pre dóue muierĭ de lângă dînsa le spînzurară!

Cătră sfîrsitulŭ anuluĭ 1715, Viziriulŭ cellŭ mare Ali-pasia avândŭ pismă pre Imbrichorulŭ care luase din Bucuresci pre Costandinŭ Vodă si făcuse Domnŭ pre Stefanŭ Vodă, căcĭ credea că acesta se va face póte Vezirĭŭ în loculŭ luĭ, au redicatŭ pîră asupra luĭ la Sultanulŭ, si l'au omorîtŭ. Prin mórtea acestuia, Stefanŭ Vodă sĭ au perdutŭ pre protectoriulŭ seŭ. In 9 Januarie 1716, si veni în Bucuresci unŭ Capegi-basia, cu poruncă de mazilie. Stefanŭ Vodă se speriâ si vrŭ să fugă, dară iérna cea grea si strîmtorarea din partea boiarilorŭ cari se temea că decă-lŭ vorŭ lăssa să fugă, Turciĭ vorŭ prăda ţéră, îllŭ oprĭ delà acestŭ cugetŭ. Stefanŭ Vodă, cu tatălŭ seu Constantinŭ Stolnicŭlŭ, cu Dómnă-sa Păuna, si cu fiiĭ seĭ Radu si Stefanŭ, fură dusĭ la Constantinopoli, si arruncaţĭ în prinsóre, unde se tăiâ capulŭ luĭ Stefanŭ si luĭ Constantinŭ Stolniculŭ tatălŭ seu în 26 Maiŭ 1716. Dómna Păuna impreună cu fiiĭ seĭ, după ce ajunseră să cerséscă în plaţele Constantinopoliĭ scăpară pre o nave veneţiană în Sicilia, de acollo trecură la Neapolĭ, la Roma, la Florenţia, la Bolonia, la Ferrara, la Veneţia, la Vienna, la Săbiiŭ, si în fine la Petersburgŭ, unde-sĭ terminâ viéţia. In ţérra Românéscă se puse Domnŭ de pórtă Nicóla Maurocordatŭ. Cu dînsulŭ se introduse guvernulŭ fanarioticŭ în ţérră. Fatalitatea cea maĭ mare care au pututŭ să viie preste Românĭ!

TEMISIANA

sau

SCURTĂ ISTORIE

a

BANATULUI TEMISIANU.

I.

Dacia Temisiană mărginită de câtră méză-nópte prin rîulŭ Maresiŭ care se varsă în Partissŭ suptŭ 37° grade, 47′ minute de lungime geografică, si suptŭ 46° grade, 17′ minute de lăţime geografică, de câtră appusŭ prin Partissulŭ cellorŭ vechi, sau Tissa din timpurile nóstre, care se varsă în Dunăre suptŭ 37° 56′,.. 45° 10′, de câtră méză-zi prin Dunăre pînă la versătura Tiernei suptŭ 40° 8′,.. 44° 42′, de câtră resăritŭ prin rîulŭ Tierna pînă la verticele de suptŭ 40° 20′,.. 45° 10′, si de aci prin unŭ ramŭ din munţii Carpaticĭ, care împinge în Maresiŭ suptŭ 40° 5′,.. 46° 0′,— se numi asià dela rîulŭ Temisiŭ sau Tiviscŭlŭ cellorŭ vechi *), care luându-sĭ originea în munţiĭ Carpaticĭ de câtră resăritulŭ ţerrei curge în formă de cercŭ câtră méză-nópte, întorcându-se apoi câtră appusŭ si mai în urmă câtră méză-zi, se varsă în Dunăre suptŭ 38° 17′,.. 44° 49′.

*) Applicarea numelui *Tibiscus* la Tissa, e numai o încurcătură a scriptoriloru celloru noi, născută din o erróre commissă de unu copiatoriu allu lui Ptolemeu. Tissa se numià la cei vechi *Partissus* sau *Parthiscus*, si Temisiulu se zicea *Tiviscus*.

Acéstă parte a Dacieĭ superióre, sau maĭ determinatŭ a cellei occidentale, este una dintre celle maĭ interessante în respectulŭ istoricŭ. Ea e puntulŭ cellŭ d'ântâiŭ care s'a occupatŭ de Romanĭ, ea e loculŭ cellŭ d'ântâiŭ care s'a colonisatŭ de străbunii nostri, ea e teatrulŭ resbellelorŭ în cursŭ de 1800 de annĭ, ea e cea-à ce a păstratŭ limba Română cu o originalitate proprie prin o vicissitudine de nenumerate calamitâţĭ, ea e cea-à ce a produsŭ ómenĭ cu cari se potŭ glorià Românii în istoria lorŭ, si cărora străinii le sunt datorĭ mulţămită. — Noi sperâmŭ că istoria ei va fi desfătătóre si totŭ de o dată instructivă pentru lectorĭ.

Romaniĭ cari-sĭ întinseră imperiulŭ din miz-loculŭ Italiei preste totŭ appusulŭ Europei, mare parte a Africei, Asiei, Greciei, Macedonieĭ si Illurieĭ, se appropiară de Dunăre pre la annulŭ 667 de la întemeiarea Romei, sau 86 înainte de nascerea lui Christu. Cu tóte aceste-a Pannonia si Moesia se coprinseră de dînsii cu totulŭ numaĭ între annii R. 720—743 sau 10 înainte de Chr. De aici înainte urméză bătalii neîncetate la rîpa Dunării între Dacĭ si Romanĭ, pînă pre timpurile lui Domitianŭ. Acestŭ Imperatoriŭ flaccŭ si reu se scóllă cu resbellŭ asupra Dacilorŭ (R. 838, Chr. 85) si remâne bătutŭ de fierosulŭ Decebalŭ, care împinge însolenţia pînă a cere si tributŭ dela Romanĭ pentru ca să le dea pace. Nedemnulŭ Imperatoriŭ (Domitianŭ) se uccide, si Senatulŭ Romanŭ allege pre Cocceiŭ Nerva, care după doi anni lassă următariŭ pre Marcu Ulpiu Traianŭ, omŭ plinŭ de curagiŭ, care resbună onórea numeluĭ Romanŭ.

Traianŭ după ce a bătutŭ pre Germanĭ, plécă încontra Dacilorŭ la annulŭ R. 854, Chr. 101, trece

Dunărea, attacă pre Decebalŭ, îllŭ bate înfricosiatŭ, si lŭ constrînge să céră pacea, promitêndŭ că va plăti tributŭ poplului Romanŭ, si va recunósce totŭ acei-asĭ amicĭ si inimici cari sunt si ai poplului Romanŭ. Cu tóte aceste-à Decebalŭ îsĭ rupe cuvîntulŭ. Traianŭ după doi annĭ se vede constrînsŭ a declarà a dóua óră resbellŭ Dacilorŭ. In capulŭ unei armate numeróse plécă éră la Dunăre, bate pre Dacĭ si-ĭ împinge înîntrulŭ munţilorŭ din centrulŭ Dacieĭ; construesce dóue podurĭ de vase, unulŭ la gura Carausiuluĭ si altulŭ la gura Tiernei, si unŭ allŭ treilé de pétră, la Severinulŭ din timpurile moderne, ai cărui pilastri se mai vedŭ încă pînă în zioa de astăzĭ, stândŭ ca nisce marturĭ eternĭ ai mărimii Romane. Apollodoru Damascenulŭ architectulŭ acesteĭ opere grandióse compuse însusĭ o descriptione detaliată despre dînsa, care n'a ajunsŭ pînă în zillele nóstre, dară Dione Cassiŭ ne lăssâ unŭ fragmentŭ destullŭ de însemnatŭ ca să producă mirare în inimile cunoscătorilorŭ de architectură. *) Indată ce armata Romană trecù Dunărea si petrunse de dóue părţĭ prin munţĭ, veni dinaintea residenţiei lui Decebalŭ, Sarmizegethusa **). Decebalŭ neîncrezîndu-se zidurilorŭ cetâţii, o desiertasse si se întărisse în câmpŭ cu o armată vitéză si numerósă. Cu tóte aceste-à armele Romane îllŭ bătură; ellŭ temându-se ca să nu cază prinsŭ în mânile învingătorilorŭ, îsĭ scurtâ viéţia prin veninŭ, si Dacia veni suptŭ potestatea Romanilorŭ (R. 859, Chr. 106).

---

*) Vezĭ Magazinulu istoricu, Tom. I. pag. 16.

**) In Dacia Centrală sau Trasilvania, suptu 40° 30',..45° 30', unde e satulu Gradiste din zillele nóstre.

înaintea Imbrichorului, au zisŭ unele altele, si au întrebatŭ care este Spătariulŭ, ear' Spătariulŭ Michaiŭ au arătatŭ pre Stefanŭ Spătariulŭ; déci l'au luatŭ Turcii, si au cerutŭ caftanŭ să-lŭ îmbrace, si nefiindŭ aci caftanulŭ, s'au desbrăcatŭ Mustafa Aga de contesiŭ, si l'au îmbrăcatŭ pre Stefanŭ Spătariulŭ. Si au scosŭ un fermanŭ, în care nu era numele Domnului, ci atuncé l'au scrisŭ Iazagiu-Boctasĭ Efendi numele lui Stefanŭ Vodă, si pînă a se citi fermanulŭ, au venitŭ si caftanulŭ de la Vistierie si calŭ domnescŭ, si cu o pompă ce se cade Domnuluĭ s'au dusŭ la curtea domnéscă. Ear' pre Costandinŭ Vodă cu tótă casa lui si cu ginerii lui, adoua zi, în vinerea Pascilorŭ, l'au luatŭ Mustafa Aga cu tare urgie împerătéscă, si l'au dusŭ la Çarigradŭ, si l'au băgatŭ în edicula, unde au fostŭ un locŭ maĭ de urgie, si tótă avuţia ce au avutŭ acolo lângă dînsulŭ o au luatŭ Turcii, si pînă într'atâta avea necredinţă, ca cumŭ ar fi maĭ ascunsŭ avere, pînă si pre Dómna si pre nurorĭ le au căutatŭ, si au luatŭ ce au găsitŭ, care obiceiŭ la Turcŭ n'au fostŭ maĭ înainte, să se cerce muierile pentr'atâtŭ pre cumŭ au fostŭ atuncé. Aicĭ în ţéră Stefanŭ Vodă cerca averea lui Costandinŭ Vodă să o găséscă cu mare pohtă, si o au si găsitŭ, ci una au dat'o la Imbrichorulŭ în séma împerăţieĭ, alta au mâncat'o elŭ cu Imbrichorulŭ, si i au stînsŭ casa din faţa pămîntuluĭ, nu ca uneĭ rude si făcătóre de bine, ci ca unuĭ vrăsmasiŭ fórte mare, ce ar fi fostŭ, că scotea ómenĭ de aĭ ţereĭ fără voia lorŭ de strigà înaintea agilorŭ ce venise, si venià dela pórtă, de pîrià pre Costandinŭ Vodă de reu si de viclénŭ si de mâncătoriŭ si altele. Cu acestŭ feliŭ de mulţămită s'au arătatŭ Sei-

tănescii către Costandinŭ Vodă pentru binele si cinstea ce le făcuse. Fostu-i au stinsŭ casa si pre dînsulŭ si pre feciorii luĭ, pre cumŭ se va scrie înainte. Si aicé au luatŭ sfîrsitŭ Domnulŭ Costandinŭ Vodă Brâncoveanulŭ, domnindŭ anĭ 25.

Domnia

lui

Stefanŭ Vodă Cantacuzinu.

Martie 25, an. 7222 (1714).

Me mirŭ de unde să începŭ a scrie si unde să sfîrsescŭ pentru domnia lui Stefanŭ Vodă, de vreme ce era omŭ nestatornicŭ în cuvinte si în fapte si în jafurĭ fără cale si fără dreptate, atâtŭ câtŭ n'au remasŭ, Episcopŭ, Egumenŭ, călugărŭ, neguțătoriŭ, boiariŭ, marĭ si micĭ, care să nu fie jăfuițĭ si prădațĭ, si maĭ alesŭ pre ómeniĭ luĭ Costandinŭ Vodă i au stinsŭ, măcarŭ că de omorîtŭ nu i au omorîtŭ pre nimenĭ, pentru că nicĭ vremea nu i au datŭ îndemână, fiindŭ domnia lui si scurtă si fără temeiŭ dela pórtă, ear' le luà totŭ glumindŭ si rîzîndŭ, acea idiomă avea si cu acea politie se politià, spre zisele lui nu putea să razime cine-va, că cu césulŭ îsĭ schimba vorbele si faptele, ear' de a luà si a jăfui, gândescŭ că nu va fi fostŭ altulŭ asemené cu elŭ în țéra Românéscă, dar' nicĭ într'alte țerĭ: svaturĭ dela nimenĭ nu luà, ci numaĭ elŭ însusĭ se svătuià la cele ce vrea să facă întru trebile țereĭ, ear' întru trebile porțiĭ Turcescĭ si

Dacia (si cu dînsa dimpreună partea Temisiană), înflori suptŭ următorii lui Traianŭ, ruinele celle multe si inscriptionile celle numeróse, ne dau o probă invederată. Dară pre la annulŭ Romei 1000 (Chr. 247), suptŭ imperiulŭ lui Filippŭ, începŭ încursele barbarilorŭ de la marea négră. Antâiŭ se arrată Goţii, naţione germană. Imperatoriulŭ Filippŭ plécă cătră ţerrile dela Dunăre, îĭ bate si-ĭ constrînge să se retragă; la o a dóua încursă a barbarilorŭ trimite pre Deciu (născutŭ din ţinutulŭ Sirmiului), care se strigă Imperatoriŭ de ostea cea commandată de dînsulŭ. Acestŭ Romanŭ însemnatŭ, restutuitoriŭ allŭ libertăţii republicane, bate pre barbarii cari nu înundasseră numai Dacia, ci trecusseră si Dunărea, prădândŭ si uccidândŭ în tóte părţile. Trei-zecĭ de mii de barbarĭ, căzură în bătalia de la Abritŭ; dar' în unŭ allŭ doilé attacŭ, Imperatoriulŭ însusĭ îsĭ perdù viéţiă într'unŭ locŭ limosŭ, fiindŭ vîndutŭ de Senatoriulŭ Trebonianŭ Generariulŭ seŭ (R. 1005, Chr. 252). Trebonianŭ, Emilianŭ, Valerianŭ, cari urmară în imperiŭ unulŭ după altulŭ în spaţiŭ de trei annĭ, se oppuseră barbarilorŭ cu destullŭ coragiŭ, dară în desiertŭ, căcĭ acesti-à se versà preste ţerrĭ ca locustele; suptŭ cellŭ din urmă petrunseră chiarŭ si pînă în Grecia. Multŭ contribui spre lăţirea puterilorŭ barbarilorŭ anarchia cea născută în sînulŭ imperiului, mai allessŭ suptŭ Gallienŭ fiiulŭ lui Valerianŭ, care după prinsórea tatălui seŭ în Persia, remase Imperatoriŭ. Trei-zecĭ de insĭ usurpară titlulŭ imperial în diverse părţĭ alle imperiului cellŭ nemărginitŭ, (R. 1013, Chr. 260). Quintŭ Noniŭ Regillianŭ, născutŭ în Dacia, Imperatoriŭ adornatŭ cu mari talente si cu o inimă plină de cu-

să-lŭ desrădecineze pre Costandinŭ Vodă din fața pământuluĭ, precumŭ au si făcutŭ. Că după multe casne ce l'au căsnitŭ pre Costandinŭ Vodă si pre feciorii luĭ, după ce au mersŭ si Imbrichorulŭ de aicĭ la Carigradŭ, fiindŭ plinŭ de vorbele luĭ Stefanŭ Vodă si ale tătâne-seŭ si ale unchiu-seŭ, Michaiŭ Spătariulŭ, si încă dăruită cu mulțime de banĭ, au îndemnatŭ pre Imperatulŭ, de i au scosŭ în zioa de sântă Maria mare unde siedea Imperatulŭ la un foisiorŭ lângă mare, care-lŭ numescŭ Turcii Ialikioskiŭ, pre Costandinŭ Vodă si pre 4 feciorĭ aĭ luĭ, Costandinŭ, Stefanŭ, Radulŭ, Mateiŭ, de le au tăiatŭ capetele; după aceea i au redicatŭ în prăjinĭ de i au scosŭ înaintea porțiĭ împerătescĭ, pentru privire să-ĭ vază lumea, si tótă zioa acolé au zăcutŭ, ear' după ce au înseratŭ i au redicatŭ si i au dusŭ de i au aruncatŭ în mare. Zicŭ uniĭ cariĭ sînt vrédnicĭ de crezutŭ, că vrândŭ Imbrichorulŭ să purcéză la Carigradŭ, să fie mersŭ Costandinŭ Stolniculŭ si Michaiŭ Spătariulŭ, la dînsulŭ, si afară din darurĭ ce i au datŭ galbenĭ si altele, i au zișŭ să facă bine să stea cu nevoință cătră Imperatulŭ ca să omóre pre Costandinŭ Vodă si pre feciorii luĭ, că au fostŭ viclenĭ Imperatuluĭ, si acestŭ lucru făcându-lŭ va fi norocukŭ fiiu-seu, luĭ Stefanŭ Vodă, pre carele elŭ l'au făcutŭ Domnŭ si ciracŭ. Si cu aceste vorbe rele ale acestorŭ reĭ si viclenĭ betrânĭ si cu mulțimea mojicilorŭ ce-ĭ scotià fără voia lorŭ înaintea Imbrichoruluĭ si alŭ unuĭ Hasescŭ ce venise cu caftanŭ dela pórtă, cariĭ pîria pre Costandinŭ Vodă de făcasiŭ, de viclénŭ si de altele. Acestea au făcutŭ de au perităŭ Costandinŭ Vodă si feciorii luĭ si casa luĭ, si lângă acestea maĭ multŭ Banulŭ

Costandinŭ Stirbeiŭ si Radulŭ Logofetulŭ Dudesculŭ, s'au nevoitŭ cu pîră în tótă vremea cu arzurĭ, si cu gura către ceĭ marĭ, de l'au stinsŭ pre acélŭ Domnŭ din fața pămîntuluĭ, a cărora fapte auzîndu-le pămîntenií nostri toțĭ, încă si streiniĭ se mirà, cumŭ si în cé chipŭ aceĭ cé au vezutŭ bine, cinste, milă dela Costandinŭ Vodă, si multă bogătie cătŭ era îndestulațĭ de tóte, aceia au fostŭ vrăsmasiĭ ceĭ maĭ marĭ. Ci dar' să lăsămŭ pre Stolniculŭ Costandinŭ unchiu-seu, că lângă alte bunetățĭ ce-ĭ făcea lui si casei lui, îlŭ numià tată, că de multe orĭ si noĭ amŭ auzitŭ pre Costandinŭ Vodă zicându: Că eu tată n'am pomenitŭ, de vreme ce am remasŭ micŭ de tată, fără cătŭ pre Dumnealuĭ tata Costandinŭ l'am cunoscutŭ părinte în loculŭ tătâne-meŭ, si altele ca acestea zicea acelŭ fericitŭ omŭ. Să lăsâmŭ si pre Michaiŭ Spătariulŭ unchiu-seu, carele cu atâta cinste ce au avutŭ cătŭ se resfățà în averea ce avea, de trăia ca un Domnŭ, de vreme ce Domnulŭ totŭ dé una are grijile împerățieĭ si ale țereĭ, ear' eĭ numaĭ acéstă grijă avea, să mănânce si să bea, să se primble din locŭ în locŭ, si să se veselescă, ear' eĭ se brodiră cu atâta reutate asupră-ĭ. Si să venimŭ ear' la Stirbeiŭ Banulŭ si la Dudesculŭ Logofetulŭ, pre cariĭ de multă lipsă si necinste ce avea, precumŭ tótă țéra scie, i au redicatŭ Costandinŭ Vodă în cinste ca aceea ce încă nu li se cădea, si i au făcutŭ bogațĭ, precumŭ alțiĭ în țéra Românéscă, pre acele vremĭ nu era, si eĭ să se facă pîn' într'atâta vrăsmasĭ si pricină nevinovatuluĭ sânge alŭ stăpânuluĭ lorŭ celŭ bunŭ ca să-lŭ verse. O minune! cumŭ să nu se mire toțĭ ceĭ ce au auzitŭ si ceĭ ce audŭ si ceĭ ce vorŭ auzi de ne-

mulţămirea acelorŭ ómenĭ. Incă si reutate au făcutŭ pămîntuluĭ acestĭ doĭ boiarĭ, că au adausŭ haraciulŭ cu 60 de pungĭ de banĭ, si nisce saraiurĭ cu banĭĭ ţereĭ cumperate, le au făcutŭ hogetŭ pre numele lui Stefanŭ Vodă. Ci dar' adeveratŭ este cuvîntulŭ înţepţilorŭ ce zice cu întrebare: Ore ce se trece sau îmbetrânesce în lume maĭ curândŭ? Facerea de bine (zice) aceea să trece maĭ curândŭ. Acumŭ dară s'au vezutŭ de ochiĭ nostri această zisă a înţelepţilorŭ acelora, că s'au întîmplatŭ la acestĭ ómenĭ. Insă Dumnezeu celŭ ce nu însială nicĭ o dată, au începutŭ a trimite si minunĭ în lume, pentru ca să cunóscă toţĭ că nu sînt Seitănescĭ si cu ai lorŭ Dumnezeĭ, ci este Dumnezeu acelŭ mare si puternicŭ care face minunĭ singurŭ. Insă ântâia minune au fostŭ, că trimiţîndŭ Stefanŭ Vodă pre Dómnă-sa si pre coconiĭ lui la monăstirea de un lemnŭ unde este o icónă a maicâĭ Precistiĭ făcătóre de minunĭ, pentru închinăciunea si pentru chipŭ de evlavie, întîmplându-se în zioa de sântă Maria mare, adecă adormirea Precisteĭ, de era acolo Dómna la monăstire, în care zi si la Carigradŭ au tăiatŭ pre Costandinŭ Vodă si coconiĭ lui, (o minune!) într'aceeasĭ zi au lovitŭ pre această Dómnă a lui Stefanŭ Vodă, nevoie, lovitură, îndrăcire, câtŭ s'au spăriatŭ toţĭ.*)

Mulţĭ socotea că este o pedépsă dumnezeéscă, ear' Cantacuzeniĭ bănuiră pre o călugăriţă, a nume Olimpiada, mătusiă Dómneĭ. Decĭ pre mătusiă o trimi-

*) Aicĭ încetéză foile Manuscrissului, pentru care mărturisimu a nóstră părere de reu înaintea publicului. Urmarea domnieĭ si a vieţiĭ lui Stefanu Cantacuzenu, e unu supplementu făcutu de Redactorĭ, după alte scrierĭ originale. Redact.

câmpii Pannoniei cu sângele Romaniloru celloru desbinați întrе sene prin intricile Principiloru. Ammianu zice că într'o zi au căzutu atâți-à militari câtu aru fi fostu în stare să bată si să suppuie tótă lumea. — Constantiu după ce triunfâ de Magnentiu trecù Dunărea superióră, bătù pre Quadi si pre Sarmați, si-i suppuse împeriului, luându-si titlulu de Sarmaticu; dup'aceea purcese încontra Persiloru. Julianu nepotu-seu se declarâ Imperatoriu în Gallia, si de acollo veni în Dacia, unde se întări cu ostile selle încontra fortunii ce-lu amenințà din partea unchiu-seu; însă acest'-à muri de friguri în Cilicia, (R. 1124). După doi anni muri si Julianu în resbellulu cu Persii. In loculu lui se allesse Jovianu, născutu din Singidunu (Alba-grécă). Acestui-à urmâ Valentinianu, născutu din Cibale nu de parte de la Sirmiu în Pannonia, care-si luâ de soțiu pre frate-seu Valente. Suptu dînsii Illuriculu se guvernâ de Prefectulu Mamertinu. Acesti frați domniră în concordie, dară încontra lui Valente se redicâ Procopiu, si chiemâ pre Goții dela Dunastru într'ajutoriu. Valente înțellegându de proditionea făcută prin Generariulu seu, purcesse dela resăritu încontra Goțiloru celloru ce trecusseră Dunărea, îi împinse preste acestu rîu, trecù ellu însusi cu armata sa încontra barbariloru commandați de regele loru Atanaricu; Goții se ascunseră prin selbele Daciei australe; Valente adunâ pre locuitorii țerrei si le promisse o summă pentru fie-care capu de Gotu. Acesti-â nu întârziară, si străbătându în tóte laturile, ucciseră atâta mulțime de barbari, încâtu Atanaricu vezîndu perderea ómeniloru sei, fu constrînsu să céră pace de la Imperatoriulu, care i s'a si datu cu con-

TEMISIANA

sau

SCURTĂ ISTORIE

a

Banatului Temisianu.

I.

Dacia Temisiană mărginită de câtră méză-nópte prin rîulŭ **Maresiŭ** care se varsă în Partissŭ suptŭ 37° grade, 47' minute de lungime geografică, si suptŭ 46° grade, 17' minute de lăţime geografică, de câtră appusŭ prin **Partissulŭ** cellorŭ vechi, sau Tissa din timpurile nóstre, care se varsă în Dunăre suptŭ 37° 56',..45° 10', de câtră méză-zi prin **Dunăre** pînă la versătura Tiernei suptŭ 40° 8',..44° 42', de câtră resăritŭ prin rîulŭ **Tierna** pînă la verticele de suptŭ 40° 20',.. 45° 10', si de aci prin unŭ ramŭ din munţii Carpaticĭ, care împinge în Maresiŭ suptŭ 40° 5',.. 46° 0',— se numi asià dela rîulŭ **Temisiŭ** sau **Tiviscul**ŭ cellorŭ vechi*), care luându-sĭ originea în munţiĭ Carpaticĭ de câtră resăritulŭ ţerrei curge în formă de cercŭ câtră méză-nópte, întorcându-se apoi câtră appusŭ si mai în urmă câtră méză-zi, se varsă în Dunăre suptŭ 38° 17',.. 44° 49'.

*) Applicarea numelui *Tibiscus* la Tissa, e numai o încurcătură a scriptoriloru celloru noi, născută din o erróre commissă de unu copiatoriu allu lui Ptolemeu. Tissa se numià la cei vechi *Partissus* sau *Parthiscus*, si Temisiulu se zicea *Tiviscus*.

luară curagiŭ, începură a călcà pămîntulŭ Romaniloru, si a le împune tributŭ, pre care din annŭ în annŭ îllŭ totŭ redicà, ca să dea motivŭ spre a se intinde totŭ mai departe.

Priscu Retorulŭ ne lăssâ unŭ fragmentŭ fórte interessante despre intricile Unnilorŭ spre a-șĭ puté întinde puterea. «Pre timpulŭ cândŭ era mercatŭ între Scuțĭ (Unnĭ) si între Romanĭ, Scuțiĭ attacară cu óste pre Romanĭ, si ucciseră pre mulțĭ. Decĭ Romaniĭ trimiseră deputațĭ la Scuțĭ, ca să se plângă pentru coprinderea castellului si pentru călcarea tractatelorŭ; éră Scuții respunseră că ei n'au făcutŭ acést'-à cu cugetŭ de a incepe resbellŭ, ci ca să-sĭ resbune pentru supperârile celle făcute de Romanĭ. Căcĭ Episcopulŭ din Margu a trecutŭ în ținuturile lorŭ si a prădatŭ monumentele si tesaurele celle ascunse alle Regilorŭ lorŭ. Si că décă Romaniĭ nu vorŭ da pre Episcopŭ în mânile lorŭ dimpreună cu fugariĭ, (cari era mulțĭ la Romanĭ), precumŭ se învoisseră în încheiarea tractatelorŭ, ei se vorŭ appucà de resbellŭ. Romanii zicea că aceste-à n'arŭ fi adeverate, Scuții dincontră le întărià, si asià nu se învoiră să judece causa pentru care era disputa, ci se appucară de resbellŭ. Dreptŭ acea-à trecândŭ Dunărea, făcură multă stricățione cetâțilorŭ care era pre lângă rîpa Dunăriĭ, si între altele luară Viminaciulŭ, cetatea Moesilorŭ din Illuricŭ. In împregiurârile aceste-à se aflà mulțĭ cari zicea, că se cade maĭ bine a da pre Episcopŭ în mânile barbarilorŭ, de câtŭ a sufferi ca pentru unŭ omŭ să se puie totŭ statulŭ Romanŭ în periclu de resbellŭ. Episcopulŭ înțellegândŭ că vorŭ să-lŭ dea, fugi la inimicĭ fără scirea tuturorŭ cellorŭ ce se aflà

in cetate, si făgădui acellora că le va da cetatea, décă si regiĭ lorŭ vorŭ fi liberalĭ cătră dînsulŭ. Scuţii promisseră în totŭ modulŭ că-lŭ vorŭ recompensà décă ellŭ va împlini celle ce zissesse. Si asià dându-sĭ mânile si întărindŭ făgăduinţiele de amendóue pârţile prin jurămîntŭ, Episcopulŭ se întórse în ţinuturile Romanilorŭ cu mare mulţime de barbarĭ, si ajungândŭ aprópe de cetate, ascunse pre barbarĭ pre rîpa cea de dincollo, ér' ellŭ intrâ în cetate, si într'o nópte dândŭ semnŭ, introdusse pre barbarĭ în cetate, si o dede în mânile lorŭ, si de atuncĭ statulŭ barbarilorŭ crescù din zi în zi.» *) — Aceste lucrurĭ se făcură asià déră în Temisiana, precumŭ se înţellege din positionea Viminaciului si a Margului, despre care amŭ vorbitŭ mai susŭ, si despre care însemnéză Priscŭ: «Margu este cetatea Moesilorŭ din Illuricŭ, lângă Dunăre, zidită în dreptulŭ Constantiei, cetăţellei celleĭ făcute de cealaltă lature a Dunăriĭ.» **) — Unii si încurseră în Illuricŭ, stricară Singidunulŭ si Naissulŭ cu mai multe alte cetâţĭ (R. 1194, Chr. 441), dup'acea-à se versară preste Macedonia si preste Tracia; în o a treia încursă luară cetatea cea însemnată Ratiaria, capitala Dacieĭ rîpiane (Arţiariŭ lângă Dunăre); în a patra, trecură stricândŭ si prădândŭ tóte pînă la Termopoli, si-sĭ suppuseră tótă Dacia lui Aurelianŭ pînă la Nove si pînă la rîulŭ Iatru, si în latŭ pînă la Naissŭ (R. 1201). Dup'acea-â trimiseră deputaţĭ la Constantinopoli pre Edecon Unnulŭ si pre Oreste Romanulŭ ca să céră pre fugariĭ lorŭ de la Imperatoriulŭ, si ellŭ

*) Vezĭ originalulu in Magazinulu istoricu, Tomu III, pag. 99.
**) Priscus Rhetor in Excerptis ex historia Gothica.

să trimiță assemine deputați la Sardica (capitala Daciei mediterrane), unde va veni Attila ca să se înțellégă despre marginile statelorŭ lorŭ. Cu acéstă occasione ministrulŭ lui Teodosiŭ, eunuculŭ Chrisafiŭ, se înțellesse cu Edecon si cu Vigilante (unŭ Romanŭ care mai fusse la curtea lui Attila), ca să omóre pre Attila. Spre a pune în lucrare acéstă faptă Edecon cerù de la Chrisafiŭ cinzecĭ de libre de aurŭ care să le împarță între essecutorĭ. Acéstă summă i se si offeri, dară Edecon aflâ de cuviință a nu o luà acumŭ cu sene, ca să nu dea motivŭ de suspicione cellorŭ ce vorŭ vedé atâția banĭ, ci să o lasse pînă cândŭ ei vorŭ ajunge la Attila, si apoi de acollo întorcându-se Vigilante care era să mérgă în calitate de interprete, să i o trimiță pre drumulŭ care vorŭ aflà atuncĭ mai bunŭ. Massiminŭ se numi deputatŭ, însă nu i se spuse nimică de complotulŭ făcutŭ între Chrisafiŭ, Edecon si Vigilante. Teodosiŭ scrisse lui Attila, că Massiminŭ este omŭ de familie si de meritŭ, că Attila nu trebue să calce pămîntulŭ Romanilorŭ încontra tractatelorŭ, că i s'au trimissŭ mai mulțĭ fugarĭ si că acumŭ i se mai trimitŭ 17, si că nu mai sunt alțiĭ în împeriu. Istoriculŭ Priscŭ care ne a lăssatŭ o descrierea minutiósă despre acéstă deputațione, însoțisse pre Massiminŭ în calitate de secretariŭ, ellŭ vorbesce ca unŭ marturŭ oculariŭ.—Ei plecară împreună cu Edecon si cu Oreste. Cândŭ ajunseră la Sardica se născù o dispută intre Romanĭ si Unnĭ asupra mărimii domnilorŭ lorŭ; cu acéstă occasione se observâ că Oreste e gelosŭ de onorile care le a priimitŭ Edecon în Constantinopoli. De la Sardica veniră la Naissu, si de aci la Dunăre, unde întîmpinară

mai multe corpurĭ de Unnĭ, trimisse de Attila la marginĭ ca să intre în pârţile imperiului dacă Romanii nu vorŭ implini celle ce cerusse ellŭ. In dată ce trecură Dunărea în Temisiana, Edecon lăssâ pre deputaţĭ în o distanţiă de cincĭ stadie dincollo de rîŭ, si se despărţi de ei, ca să insciinţieze pre Attila de venirea lorŭ. — A doua zi i dusse la castrele lui Attila. Deputaţiĭ sĭ pusseră corturile pre unŭ deallŭ; barbariĭ le zisseră să se tragă din acestŭ locŭ si să viie la póllele deallulu, pentru că cortulŭ lui Attila era în siessŭ, si nu se cuvine ca ei să siéză mai susŭ de câtŭ Regele. Puţinŭ dup'acea-à veniră Edecon, Oreste, Scotta, si mai mulţĭ alţĭ Unnĭ însemnaţĭ, cari întrebară din partea Regelui pre deputaţĭ, să le spuie care e însărcinarea lorŭ. Massiminŭ respunse, «că ellŭ nu póte să spuie acést'à altui-à de câtŭ Regelui în persónă, că Unnii cunoscŭ dreptulŭ ginţilorŭ, si sciŭ că Deputaţiĭ nu potŭ să communice insărcinarea lorŭ la alţiĭ afară de Principele la care sunt trimissĭ.» — Unnii se supperară fórte de acestŭ respunsŭ, se întórseră la Attila, si reveniră éră la deputaţĭ, si recitară ei însisĭ coprinsulŭ însărcinăriĭ lui Massiminŭ, zicândŭ «că décă n'are să mai spuie altŭ ce-va, să se întórcă a casă câtŭ mai currîndŭ.» Massiminŭ se mirâ de unde sunt Unnii informaţĭ asià de bine de însărcinarea sa, si respunse numai atâtŭ: «Fie acéste-à instrucţionile melle, fie altele, eu nu poţiŭ să le communicŭ altui-à, de câtŭ Regelui.» Dup'aceste vorbe, ei îi commandară să plece în dată. Massiminŭ supperatŭ se prepară ca să plece, Vigilante care era iniţiatŭ în complotŭ, stărui ca să nu plece, zicândŭ că a făcutŭ reu, de a spusŭ adeverulŭ Unnilorŭ, dară ellŭ însusĭ nu

sciea că Edecon a însellatŭ pre Crisafiŭ, sau într'adînsŭ, sau schimbându-sĭ mai pre urmă cugetulŭ de frica rivalulŭ seu, Oreste, ca nu cumŭ-va acest'-à să fie aflatŭ ce-va, si să lŭ spuie lui Attila; si asià a descoperitŭ totŭ lucrulŭ Domnului seu. Massiminŭ era să plece chiarŭ în acea nópte, cândŭ Attila i dede de scire că-ĭ dă voie să astepte pînă în cealaltă zi, si-ĭ trimise unŭ boŭ si nisce pescĭ din Dunăre pentru cina lui si a soţilorŭ lui. Acéstă omenire a lui Attila dede lui Massiminŭ ce-va speranţiă; dară cândŭ se făcù zio, iĭ veni ordine nóuă să éssă din castre. Priscu vezîndu-lŭ fórte întristatŭ, luâ cu sene pre unŭ Romanŭ, anume Rusticŭ, care venisse cu ei, si sciea limba Unnilorŭ, si fără să spuie ce-va lui Mussiminŭ se dusse la Scotta fratele lui Onegesiŭ, *) si-ĭ zisse, «că Massiminŭ e însărcinatŭ cu propositionĭ secrete si de mare folosŭ pentru Unnĭ; că Onegesiŭ póte să căstige multŭ în acéstă lucrare, pentru că Imperatoriulŭ illŭ cere pre ellŭ ca să viie la Constantinopoli să tracteze cu dînsulŭ despre puntele contestate, si că ellŭ nu va essi din curtea lui Teodosiŭ fără darurĭ însemnate; că absenţia lui Onegesiŭ (ce era occupatŭ atuncĭ în ţérra Acaţirilorŭ) e pentru dînsii o întîmplare fórte fatală, dar' ei au auzitŭ că Scotta încă are óre-care creditŭ la Attila; si că décă le va procurà o audienţiă, ei încă-ĭ vorŭ fi recunoscătorĭ.» Scotta lingusitŭ de acéstă onóre, voindŭ să arrete că Domnu-seu illŭ ascultă, încallică pre callŭ si se duce

---

*) Onegesiu era ântâiulu ministru allu lui Atilla, si se aflà atuncĭ cu trebĭ din partea Regelui, în ţinuturile de lângă marea négră.

la Attila. Massiminu se bucură de passulŭ ce făcù Priscu, si se prepară la audienția ce sperà.

Scurtŭ după acea-à veni Scotta cu ordinea de a duce pre Massiminu cu soții lui la Attila. Cortulŭ lui era încungiuratŭ de veghetorĭ, si Attila siedea pre unŭ scaunŭ de lemnŭ. Massiminu întrândŭ, îllŭ salută si dându-i scrissórea lui Teodosiŭ, îi zisse: Imperatorii nostri îțĭ poftescŭ sănetate ție si ómenilorŭ tei. Barbarulŭ respunse turburatŭ: Si eŭ poftescŭ Romanilorŭ totŭ ce mĭ poftescŭ ei. Apoi arruncândŭ spre Vigilante nisce ochĭ plini de mânie, îi zisse: Cumŭ cutezĭ tu, bestie fără rusine, a te presentà înaintea mea? Tu care ai fostŭ interprete lui Anatoliŭ, si scii tóte la câte m'am învoitŭ eu cu dînsulŭ. Nu trebuia Romanii să mĭ dea înapoi toțĭ fugarii cari sunt la ei, înainte de a mĭ trimite altă deputațione? Vigilante respunse, că n'au mai remasŭ fugarĭ în imperiŭ. Attila si mai înterîtatŭ zisse: «Décă n'asiŭ respectà dretulŭ gențilorŭ, te asiŭ spînzurà pre cruce, si te asiŭ da vulturilorŭ să te mănânce, ca să te pedepsescŭ de impudenția ta; eu sciu că voi ținețĭ mai mulțĭ dintre fugarii mei». Si totŭ de o dată cerù să se citéscă o listă pre care era scrisse numele lorŭ *), si commandă lui Vigilante să plece cu unulŭ dintre officiarii sei, anume Esla, ca să-i céră de la Imperatoriulŭ, sau să-i spuie că ellŭ va declarà resbellŭ, adăugândŭ cu superbie. «Eu nu voiŭ sufferi ca servii mei să iea armele încontra mea, cu tóte că nu mi e frică de servițiele ce potŭ ei să facă

*) Attila avea la sene secretarĭ Romanĭ, precumu vomu vedé îndată.

protectorilorŭ lorŭ. Este în imperiulŭ vostru o cetate, o fortăreţiă, care să pótă stà cândŭ va determinà Attila să o strice?» Apoi commandâ lui Massiminŭ să astepte respunsulŭ ce voià să facă la scrissóre Imperatoriului, si să-i dea darurile care trebuia să i le fie addussŭ. Massiminŭ i le puse în mâinĭ, si se retrasse.

Deputatulŭ se mirà de o priimire asià aspră, si chiarŭ Vigilante care era iniţiatŭ în complotŭ, nu putea să créză că Edecon ar fi cutezatŭ să lŭ spuie lui Attila, de frică să nu lŭ pedepséscă pentru că a ascultatŭ la nisce propunerĭ asià de criminale; si credea mai bine că umórea cea rea a lui Attila provinià din reportulŭ lui Oreste. Pre cândŭ ei era occupaţĭ cu aceste idei, Edecon veni la cortulŭ lorŭ, si luândŭ de o parte pre Vigilante, îi spuse în secretŭ, să adducă cândŭ se va întórce, banii cu care s'au învoitŭ, că tóte sunt preparate, si nu lipsesce altŭ ce-va afară de puntulŭ acest'-à, spre a trece la punerea în lucrare. Abià essisse Edecon, si veniră alţĭ officiarĭ, ca să opprésca pre Romanĭ de a comperà ce-va în castrele Unnilorŭ, afară de lucrurile necessare pentru subsistenţia lorŭ. Acést'-à era o stratagemă a lui Attila; ellŭ sperà să convingă mai appriatŭ pre Vigilante, cândŭ acest'-à se va prinde la întórcerea sa cu celle cinzeci de libre de aurŭ, fără să pótă spune spre ce scopŭ adduce o summă asià de mare.

După plecarea lui Vigilante si a lui Esla, Attila se depărtâ de la Dunăre, spre a se trage mai însusŭ cătră méză-nópte, Romanii fură obligaţĭ să mérgă după dînsulŭ cu multă fatigă. Ei trecură rîurile

Drecon, *Tigas* si *Tiphesas* *), si întîmpinară în călĕtorie pre Comitele Romulu, pre Promotu Prefectulŭ Noricului, si pre unŭ officiariŭ anume Romanu, pre cari Valentinianu îi trimisse la Attila pentru causa următóre. Cu siépte annĭ mai înainte, cândŭ Attila cu frate seu Bleda încungiurasseră Sirmiulŭ, Episcopulŭ acestei cetâţĭ dedesse în mâinile lui Constantiŭ, Secretariului lui Attila, mai multe vase de aurŭ de la biserica sa, rugându-lŭ ca cu preţiulŭ lorŭ să lŭ rescumpere pre ellŭ si pre alţĭ Romanĭ, cândŭ se va luà cetatea si ei vorŭ cădé în mâinile barbarilorŭ. Acestŭ secretariŭ era Romanŭ si amicŭ Episcopului. După prădarea Sirmiului, în care peri si Episcopulŭ, acestŭ depositariŭ necredinţiosŭ, îsĭ appropriâ vasele, si mergândŭ apoi la Roma pentru nisce trebĭ, le puse amanetŭ la unŭ argintariŭ anume Silvanŭ, pentru o summă de banĭ. Regii Unnilorŭ înformaţĭ de acéstă faptă, spînzurară pre secretariŭ la întórcerea lui, si cerură de la Valentinianŭ ca să le dea în mâinĭ pre Silvanŭ, care mai ântâiŭ ascunse si apoi coprinse unŭ tesaurŭ ce li se cuvinia lorŭ după dreptulŭ de conquestă. Valentinianŭ trimisse pre acestĭ trei deputaţĭ ca să spuie lui Attila că Silvanŭ nu merită nicĭ o pedépsă, pentru că ellŭ a împrumutatŭ o summă de banĭ dreptŭ preţiŭ allŭ vaselorŭ acestor'-à, si că după mórtea debitoriului seu ellŭ le a datŭ la biserică fiindŭ că era vase sacre care nu se putea întrebuinţià la trebĭ profane;

---

*) Jornande le numesce *Tysia Tibisia* et *Dricca.* Unulu se vede a f *Tissa*, altulu *Temisiulu*, *Drica* póte că e *Marisiulu.* Insă ordine vede încurcată.

si că décă Regele nu se va multămi cu aceste arretârĭ atâtŭ de drepte, totŭ ce póte Silvanŭ să facă, este, să-ĭ trimiță prețiulŭ; dară Imperatoriulŭ nu póte să-ĭ dea în mâinĭ pre unŭ omŭ care lŭ scie că e innocinte.» Insă deputații nu putură să facă nimica în respectulŭ lucrului acestui-à. Attila persistea cerândŭ pre Silvanŭ, si Imperatoriulŭ nu voià să lŭ dea. Si acést'-à fù mai pre urmă unŭ pretestŭ pentru Regele Unnilorŭ de a declarà resbellŭ imperiului occidental.

După o căllătorie de siépte zille, ajunseră la casele lui Attila; aceste-à era unŭ edificiŭ mare de lemnŭ, la cornurĭ cu turnurĭ de lemnŭ, si încungiuratŭ de unŭ părete de scândurĭ în formă de vallŭ. In locurile acéste-à nu sunt petri, si trebuiră să adducă din Pannonia spre a face nisce bâi lui Onegesiŭ si familiei lui; unŭ Romanŭ prinsŭ din Sirmiu, fù architectulŭ acestorŭ edificie. — Attila după ce se repăusâ o zi, essi să judece causele suppusilorŭ sei si să dea audiență deputaților nationilorŭ barbare.

Romanii după ce dederă darurĭ Cercei, muierii lui Attila cellei mai destinse, si lui Onegesiŭ, care se întorsesse de la marea négră, căutară să înduplece pre acest'-à ca să céră de la Rege, să lŭ trimiță deputatŭ la Constantinopoli, promitându-i de partea Imperatorului priimirea cea mai onorabilă, si darurĭ de mare prețiŭ. Onegesiŭ le respunse: «Credețĭ voi, că veți puté să rumpețĭ credința mea cu tóte averile vóstre? Mie mĭ place mai bine să fiŭ servulŭ lui Attila de câtŭ cellŭ mai mare Domnŭ din imperiulŭ vostru. Nu mai umblațĭ să me tragețĭ la Constantinopoli, că eu vă voiŭ servi cu mai multŭ folosŭ aicĭ,

îmblânzindŭ spiritulŭ Regelui si însuflându-ĭ sentimente de umanitate. Décă asiŭ fi la curtea vóstră, totŭ ce asiŭ face pentru voi, m'ar face pre mene suspectŭ înaintea Domnului meu.» Dup' acea-à declarâ lui Massiminŭ, că Attila cere absolutŭ de la Imperatoriulŭ ca să trimiţă deputaţĭ pre Anatoliŭ, pre Nomu sau pre Senatoriŭ, ómenĭ consularĭ, căcĭ alţii nu va să priiméscă. Massiminu îĭ respunse, că a desemnà asià pre deputaţĭ, va să zică a-ĭ face suspecţĭ Imperatoriului. Atuncĭ Onegesiŭ replicâ: «Preparaţi-ve dară la resbellŭ.» Acéstă contestaţione nu împedecâ cu tóte aceste-à ca Massiminŭ si Priscu, precumŭ si deputaţii de la Roma, să se chieme la unŭ ospeţŭ solennal care lŭ dede Attila la tótă curtea sa. — La masă cântară doi poeţĭ victoriele lui Attila, si unŭ buffone, Zercon Maurusiŭ, datŭ de Aeţiŭ, desfătâ pre óspeţĭ, vorbindŭ o limbă amestecată de vorbe Ausonice (Românescĭ), Unnice si Gotice, de care óspeţii se umflară de rîsŭ; dar' Attila nu surrîse de locŭ, ci caressâ numai pre Ernac fiiu seu cellŭ mai tînerŭ, pre care lŭ iubià mai multŭ de câtŭ pre cei lalţĭ, fiindŭ că unŭ profetŭ îĭ spusesse, că cei lalţĭ vorŭ peri fără a lăssà următorĭ, si numai acest'-à va continuà seminţia sa. (Priscu zice că ellŭ a auzitŭ acést'-à de la unŭ barbarŭ care sciea limba Latină, si care lŭ jurasse să nu spuie nimenui).

Preste câte-va zille, Attila licenţiâ pre Romanĭ. După rugăţionea lui Massiminŭ dede libertatea la o femee nobilă a unui Sulla din Ratiaria, care fù prinsă cândŭ Unnii bătură acéstă cetate. Pentru femee priimi cinzecĭ de galbenĭ, éră copiii îi lăssâ gratis, zicândŭ că-i dăruesce Imperatoriului.— Unŭ officiariŭ anume Beric, îĭ însoţi pînă la Constantinopoli.

Cândŭ se appropiară de acéstă cetate, întîmpinară pre Vigilante care se întorcea la Unnĭ ca să ducă lui Edecon summa pentru omorulŭ cu care se însărcinasse. Attila care sciea tóte, se prefăcusse pînă în minutulŭ cellŭ din urmă, ca să pótă prinde pre Vigilante. Cândŭ acest'-à ajunse la casa lui Attila, îndată lŭ si prinseră, dimpreună cu fiiu seu pre care lŭ luasse cu sene. Attila lŭ întrebâ însusĭ, pentru ce adduce acestĭ banĭ. Vigilante minți cumŭ putù. Attila vezîndŭ că nu voiesce să mărturiséscă adeverulŭ, commandă să uccidă pre fiiu seu, déca nu va mărturisi îndată. Atuncĭ Vigilante petrunsŭ de frică, se arruncâ la piciórele barbarului, si-ĭ mărturisi totŭ. Attila lŭ puse în férră declarându-ĭ că nu lŭ va lăssà din prinsóre, décă fiiu seŭ nu va adduce de la Constantinopoli 100 de libre de aurŭ spre rescumpărarea amendóuora. Si trimise la Constantinopoli pre Esla si pre Oreste cu ordinea, ca Oreste să se presenteze înaintea Imperatoriului cu punga de gâtŭ, în care Vigilante a addussŭ aurulŭ lui Edecon, si să întrebe pre Chrisafiŭ, décă o cunósce. Esla era însărcinatŭ să spuie Imperatoriului, « că Teodosiŭ si Attila sunt amendoi de sânge nobil, dar' Teodosiŭ a căzutŭ din nobilitatea sa, deviindŭ servŭ lui Attila cărui-à plătesce tributŭ; si că se pórtă ca unŭ servŭ lassiŭ si perfidŭ luându-sĭ fuga la prodiţione ca să scape de Domnu-seu; că Attila nu lŭ va iertà pînă ce nu-i va da în mâinĭ pre eunuculŭ Chrisafiŭ ca să lŭ pedepséscă precumŭ meritâ attentatulŭ seu. » Afară de aceste-à Attila cerù ca Imperatoriulŭ să satisfacă secretariului seu Constantiŭ *) pentru căsătoria

*) Acestu Constantiu se vede a fi altulu, nu depositariulu.

care i o promisesse (adecă fiia lui Saturninŭ) la deputaţione de mai înainte.

Insultulŭ acest'-à făcù pre Teodosiŭ să tremure, dară si mai multŭ pre ministrulŭ cellŭ nedemnŭ, care stricasse inima Domnului seu. Chrisafiŭ de si nu avea amicĭ, dar' avea curtisanĭ, ca unŭ omŭ de mare influenţiă. Decĭ Anatoliŭ si Nomu se offeriră să împace lucrulŭ. Ei se însărcinară să îmblănzéscă cu darurĭ pre barbarŭ, si să promită pentru Constantiŭ o femee si mai avută de cătŭ fiia lui Saturninŭ, (căcĭ acést'-à era acumŭ măritată după altulŭ). — Cândŭ trecură Dunărea si ajunseră la rîulŭ *Drecon* (Marisiŭ?), Attila le veni înainte; mai ântâiŭ le vorbi cu multă asprime, apoi se îmblânzi prin darurile celle marĭ si prin suppunerea deputaţilorŭ. Ellŭ jurâ de nou că va păzi tractatulŭ încheiatŭ mai din nainte, si că va lăssà Romanilorŭ totŭ pămîntulŭ din drépta Dunării, promitândŭ că nu va mai turburà pre Imperatoriŭ pentru fugarĭ, numai décă si ellu-sĭ va da cuvîntulŭ că nu-ĭ va mai priimi în statele selle. Si puse în libertate pre Vigilante după ce priimi celle 100 libre de aurŭ care le scossesse fiiu seu de la Chrisafiŭ. Deputaţii se întórseră cu darurĭ de la Attila la Constantinopoli; cu dînsii veni si Constantiŭ secretariulŭ care se căsători apoi cu veduva lui Armatiŭ Generariului cellui mortŭ în Africa. Si asià se terminâ acéstă deputaţione fatală. Pentru noi ea e de mare interessŭ, căcĭ scenele principale se representară în Temisiana, si că se face pomenire appriată de limba Română (Ausonică) care se vorbià între celle lalte la curtea lui Attila. Priscu mai zice într'unŭ locŭ că preâmblându-se împregiurulŭ case-

lorŭ lui Onegesiŭ, iĭ veni înainte unŭ omŭ care lŭ salutâ grecesce χαῖρε. Ellŭ se mirâ de acéstă salutare, sciindŭ că nicĭ Unnii, nicĭ Goţii, nicĭ Ausonii nu vorbescŭ grecesce în acelle locurĭ. Atuncĭ străinulŭ iĭ respunse rîzîndŭ, că si ellŭ e grecŭ. Priscu distinge limba Ausonică si de çea classică Latină. *)

După acéstă împăcare mai multŭ prefăcută de câtŭ sincură, Attila plecâ cu Unnii sei încontra imperiului occidental, dară fù bătutŭ de Aeţiŭ în câmpii catalaunicĭ în Gallia; întorcându-se din Gallia, adunâ óste nóuă si plecâ câtră Italia, prefăcù în ruine Aquileia, si prădâ tótă Italia pînă la Roma, unde fu întîmpinatŭ de Ponteficele Leon care lŭ înduplecâ prin eloquenţia sa, să cruţe acéstă capitală. Attila se întórse la Tissa unde-şĭ avea residenţia, si muri de emoragie, si scăpâ lumea de flagellulŭ lui Dzeu, căcĭ acestŭ nume şĭ dedesse barbarulŭ. (R. 1206 Chr. 453). — După mórtea lui Attila, fiii lui începură a se disputà între sene, si acést'à servi spre căderea puterii lorŭ. Ei fură bătuţĭ în Dacia occidentală de Gepidĭ, naţione germană, care coprinsesse ţinutulŭ Tissei si allŭ Sirmiului, si în Dacia orientală de Ostrogoţĭ.— De aicĭ înainte Temisiana se află suptŭ potestatea Gepidilorŭ.

---

*) Mihi ambulanti progressus nescio quis, quem barbarum et unum aliquem ex Scythico exercitu esse rebar, graeca voce me salutans, dicens χαῖρε. Mirari ego qui fieret, ut graece loquatur vir Scytha. Etenim inter sua conclusi barbaricam linguam colunt et affectant, neque tam Hunnorum, quam Gotherum aut etiam Ansoniorum hi scilicet, quibus cum Romanis frequontius est commercium, neque quisquam eorum facile loquitur graece, nisi siqui sunt capti e Thracia et Illyrico maritimo. — Unus e barbaris qui prope me sedebat, et Latinae linguae usum habebat — dixit. *Priscus Rhetor in Legationibus.*

III.

Suptŭ domnirea Gepidilorŭ în Dacia, tace istoria despre vicissitudinile acestorŭ ţerrĭ, attingândŭ numai lovirile acestorŭ barbarĭ cu Goţii. Dar' Goţii trecŭ din pârţile mârii négre si alte Dunării în Italia suptŭ Regele lorŭ Teodoricŭ, însă alţĭ barbarĭ se arrată în loculŭ lorŭ, adecă Bulgarii (R. 1252). Aceştĭ-à dimpreună cu Gepidii se batŭ la Sirmiu de Peţa Generariulŭ lui Teodoricŭ, unde cadŭ Regii amendóuorŭ acestorŭ naţionĭ.—Pre la annulŭ R. 1281. (Chr. 528.), cândŭ se numi Imperatoriŭ Justinianŭ I, se arrată la Dunăre Schiaiĭ sau Slovanii, cari împreună cu Bulgarii si alţĭ barbarĭ pradă Moesia si Tracia. Aceste încurse si prade se ùrméză de ei neîncetatŭ în spaţiŭ de nóue annĭ, cândŭ se uccidŭ de Generariulŭ Romanŭ Mundŭ (Gepidŭ de viţă), si se împingŭ preste Dunăre. Atuncĭ Justinianŭ iea din mâinile barbarilorŭ mare parte a Daciei cellei vechĭ, si occupă cetâţile Lederata si Recidua în Temisiana, Sicibida si Dafne în Dacia Australă, si rezidesce o summă de castelle si de cetâţĭ pre amendóue rîpele Dunării. Intre altele din contra Temisianei: Singidunu, Octavu, Viminaciu, Picnu, Cupu, Nove, Cantabazate, Smorne, Campse, Tanata (sau Taliata), Zerne si Duce pratu, si mai multe altele pre rîpa stângă a Dunării. *) — Dară currândŭ dup' acea-à în Pannonia se stabilescŭ Longobardii; si în annulŭ R. 1310. (Chr. 557.) vinŭ la Constantinopoli deputaţĭ Avarĭ, ómenĭ cu totulŭ necunoscuţĭ mai înainte, rugândŭ pre Justi-

*) Vezĭ Magaz. istor. Tomu II, pag. 110. si Tomu III. pag. 103.

Justinianŭ ca să-ĭ priiméscă în ţinuturile imperiului. Acestĭ barbarĭ încurgŭ la Dunăre si coprindŭ Dacia. De aicĭ înainte alte fatalilâţĭ preste Românii din Dacianóstră!

După mórtea lui Justinianŭ (R. 1238.) Avarii coprindŭ Pannonia cea desiertată de Longobardi ce plecasseră în Italia, si începŭ a încurge în provinciele Romane de a drépta Dunării, si occupă Sirmiulŭ. Dup' acea-à impunŭ tributŭ imperiului ca să-ĭ dea pace. Nimica nu póte îndestullà pre barbarii cei nesăturaţĭ; ëi attacă neîncetatŭ provinciele Romane; Mauriciŭ apperă imperiulŭ cu tóte puterile, bate pre barbarĭ în mai multe rôndurĭ, însă nu-ĭ póte înfrînà.

In annulŭ R. 1340. (Chr. 587.) Avarii trecŭ éră Dunărea, strică cetâţile Moesiei pînă la marea négră, Ducii Romanĭ Comentiolu, Martinu si Castu le essŭ înainte, se batŭ cu dînsii în mai multe locurĭ, dup' acea-à se retragŭ în muntele Emu; Castu cade în mâinle inimicilorŭ; Comentiolu si Martinŭ vezîndŭ pre Avarĭ resipiţĭ prin Tracia, essŭ din pădurĭ desde-diminéţă si purcedŭ încontra lorŭ. Aicĭ era să stîngă pre barbărĭ, décă o întîmplare comică n'ar fi încŭrcatŭ lucrurile. Căcĭ mergândŭ unŭ omŭ cu catîrulŭ de frîu, căzù sarcina de pre animal, fără să bage omulŭ de sémă, unŭ militariŭ care vezù acést'-à strigâ în limba Românéscă: Retórnă, retórnă fratre! Dară cellŭ ce ducea catîrulŭ, n'a auzitŭ cuvîntulŭ, însă militarii l'auziră, si crezîndŭ, ca inimicii îĭ împressóră, începură a fugi, strigândŭ: Retórnă, retórnă! Barbarii încă se spăimîntară si luară fuga; si asià fugiră si Romanii si barbarii fără să fie persecutaţĭ de cine-va. *) — In annii următorĭ Avarii éră

*) Theophylactus Cap. 10 et seq.

prădară Dacia lui Aurelianŭ, si trecură pînă la Perintŭ în Tracia, occupândŭ si stricândŭ mai multe cetâţĭ. — Generariulŭ Ramanŭ Priscu trecù Dunărea în dóue rôndurĭ în Dacia Australă si bătù pre Schiai sau Slovanĭ, dup' acea-à, prin commândulŭ Imperatoriului, iernâ în Dacia. Assemine trecù în Dacia si Petru următoriulŭ lui Priscu în dregătorie, si bătù pre Slovanĭ.

In annulŭ R. 1351. (Chr. 598.) Priscu adunândŭ ostile purcese la Dunăre la cetatea Nove (de susŭ) incontra Avarilorŭ. Caganulŭ Avarilorŭ înţellegândŭ acést'-à trimise la Priscu ca să lŭ întrebe, pentru ce a venitŭ. Priscu îĭ respunse că a venitŭ la vênatŭ. Caganulŭ îĭ zisse, că nu se cade a vênà pre proprietatea altui-à. Priscu din contră susţinù că loculŭ acest'-à e allŭ Romanilorŭ. Caganulŭ supperatŭ commândâ la ai sei să trécă Dunărea, carii si stricară zidulŭ Singidunului. Priscu înţellegândŭ acést'-à trecù la insula Dunării, si luândŭ câţĭ-va căllarĭ cu sene merse la Constantiola (în Temisiana), unde era Caganulŭ ca să vorbéscă cu ellŭ. Venindŭ Caganulŭ la rîpa Dunării, Priscu se plânse cu întristare pentru stricăţionea făcută; éră Caganulŭ zisse: Asoultă Prisce! ce ai tu cu ţérra mea? au dóră vei să o iéi din mâinile melle? Judece Dzeu între mene si între Imperatoriulŭ Mauriciŭ, si céră sângele óstei Romane si allŭ óstei melle din mâinile lui! Priscu replicâ: Dă înapoi Romanilorŭ cetatea Singidunulŭ. Caganulŭ respunse la aceste-à: Tu vei să iéi de la mine o cetate? în scurtŭ timpŭ vei vedé cinzecĭ de cetâţĭ Romane suppuse Avarilorŭ! Priscu se întórse preste Dunăre, reluâ Singidunulŭ si bătù pre barba-

cu ghiaţiă si cu ninsóre. Commentiolŭ n'ascultâ de câtŭ numai de ardórea sa cea temerară, si se întări în propusulŭ seŭ; dară frigulŭ cellŭ mare si vînturile celle aspre, si greutâţile celle nedespărţite de unŭ assemine mersŭ, făcură de periră mulţime de militarĭ si mai tóte vitele cu sărcinĭ. Decĭ fu constrînsŭ să se întórcă înderetŭ, si să conducă armata la Filipopoli unde o lăssâ la iernaticŭ, si ellŭ se dusse la Constantinopoli. — Judecândŭ după positionea locurilorŭ, acéstă escursione a trebuitŭ să se facă pre drumulŭ de la Tierna catră Tiviscu.

In annulŭ următoriŭ Mauriciŭ éră commandâ lui Petru generariulŭ ca să trécă în Dacia Australă si să iernеze acollo. Acést'-à dede motivŭ de nemulţămire militarilorŭ, cari se revoltară si proclamară Imperatoriŭ pre Centurionele Foca. Acestŭ tirannŭ se destronâ de Eracliu, suptŭ care Schiai sau Slovanii coprinseră Dalmaţia, si dederă motivŭ Avarilorŭ de a se occupà cu dînsii, si de a lăssà în pace pre Romanĭ. — Caganulŭ se prefăcù că voiesce să încheie pace formală cu Eracliu, si cerù de la dînsulŭ să determine unŭ locŭ unde să se adune pentru acéstă causă. Eracliu determinâ cetatea Eracléa. Caganulŭ plecâ cu o óste numerósă la acéstă adunare de pace, si în locŭ de a veni ca să tracteze despre celle ce fusse vorba, încungiurâ cetatea, si Imperatoriulŭ abià sĭ scăpâ viéţia cu fuga. Barbarii prădară si luară cu sene pînă la 270,000 de captivĭ.— Cu tóte aceste-à Eracliŭ plecândŭ încontra Persilorŭ (R. 1373. Chr. 620), incheiâ pace cu Caganulŭ pre care lŭ numi si tutoriŭ fiilorŭ sei pînă ce se va întórce de la resbellulŭ cu Persii. Caganulŭ ţinù acést'-à pînă cându-ĭ veni bine,

si vezîndŭ pre Eracliu încungiuratŭ de Persĭ, plecâ cu o óste mare si tare pre apă si pre uscatŭ, cătră Constantinopoli, si împresurâ cetatea. (Se zice că ar fi făcutŭ acést'-à provoçatŭ de Chosroe regele Persilorŭ). Dară acéstă întreprindere avù fórte reu resultatŭ pentru Avarĭ, căcĭ ei fură bătuţĭ si constrînsĭ a se întórce înderetŭ cu rusine.

Patru annĭ după acéstă catastrofă, se revoltâ Cubratŭ Ducele Bulgarilorŭ încontra Avarilorŭ si-ĭ bătù fórte în ţinuturile mării negre.—Crovatii si Serbii încă bătură pre Avarii din Dalmatia.—De aci înainte începe a scădé puterea Avarilorŭ, dară cresce a Bulgarilorŭ, cari vinŭ în loculŭ lorŭ.

Cubratŭ Ducele Bulgarilorŭ móre pre la annulŭ R. 1419. (Chr. 666.), si lassă cincĭ fii, pre Butaia, Contragŭ, Arparuchŭ, Reanŭ si Alzecu, svătuindu-ĭ părintesce să nu se despartă ci să siéză si să domnéscă împreună. Abià închisesse betrânulŭ ochii, si fiii începură a se desbinà. Numai Butaia remase în loculŭ unde a repăusatŭ tatălŭ seu, Contragŭ trecù Dunulŭ în Asia, cei-l-alţĭ trei plecară cătră appusŭ, Arparuchŭ se stabili între Dunastru si Dunăre (în Dacia orientală), Reanŭ trecù în Pannonia si se suppuse Avarilorŭ, Alzecu înaintâ pînă în Italia unde se suppuse Longobardilorŭ.—In annulŭ R. 1433. (Chr. 680.), Bulgarii suptŭ Arparuchŭ trecŭ Dunărea si coprindŭ amendóue Moesiele. De aicĭ înainte se rumpe totŭ commerciulŭ Românilorŭ din amendóue Daciele cu imperiulŭ Buzantinŭ. Acest'-à si încetéză de a mai fi imperiŭ Romanŭ. Toţĭ Romanii câţĭ m[illegible] bià limba părinţilorŭ, nu mai sunt suptŭ [illegible] Constantinopolitanŭ, ci suptŭ potestatea b[illegible]

cei din drépta Dunării suptŭ a Bulgarilorŭ, cei din stânga suptŭ a Avarilorŭ, pînă la annulŭ R. 1550. (Chr. 797), cândŭ acesti-à se batŭ de Carlŭ M. si se retragŭ la muntele Caucasŭ pentru totŭ dé-una.

IV.

După căderea Avarilorŭ, Românii din Dacia lui Traianŭ începŭ a resuflà; suptŭ suzeranitatea Bulgariloru forméză Ducate proprii. Ba chiarŭ si în Dacia lui Aurelianŭ întrândŭ în o înţellegere mai intimă cu barbarii, forméză o unire amicală, allegŭ capitanĭ cândŭ din Românĭ, cândŭ din Bulgarĭ. Numirile de Telezinŭ, de Sabinŭ, de Paganŭ, Compaganŭ, Severŭ, Christinŭ, demustră acést'-à îndestullŭ. Prin acestŭ commerciŭ de tóte zillele si în tóte întreprinderile, Românii înducŭ pre Bulgarĭ ca să priméscă Religionea Chrestină, cea-à ce se si făcù cătră annulŭ R. 1617. (Chr. 864.) — Epochă însemnată în istoria Românilorŭ, pentru dóue cause. Antâiŭ că crestinarea Bulgarilorŭ dede motivŭ de dispută între biserica buzantină si Romană, care se terminâ prin desbinarea crestinetâţii în dóue secte, cea orientală si cea occidentală. A dóua, că pentru limbile slovane care pînă atuncĭ nu se scrisseră, Metodiŭ si Curillŭ, compuseră din literele grecescĭ si latine Alfabetulŭ numitŭ Curillicŭ, care prin commerciulŭ cellŭ mare ce avea Românii cu Bulgarii, se applicâ mai în urmă si la limba Română, si occassionâ introducerea multorŭ espressionĭ slovane în limba Română.

Intre Ducatele care le formară Românii suptŭ suzeranitatea Bulgarilorŭ, istoria ne păstrâ Ducatulŭ lui Claudiŭ între Maresiŭ, Tissa si Dunărea, adecă

în Dacia Temisiana, despre care avemŭ să vorbimŭ de aicĭ înainte mai special. — Dară pre la annulŭ R. 1637. (Chr. 884.) se arrată în Dacia orientală altă viţă de barbarĭ în loculŭ Bulgarilorŭ, adecă Ungurii. Acesti-à preste zece annĭ se împingŭ de Pacinaţii cei uniţĭ ca Românii, si trecŭ de acollo în Dacia occidentală la rîulŭ Tissa. — Acéstă trecere a Ungurilorŭ după cumŭ spune Nutariulŭ lui Bela, se făcù prin Haliçia: « Ducele Rutenilorŭ (Rusniacilorŭ) rugâ pre Almŭ Ducele Unguriloŭ, ca să lasse Haliçia, si să trécă munţii Carpaţĭ spre appusŭ, în Pannonia, care mai dinainte a fostŭ ţérra lui Attila, în care ţérră locuescŭ acumŭ Schiaii, Bulgarii, Românii (Blacii) si păstorii Romanilorŭ. . . . Tiérra acést'-à e pré-bună, printr'însa curgŭ rîurile Dunărea, Tissa, Vagulŭ, Maresiulŭ, Crisiulŭ, Temisiulŭ si altele. După mórtea lui Attila, Romanii éră au coprinsŭ acéstă ţérră, si au assiezatŭ într'însa pre păstorii sei pînă în Dunăre; éră ţérra dintre Dunăre si Tissa o a coprinsŭ Reanŭ Ducele Bulgarilorŭ pînă la marginile Rutenilorŭ, si a assiezatŭ într'însa locuitorĭ Schiai si Bulgarĭ. — Éră ţérra care este între Tissa si pădurea Igvon de cătră Silvania, de la Maresiŭ pînă în Samesiŭ, o a coprinsŭ Ducele Mareotŭ, allŭ cărui nepotŭ s'a numitŭ de Ungurĭ *Menumorout*, din causa că avea mai multe muierĭ. (Rea etimologie). — Éră ţérra care este de la Maresiŭ pînă la cetatea Urscia (Rusiava) o a coprinsŭ Ducele Claudiŭ (Glad) care a essitu din Vidinŭ cu ajutoriulŭ Comanilorŭ (Pacinatilorŭ si Românilorŭ din Dacia australă), din a cărui seminţiă s'a nascutŭ Optumŭ, pre care mai în urmâ pre timpulŭ lui Stefanŭ

l'a uccisŭ Cinadŭ (Sunad) fiiulŭ lui Dobuca si nepotulŭ Regelui, în cetatea lui lângă Maresiŭ (Maresiana) pentru că n'a vrutŭ să se suppuie numitului Rege. Pentru acéstă faptă Regele a datŭ lui Cinadŭ (Sunad) ţérra lui Optumŭ. *) — Ungurii după ce trecură munţii coprinseră ţérra dintre Dunăre si Tissa. Apoi îsi propuseră să tréca Dunărea si să occupe Pannonia, însă mai înainte de a face acést'-à statuiră să trimiţă óste încontra Ducelui Claudŭ (Glad) care domnià de la rìulŭ Maresiŭ pînă la castellulŭ Horom **), dintr'a căruĭ seminţià se trăssesse Optumŭ pre care după mai multŭ timpŭ îllŭ uccisse Cinadŭ (Sunad). Incontra acestui-à s'au trimissŭ Zuardu, Cadusa si Boita, cari plecândŭ cu voia lui Arpadŭ trecură Tissa pre la Renesna, si descinseră pre lângă rîulŭ Sesturgŭ, si nu aflară nicĭ unŭ adversariŭ care să cuteze a redicà mâna încontra lorŭ, pentru că toţĭ locuitorii acellorŭ ţerrĭ era petrunsĭ de frica lorŭ. De aci veniră în pârţile Becului, si acollo remaseră dóue septemânĭ pînă cândŭ subjugară pre toţĭ locuitorii de la Maresiŭ pînă în Temisiŭ, si luară fiii lorŭ dreptŭ ostaticĭ (zălóge). De acollo veniră la rîulŭ Temisiŭ si puseră castrele lângă vadulŭ de arenă, dară cândŭ vrură să trécă rîulŭ, le veni Claudiŭ înainte (din a cărui seminţiă se trăssesse Optumŭ) Ducele acellei ţerrĭ, cu mare óste de călları si de pedestri Românĭ (Blaci), Comanĭ si Bulgarĭ. A dóua zi, cândŭ nicĭ una

---

*) Anonymus Belae Regis Notarius, Historia septem Ducum, Cap 7. et sequentibus.

**) După alţii H a r a m, după Grecĭ C h r a m u, lângă Dunăre, unde fusse L e d e r a t a la çei vechĭ, si N ó u a-P a l a n c ă din zillele nóstre.

din amendóue ostile nu putea să trécă rîulŭ încontra ceilei-alte, Zuadu commandâ frete-seu Cadusa ca cu jumetate óstea să se tragă mai în josŭ, si să trécă în ce modŭ va puté si să se bată cu inimicii. Cadusa în dată ascultâ si trecù cu jumetate óstea, atuncĭ Ungurii de amendóue pârţile rîului începură a sunà cu tubele si a se bate cu asprime. Cădea inmicii ca mânuchii de grâŭ după seceratorĭ. Muriră în acea bătalia doi Ducĭ ai Comanilorŭ si trei Gnesĭ ai Bulgarilorŭ, si însusĭ Ducele Claudiŭ scăpâ cu fuga. Ducii Ungurilorŭ Zuardŭ, Cadusa si Boita purcesseră după acéstă victorie, si veniră câtră marginile Bulgarilorŭ, si puseră castrele lângă rîulŭ Panocia (Panciova), éră Ducele Claudiŭ scăpândŭ cu fuga (precumŭ amŭ zissŭ mai susŭ), temându-se de Ungurĭ, întrâ în castellulŭ Chiave (Kevee, Constantiola cea veche, acumŭ Cubinŭ), si din causa acést'-à Ungurii a treia zi attacară castellulŭ Chiave. Auzindŭ Claudiŭ acést'-à trimise deputaţĭ la dînsii si cerù pace, si le dede castellulŭ de bună voie cu diverse darurĭ. De aci merseră si luară castellulŭ Urscia, si remaseră acollo o lună de zille, si trimiseră pre Boita cu a treia parte din óste si cu fiiĭ locuitorilorŭ ostaticĭ, la Ducele Arpadŭ, si cerură de la dînsulŭ voie ca să trécă Dunărea încontra Grecilorŭ. *)

Cu modulŭ acest'-à Ungurii între celle-l-alte pârţĭ alle ţerrei care de atuncĭ s'a numitŭ după numele lorŭ Ungaria, au suppusŭ si Temisiana, însă nu o au împoplatŭ cu Ungurĭ, nicĭ nu o au guvernatŭ prin Ungurĭ, ci o au lăssatŭ totŭ suptŭ guvernulŭ tribu-

*) Anonymus Belae Regis Notarius, Cap. 44.

tariŭ allŭ următorilorŭ lui Claudiŭ, pînă pre timpulŭ lui Stefanŭ. Acestŭ Duce Ungurescŭ după ce se bapteză prin preoţĭ de ritulŭ oriental, trecù la cellŭ occidental, si căpetâ de la Ponteficele Romanŭ numele de Rege allŭ Ungariei, câtră annulŭ R. 1753. Chr. 1000. Zelosŭ nu numai de a crestinà pre pagânĭ, ci si de a întórce pre crestinĭ la ritulŭ occidental, se scullâ cu armele asupra lui Giula Ducele Transilvaniei pre care lŭ si bătù, dară mai greu îi fu a suppune pre Optumŭ Ducele Temisianei. — Noi pentru mai de aprópe cunnoscinţiă a lucrurilorŭ de pre atuncĭ, reproducemŭ aicĭ fragmentulŭ din actele St. Gerardŭ:

« Pre timpurile acelle-à era în cetatea Maresiana unŭ principe fórte putinte, anume Optumŭ (Achtum), care se baptezasse în cetatea Vidinŭ după ritulŭ grecilorŭ. Acest'-à se glorià pré-multŭ cu virtutea si puterea sa, éră pre Regele Stefanŭ nu lŭ respectà de locŭ, încrezîndu-se în mulţimea militaritorŭ si a nobililorŭ sei preste cari era domnŭ; avea si o mulţime nenumerată de cai ne-înfrînaţĭ, afară de cei ce-i ţinea păstorii în custodie în casele lorŭ, si vite nemărginitŭ de multe cari tóte se aflà suptŭ păstorii lui, si afară de aceste-à multe possessionĭ si curţĭ, si-sĭ întinsesse puterea preste sarea Regelui care venià pre Maresiŭ, si asiezasse veghietorĭ si vamesĭ în tóte porturile acellui rîu pînă în Tissa, si suppusesse tóte lucrurile la tributŭ. Cu binezicerea Episcopilorŭ grecĭ construisse în cetatea Maresiană unŭ monasteriŭ închinatŭ sântului Joanne Baptezătoriulŭ, si assiezasse într'însulŭ unŭ Egumenŭ cu călugărĭ de ritulŭ grecescŭ. Suptŭ potestatea lui era ţérra de la rîulŭ Crisiu pînă lângă Transilvania si pînă la Vidinŭ si Séve-

rinŭ, din care causă întrecea pre Rege cu mulţimea armaţilorŭ, si în locŭ de a lŭ respectà îllŭ despreţuià. Ellŭ avea unŭ militariŭ fórte stimatŭ, anume Cinadŭ pre care lŭ făcusse officiariŭ preste cei-l-alţĭ. Acest'-à fu accusatŭ la dînsulŭ cu o vină fórte grea, pentru care vru să lŭ pérză. Dară Cinadŭ înţellesse intenţionea domnului seu, si căntândŭ occasione fugi pre ascunsŭ si se dusse la Regele. Regele întorcându-lŭ la legea crestină (catolică) îllŭ bapteză, si după ce aflâ de la dînsulŭ tóte secretele domnului seu, chiemâ pre nobilĭ si zisse: Plecaţĭ încontra lui Optumŭ inimicului meu si luaţĭ ţérra lui. Cu aceste vorbe încercâ si mai multŭ pre Cinadŭ ca să vază pînă unde se întinde credinţia lui; Cinadŭ se bucurâ fórte cândŭ auzi aceste-à. Atuncĭ Regele adausse: Allegeţi-ve unŭ omŭ care să ve fie Generariŭ în acestŭ resbellŭ. Nobilii respunseră, că nu potŭ să afle pre altulŭ mai buuŭ de câtŭ pre Cinadŭ, si lŭ allesseră siesĭ Generariŭ. Dup' acea-à adunândŭ óste essiră toţĭ la resbellŭ, si trecândŭ Tissa începură a se bate cu Optumŭ. Bătalia si sunetulŭ armelorŭ fură marĭ si resbellulŭ ţinù pînă la mézâ-zi, si căzură mulţĭ de o parte si de alta; óstea lui Cinadŭ luâ fuga si se ascunse în tufele Cuchinerĭ si Seuregŭ si în tótă Canisia pînă la Tissa. Cinadŭ se retrasse în acea nópte si puse castrele lângă unŭ munte care apoi s'a numitŭ Leu (orozlan); éră Optumŭ îsĭ puse castrele în câmpulŭ Nagenzŭ. Cinadŭ veghiâ în acea nópte si rugâ pre sântulŭ marturŭ Giorgiŭ ca să-i mizŭ-locéscă ajutoriŭ de la Domnulŭ cerului, si-i promise că décă va învinge pre inimicŭ, va închina în numele lui unŭ monastiriŭ în acellŭ locŭ în care a îngenuchiatŭ

rugându-se. Fiindŭ ellŭ fórte fatigatŭ de lucrulŭ cellŭ multŭ, îllŭ appucâ somnulŭ. In visŭ i se arretâ unŭ leu stândŭ la piciórele lui, care-ĭ zisse: Omule, ce dormĭ? scóllă-te iute, cântă cu tuba, essĭ la resbellŭ, si vei învinge pre inimicŭ. După ce s'a desceptatŭ, i se părea ca cumŭ ar fi căstigatŭ putere de doi ómenĭ; chiemâ óstea la sene si le spuse visulŭ ce a visatŭ. Militarii auzindŭ acést'-à laudară pre Domnulŭ zicândŭ: Kyrie eleison, Christe eleison, Pater noster. Si plecară la bătaliă fără perdere de timpŭ, asteptândŭ ajutoriŭ din cerŭ prin meritele sântului marturŭ Giorgiŭ, care a bine voitŭ a-i visitá în formă de leu. Si într'acea nópte, se loviră cu óstea lui Optumŭ ce zăcea în câmpŭ; dar' acést'-à dede dosulŭ si luâ fuga, éră Optumŭ se ucise în loculŭ bătaliei de óstea lui Cinadŭ, care luândŭ capulŭ lui îllŭ trimise la rege; ostarii se încărcară cu spolie si se umplură de bucurie, pentru că a cazutŭ inimiculŭ Regelui; éră corpurile crestinilorŭ cari căzusseră în bătalie, le luară si le dusseră la Maresiană si le îngropară în monasteriulŭ sântului Joanne Baptezătoriulŭ în cimeteriulŭ grecilorŭ, fiindŭ că pre timpurile acelle-à nu era altŭ monasteriŭ în ţérra acea-à. Călugării acellui monasteriŭ avea a treia parte din veniturile acellei cetăţĭ; Cinadŭ nu-i depărtâ din accllŭ locŭ, ci-i lăssâ să remâie în totŭ acea stare în care s'au aflatŭ pînă atuncĭ; dară luâ pre Egumenulŭ monasteriului cu câţĭ-va fraţĭ, si veni la loculŭ în care i se arretasse leulŭ, si făcù semnŭ ca să împlinéscă votulŭ ce făcusse sântului Giorgiŭ, si totŭ în acea zi dede unŭ ospeţiŭ mare societăţii selle, dup' acea-à trecândŭ Tissa veni la Rege. Re-

gele înălţă pre Cinadŭ sî lŭ făcù mai mare preste casa sa si preste a lui Optumŭ, si-i zisse: Din acéstă zi cetatea acea-à nu se va mai numi Maresiana, ci Cinadina, pentru că tu ai perdutŭ din mizŭ-loculŭ] ei pre inmiculŭ meu, si tu vei fi Comitele acellei ţerrĭ, si o vei întitulá cu titlulŭ numelui teu, si ea se va numi ţérra Cinadină pentru totŭ dé-una. Dup' acést'-à Cinadŭ veni la loculŭ unde vezusse leulŭ, zidi unŭ monasteriŭ în onórea sântului marturŭ Giorgiŭ, si întrodusse într'însulŭ pre mai susŭ-numiţii călugurărĭ grecĭ din monasteriulŭ sântului Joanne Baptezătoriulŭ împreună cu Egumenulŭ. Apoi plecândŭ de acollo veni în cetatea Maresiana unde era călugării grecĭ cari celebrà officiele divine după ritulŭ si usanţia lorŭ, éră Episcopulŭ înţellegându-se cu Comitele Cinadŭ a strămutatŭ pre Egumenŭ cu călugării în loculŭ Leu (orozlan), si monasteriulŭ lorŭ (din Maresiana) l'a datŭ Episcopului si călugărilorŭ lui, cari au siezutŭ totŭ în acellŭ locŭ, pînă cândŭ s'a făcutŭ monasteriulŭ sântului Giorgiŭ.» *)

Asià dară după ce se stinse familia Claudiană prin mórtea lui Optumŭ, Temisiana veni suptŭ domnia lui Cinadŭ, (Românŭ si ellŭ, precumŭ se înţellege din Acte), care în limba Latină, se numi Comite, éră în limbele vulgare de pre atuncĭ, se zisse Banŭ, de unde vine si numirea de Banatulŭ Temisianŭ, care sĭ o ţinù acea provinciă pînă în zillele nóstre. De la Cinadŭ încóce, istoria nu ne a păstratŭ o serie ne-întreruptă de numele Banilorŭ cari o guver-

*) Acta S, Gerhardi Episcopi Chanadiensis, opera Ignatii C. Eppi Tranniae. A Carolinae 1790.

nară, cu tóte că demnitatea lorŭ era atâtŭ de însemnată, încâtŭ se considerà în acea-àsĭ categorie cu a Ducilorŭ (Voivozilorŭ) Transilvaniei. *) Căcĭ ţérra însăsĭ de si se suppuse a dóua óră de Ungurĭ, dară totŭ îsĭ mai păstrâ o speciă de independenţiă, si se considerâ multŭ timpŭ ca o provinciă specială a Regatului.

E unŭ lucru ce merită luare aminte, că pre timpulŭ cândŭ Temisiana prin căderea lui Optumŭ, se suppuse érăsĭ de Ungurĭ, atuncĭ se subjugâ si Regatulŭ Bulgaro-Românŭ din drépta Dunării, de Basiliŭ II Bulgaroctonulŭ Imperatoriulŭ Buzantinŭ (R. 1773. Chr. 1020). Cu occasionea acést'-à provinciele Daciei lui Traianŭ (prin urmare si Temisiana) vinŭ éră în contactŭ cu imperiulŭ Buzantinŭ. De atuncĭ încóce nóue lupte între locuitorii din stânga Dunării si între imperiŭ. Insă mai înainte de aceste-à încurgŭ în Dacia occidentală Pacinaţii (Chr. 1088) pradă si strică tóte, în părţile Tissei, si se circunvalléză în ţinuturile Temisiului, unde-i bate Ladislaŭ I Regele Ungariei, le iea prada, îi trece preste Tissa, si-i colonéză în asià numitulŭ ţinutŭ allŭ Jazugilorŭ, sau mai bine allŭ Comanilorŭ.

V.

Inceputulŭ cerţilorŭ cu Buzantinii se făcù din causa tiranniei lui Stefanŭ II, pre la annulŭ R. 1878. (Chr. 1125). Pentru acéstă tirannie a căutatŭ lui Almŭ si lui Bela să fugă la Constantinopoli la Imperatoriulŭ Joanne Comnenu. Stefanŭ auzindŭ de acést'-à scrisse

*) Timon, Imago novae Hungariae Cap. VI. pag. 28.

Imperatoriului, ca să depărteze pre Almŭ din ţinuturile imperiului; Imperatoriulŭ despreţui acéstă cerere; Stefanŭ trecù Dunărea, bătù si strică Belligradulŭ (asià se numi Singidunulŭ după ce se assiezară Serbii în acelle locurĭ,) si cu petrile cetăţii zidi apoi Semninulŭ (de astânga Savei unde fusse Taurunulŭ). Cândŭ Imperatoriulŭ inţellesse acést'-à plecâ cu tótă óstea sa cătră Dunăre, si ajungândŭ la rîu, stete câtŭ-va timpŭ si sĭ ordinâ óstea spre bătalie. Stefanŭ era atuncĭ morbosŭ si zăcea în părţile de susŭ alle Ungariei, cu tóte aceste-à commandâ să se adune miliţia, ca să se oppuie progressului Imperatoriului, însă să nu trécă Dunărea. Ungurii ascultară; éră Imperatoriulŭ compuse lucrulŭ cu modulŭ acest'-à: despărţi ostile aussiliare si le ordinâ să se retragă de la rîu cătră loculŭ ce se numesce Tempa (în Servia, nu în Tessalia,) cătră care se întinde unŭ dealŭ din ţinuturile Ungurilorŭ pînă la rîu, si pre acollo să trécă rîulŭ. Ellŭ însusĭ cu cealaltă parte a ostii se assiezâ dincontra castellului Chramu,*) si se prefăcù ca cumŭ ar voi să trécă în dată preste apă. Cu modulŭ acest'-à Buzantinii trecură fără vero împedecare si attacară pre Ungurĭ, cari nu putură să se ţiie nicĭ chiarŭ încontra attaculŭ d'ântâiŭ, ci luară fuga cătră Dunăre, si îmbulzindu-se pre podulŭ ce era preste rîu, fiindŭ împinsĭ dinnapoi de Buzantinĭ, podulŭ se rupse, cei mai mulţĭ se înnecară în apă, mulţĭ se prinseră de Buzantinĭ. Intre acesti-à fură mai însemnaţĭ, Acuse si Celade. **) —

*) Vezĭ mai susu pagina 218.

**) *Joannes Cinnamus* libro I. Historiae.

Turotiŭ descrie întîmplarea acést'-à cu vorbele următóre: «Din causa acea-à trimise Imperatoriulŭ o óste fórte mare în Haram, dar' Ungurii nu putură să facă nicĭ unŭ attacŭ, pentru că Grecii prin machinele lorŭ aprindea navile Ungurilorŭ cu focŭ de puţiósă, si le ardea în mizŭ-loculŭ apei. Decĭ Regele trimise tótă puterea ostii selle suptŭ commanda lui Stefellŭ, cari venindŭ acollo se bătură cu Grecii lângă rîulŭ Carausiu cătră Baron. Fu mâna Domnului cu Grecii, si nu putură resiste Ungurii. Rîulŭ Carausiu se umplusse cu sânge omenescŭ, încâtŭ se părea în adeverŭ că nu e unŭ rîŭ de apă, ci de sânge. Zăcea ómenii loricaţĭ în rîŭ ca trunchii, preste cari trecea fugătorii si persecutorii ca preste unŭ podŭ. Si se uccidea Ungurii ca boii, si nu era cine să-i mântuéscă din mâinile Grecilorŭ. Acollo căzù Comitele Kis si alţĭ militarĭ bunĭ.*) — Cinnamŭ continuă: «După acéstă luptă fericită, Imperatoriulŭ luâ castellulŭ Chramu, si retrecù Dunărea în ţinutulŭ imperiului, lăssâ o garnisione militară în cetatea Branisova suptŭ commanda lui Curticiŭ, si se întórse la Constantinopoli. Dară nu după multŭ timpŭ, Ungurii luară Branisova, si ucciseră mulţĭ Buzantinĭ, mulţĭ prinseră; ceilalţĭ scăpară cu fuga. Pentru perderea acést'-à atâta se turburâ Imperatoriulŭ, încâtŭ chiemâ pre Curticiŭ înaintea tribunalului ca să dea computŭ, si-lŭ condemnâ să lŭ bată la spate cu flagellulŭ ca pre unŭ proditoriŭ, cu tóte că ellŭ nu lăssasse zidurile

---

*) *Thurotz* Chronica Hungarorum, partea II. Cap. 63. Vezĭ originalulu in *Tentamen criticum in linguam Romanicam* pag. XXII.

mata în ordine de bătalie; însă atunci întellesse că nu vine Regele însusĭ, ci unulŭ anume Belose, pre care Ungurii lŭ numescŭ Banŭ, si e cea d'ântâiŭ demnitate la dînsii. Imperatoriulŭ plecâ încontra Ungurilorŭ; dară fiindŭ că se apropià séra, descăllecâ de pre callŭ, si armatŭ cumŭ era, se culcâ pre scutŭ, si commandâ militarilorŭ ca si ei să facă asià. A dóua si Belose, auzindŭ că Imperatoriulŭ îĭ vine încontră, se retrasse cu tótă óstea, nu sciu suptŭ ce pretestŭ fără minte. Si ca să afle occasione de fugă zicea că i s'a commandatŭ de Rege ca să se depărteze din acestŭ locŭ, si să mérgă la Branisova ca de acollo să attace mai lesne pre Buzantinĭ. Dar' Imperatoriulŭ ne-încetândŭ a persecutà pre fugătorĭ, trecù rîulŭ, si veni la Branisova. Puținŭ dup' acea-à trimite cu unŭ corpŭ de armată pre Boriciŭ în altă parte a Ungariei, unde e muntele Temisiŭ (adecă în T e m i s i a n a), ca să prade locurile vecine. După ce veni în acelle locurĭ încungiurâ si prădâ s a t e l e c e l l e m a r ĭ s i î n t i n s e d i n c a u s a m u l ț i m i i l o c u i t o r i l o r ŭ, s i p l i n e d e a v e r ĭ. Apoi bătù trei regimente de Ungurĭ cari credea că însusĭ Imperatoriulŭ e în fruntea ostii, si se întórse în castre încărcatŭ cu pradă. Éră Regele întellegândŭ că Boriciŭ, însă nu Imperatoriulŭ făcusse aceste stricățiunĭ Ungariei, înversionatŭ începù a lŭ persecutà; dară nu putù să ajungă pre Boriciŭ, care se retrasse nóptea la lumina faclelorŭ ce trimisesse Imperatoriulŭ din castre. Remâindŭ acollo câtŭ-va timpŭ determinâ să trécă éră apa si să se bată cu Regele care sĭ avea castrele pre cealaltă rîpă. Regele vezîndŭ acést'-à si temându-se de resultatulŭ fortunei, ca nu cumŭ-va să se bată Ungurii,

Causa rupturei fù Bachinu Jupanulŭ Serviei, care voindŭ a arruncà jugulŭ Buzantinilorŭ cerù ajutoriŭ de la Geisa încontra lui Manuel. Bătalia se făcù în Dacia Mediterrana la rîulŭ Tara, unde fură bătuţĭ si Ungurii si Serbii. Bachinŭ Jupanulŭ cerù iertăţione, si Imperatoriulŭ arrătâ destullă umanitate primindu-lŭ érăsĭ în graţia sa. — De mai mare însemnetate fu resbellulŭ din annulŭ următoriŭ, în care Imperatoriulŭ occupâ Semninulŭ, prinse tótă garnisionea Unguréscă, si strică cetatea din fundamentŭ; însă atuncĭ veni nunţiŭ că Geisa se apropie cu o óste nenumerată. Imperatoriulŭ înţellegândŭ acést'-à commandâ ca armata să trécă înderetŭ preste Sava, cu sarcinele de resbellŭ si cu captivii cei numerosĭ, si să stea acollo; éră ellŭ cu o mână de militarĭ allessĭ, allergâ cu mare iuţitate încontra inimicilorŭ, de si cei mai mulţĭ Generarĭ se oppunea acestei întreprinderĭ. Apoi, nu sciu cu ce cugetŭ, cândŭ era să trécă rîulŭ Sava cu sarcinele, commandâ Prefectului navilorŭ, ca să trécă pre cealaltă rîpă a rîului, si să stea acollo cu navile, si décă cine-va dintre Buzantinĭ va cere ca să lu trécă avândŭ în cugetŭ să fugă, să nu lŭ asculte. Ba chiarŭ eu însumĭ, zisse Imperatoriulŭ, décă voiŭ fi de faţiă, si voiŭ ordiná altŭ ce-va, nu celle ce ţĭ spuiŭ acumŭ, să nu me asculţĭ, décă vei face altminteré, te voiŭ înţepà în parŭ!... Decĭ cândŭ se prepará ca să purcédă încontra inmicilorŭ, veni unŭ captivŭ grecŭ care scăpasse de la Ungurĭ, spuindŭ că Regele e aprópe. Imperatoriulŭ primindŭ acestŭ nunţiŭ, se temù fórte, ca nu cumŭ-va venindŭ óstea Ungurésca mai ântâiŭ să se pară că ea attacă pre Buzantinĭ ca si cumŭ acesti-à arŭ fugi, decĭ puse ar

mata în ordine de bătalie; însă atuncĭ întellesse că nu vine Regele însusĭ, ci unulŭ anume Belose, pre care Ungurii lŭ numescŭ Banŭ, si e cea d'ântâiŭ demnitate la dînsii. Imperatoriulŭ plecâ încontra Ungurilorŭ; dară fiindŭ că se apropià séra, descăllecâ de pre callŭ, si armatŭ cumŭ era, se culcâ pre scutŭ, si commandâ militarilorŭ ca si ei să facă asià. A dóua si Belose, auzindŭ că Imperatoriulŭ îĭ vine încontră, se retrasse cu tótă óstea, nu sciu suptŭ ce pretestŭ fără minte. Si ca să afle occasione de fugă zicea că i s'a commandatŭ de Rege ca să se depărteze din acestŭ locŭ, si să mérgă la Branisova ca de acollo să attace mai lesne pre Buzantinĭ. Dar' Imperatoriulŭ ne-încetândŭ a persecutà pre fugătorĭ, trecù rîulŭ, si veni la Branisova. Puținŭ dup' acea-à trimite cu unŭ corpŭ de armată pre Boriciŭ în altă parte a Ungariei, unde e muntele Temisiŭ (adecă în T e m i s i a n a), ca să prade locurile vecine. După ce veni în acelle locurĭ încungiurâ si prădâ s a t e l e c e l l e m a r ĭ s i î n t i n s e d i n c a u s a m u l ț i m i i l o c u i t o r i l o r ŭ, s i p l i n e d e a v e r ĭ. Apoi bătù trei regimente de Ungurĭ cari credea că însusĭ Imperatoriulŭ e în fruntea ostii, si se întórse în castre încărcatŭ cu pradă. Eră Regele întellegândŭ că Boriciŭ, însă nu Imperatoriulŭ făcusse aceste stricățiuni Ungariei, înversionatŭ începù a lŭ persecutà; dară nu putù să ajungă pre Boriciŭ, care se retrasse nóptea la lumina faclelorŭ ce trimisesse Imperatoriulŭ din castre. Remâindŭ acollo câtŭ-va timpŭ determinâ să trécă éră apa si să se bată cu Regele care sĭ avea castrele pre cealaltă rîpă. Regele vezîndŭ acést'-à si temându-se de resultatulŭ fortunei, ca nu cumŭ-va să se bată Ungurii,

trimise deputaţĭ la Imperatoriulŭ să céră pace. Imperatoriulŭ întorcându-se la Constantinopoli triunfă si mulţămi lui Dzeu. *) In triunfŭ se luară captivii Ungurilorŭ si ai Serbilorŭ, îmbrăcaţĭ în vestĭminte mai splendide de câtŭ s'ar fi cuvinitŭ captivilorŭ, ca cu atâta mai gloriósă să fiă victoria, si mai de miratŭ si cetăţianilorŭ si străinilorŭ. Si acést'-à a măritŭ pompa triunfului, că captivii nu mergea toţĭ împreună, ci împărţiţĭ în classe si depărtaţĭ în distanţie, ca însellându-se ochii spectatorilorŭ, să créză că e unŭ numerŭ mai mare. **) — In annulŭ allŭ treilé Geisa ca să sĭ resbune pentru stricăţionile făcute în resbellele trecute, adunâ o óste numerósă ca să plece în ţinuturile imperiului, Manuel în dată ce auzi de acést'-à plecâ ellŭ însusĭ către Dunăre încontra Ungurilorŭ. Regele vezîndŭ unŭ apparatŭ atâtŭ de mare se piecâ si cerù pacea, cu condiţionea ca dintre captivii Ungurĭ Imperatoriulŭ să ţiiă numai 10,000, cei lalţĭ să-i dea înderetŭ. — Abià se depărtasse Manuel de la Dunăre, si Geisa începù a face preparative spre o încursă în ţerrile imperiului. Manuel înţellegândŭ de perfidia Ungurilorŭ allergâ éră la Dunăre. Geisa se escusâ, si reînnoi pacea. In annulŭ allŭ patrulé Geisa éră rupse pacea, si încungiurâ Branisova. Imperatoriui piecâ încontra lui, dară ajungândŭ pînă la unŭ locŭ ce se chiamă Smela, trimise pre unŭ militariŭ care să arrunce în cetate o scrissóre legată de unŭ parŭ, prin care îndemnà pre Branisovanĭ, ca să se ţiiă bărbătesce, că óstea vine spre ajutoriŭ, însă

*) *Joannes Cinnamus* Libro III. Historiae.
**) *Choniates* Annalium Libro II.

militariulŭ arruncâ parulŭ mai departe de câtŭ s'ar fi cuvinitŭ, si scrissórea căzù în mâinile Ungurilorŭ, cari speriându-se luară fuga, ca să trécă Dunărea, dară aflară rîulŭ desundatŭ din causa ploilorŭ cellorŭ multe, si asià fugiră câtră Belligradŭ. O parte a miliţiei Ungurescĭ fu arruncată în Dunăre de Generariulŭ Basiliŭ. Ceilalţĭ înţellegândŭ că nu Imperatoriulŭ commandă în persónă, ci Basiliŭ, se întórseră încontra lui, si atuncĭ se înterrîtâ o bătalie, în care căzură mulţĭ de amendóue părţile. Joanne Cantacuzenu scăpâ cu tóte aceste-à Belligradulŭ. După aceste-à Imperatoriulŭ se retrasse cu óstea la Berrea. *) — In annulŭ allŭ cincilé Manuel face unŭ mare appatŭ de resbellŭ încontra Ungurilorŭ, trimite pre mare la gura Dunării mulţime de navĭ, ca să mérgă pre acestŭ rîŭ la Belligradŭ, si să stea parate pentru trecere, si primăvara plécă cu óstea câtră Ungaria, si trece în ţinutulŭ Sirmiului. Geisa fiindŭ ne-preparatŭ la resbellŭ trimite deputaţĭ de pace, promitândŭ, că décă Imperatoriulŭ va încetà de la resbellŭ, ellŭ îi va da înapoi pre toţĭ Buzantinii cari s'au prinsŭ în annulŭ trecutŭ. Manuel înţellegândŭ că din partea Italiei i se amenință unŭ resbellŭ nou, priimi pacea cu condiţionea offerită de Ungurĭ. De aicĭ înainte Geisa nu mai avù resbellŭ cu Buzantinii. Ellŭ muri în annulŭ 1161.

Lui Geisa urmâ fiiulŭ seu Stefanŭ III. Dară unchii acestui-à, Stefanŭ si Ladislaŭ, fugisseră încă mai înainte la Imperatoriulŭ Manuel de tirannia fratelui lorŭ Geisa II. Manuel în dată ce auzi de mórtea lui

*) *Cinnamus* Libro III. Historiae circa finem.

Geisa, properâ cu Stefanŭ omulŭ seu căruĭ-à i dedesse de soţie pre o nepótă a sa, si veni la Belligradŭ; de acollo trimise pre Alessiŭ cu Stefanŭ în Ungaria ca să facă pre Ungurĭ să încoroneze pre acest'-à. Ungurii temându-se de unŭ Rege cumnatŭ cu Imperatoriulŭ Buzantinŭ nicĭ nu priimiră, nicĭ nu negară, ci încoronară pre Ladislaŭ fratele acestui-à. Imperatoriulŭ încă se arretâ multţămitŭ, si se întórse a casă. — Ladislaŭ II, nu domni unŭ annŭ, si muri. Atuncĭ Manuel îsĭ ajunse scopulŭ deplinŭ, si puse pre tronulŭ Ungariei pre Stefanŭ IV. Dară Ungurii nu se multţămiră cu dînsulŭ, ci preste unŭ annŭ lŭ destronară. Stefanŭ IV fugi la Sardica la Imperatoriulŭ, care veni cu dînsulŭ însoţitŭ de o armată validă la Belligradŭ, însă aci înţellesse că Ungurii au înălţatŭ éră pre tronŭ pre Stefanŭ III. — Decĭ ne mai sperândŭ că va puté întemeià pre tronulŭ Ungariei pre unŭ omŭ allŭ seu, se întórse érăsĭ a casă.

Stefanŭ III, voindŭ să sĭ resbune încontra lui Manuel care lŭ destronasse din domnia d'ântâiŭ, si căutâ si la a dóua allegere să lŭ împedece, încheiâ în annulŭ R. 1917. (Chr. 1164.) unŭ legămîntŭ cu Fredericŭ Imperatoriulŭ Germaniei si cu Vladislavŭ Regele Boemiei, si adunândŭ óste, intrâ în ţinutulŭ Sirmiului si occupâ provincia. Stefanŭ IV, unchiulŭ, cerândŭ de la Manuel ajutoriŭ plecâ încontra lui ca să sĭ recupere regatulŭ perdutŭ. Stefanŭ III, nepotulŭ, înţellegândŭ acést'-à adunâ ostĭ si mai multe, si i essi înainte. Imperatoriulŭ încă purcesse la Dunăre, si trecândŭ Sava puse castrele dinaintea Titellului. De acollo trimise lui Stefanŭ IV pre Andronicŭ *într'ajutoriŭ*, căcĭ acell'-à era să cază în mâinile

inimicilorŭ; éră ellŭ miscându-se dinaintea Titellului purcesse mai departe, si veni la unŭ locŭ anume Petricu (Petrovaradinŭ) unde assiezâ castrele. Acestŭ locŭ este passulŭ d'ântâiŭ spre a trece în Ungaria interióră. Ajungândŭ acollo, Manuel scrisse lui Stefanŭ III, în acestŭ modŭ: «Fiiulŭ meu! noi n'amŭ venitŭ ca să declarâmŭ resbellŭ Ungariei, ci ca să restituimŭ lui Bela fratelui teu (acest'-à încă fugisse la Constantinopoli si se făcusse ginere lui Manuel) proprietetea sa, care tu si tatălŭ teu i o aţĭ datŭ, si ca să scótemŭ din periclu pre Stefanŭ unchiulŭ teu si cumnatulŭ nostru. Décă asià dară, Bela cu însăsĭ a ta vointţiă s'a făcutŭ ginere nóue, lucru care chiarŭ tu însuţĭ l'ai întăritŭ prin tractatŭ,—de ce nu i daĭ lui proprietatea sa si nu vrei să te bucurĭ de societatea si binevoinţia nóstră? Dar' décă lapezĭ amiciţia si cumnăţia, si ai alte cugete, să sciĭ că si noĭ suntemŭ departe de a sufferi să ni să facă resbellŭ.*)

Si fără să astepte respunsŭ plecâ înainte, si cândŭ ajunse la capitala Sirmiuluĭui, assiezâ castrele si se preparâ spre bătalie, fiindŭ că i se nunţiasse că Regele nu e departe cu óstea. Si chiemâ pre unŭ omŭ care sciea limba boemică, si-i commandâ ca să sĭ schimbe vestĭmintele, să se ducă în castrele lui Vladislavŭ, si să lŭ întrebe, cu ce dreptŭ cutéză ellŭ a se scullá încontra suzeranului seu, sau sĭ a uitatŭ de celle ce a promissŭ?

Cuvîntulŭ acest'-à a attinsŭ tare pre Boemŭ, căcĭ în adeverŭ, ellŭ promisesse fidelitate lui Manuel cândŭ

---

*) *Joannes Cinnamus* libro V. Historiae.

trecù în Palestina, si n'avù ce se respunzâ în datâ; dar' dupâ ce se consultâ cu Stefanŭ dede următoriulŭ respunsŭ: Noi n'amŭ venitŭ să declarâmŭ resbellŭ marelui Imperatoriŭ, si nicĭ nu ne amŭ uitatŭ de celle ce ne amŭ legatŭ cu dînsulŭ: ci ca să ajutâmŭ pre Stefanŭ cellŭ attacatŭ cu nedreptulŭ de unchiulŭ seu; si rugâmu pre Imperatoriulŭ să protégă pre Regele cellŭ tenerŭ: pentru proprietatea luį Bela, vomŭ stărui cu puterea ca să i se dea înapoi.*) Imperatoriulŭ luândŭ respunsulŭ, mai ântâiŭ se temù să nu fie vre-o stratagemă la mizŭ-locŭ, decĭ trimise alţĭ deputaţĭ la Vladislavŭ, cerândŭ ca să întărésca prin jurămîntŭ tóte celle zisse. Acést'-à se si făcù, si în scurtŭ timpŭ trimise si Stefanŭ la Imperatoriulŭ deputaţĭ cari să dea înapoi propietatea lui Bela, si să lŭ róge să promită că nu va mai lăssà pre unchiulŭ Stefanŭ să turbure ţérra. Cu aceste condiţionĭ se terminâ resbellulŭ, si Manuel se întórse în ţerrile selle.

Cu tóte aceste-à Stefanŭ IV nu se stîmperâ câtŭ-va timpŭ; ba si nepotu-seu încă-sĭ schimbâ cugetulŭ si în annulŭ următoriŭ occupâ ţinutulŭ Sirmiului (proprietatea lui Bela). Manuel îi scrisse atuncĭ să se retragă si să observe tractatulŭ încheiatŭ, căcĭ altminteré va redicâ érăsĭ armele asupra lui. Neascultândŭ Stefanŭ, Imperatoriulŭ aţiţâ încontra lui pre Jeroslavŭ Principele Haliciei, de cătră méză-nópte, si trimise la Dunăre pre Gabra si pre Brieniu cu o armată numerósă si cu o flotă bine ordinată. Bătalia se făcù împregiurulŭ Semninului cellui încungiuratŭ

---

*) *Joannes Cinnamus* libro V. Historiae.

de Ungurĭ, si apperatŭ de Buzantinĭ din-întru, si de flota de pre Sava si de pre Dunăre, din afară. Stefanŭ IV era închisŭ în cetate, Ungurii vezîndŭ că cu puterea armelorŭ nu potŭ să scape de dînsulŭ, corrumpŭ pre unŭ servŭ allŭ lui, care l' înveninéză. Dup' acestŭ omorŭ urrîtŭ cei închisĭ dau cetatea în mâinile Ungurilorŭ, cari arruncă corpulŭ lui Stefanŭ înaintea porţilorŭ neîngropatŭ. — Dar' Manuel însusĭ ajunge la Dunăre câtră finitulŭ lui Juniŭ, si attacă Semninulŭ. Joanne Cinnamŭ care s'a aflatŭ de faţiă la acéstă împregiurare face o descriptione minutiósă si fórte interesante, si arrată unŭ curagiŭ nespusŭ în peptulŭ lui Manuel. După o batere de mai multe zille, Buzantinii iéu cetatea cu assaltŭ. Stefanŭ auzindŭ de luarea Semninului si de coprinderea Sirmiului, trimite deputaţĭ la Imperatoriulŭ ca să încheie pace cedândŭ Buzantinilorŭ aceste locurĭ. Imperatoriulŭ se turburâ de vorba cedere, ca si cumŭ ei nu le arŭ fi luatŭ; cu tóte aceste-à mai pre urmă primi să se facă pace. Dară totŭ de o dată Joanne Duca occupasse Dalmaţia si celle mai multe cetâţĭ alle Crovaţiei, si Stefanŭ se temea ca nu cumŭ-va Buzantinii din partea acést'-à să invada tótă Ungaria. Asià déră rumpe pacea (R. 1919. Chr. 1166.) si trimite pre unŭ Generariŭ cu numele Dionisiŭ ca să intre în ţinutulŭ Sirmiului. Generarii Buzantinĭ voindŭ unulŭ să însielle pre cell'altŭ perdŭ o bătalie.

Manuel înţellegândŭ de acéstă perdere se turburâ fórte si determinâ să plece éră în Ungaria, si ca să dea inimicilorŭ o mustră de vitezia Romană dispuse lucrulŭ asià. Pre Alessiŭ după care sĭ despunsese pre fiia sa, îllŭ trimite câtră Dunăre cu multe ostĭ (pr-

care le commandasse Alessiŭ Protostratoriulŭ), ca cu aceste-à să amăgéscă pre Ungurĭ, ca cumŭ ar vré să-i attace érăsĭ din locurile usitate. Éră pre Leon cu supranumele Batace, illŭ trimite de altă parte cu o óste fórte mare, dară mai cu sémă cu o nenumerată mulţime de Românĭ (Blachi) cari se zicŭ că arŭ fi fostŭ colonĭ ai Italilorŭ, si commandă ca să invadă Ungaria din locurile celle aprópe de marea négră, din care parte nimine n'a mai venitŭ asupra lorŭ din timpurile celle mai vechĭ. Asià dară Alessiŭ si cealaltă óste ajungândŭ la Dunăre, începŭ a înfricosià pre Ungurĭ ca cumŭ arŭ vré să trécă în dată rîulŭ, éră Batace întrândŭ din locurile cari le amŭ numitŭ, începe a devastà tóte ce-i vinŭ înainte, uccide o mulţime de ómenĭ si prinde fórte mulţĭ, iea turme de boi, de oi, de cai si de alte vite, si se întórce la Imperatoriulŭ.*) Dar' ellŭ voindŭ a le face si altă tricaţione, trimite asupra loră nóue ostĭ, si commandă să intre prin locurile mai din susŭ, si să attace pre Ungurii cari locuescŭ pre lângă Tauroscuţia (Halicia). Acelle ostĭ le commandà Andronicŭ Lamparda, Niceforŭ Petralifa si alţii mai mulţĭ. Dar' commanda supremă era suptŭ Joanne Duca. Acesti-à nu perdŭ timpŭ, ci trecândŭ prin locurĭ întinse si neâmblate, si prin ţerrĭ mai desiertate de ómenĭ, intră în Ungaria, si dândŭ de mai multe sate fórte locuite, facŭ o pradă fórte mare, uccidŭ mulţĭ ómenĭ, dară prindŭ si mai mulţĭ. Si cândŭ era să éssă de acollo, facŭ o cruce de metallŭ si o punŭ în acellŭ locŭ cu acéstă inscripţione:

---

*) *Joannes Cinnamus.* Vezĭ originalulu Mag. istoricu Tomu I. pag. 89.

Aicĭ Marte si mâna cea tare a Romanilorŭ
a uccisŭ o numerósă mulţime de Ungurĭ,
pre cândŭ guvernà Imperiulŭ Romanŭ
Manuel gloria casei auguste a Comnenilorŭ. *)

Intr'aceste-à Enricŭ Ducele Austriei veni la Sardica la Imperatoriulŭ, si compuse pacea între dînsulŭ si între Ungurĭ. Cu tóte aceste-à în annulŭ următoriŭ Stefanŭ intrâ în Dalmaţia, undè recuperâ mai multe cetâţĭ, dup' acea-à trimise ostĭ si preste Sava în ţerrile Imperatoriului. Acest'-à auzindŭ de perfidia Ungurilorŭ vine la Sardica, si de acollo trimite pre Andronicŭ Prefectulŭ puterilorŭ maritime, care si trece Sava si intră în Semninŭ. Stefanŭ trimite pre Dionisiŭ cu o óste compusă de Ungurĭ si de Germanĭ. Se face o bătalie cruntă în câmpii Sirmiului. Buzantinii învingŭ, Ungurii perdŭ stégulŭ lorŭ cellŭ mare dusŭ pre unŭ carŭ cu patru boi. — După acéstă perdere, Ungurii perdŭ si Dalmaţia.

In annulŭ R. 1926. (Chr. 1173.) móre Stefanŭ III, si Buzantinii punŭ pre tronulŭ Ungariei pre Bela III, cumnatulŭ Imperatoriului care jură omagiŭ lui Manuel. Si de aicĭ înainte încetéză certţile între Ungurĭ si Buzantinĭ. Manuel încă móre la annulŭ R. 1933. Chr. 1180.

Dară se rumpe si contactulŭ immediatŭ între aceste dóue state. Căcĭ în annulŭ R. 1939. (Chr. 1186.) se scóllă cei doi fraţĭ Românĭ Petru si Assanŭ în Dacia lui Aurelianŭ, batŭ pre Buzantinĭ si restabilescŭ Regatulŭ Româno-bulgarŭ din drépta Dunării. După zece annĭ se uccidŭ prin proditione amendoi fraţii eroi, si regatulŭ vine în mâinile lui Joanni-

*) *Joannes Cinnamus*, Libro VI. Hist.

ţiŭ allŭ treilé frate. Acest'-à întemeiâ si mai bine statulŭ, apperândù-lŭ cù tóte puterile Românilorŭ si încontra Buzantinilorŭ si încontra Ungurilorŭ, cu cari se bătù la Dunăre, în annulŭ R. 1951. (Chr. 1198.) Aceste-à fură începuturile disputelorŭ Românilorŭ din drépta Dunării cu Ungurii.

Joanniţiŭ Imperatoriulŭ Românilorŭ (R. 1956. Chr. 1203.) se recunnoscù Rege de Papa Innocenţiŭ III, cu care se unise în respectulŭ ecclesiasticŭ. Intr'o scrissóre din annulŭ precedinte se plânge Joanniţiŭ cătră Innocenţiŭ, că Regele Ungariei (Emericŭ) înfestéză marginile regatului seu, si a occupatŭ cincĭ Episcopate care se ţinŭ de regatŭ. In annulŭ următoriŭ Legatulŭ Romanŭ Leon Cardinariulŭ cu Episcopulŭ Blasiŭ trecură prin Ungaria ca să mérgă în Bulgaria să încoroneze pre Joanniţiŭ. Emericŭ îi primi ântâiŭ cu multă onóre, si le dede conductŭ ca să trécă în Bulgaria, dară cândŭ ajunseră acesti-à în Temisiana la castrulŭ Chiave, ordinâ castellanului ca să nu-i lasse să trécă, ci să-i întórcă la o cetate de la care trecusseră calle de trei zille, si de acollo ei să scrie la Joanniţiŭ ca să viie la o insulă a Dunării, unde să se înţellégă cu Regele Ungariei despre marginile statelorŭ. Cardinariulŭ supperatŭ de acéstă purtare neomenósă, negâ cu constanţiă de a ascultà assemine propunerĭ, si scrisse la adunarea generală care o strinsesse Emericŭ pentru ca să încoroneze pre fiiu-seu Ladislaŭ. Atuncĭ Emericŭ temându-se ca nu cumŭ-va Papa să împedece încoronarea fiiului seu din acéstă causă, dede voie Cardinariului si Episcopului să trécă în Bulgaria la Joanniţiŭ. Apoi scrisse la Papa *plângându*-se încontra lui Joanniţiŭ ca a unui usur-

patoriŭ allŭ ţerrilorŭ ce se ţinea de regatulŭ seu. La care Papa îi respunse fórte aspru mustrându-lŭ de mincinosŭ. — Scurtŭ după aceste cerţĭ muri Emericŭ, si în annulŭ R. 1958. (Chr. 1205.) fiiulŭ seu Ladislaŭ, cărui-à urmâ Andrea II. — Joanniţiŭ încă muri în annulŭ R. 1960. (Chr. 1207.) curui urmâ nepotulŭ seu Florillă, pre care lŭ destronâ Joanne fiiulŭ lui Assanŭ. Acest'-à însurându-se luâ în cassătorie pre o fiie a lui Andrea II, si cu modulŭ acest'-à se stîmperară cerţile între Ungurĭ si Românĭ. Dară se născurăĭ altele nóue, între Rege si între fiiulŭ seu Bela, din a cărorŭ causa Andrea vezîndu-sĭ tronulŭ ameninţatŭ, dede nobililorŭ acea diplomă însemnată, prin care sanctionéză dreptulŭ de scullare asupra Regelui, decă acest'-à va călcà constitutionea espressă în diplomă. — Totŭ de la acestŭ Rege sunt si drepturile date Căllarilorŭ Jerosolimitanĭ în ţérra Bîrsei, si Teutonilorŭ în Comitatulŭ Săbiiului. — Dară Ungaria se appesâ suptŭ dînsulŭ de estorsionile Saracenilorŭ si alle Judanilorŭ cari occupasseră finanţiele si totŭ commerciulŭ Regatului.

Si mai marĭ fatalitâţĭ veniră preste ţérră suptŭ guvernulŭ fiiului seu, Bela IV. Unŭ altŭ genŭ de barbarĭ se arretară atuncĭ în Europa, adecă Tătarii, cari încurseră de la marea négră în Trasilvania pre la annulŭ R.1989. Chr. 1236.); Comanii allungaţĭ de dînsii fugiră în Ungaria suptŭ Regele lorŭ Cutenŭ, si căpetară de la Bela ţinutulŭ între Dunăre si Tissa, însă currândŭ dup' acést'-à, se revoltară încontra Ungurilorŭ si uccisseră pre mulţĭ, din care causă Regele fu constrînsŭ să-i imparţă în diverse l[illegible] alle Regatului, ca să nu mai pótă conspirà.

aceste-à Cutenŭ vezîndu-se vătematŭ si vessatŭ de Ungurĭ, se zice, că ar fi chiematŭ pre Tătarĭ, încontra lorŭ, cari după ce au prădatŭ Russia si Polonia încurseră în Ungaria. Bela trimise o mică óste încontra lorŭ, care se tăià în bucățĭ de Tătarĭ; Bela abià scăpâ càllare, si fugi în Dalmația si de acollo în insula Veglia. Tătarii coprinseră tótă Ungaria, tăiară ómenĭ, femei, copii, betrânĭ, tinerĭ, fără distinctione, apprinseră si arseră sate, cetâțĭ, si totŭ ce întîmpinară, prădară vite de totŭ genulŭ, si prefăcură regatulŭ în unŭ desiertŭ, în spațiŭ de trei annĭ de zille. Toma Archidiaconulŭ, în Istoria Solonitană, si Rogeriŭ Canoniculŭ din Orade, în Miserabile Carmen, facŭ o descriptione înfiorătóte de barbariile acestorŭ selbaticĭ, cumŭ nu se mai citescŭ în istorie. După ce barbarii stinseră Ungaria si țerrile de prin pregiurŭ, se întórseră la marea négră de unde venisseră. Regele Bela auzindŭ acéstʼ-à încă se întórse din Dalmația în Ungaria pre care nu o mai cunoscù de devastată ce era, ómenii cari scăpasseră prin munțĭ si prin pădurĭ încă essiră la casele lorŭ care nu le mai aflară. Insă abià trecusse acéstă calamitate si veniră altele preste dînsii. Din causa că locurile remăsesseră nelucrate, se născù o fómete înfricosiată, încâtŭ ómenii ca să scape de mórte, mâncà carne de omŭ putredă. Apoi se îmmulțiră lupii întrʼatâta, încâtŭ îrrumpea în case, răpià copiii din brațiele mumelorŭ, ba ce e mai multŭ, attacà chiarŭ ómenĭ armațĭ si-i sfăsià de fóme, A treia calamitate fură legionile de locuste care nu lăssară nicĭ érbă pre pămîntŭ.

Bela´ca să împopleze érăsĭ țérra strînse ómenĭ din tóte părțile, ba între alte națiunĭ, chiarŭ si pre Comanĭ, de cari era fama că ei arŭ fi chiematŭ în țérră pre Tătarĭ, si cu o vanitate adeveratŭ ungurécă, se numi de aci înainte *Rex Cumaniae.* — Precumŭ si fiiulŭ seu Stefanŭ V, fiindŭ că-i successe a scóte din Ungaria pre Bulgarii cari încurseră pînă la Rabŭ, primi titlulŭ de *Rex Bulgariae.*—Intre cellelalte părțĭ alle Regatului, se restaură cu încetulŭ si Temisiana, ai cărei locuitorĭ scăpasseră mai usiorŭ în munții provinciei acestei-à. Atuncĭ se întăriră locurile Media, Caransebesiulŭ, Lugosiulŭ, Lipova si Sumniculŭ (Somlio). — Românii însoțiră pre Bela încontra lui Ottocarŭ Regele Boemiei *), precumŭ făcură cu toțĭ ceilalțĭ Regĭ Ungurĭ, Bulgarĭ, Avarĭ si Unnĭ, de mai înainte, si facŭ de atuncĭ încóce pînă în zillele nóstre, cu tóte că istoria îi numesce numai a rare orĭ.

Câtŭ de tare se îmmulțisse familia domnitóre Ungurécă de partea feminină, se înțellege din tractatulŭ de pace încheiatŭ între Stefanŭ V, Regele Ungariei, si Ottocarŭ Regele Boemiei, în care Stefanŭ închide pre toțĭ ginerii si cumnații sei: « Assemine închidemŭ în conditionile pacii prezisse pre luminații Domnĭ, Filippŭ Regele Francilorŭ, Carlŭ Regele Siciliei, Carlŭ cellŭ tênerŭ fiiulŭ ântâiŭ născutŭ allŭ Regelui Carlŭ, ginerele nostru, Michail Angelŭ Paleologu Imperatoriulŭ Grecilorŭ, Andronicŭ cellŭ tênerŭ Imperatoriulŭ Grecilorŭ, ginerele nostru Bou-

*) Mărturisesce insusĭ Ottocaru în scrissórea cătră Papa Alessandru. *Balbinus Miscell. Hist. Bohem. Dec. I, lib. 6.*

slavŭ Ducele Cracoviei si Lodomeriei, Boislavŭ allŭ Poloniei cellei marĭ, Enricŭ allŭ Bavariei, ginerii nostri, Bela Ducele de Macovŭ si de Bosna, fratele nostru, Urosiŭ Regele Serviei, si Stefanŭ fiiulŭ seu cellŭ tênerŭ, Regele Serviei, ginerele nostru, Svetislavŭ Imperatoriulŭ Bulgarilorŭ (si allŭ Românilorŭ), si Leone Ducele Rutenilorŭ, ginerele nostru, si Mitislavŭ fratele lui, si Vasile fiiulŭ lui Vasile, Ducii Rutenilorŭ, si pre alţĭ credinţiosĭ si familiarĭ ai nostri cu toţĭ fiii, ţerrile, regatele, ducatele, drepturile si proprietâţile lorŭ...... Datŭ în a. D. 1271 în V None alle lui Juliŭ » *) — Dară cu atâta mai tare se împuţinase din partea masculinâ, încâtŭ după mórtea lui Ladislaŭ IV, fiiulŭ lui Stefanŭ (R. 2043. Chr. 1290.) abià se mai aflâ unŭ allŭ doilé sau allŭ treilé verŭ, Andrea III Venetulŭ, care muri la annulŭ R. 2053. (Chr. 1300.), si cu dînsulŭ se stînse cu totulŭ viţia domnitóre Unguréscă, numită Arpadiană.

---

*) Item praedictae ordinationi et paci includi volumus, et includimus excellentes Dominos, Philippum Francorum, et Carolum Siciliae reges illustres, Carolum juniorem primogenitum ipsius regis Caroli, generum nostrum, Michaelem Angelum Palaeologum Imperatorem Graecorum, Andronicum juniorem Imperatorem Graecorum, generum nostrum, Bouslaum Cracoviae et Lodomeriae, Boislaum majoris Poloniae, Henricum Bavariae inclytos Duces, generos nostros: Belam Ducem de Machow et de Bosna fratrem nostrum, Urosium regem Serviae, et Stephanum filium ejus juniorem regem Serviae generum nostrum, Suetislaum Imperatorem Bulgarorum, et Leonem generum nostrum Ruthenorum Ducem, Mitislaum fratrem ejusdem, et Wazulem filium Wazulae Duces Rothenorum, aliosque fideles, fautores et familiares nostros cum filiis omnibus, terris, ducatibus, juribus, ac possessionibus corumdem... Datum et actum in castris apud Posonium anno Domini MCCLXXI, regni nostri anno secundo, V. Nonis Julii.

De aci inainte se suiră pre tronulŭ Ungariei totŭ Regĭ străinĭ. Cu tóte aceste-à se întrodusse si cultură, căcĭ suptŭ Regii Ungurĭ cari nu părăsiră nicĭ o dată selbătecia addussă din Scuţia, Regatulŭ Ungariei se destingea pré-puţinŭ de Chanatulŭ Tătariei în respectulŭ culturei.

VI.

După stingerea familiei Arpadiane, se sui pre tronulŭ Ungariei Carlŭ Robertŭ din Sicilia, omŭ ingeniosŭ, dară totŭ de o dată si fórte ambiţiosŭ. Carlŭ după ce se desfăcù de doi rivalĭ, Venceslavŭ Boemulŭ, si Ottone Bavarulŭ, începù să se întăréscă în regatŭ, să-lŭ împopleze, si să întroducă cultura într'însulŭ. Suptŭ guvernulŭ lui se redicâ si se împoplâ Temisióra, capitala Temisianei, într'atâtŭ încâtŭ se aflâ demnă de locuinţia familiei regale. A dóua soţie a lui Carlŭ, Maria, fiia lui Casemirŭ Ducele Poloniei, îsĭ terminâ viéţia în Temisióră (R. 2068. Chr. 1315). Carlŭ întări si mai multŭ castellulŭ Lipova de lângă Maresiŭ, si fundâ unŭ monasteriŭ într'însa, cu o biserică închinatŭ sântului Ludovicŭ Episcopului din Tolosa, consângenului seu. — Ambiţionea lui Carlŭ îllŭ dusse încontra Dalmaţilorŭ si a Serbilorŭ, mai pre urmă si încontra Românilorŭ din ţérra Românéscă. Regii Ungariei precedinţĭ, din timpurile încurselorŭ Tătarilorŭ căutară să sĭ întroducă puterea lorŭ si în ţérra Românéscă. Bela IV, o promisesse Căllarilorŭ Jerosolimitanĭ, décă vorŭ puté să se stabiléscă într'însa. După mai multe încercărĭ Ungurii luară castellulŭ Severinului, însă nu putură să lŭ ţiie. Carlŭ declarâ resbellŭ (R. 2083. Chr. 1330.) încontra l

Michaiŭ Bassarabă, care domnià pre timpurile selle în ţérra Românéscă. Ostea Ungurésca se adună în Temisiana de unde trecù în districtulŭ Medinţĭ, si occupâ castellulŭ Sevérinului. Carlŭ era în fruntea ostii. La Severinŭ veniră deputaţĭ din partea lui Michaiŭ Bassarabă, rugându-lŭ ca să éssă din ţérra unui Principe care nu l'a supperatŭ întru nimica, căcĭ altminteré póte să paţă reu, si să éssă cu rusine. Carlŭ nu primi aceste propunerĭ, înaintâ înontra Românilorŭ. Românii vezîndŭ periclulŭ, se retrasseră si apprinseră tóte satele ca să lipséscă óstea Ungulóréscă de nutriminte. Carlŭ remâindŭ în fine fără mizŭlóce de a susţiné óstea, si vezîndŭ fómetea ce ameninţá pre militarĭ, se îmblânzi, si trimisse deputaţĭ la Michaiŭ, promitându-i că va primi tóte celle propuse de dînsulŭ, numai să-i dea conductorĭ cari să lŭ scóţă pre drumulŭ cellŭ mai scurtŭ din ţérră. Michaiŭ trimise conductorĭ, cari băgară pre Ungurĭ între munţii Carpaţĭ, si-i înfundară într'o valle strîmtorată de tóte pârţile. Atuncĭ Românii cari se aflà ascunsĭ pre culmile munţilorŭ începură a arruncà cu petri si cu arme încontra Ungurilorŭ, unde i omorîră pre toţĭ în patru zille. Regele ne mai sciindŭ ce să facă, îsĭ schimbâ vestĭmintele, si îmbrăcâ cu dînsele pre unŭ Desiu pre care lŭ si omorîră Românii crezîndŭ că e Regele, ér' ellŭ scăpâ cu multă nevoie însoţitŭ de trei patru, si fugi la Temisióră, si de acollo la Vissegradŭ unde mulţămi lui Dzeu pentru păstrarea vieţiei. *) — Dup' acéstă calamitate Carlŭ domni cu mai multă glorie si fericitate pînă la an-

---

*) *Thurotz*, Chronicae Hungarorum, Parte II, Cap. 97.

nulŭ R. 2095. (Chr. 1342). Lui urmâ fiiu-seu Lodovicŭ I, care addusse statulŭ Ungariei si la mai mare înflorire. Insă si ellŭ încercâ îndesiertŭ să suppuie ţérra Românéscă. Istoricii Ungurĭ scriŭ că pre la annulŭ R. 2124. (Chr. 1371.) era în ţérra Românéscă unŭ Domnŭ anume Dragomirŭ (Radu II?), Ludovicŭ commandâ lui Nicóla Voivodulŭ Transilvaniei să intre cu o armată de Secui preste Carpaţĭ în ţérră, de altă parte plecâ ellŭ însusĭ prin Temisiana, ca să attace pre Românĭ din partea Dunării. Nicóla după ce se bătù cu Românii la rîulŭ Iloncha (?) fu băgatŭ în pădurĭ si în munţĭ de Românii cari se retrasseră dinaintea lorŭ, unde acesti-à omorîră mai pre toţĭ Secuii, puţinĭ scăpară cu fuga, ceilalţĭ căzură în prinsóre. Auzindŭ Ludovicŭ de acéstă întîmplare, properâ la Dunăre, preste care trecù cu navile celle numeróse care le addusesse pentru acestŭ scopŭ. Românii se oppuseră de pre rîpa stângă, si Regele numai cu multă nevoie putù să desbarce pre pămîntulŭ ţerrei. Tótă victoria Ungurilorŭ fu luarea Severinului, de unde se întórseră éră prin Temisiana, în triunfŭ ca si cumŭ arŭ fi luatŭ tótă ţérra.

Pre timpurile lui Ludovicŭ începù numele Turcilorŭ a se mări. Amuratŭ I, îsĭ întórse armele selle cătră Europa, si după ce luâ Gallipoli, coprinse o parte a Traciei si a Macedoniei, si sĭ assiezasse scaunulŭ la Adrianopoli (R. 2115. Chr. 1362). De aci se appropiâ cătră Bulgaria. Turcii încurgea neprecurmatŭ în Albania si Bornia, si nimine nu se mai putea îndoi că proeictele lui Amuratŭ, sunt îndreptate asupra Serviei, a Temisianei si asupra ţinuturile vecine alle Ungariei. — Ludovicŭ fu provocatŭ de doi

a se scullà încontra Turcilorŭ; Imperatoriulŭ Joanne Paleologulŭ si fiiulŭ seu Manuel îllŭ învitară să se unéscă cu dînsii încontra inimicului communŭ. Insă lucrulŭ nu trecù preste preparative, pentru că era turburârĭ chiarŭ în ţérră, si aceste-à nu lăssà pre Rege să se depărteze dintr'însa. — Ludovicŭ muri în annulŭ R. 2135. (Chr. 1383.) si lăssâ următóre în regatŭ pre fiiă-sa Maria, măritată după Sigismundŭ regele Boemiei. Cei mai muiţĭ Ungurĭ malcontenţĭ cu guvernulŭ femininŭ se revoltară, avândŭ în fruntea lorŭ pre Joanne Crovatŭ, si declarară Rege pre Carlŭ II, din Sicilia. Maria se prinse si se dusse în castellulŭ Novogradŭ în Dalmaţia. Sigismundŭ, allergâ într'ajutoriulŭ soţiei selle, si o scăpâ din prinsóre, si se făcù pre sene însusĭ Rege (R. 2140. Chr. 1387.) Crovatŭ cu partita sa se întări în Temisiana si făcù dintr'însa puntulŭ principal allŭ escurselorŭ selle, pînă cândŭ Nocólă Gara, ajutatŭ de Petru fiiulŭ lui Danŭ si de vitricii lui, Christoforŭ si Michail (Românĭ), îllŭ bătù si lŭ scósse de acollo. *) — Cu modulŭ acest'-à se stîmperară turburările, si Sigismundŭ remase numai a se occupà cu celle ce lŭ amenințà din afară.

Intr'aceste-à Amuratŭ I, occupasse Bulgaria, si mai tóte ţerrile între marea négră si marea adriatică, si se appropià câtră Ungaria prin Servia. Lazarŭ Despotulŭ Serviei vezîndu-se în periclu face unŭ legămîntŭ defensivŭ cu Mircea Domnulŭ ţerrei Românesci,

---

*) In annulu 1387, Stefanu de Losonţiu Banulu Severinului si Comitele Temisianei dede acestoru trei fratĭ unu satu dreptu recompensă. Vezĭ originalulu la Pray *Annales Reg. Hung.* parte II, libro *3. pag.* 177. Vezĭ si altulu *ibidem* pag, 128.

cu Domnulŭ Albaniei si cu Regele Bosniei. Si Ungurii veniră într'ajutoriŭ suptŭ commanda lui Nicólă Gara. Bătalia se făcù în câmpulŭ Cosiova lângă Morava, Turcii perdură mai ântâiŭ, dup' acea-à prin încuragiarea lui Baiazetŭ fiiulŭ lui Amuratŭ se ţinură pînă séra încontra armelorŭ crestinilorŭ uniţĭ. In acea bătalie căzură Amuratŭ Sultanulŭ si Lazarŭ Despotulŭ Serviei. (R. 2142. Chr. 1389).

Baiazetŭ voindŭ să resbune mórtea tată-seu plecâ câtră Dunăre si occupâ tóte cetâţile din drépta acestui rîu, care sta suptŭ guvernulŭ Domnului ţerrii Românescĭ, de cândŭ acest'-à bătusse pre Susmanŭ Regele Bulgariei, si le luasse de la dînsulŭ. Dup' acea-à trecù si în ţérra Românéscă, si constrinse pre Mircea a subscrie unŭ tractactŭ de suppunere porţii Ottomane. Sigismundŭ în locŭ de a se uni cu crestinii spre a puté stà încontra Turcilorŭ, plécă cu o óste numerósă asupra ţerrei Românescĭ, fiindŭ că Mircea se unisse cu Polonii încontra lui. Mircea se retrage, si Ungurii ajungŭ pînă la Turnu (pre care ei lŭ numià Nicopolia mică, *Nicopolis minor*), si lŭ iéŭ cu assaltŭ; de acollo întorcându-se înapoi, cândŭ era să trécă preste muntele Passerea (*Pazara*), Românii attacă pre Sigismundŭ, ca pre Carlŭ si pre Ludovicŭ, de unde Regele abià scăpâ cu ajutoriulŭ lui Gara, perzîndŭ o mulţime nenumerată din ai sei. *) Cu tóte aceste-à Mircea se împăcâ cu Sigismundŭ, si încheiâ unŭ tractatŭ de apperare commună încontra Turcilorŭ (R. 2148. Chr. 1395.), cari luasseră tótă

---

*) Diploma lui Sigismundu de anno 1408 la *Pray Annales Regum* Hung. parte II. 3 pag. 191.

Servia cu tóte cetâţile pînă la Belligradŭ, si încurseră chiarŭ si în ţinutulŭ Sirmiului. Ostea crestină de 60 mii Ungurĭ, Românĭ, Boemĭ, Belgĭ si Francĭ, se arretâ în 16 Septembre 1396, dinaintea Nicopolii în Bulgaria, unde Baiazetŭ, îi bătù cu 200 mii de Turcĭ, si Sigismundŭ abià scăpâ pre o barcă pre Dunăre în josŭ la Constantinopoli, de unde trecù în Dalmaţia si de acollo în Ungaria. — Baiazetŭ încă nu putù să se foloséscă de acéstă victorie însemnată. Tătarii în Asia suptŭ commanda lui Tamerlanŭ, occupasseră multe dintre provinciele selle, si sĭ bătusseră jocŭ de deputaţii Sultanului. Decĭ ellŭ fu constrînsŭ a allergà încontra lorŭ, si Turcii cei lăssaţĭ în Bulgaria nu era destullŭ de numerosĭ spre a putè face ver-o întreprindere însemnată, cu tóte aceste-à nu lăssară nicĭ o occasione a trece Dunărea si a prădá în Temisiana si a prinde pre locuitorĭ. Insă Prefectulŭ provinciei, Stefanŭ de Losonţiu sciù să-i ţiie în frîu, precumŭ si următoriulŭ seu Filippŭ de Ossora care purtâ acéstă demnitate cătră annulŭ R. 2167. (Chr. 1414). — Pre timpurile aceste-à, spune istoriculŭ Turoţiŭ, că unŭ Romanŭ, anume Nicólă fiiulŭ lui Petru din satulŭ Macedonia, cu ajutoriulŭ amicilorŭ si allŭ unŭ corpŭ de militarĭ, bătù de dóue orĭ pre Turcĭ, le luâ prada, si-i puse în fugă. *)

*) Multoties gens Turcarum quietis impatiens, et continue sitibunda rapinae, partes cisdanubiales, et terram nostro vocabulo Themeskoz applecallam, violentis irruptionibus tristavit; Nicolaus filius Petri de Macedonia, amicorum auxilio et milite gregorio adjutus, binis profligavit vicibis, spolia et hostem in fugam pariter ac in praedam convertit. *Thurotz.* Chron. Hung. parte III. 18. — Macedonia e unu satu Românescu în Temisiana.

Dar' aceste folóse micĭ nu assicurară ţérra incontra Turcilorŭ, si împregiurârile nu lăssară pre Sigismundŭ să céră înapoĭ Belligradulŭ cu armele în mână, care lŭ ţinea atuncĭ Giurgiŭ fiiulŭ lui Lazarŭ Despotulŭ, suptŭ protectionea Turcilorŭ. Decĭ veni lucrulŭ la tractate prin care i se dederă diverse castelle si proprietâţĭ, între care mai multe în Temisiana. Atarĭ sunt, vadulŭ de la Becea, proprietâţile Satunou, Sâncraiŭ, Sântămărie, Sântândrea, Vegenia (Verseţiŭ), Echehida (Căcânda), cu castellele Araca, Basalhida, Bescărecŭ si altele *).

Indată ce Sigismundŭ capetâ Belligradulŭ puse de lŭ întăriră si mai bine, si lŭ addusse în stare de a se puté apperá cu tótă sicuranţia. Acéstă mesură fu fórte folositóre; căcĭ abiá trecură trei annĭ si perfidulŭ Despotŭ vîndù castellulŭ Columbaţiŭ lui Amuratŭ II (sucsseoriulŭ luĭ Baiazetŭ) pentru dóue mii de galbenĭ. Servia putù cu modulŭ acest'-à să se innundeze de Turcĭ de tóte pârţile, si provinciele Ungariei circunvecine remaseră espuse cu totulŭ periclului, décă întăriturile Belligradului nu le arŭ fi apperatŭ. Cu tóte aceste-à castellulŭ Columbaţiŭ assicurà Turcilorŭ trecerea în Temisiana, de acea-a Sigismundŭ căutâ mizŭ-lóce de a-ĭ scóte din acestŭ cuibŭ. Decĭ plecâ cu o armată validă, si se postâ dinaintea castelluluĭ si începù a lŭ împressurá. Modulŭ împressurârii promitea succesulŭ cellŭ mai bunŭ, dară Regele acest'-à precumŭ fù nefericitŭ în tóte intreprinderile selle încontra Turcilorŭ, asià si aicĭ căzu în pe-

*) Pray, Annanes Reg. Hung. parte II. lib. 5. pag. 290.

riclu, în catŭ mai că era să piéră. Vezîndŭ că nu póte să iea castellulŭ încheiâ pace cu Amuratŭ, cu condiţionile ca Ungurii să se retragă de la impressurare, si Turcii să nu mai infesteze provinciele Ungariei. După încheiarea tractatului, Sigismundŭ care se afla de a drépta Dunârii, plecâ într' o nave să tréčă în Temisiana, Turcii vezîndu-lŭ incungiuratŭ de puţinĭ militarĭ, îllŭ attacară pre apă, si puţinŭ lipsi de nu-lŭ cofundară în Dunăre. (R. 2181. Chr. 1428.)

Prin acestŭ successŭ se făcură Turcii totŭ mai superbĭ, si băgară o frică fórte mare în ţérră, de si Sigismundŭ puse Prefecţĭ peste dînsa totŭ ómenĭ vitezĭ, înţelleptĭ si cu esperienţiă în arme. Unŭ actŭ din annulŭ 1430, numesce pre Stefanŭ de Rozgon Prefectŭ allŭ Temisianei; si în altulŭ se află Nicólă de Vilacŭ, Voivodulŭ Transilvaniei si Banulŭ Macovului, căruí-à se încredinţiâ Belligradulŭ în data după recăstigarea lui. — Prin aceste mesurĭ bune remase provincia în sicuranţiă încontra Turcilorŭ pînă la mórtea luĭ Sigismundŭ (R. 2190. Chr. 1437). Assemine remase sicură si suptŭ regatulŭ celluĭ scurtŭ, de unŭ annŭ, allŭ lui Albertŭ de Austria, soţiulŭ fiieĭ selle, Elisabeta, si în intervallulŭ cellŭ turburosŭ în care domnì acéstă Principéssă. După mórtea bărbatului, ea născù unŭ copillŭ care se încoronă în fasiă, suptŭ numele de Ladislaŭ V. Insă altă partită chiemâ pre Vladislavŭ II, fratele lui Casemirŭ II, Regelui Poloniei, pre tronulŭ Hngariei. Suptŭ dînsulŭ începură Turcii érăsĭ a se scullà asupra Uegariei, luarŭ Semendria, si împressurară Belligradulŭ.

Pre atuncĭ se află în Ungaria unŭ Românŭ, a *nume* Joanne Carvinŭ cu supranumele Unniade,

(de la proprietatea familiei Unniădóra, cea donată de Regele Sigismundŭ). Prin faptele selle celle însemnate, Unniade se înălţasse din militariŭ comunŭ pînă la demnitatea de Voivodŭ allŭ Trasilvaniei si de Banŭ allŭ Severinului; victoriele repurtate încontra Turcilorŭ îllŭ puseră în fruntea tuturorŭ Generarilorŭ de pre timpulŭ seŭ *). Vladislavŭ îllŭ numi Comite perpetuŭ allŭ Temisianei si Commandatoriŭ allŭ Belligradului si allŭ tutorŭ fortărétielorŭ din pârţile de josŭ alle Regatului, precumŭ se numià atuncĭ, încredinţiatŭ fiindŭ că nu póte să facă o mai bună allegere, pentru apperarea Regatului.

In annulŭ R. 2196. (Chr. 1443) si plecâ Vladislavŭ cu Unniade încontra Turcilorŭ cellorŭ occupaţĭ cu preparative gigantice spre a attacà Ungaria, si după dînsa cellelalte ţerrĭ alle Europei. Armata crestină ajunse fără ver-o împedecare în Bulgaria. Regele luâ o positione din care putea să observe tóte miscârile inimicilorŭ, éră Unniade innaintâ in fruntea unui corpŭ de zece mii de militarĭ, si bătù pre Turcĭ în doue rôndurĭ, luâ cetatea Sardica (Sofia), percurse Bulgaria ca învingătoriŭ, bătù pre Turcĭ încă în cincĭ locurĭ, si puse carona victorielorŭ selle cu luarea Naissului in Servia. Pre cândŭ armata cea mare suptŭ commanda Regelui înaintà câtră Tracia, Unniade bătù de noŭ pre Turcĭ în passurile celle muntóse alle ţerrei acestei-à, si prinse pre Carambei. Aci Unniade putea să continue mai de parte glorlósă sa carrieră,

*) Vezĭ *Thurotz*, Chronica Hung. parte VI. 3o. *Aeneas Silvius*, Historia de Europa. De Hngaria Cap. 1 et 2. si *Bonfinius*, Rerum Hung. Decade III. lib. 4 et 9. Vezĭ si citatele originale din acesti Istorici în Magazinulu istoricu Tomu I, pag. 69, et seq.

décă timpulŭ cellŭ înaintatŭ nu l'ar fi constrînsŭ a se retrage spre a duce ostile la unŭ iernaticŭ sicurŭ. Aceste-à se assiezară mai tóte în Temisiana, unde locuitorii primiră pre vitézulŭ lorŭ Comite cu applause de bucurie preste tótă mesura.

Bucuria crescù si mai tare cândŭ Unniade ordinâ să se zidéscă castellulŭ de le Temisióra spre a da cetâţii o sicuranţiă mai mare si spre a servi de locuinţiă familiei selle care se aflà atuncĭ la Clusiŭ în Trasilvania: Unniade avea unŭ fiiŭ a nume Ladislau, si în annulŭ acest'-à, pre cândŭ ellŭ continuà victoriele selle, soţia sa, Elisabeta Selagiana, îĭ dede altulŭ, pre Mathia, care în urmă fu gloriosulŭ Rege allŭ Ungariei.

Intre atarĭ împregiurârĭ se vorbià de pace. Amuratŭ o cerea, si Vladislavŭ era applecatŭ spre a o primi; dară Imperatoriulŭ Joanne Paleologulŭ, famosulŭ Principe allŭ Epirului Giorgiŭ Castriotu S k e n d e r b e y, Ponteficele Romanŭ si Magnaţii cei adunaţĭ la Segedinŭ, îllŭ făcură să-sĭ schimbe părerea. Decĭ se determinâ ca ostile celle assiezate în Temisiana să se puie érăsĭ în miscare. Pre la Panciova trecură Dunărea, inaintară în Servia, si purcesseră cu passurĭ iuţĭ si fórte grelle prin Bulgaria si Tracia, pînă la Varna, unde ostile turcescĭ commandate de Amuratŭ în persona, le śta înainte. Regele cu tóte că vedea dinaintea ochilorŭ sei o mulţime nenumerată de inimicĭ, nu perdù nimica din curagiulŭ seŭ. Batalia incepù în 12 Novembre 1444, si ţinù tótă ziua, ba se îndelungâ si preste cea următóre; în cea d'ântâiŭ surrîse fortuna armelorŭ crestine, dară a doua, de si Unniade făcù totŭ ce póte curagiulŭ si braţiulŭ

omenescŭ, fu fatală pentru dînsii, si chiarŭ Vladislavŭ căzù în acea zi sângerósă.

Unniade se retrasse cu óstea sa cea bătută, si după mai multe fatalitațĭ ajunse în Ungaria, unde se justificâ ca un eroŭ ce perdusse tóte afară de onóre. Pentru ver-cine altulŭ o assemine perdere putea să aibă urmârĭ relle, însă Unniade în locŭ de a scădé în stima puplică si în creditulŭ ce avea, fu numitŭ Vicariŭ general si Guvernatoriŭ allŭ Regatului, după mórtea lui Vladislavŭ. Timpurile era critice, Ladislaŭ V, era încă copillŭ, si Regatulŭ avea lipsă pe unŭ omŭ cu talentŭ si cu destullă tărie de inimă spre a puté sta încontra tuturorŭ vallurilorŭ furtunei. — Guvernulŭ lui Unniade ținù pînă la annulŭ 1453, candŭ Ladislaŭ V, se emancipâ de Imperatoriulŭ Fredericŭ III, tutoriulŭ seŭ, si veni la tronŭ.

In acestŭ spațiŭ de timpŭ, eroulŭ essecutâ mulțime de fapte marĭ si frumóse, si fortuna care lŭ înînsoția totŭ dé una, îllŭ părăsi numai în o singură intreprindere, si care, décă i ar fi successŭ, putea să puie în uitare ziua cea fatală de la Varna. Noi vorbimŭ de campania lui încontra Turcilorŭ suptŭ Machomede II, fiiulŭ si successoriulŭ lui Amuratŭ. Unniade fu bătutŭ (R. 2201. Chr. 1448), la rîulŭ Struiția care desparte Servia de Bulgaria, si căzù în prinsóre, unde aflâ mizŭ-locŭ de a remâné nedescoperitŭ. Ellŭ smulse unui-a din veghiătorii sei pumnariulŭ din técă, si uccise pre cellŭ altŭ, si accoperi fuga sa suptŭ turbanulŭ care lŭ luasse de la unŭ Turcŭ.

In annulŭ R. 2206. (Chr. 1453), Unniade depuse frînele guvernului în mânile lui Ladislaŭ V. care lŭ numi Comite perpetuŭ allŭ Bistriției din Tra

si totŭ de o dată îllŭ întări în tóte celle lalte dregătorii si demnitâţĭ alle lui. Intre aceste distinctionĭ strălucite, Unniade ţinù si tótă administrăţionea puterii armate. Insă rangulŭ lui cellŭ înaltŭ si autoritatea lui cea mare desceptă currîndŭ invidia si caballa în inimile rivalilorŭ lui. Cellŭ mai însemnatŭ dintre dînsii fu Ulricŭ de Cilli, care căstigasse încrederea lui Ladislaŭ în annii lui cei tinerĭ, si abusâ de favórea în care se aflà, spre ascunde adeverulŭ inaintea acestui Principe. Mulţĭ magnaţĭ părăsiră din causa acést'-à curtea regală, Unniade încă se trasse la Temisióra, capitala districtului cellui suppusŭ autorităţii selle, si totŭ de o dată în sînulŭ familiei selle, care se assiezasse în acea cetate. Presenţia lui contribui fórte spre îmmulţirea locuitorilorŭ si spre îndreptarea agriculturei si a commerciului în Temisiana. Din contra, Comitele de Cilli se folosi de absenţia lui spre a lŭ calumnià înaintea Regelui, ba formâ si planurĭ spre a-ĭ scurtà viéţia. Unniade care descoperisse tóte aceste machinăţionĭ, se turburâ fórte, si décă Episcopulŭ Strigoniului, Dionisiŭ, n'ar fi păssitŭ la mizŭ-locŭ ca să-i impace, inimiciţia lorŭ putea să producă urmârile celle mai triste.

Intr' aceste-à Machomede II. luase Constantinopolia în annulŭ R. 2206. Chr. 1453, si puse finitŭ imperiuluĭ buzantinŭ. Insuperbitŭ de successulŭ armelorŭ selle plecâ acumŭ (1456) prin Bulgaria si Servia, încontra Belligradului, cu a cărui luarea cugetà că sĭ va deschide callea spre a sĭ întinde puterea mai departe preste Europa. Unniade, informatŭ de aceste lucrârĭ, încă plecâ cu armata crestină spre apperarea acestuĭ locŭ. Turcii accoperiră Dunărea cu vasele

celle încărcate de machine, de armaturĭ si de provisionĭ bellice spre înpressurarea si baterea fortăreției. Armata lui Unniade, de si însoțită de cruceferii cei strînsĭ prin predicarea lui Joanne Capestranŭ, Missionariulŭ apostolicŭ, abià numerà 25,000 de militarĭ. Cu tóte aceste-à Unniade cuteză să attace pre inimicĭ chiarŭ pre Dunăre, îsĭ deschise drumulŭ prin mizŭ-loculŭ navilorŭ turcescĭ, si transportâ o parte din óstea sa spre ajutoriulŭ cellorŭ împressurațĭ. Turcii cărrară si mai multe machine încontra fortăreției cu cari începură a bate zidurile de tóte părțile, si în scurtŭ timpŭ occupară întăriturile din afară. Acumŭ Capestranŭ luá stégulŭ cellŭ însemnatŭ cu cruce, si cu Unniade înainte, învitâ pre militarĭ să attace cu inimă pre necredințiosĭ. Crestinii ca si însufflațĭ de o putere supernaturală attacară pre Turcĭ cu atâta tărie si decisione, încâtŭ acesti-à coprinsĭ de o terróre panică, luară fuga numai de câtŭ, si în disordinea cu care se miscà, lăssară în campulŭ bătaliei stégurĭ si arme, si mai mulțĭ de 20,000 de ómenĭ, parte morțĭ, parte rănițĭ. Machomede însusĭ căpătâ o rană la ochiŭ, si în tumultulŭ fugătorilorŭ, nu fu departe să sĭ piérză viéția.

Acéstă zi memorabilă care face o epocă atâtŭ de gloriósă în annalele Regatului, si mai allesŭ în istoria Comițilorŭ Temisianei, nu produsse o bucurie atâtŭ de mare câtŭ s'ar fi pututŭ asteptà în alte impregiurârĭ. Unniade, prin lucrarea, veghiarea, miscarea si fatigarea neîncetată care o suppurtâ cu o constanțiă necrezută în tótă acéstă campanie, îsĭ căsionasse nisce frigurĭ relle cari-ĭ scurtară viéția în puține zille. Ellŭ ordinâ să lŭ ducă la Semninu, unde cheimâ la

sene pe fiiulŭ cellŭ mai mare, Ladislaŭ, si-i recommandâ iubirea de patrie si credinţia câtră Rege, după acea-à primi cumminecătura din mânile amicului seu Joanne Capestranŭ, si-sĭ dede suffletulŭ în mizŭloculŭ consoţilorŭ sei, cari se mirà de constantia si presenţia spiritului lui cellui plinŭ de religiositate, lăssândŭ în urmă-sĭ unŭ sentimentŭ general că perderea lui pentru crestinĭ este irreparabilă, si unŭ nume care nu va peri pînă cândŭ umanitatea va sci să preţuéscă meritulŭ si virtutea *).

Mărimea faptelorŭ lui Unniade care întrecù tóte fictionile imaginativeĭ, produsse în capetele celle încărcate de fabule aventuróse, părerea că ellŭ nu póte să fie fiiulŭ unui Românŭ, însemnatŭ numai prin virtuţile selle celle militare, ci că trebue neapperatŭ să fie fiiŭ de Imperatoriŭ; dară cercetârile critice alle modernilorŭ, aŭ nimicitŭ tóte acelle plăsmuirĭ copillărescĭ. Unniade era mai de o etate cu Sigismundŭ saŭ cu trei patru annĭ mai tînerŭ de catŭ ellŭ**). Tatălŭ seu fu Voicu fiiulŭ lui Serbanŭ, care servisse ca officiariŭ la curtea lui Sigismundŭ, si pentru serviţiele selle capetasse de la Rege castellulŭ Unniădóra pentru sene si pentru fraţii sei Radu si Magosŭ si pentru fiiulŭ seŭ Joanne, eroulŭ nostru, în annulŭ Chr. 1409 (R. 2162) de unde si supra numele de Unniade***).

*) Vezĭ Magazinulu istoricu, Tomu I, pagina 75.

**) *Pray* Annales Regum Hungariae, parte III. lib. 3

***) Sigismundus Rex etc. Possessionem nostram regalem *Hunyadwar* vocatam *Woyk* (filio Serbae) aulae nostrae militi et per eum *Mages* et *Radul* carnalibus, ac *Radul* patrueli, fratribus, nec non *Joanni* filio suis donavimus... 1409. *Elenchus Archivi fisc. lib. V. Misc. fascic.* 8. —

După mórtea lui Unniade, Regele Ladislaŭ V. veni de la Vienna la Buda si de aci trecù la Futacŭ ca să se afle de faţiă la adunarea generală a Regatului. Aicĭ Ladislaŭ Corvinŭ, fiiulŭ lui Unniade si succesoriulŭ lui in demnitâţile ereditarie alle familiei, îllŭ invitâ ca să vază câmpulŭ de bătalie, si remăsiţiele turcescĭ dinaintea Belligradului. Regele primi acéstă învitătione după ce se închise adunarea care ţinù fórte puţinŭ, si afară de numirea lui Ulricu Cilli în demnitatea de Ministru primariŭ, nu tractâ nicĭ unŭ obiectŭ.

Noi amŭ însemnatŭ mai susù că Cilli era inimicŭ încarnatŭ allŭ familiei Corvine, pre care ellŭ o numia ginte cânéscă; toţĭ istoricii se unescŭ într' acést'-à că îndată ce se înălţiâ la nóua demnitate, îsĭ propuse să stingă acéstă familie. Ellŭ sciù prin artificiele cu cari se însinuasse în inima Regelui să-ĭ facă suspectă credinţia lui Ladislaŭ Corvinu, si Regele abià se înduplecâ să mérgă la Belligradŭ după ce Corvinŭ îi promise în scrissŭ si prin jurămîntŭ că nu va călcá credinţia câtră dînsulŭ. După ce intrară în fortăreţiă, Corvinŭ chiemâ pre Cilli în unŭ locŭ separatŭ ca să se înţellégă despre obiectulŭ care-ĭ face să se vază cu ochĭ reĭ unulŭ pre altulŭ si să se

---

Bonfiniu numesce pre Voicu, *Budu*, póte că acest'-à e numai o stricătură din *Boyk*, în locu de *Woyk*, cumu se scriea pre atuncĭ. Numele familiei de *Corvinu*, vine după pererea unora, de la proprietatea *Corbi* din judeţiulu Argesiu. O soru a lui Unniade, a nume Marina, se măritâ după fiiulu lui Danu Voda, *Manzillu de Argesiu*, care născu pre Stefanu talălu lui Nicóla Romànulu (*Olahus*) Archiepiscopulu Strigoniului. *Nic. Olahi Hungaria. Vindob.* 1763. 8; *pagina* 54.

împace. Cilli mai ântăiŭ nu voi să mérgă, dup' acea-à se îmbrăcâ în o lorică de ferrŭ suptŭ vestĭmîntŭ, si luâ cu sene pre cei mai resoluţĭ dintre ómenii sei, si veni la loculŭ destinatŭ. Corvinu îllŭ salutâ si-i spuse cu inimă curată sentimentele selle despre ura care a avutŭ acell'-à cătră familia sa, si care o totŭ ţine. Cilli se turburâ de mănie cândŭ auzi aceste mustrârĭ drepte, începù să-lŭ înjure si să lŭ numéscă rebellŭ, scósse sabia si să răpezi asupra lui; Corvinŭ era fără arme, dară amicii lui încungiurară pre turbatulŭ, si in unŭ minutŭ îllŭ lăssară fară viéţiă. Enea Silviŭ zice în o scrissóre cătră Regele Aragoniei că Ladislaŭ Unniade n'a folositŭ mai puţinŭ lumii crestine prin ucciderea lui Cilli, de cătŭ a folositŭ tată-seu prin învingerea lui Machomede. Cândŭ Regele auzi, de acéstă întîmplare, începù de nou a sŭspectá purtarea lui Corvinŭ. Acest'-à presentându-se înaintea lui descrisse asià de bine înfuriarea si attaculŭ lui Cilli, încâtu lŭ stîmperâ si se părù că lŭ încrezù că Cilli însusĭ sĭ a causatŭ mórtea. Regele se prefăcù că appobéză tóte celle zisse si făcute, si că are celle mai bune intenţionĭ pentru familia Corvinilorŭ; si ca să arrete aceste-à si prin fapte, după câte-va zille plecândŭ de la Belligradŭ, luâ drumulŭ cătră Temisióra ca să visiteze pre muma lorŭ Elisabeta, veduva lui Joanne. Cândŭ ajunse la cetate, Elisabeta îi esi înainte încungiurată de fete îmbrăcate în negru, se arruncâ cu lacremĭ la piciórele Regelui, si lŭ rugâ să priméscă în gratia sa pre fiii Ladislaŭ si Mathia cari stà lângă dînsa. Regele se miscâ într' atâtŭ de presenţia acestei matrone, încâtŭ jurâ cu tótă solennitatea că îi va întîmpinà ca pre nisce fraţĭ ai sei,

si adausse către Elisabeta: »Nu se cuvine să porţĭ aceste vestĭminte negre pentru mórtea soţiului teŭ; Joanne Unniade de la mórte a trecutŭ în viéţiă; ellŭ a păstratŭ Ungaria lui Christu si Regatulŭ mie; Ungurilorŭ le a procuratŭ pacea, pre inimicii crestinetâţii i a învinsŭ si i a nimicitŭ; toţi amŭ căstigatŭ mântuirea de la dînsulŭ, de faptele lui celle viteze s'aŭ miratŭ chiarŭ inimicii. Si în viéţiă si în mórte s'a arretatŭ mare, vitézŭ în bătalie, tare în asternutulŭ morbitâţii, în resbellŭ a învinsŭ pre inimicĭ, în morbitate pre sene însusĭ. Faptele lui celle bellice sunt cunoscute; cu înţelleptionea si cu mâna a ţinutŭ ostile selle si a derîmatŭ pre celle inimice. Cândŭ a simţitŭ că se appropiă minutulŭ din urmă allŭ vieţiei, si că morbitatea se întăresce, n'a sufferitŭ să i se adducă corpulŭ Domnului la sene, socotindŭ că nu se cuvine ca Domnulŭ să visiteze pre servŭ, ci s'a scullatŭ din asternutŭ, si fiindŭ că puterile lŭ părăsisseră si nu putea să mérgă pre picióreie selle, a ordinatŭ să lŭ ducă la biserică, si acollo după usanţia crestinilorŭ, s'a confessatŭ si s'a communicatŭ si între mânile preoţilorŭ sĭ a datŭ suffletulŭ cellŭ fatigatŭ de lucrurile omenescĭ. Si unde credemŭ că s'a dussŭ suffletulŭ lui? de câtŭ la acell'-à pentru care s'a luptatŭ într' atâte resbelle. De multŭ e în cerulŭ care l'a meritatŭ. Nu e pentru ce să plângĭ pre unŭ atare omŭ. Arruncă vestĭmintele celle triste si lassă durerea cea fără locŭ, căcĭ se cuvine să ne bucurâmŭ cu cei ce se bucură, si să depunemŭ lacremile cândŭ au trecutŭ timpulŭ întristării.« Atuncĭ Regele ordinâ să se adducă vestĭmintele celle preţióse cari le luasse cu sene pentru veduvă si fiii ei, să

commandă ca tóte fetele să-şi schimbe portulŭ cellŭ tristŭ; si tótă zioa petrecură în bucurie *).

Ospetiulŭ fu pomposŭ cu jocŭ si cu cântări. După o atare petrecere, fraţii Ladislau si Mathia depuseră tótă temerea, urmară pre Rege la Segedinŭ si de aci la Buda; dară abià ajunseră în acéstă cetate din urmă, si se arruncară la închisóre cu caţi-va din amicii lorŭ; a dóua zi, după ordinea Regelui, lui Ladislau se tăià capulŭ, si Mathia se puse suptŭ custodia cea mai severă. — Muma lorŭ, Elisabeta, se petrunse de durere cândŭ auzi acéstă faptă tirannică, si ne mai avândŭ alte mizŭ-lóce ca să scape încai pre Mathia, allergâ la putere. Ea avea o mare partită si după mórtea soţiului seu, acumŭ nu cruţià nici banĭ nicĭ alte averi spre a se întări încontra perfidului tirannŭ, ba păssi chiarŭ pînă acollo să declare lui Ladislaŭ, că décă nu pune în libertate pre Mathia, ea va chiemà încontra lui pre Machomede II, si-i va da Temisióra si tóte cellelalte fortăreţie de pre margini si cărorŭ commandanţĭ sunt închinaţĭ casei Corvine. Mai mulţi Magnaţĭ se declarară pentru causa Corvinilorŭ. Ladislau se petrunse de o frică panică de aceste amenţiârĭ alle matronei si de aceste miscârĭ alle Magnaţilorŭ, lăssâ Buda si fugi la Vienna, unde dusse si pre Mathia, însă neîncrezîndu-se Vienesilorŭ îllŭ trimise la Praga si-lŭ dede suptŭ paza lui G. Podiebrad commandantelui acestei cetâţĭ. După atarĭ mesurĭ flacăra resbellului civil era fórte aprópe a se apprinde, însă mórtea lui Ladislau care lŭ răpi de pre lume pentru binele crestinetâţii, în luna

*) *Aeneas Sylvius Piccolomini* Historia de Bochemia.

lui Novembre 1457, addusse érăsĭ tranquillitatea in statŭ. — Doi potentaţĭ se arretară atuncĭ competitori la corona Ungariei, Fredericu III Imperatoriulŭ Germaniei, si Casemirŭ Regele Poloniei. Insă meritele Corvinilorŭ era pré-nóue, întimplările din urmă nu se uitasserà, lucrările Elisabetei cellei pline de curagiŭ si de activitate, si alle fratelui ei Michaiŭ Silăgianu, omului cellui mai influentiosŭ în statŭ, avură atâta successŭ, în câtŭ partita care se declarasse pentru Mathia Corvinu, se întări totŭ mai multŭ si mai multŭ, si făcù ca adunarea de la Buda, 24 Januariŭ 1458, să lŭ proclame Rege allŭ Ungariei. Atunci Podiebrad deschise usile prinsorii, si Mathia din prinsóre se sui pre tronŭ *)

VII.

Suptŭ domnirea lui Mathia Corvinu ajunse regatulŭ Ungariei la cea mai mare înflorire. Acést'-à e etatea de aurŭ pentru Ungaria. Mathia fu un geniu care sćiù si să guverneze si să tracteze armele, să facă să înflorésca sciinţiele si artile, si să procure abundanţiă locuitorilorŭ. Istoria faptelorŭ lui e copiósă; noi ne vomŭ mărgini asupra cellorŭ ce attingŭ Temisiana nóstră.

Turcii nu putea să uite perderea lorŭ de la Belligradŭ, ei începură a face preparative spre resbunare, si în annulŭ 1562 se appropiară către Ungaria, si se assiezară în Servia lângă Morava. Alibeg-pasia de la Semendria trecù în ţinutulŭ Sirmiului unde

---

*) Vezĭ *Bonfinius* Rerum Hungaricarum Decade III. lib. 9. — Vezĭ si Magazinu istoricu Tomu I. pag. 76, etc.

devastă ţérra cu focŭ si cu sabie; în regatŭ se lăţi frica că pre la Titellŭ va trece în Temisiana. Mathia era occupatŭ atuncĭ cu Fredericu III, în părţile occidentale alle regatului, ellŭ lăssă în pârţile de josŭ pre militarii cei mai curagiosĭ ca să observe miscârile inimicului, si să lŭ reîmpingă cu bărbăţie décă acell'-à va cutezà a păssi mai înainte. Michaiŭ si Petru Zacholi allungară pre Turcĭ din ţinutulŭ Sirmiului, si în annulŭ următoriŭ veni Joanne Pancraţiŭ Voivodulŭ Trasilvaniei, cu o armată de Românĭ si de Secui în Temisiana, unde Alibeg se appropià deja câtră Capitală; Pancraţiŭ lŭ bătù si lŭ reîmpinse preste Dunăre la Semendria *). Impregiurârile nu iertară ca crestinii să attace acestŭ postŭ occupatŭ si întăritŭ de Turcĭ, ei trebuiră să se mulţăméscă de a i ţiné preste Dunăre si de a apperá ţérra de încursele lorŭ. Dară si Turcii sĭ scâmbară planulŭ, si se întórseră încontra Bosniei si a Dalmaţiei, de unde apoi devastară Stiria, Carnia si Carintia. Mathia îi attacă cu successŭ de multe orĭ, si Turcii fură constrinsĭ a se retrage, cu tóte aceste-à din Semendria nu putù să-i scóţă. Asteptândŭ alte împregiurărĭ mai favorabile, Mathia sĭ attintă tótă luarea a minte asupra Temisianei cellei amenţiate, unde puse Comite în annulŭ 1478 pre Paulŭ Chinezu, Românŭ născutŭ din Temisiana, cellŭ mai famosŭ Generariŭ după Joanne Corvinu pre timpurile acelle-à, care sĭ căstigasse gloriă si merite în Boemia si Moravia, mai vîrtosŭ încontra Imperatoriului Frredericu III, rivalulŭ lui Mathia. Assemine îllŭ pusse si preste Banatulŭ Severinului, unde Turciĭ

*) *Bonfinius* Rerum Hung. Decade III. lib. 10. pag. 416.

devastasserĕ fortăreţia, si prin acést'-a îsĭ deschiserĕ drumulŭ spre încursele lorŭ. Totŭ de o dată se decretâ ca Comiţii Temisiórei să se numere între celle d' ântâiŭ demnitâţĭ alle regatului, si numele lorŭ să se înscriă în diplomatele regale în dată după alle Comiţilorŭ Presburgului.

Pre timpulŭ acell'-à se turburâ securitatea internă a ţerrei prin furturile si omorurile miliţiei cellei stabile, destinate spre apperarea statului. Fortăreţiele de la Dunăre, Chiavea, Posaţinulŭ, si Chramulŭ încă se aflà în o stare asià de rea încâtŭ nu putea să se ţie încontra attacului ostil. Chinezu vezîndŭ aceste disordinĭ, propuse adunarii Comiţilorŭ (care se ţinù la Buda 1478), ca să facă o adressă câtră Rege, cerândŭ să se ordineze ca toţĭ Comiţii ţinutului să contribuéscă cu autoritatea si puterile lorŭ spre a dà ajutoriŭ Comitelui Temisiorei ca acest'-à să restabiléscă posturile numite si să adducă ordine în ţérră; si ca adunârile ordinarie să se ţiie pre fie-care annŭ în acestŭ Comitatŭ, de si în cellelalte Comitate nu se ţinŭ de câtŭ numai la cincĭ annĭ, din causa speselorŭ ce adducŭ. Acesti articli se si întărirĕ de Rege, si Chinezu puse ţérra în ordine si o apperâ încontra inimicilorŭ esternĭ.

In annulŭ 1479, se arretâ Machomede II, în Trasilvania cu o armată de 100,000 Turcĭ. Voivodulŭ Stefanŭ Batori se puse încontra lorŭ, si chiemâ pre Chinezu într' ajutoriŭ. Paulŭ Chinezu ajunse la Alba-Julia în minutulŭ cândŭ Trasilvanii era să cazŭ suptŭ puterea cea superióră a Turcilorŭ. »Ellŭ se repezi preste Turcĭ ca unŭ leu răpitoriŭ, (zice istoriculŭ Bonfiniŭ), disordine si terróre appucâ pre inimicĭ.

si victoria se declarâ pentru armele crestine.« Mulţĭ Trasilvani perdură viéţia în acea cruntă bătalie, dară si din partea Turcilorŭ remaseră morţĭ preste 30,000 de militarĭ, si fugarii perdură mulţime de stégurĭ si alte semne de resbellŭ. Modulŭ cumŭ Chinezu si Batori serbară victoria lorŭ, este unŭ ce singulariŭ si abiă se póte escusă cu usanţiele celle grósse alle timpurilorŭ acellora. Ei se puseră de siezură în câmpŭ, cadaverile Turcilorŭ celle pline de sânge si de rane se făcură mese, si eroii mâncară de pre dînsele. Bucuria universală fu peste totŭ ce se póte spune; după ce mâncară, militarii săltară si cântară fără metru celebrândŭ numele Generarilorŭ. Chinezu appucâ cu dinţii cadaverulŭ unui Turcŭ mare, si fără să lŭ attingă cu mânile, săltâ cu dînsulŭ în cercŭ, — lucru erculeu, însă de miratŭ numai pentru spectatorii cari-i avea ellŭ *).

Insă Chinezu avù occasione, de a se arretà si suptŭ faţiă mai demnă da unŭ omŭ în adeverŭ mare. Mathia lăssându-lŭ în dregătoria de mai înainte, îllŭ numi Generariŭ preste miliţia care servià afară din cerculŭ Temisianei. Pre la începutulŭ lunii lui Novembre 1482, ellŭ plecâ din Temisióra cu o armată de 30,000 de militarĭ, cătră Chramu, ca pre acollo să trécă Dunărea. Aci se întelniră cu Turcii cari suptŭ commanda passiei de la Semendria, vrură să le împedece trecere. Chinezu attacâ flota turcéscă, înnecâ preste patru-zecĭ de navĭ, cellelalte le prinse si tăiă tótă ostea inimică. Crestinii cari trecusseră Dunărea luară prinsĭ încă o mie de Turci căllărĭ cari venià

*) *Bonfinius* Rerum Hung. Decade III. libro 10.

mulŭ spre Ungaria. Sclavonia si Bosnia. Fama fu pré-adeverată, si Regele ordinâ ca Belligradulŭ, Temisióra si alte posturĭ de la Dunăre să se întăréscă cu miliţie si cu arme. Chinezu ca unŭ omŭ care preferià averii onórea, patria si gloria, nu sĭ cruţâ starea si averea sa spre a întări capitala ţinutului seu, si spre a îmmulţi si a deprinde la arme miliţia cea încredinţiată siesĭ. — In annulŭ 1493, se si începù lupta. Alibeg commandantele fortăreţielorŭ turcescĭ din Servia, plecâ cu óşte mare asupra Trasilvaniei, si totŭ de o dată o altă armată trecù în Crovaţia. Acést'-à învinse în doue bătalii, cu mare perdere a crestininilorŭ, éră cea d'ântâiŭ remase bătută în Trasilvania. Pre la începutulŭ annului 1494, Chinezu trecu Dunărea înghiăţiată cu 10,000 de căllarĭ, si se assiezâ aprópe de Semendria. Aci despărţi 3000 de militarĭ ca să devasteze ţérra în distanţiă de cate-va miliarie, éră ceilalţĭ să attace cu puterea sau cu artea castellele vecine din care Alibeg a făcutŭ de mai multĭ annĭ ascunzăturile selle. Sperândŭ să împarţă puterile acestui-à, attacară doue atarĭ castelle, le luară, le prădară si le dederă focŭ. — Lui Chinezu veni scire că la Belligradŭ s'a urzitŭ o proditione care vrea să dea în mânile Turcilorŭ fortăréţia; ellŭ allergâ la cetate, si îndată ce întări garnisionea cu militarii cari-i addussesse cu sene, începù a face cercetare. Proditionea se adeveri prin mărturisirea criminalilorŭ. Ei fură arruncaţĭ în o închisóre înfiorătóre unde nu li se dede altŭ ce-va de mâncare de câtŭ carnea complicilorŭ lorŭ, dintre cari se uccidea de carnefice pre tótă ziua câte unulŭ. Suppliciŭ încontra naturei, dară pre-ordinariŭ pré-timprile acelle-à.

jurară să trăiéscă mai bine suptŭ tirannia turcéscă decâtŭ suptŭ aceste bestii de militarĭ. Plângerile era asià de vii si de seriòse încâtŭ Vladislavŭ ordinâ lui Chinezu să adducă la disciplină miliția susŭ-numită, sau décă mustrârile nu vorŭ ajunge, să o nimicéscă cu totulŭ. Chinezu încercâ în desiertŭ mizŭ-loculŭ d'ântâiŭ, si apoi păssi la allŭ doilé. Spre acestŭ scopŭ strinse pre veteranii sei suptŭ pretestŭ de a merge încontra Turcilorŭ, chiemâ pre commandanții vecinĭ într' ajutoriŭ, si scullâ mulțime de țerranĭ înarmațĭ cu cóse si cu securĭ. Cu tóte aceste-à negrii simțiră că preparativele se facŭ încontra lorŭ. Sperândŭ că vorŭ scăpá de pedépsa meritată décă fortuna armelorŭ se va declarà pentru dînsii, ei attacară mai ântâiŭ, si se luptară ca nisce desperațĭ; însă Chinezu compuse lucrurile asià de bine încâtŭ 600 dintre ei căzură morțĭ. Dintre cei prinsĭ capetele revoltei, parte se spînzurară, parte se tăiară cu róta; cari fusseră mai puținŭ culpabilĭ se împărțiră în alte regimente; cari fugisseră se căutară pretutindiné si se dederă la pedépsa cuvinită. Cu modulŭ acest'-a spre ținerea securitâții publice, trebui să se uccidă o Legione care, întemeiată pentru ținerea ei, dedesse la începutŭ probe frumóse, în fine degenerândŭ se făcusse flagellulŭ țerrei. *) — Aceste-à fură evenimentele annului 1492.

Dar' încă mai înainte se lățisse fama că Turcii s'au pusŭ în miscare; unii credea că vorŭ intra în Trasilvania, alții în Temisiana, alții că vorŭ veni asupra Belligradului de unde apoi să sĭ deschiză dru-

---

*) *Pray*, Annales Regum Hungariae, parte IV. ad an. 1492.

mulŭ spre Ungaria. Sclavonia si Bosnia. Fama fu pré-adeverată, si Regele ordinâ ca Belligradulŭ, Temisióra si alte posturĭ de la Dunăre să se întărésca cu miliție si cu arme. Chinezu ca unŭ omŭ care preferià averii onórea, patria si gloria, nu sĭ crută starea si averea sa spre a întări capitala ținutului seu, si spre a îmmulți si a deprinde la arme miliția cea încredințiată siesĭ. — In annulŭ 1493, se si începù lupta. Alibeg commandantele fortărețielorŭ turcescĭ din Servia, plecâ cu óște mare asupra Trasilvaniei, si totŭ de o dată o altă armată trecù în Crovația. Acést'-à învinse în doue bătalii, cu mare perdere a crestininilorŭ, éră cea d' ântâiŭ remase bătută în Trasilvania. Pre la începutulŭ annului 1494, Chinezu treçu Dunărea înghiățiată cu 10,000 de căllarĭ, si se assiezâ aprópe de Semendria. Aci despărți 3000 de militarĭ ca să devasteze țérra în distanțiă de cate-va miliarie, éră ceilalțĭ să attace cu puterea sau cu artea castellele vecine din care Alibeg a făcutŭ de mai mulțĭ annĭ ascunzăturile selle. Sperândŭ să împarță puterile acestui-à, attacară doue atarĭ castelle, le luară, le prădară si le dederă focŭ. — Lui Chinezu veni scire că la Belligradŭ s'a urzitŭ o proditione care vrea să dea în mânile Turcilorŭ fortăréția; ellŭ allergâ la cetate, si îndată ce întări garnisionea cu militarii cari-i addussesse cu sene, începù a face cercetare. Proditionea se adeveri prin mărturisirea criminalilorŭ. Ei fură arruncațĭ în o închisóre înfiorătóre unde nu li se dede altŭ ce-va de mâncare de câtŭ carnea complicilorŭ lorŭ, dintre cari se uccidea de carnefice pre tótă ziua câte unulŭ. Suppliciŭ încontra naturei, dară pre-ordinariŭ pré-timprile acelle-à.

Chinezu pentru servițiele selle se numé Judicele curții, una din celle d' ântâiŭ demnitâțĭ alle regatului.

In annulŭ următoriŭ Regele Vladislavŭ întreprinse o căllătorie prin țerrile selle spre a restabili ordinea politică, si a da putere legilorŭ civile; începutulŭ îllŭ făcù cu Trasilvania, si de acollo veni în Temisiana, unde Chinezu căpetâ ordine de a uni miliția sa cu a Voivodului Trasilvaniĭ ca să trécă preste Dunăre în provinciele occupate de Turcĭ. Chinezu luâ Semendria; însă cândŭ, după o a dóua ordine a Regelui, trecù preste Sava si se assiezâ aprópe de castellulŭ St. Clemente, îllŭ appucâ o bóllă grea în urma cărei-à muri în puține zille. Istoriculŭ Istuanfi ne a făcutŭ cu puține cuvinte un portretŭ interessante despre acestŭ famosŭ bellatoriŭ. »Chinzu a fostŭ în adeverŭ unŭ omŭ memorabil, si fórte cunoscutŭ în lucrurile statului; în totŭ timpulŭ vieției selle a purtatŭ armele cu cea mai mare fericitate. Din militariŭ communŭ prin singura sa virtute s'a înălțatŭ prin tóte gradele de onorĭ; doue-zeci si cincĭ de annĭ a purtatŭ commanda preste Temisióra si cellelalte cetâțĭ alle Ungariei de josŭ, si (lucru rarŭ si fórte de miratŭ) nicĭ o dată n'a avutŭ fortuna încontra sa.» *) Tradiționea popŭlariă zice că Chinezu în juneției selle a fostŭ morariŭ, însă simțindu-se destinatŭ pentru alte lucrurĭ mai im-

*) Vir certe memorabilis, reique publicae peritissimus, utpote, qui per omnem aetatem summa felicitate arma tractarit, ac e manipulario pedite, omnibus honorum gradibus sola virtute conscensis, Temesuario ac caeteris Pannoniae inferioris limitibus per viginti quinque annos cum imperio praefuerit, nec unquam, quod mirum maxime, eventuque rarum est, adversam fortunam expertus fuisse feratur, *Istuanfius Historiae Hung.* libro III.

portante, fórte timpuriu scâmbâ acéstă meserie cu armele, prin care se făcù fama seclului seu. Dară cognumelui lui de Chinezŭ, prin care în Temisiana pînă astăzĭ se însemnéză dregătoriulŭ primariŭ preste unŭ satŭ, arrată că de si era ţerranŭ, însă era omŭ cu autoritate între conseminţii sei. Poeţii popularĭ Temisianĭ cântă si acmŭ faptele eroului lorŭ. La Temisióra se vede încă portretulŭ lui: unŭ omŭ mare la statură si nervosŭ, ţiindŭ în dinţĭ pre unŭ Turcŭ, pre umerulŭ dreptŭ altulŭ, si suptŭ suara stângă pre allŭ treile.

După mórtea lui Chinezu, Regele Vladislavŭ numi Comite Temisianei pre Josa de Somŭ, assemine Romanŭ din Temisiana, precumŭ arrată si numele lui *); acest'-a din tinereţiele selle se crescusse suptŭ arme, si se distinse în mai multe lupte victoriôse încontra Turcilorŭ. Lui Josa cea d' ântâiu commandă i se dede încontra nobililorŭ din Crovatia si Sclavonia cari, condussi de Laurenţiŭ Vilacŭ, se revoltasseră încontra Regelui; în annulŭ 1495 fură si stîmperaţĭ. De altă parte Vladislavŭ încheiâ pace cu Turcii pentru trei annĭ. Acumŭ Josa se puse cu tótă diligenţia spre a îndreptà constitutiunea internă a provinciei, spre a îmmulţi miliţia si a o deprinde, ca să pótă arrătà inimicului fruntea la vèr-ce încursă. Introducerea generală a armelorŭ de focŭ, dede acumŭ altă formă resbellului. Omenii cari de professione se occupà pre atuncĭ cu lucrarea ferrului si a altorŭ metalle în Ungaria, era Ciganii, ei fabricară celle

*) In Banatulu Temisianu pînă in ziua de astăzĭ, *Josifu* se zice *Josa*.

d'ântâiŭ puscĭ si glónție în Temisiana si în cellelalte provincie ungurescĭ. *)

După ce trecù timpulŭ armistițiului, începură éră a sună armele (1502). Josa dimpreună cu S. Giorgiŭ Voivodulŭ Trasilvaniei bătură pre Turcĭ la Faicia în Bosnia; în a dóua çampanie trecură Dunărea încontra lorŭ pre la Chramu, purcesseră la Vidinŭ, bătură si luară fortăreția, prinseră si ucciseră garnisionea turcéscă, assemine făcură si cu Cladova si cu Nicopolia; Turcii cei prinsĭ se vîndură, éră crestinii se transplantară în Temisiana. — A dóua colonisare cu Serbĭ. — Dup' acéstă victorie urmâ unŭ armistițiŭ de siépte annĭ. Acumŭ începù țérra érăsĭ a resufflà de calamitâțile celle unite cu bătaliile; însă altă fatalitate veni preste dînsa. O pestilenție înfricosiată răpi mulțime de ómenĭ de la annulŭ 1509 pînă la 1511. Intre alții muri si Comitele Josa care prin faptelé selle celle înțellepte si viteze lăssâ o memorie demnă de laudă si de mulțămită la ómenii sei. Lui Josa urmâ în demnitatea de Comite allŭ Temisianei Stefanŭ Batori. Suptŭ administrationea lui se întîmplâ fatala revoltă a țerranilorŭ asià-numițĭ Crucéferĭ (Curuțĭ), din causele următóre.

In imperiulŭ turcescŭ destronându-se Sultanulŭ Baiazetŭ prin fiiulŭ seu Selimŭ, se născusseră turburârĭ între frații noului Imperatoriŭ. Ungarii socotià că acumŭ e timpulŭ de a se scullà încontra Turcitorŭ si de a-i stinge, de óră ce si armistitiulŭ trecusse. Dar' resbellele celle multe, si afară de aceste-à starea

*) *Pray* Annales Regum Hung. parte IV, lib. 2. Unde se citéză o di*plomă* memorabilă de la Vladislavu din 1496, în respectulu acest'-à.

cea anarchică a Ungariei prin intricile nobililorŭ, împuținasse miliția regulată si lipsisse statulŭ de banĭ spre a stringe si a provisiona o armată. Toma Cardinariulŭ, Archiepiscopulŭ din Strigoniŭ, înțellegându-se cu Regele, plecâ la Roma, de unde se întórse cu unŭ stégŭ albŭ însemnatŭ cu cruce rosiă si cu o bullă de la Leon X, prin care se da iertare plenariă de pecate tutorŭ cellorŭ ce vorŭ lua armele încontra Turcilorŭ. Indată ce se publicâ bulla, se adunâ o mulțime de țerranĭ cari fugià de tirannia nobililorŭ, la Pesta, unde li se desemnasse loculŭ castrelorŭ, si luară crucea. Ca acea mulțime să nu se spargă saŭ să producă ver-o miscare; i se dede unŭ Generariŭ, Giorgiŭ Dosia, Secuiŭ din Trasilvania, omŭ vitézŭ si deprinsŭ în tractarea armelorŭ; Cardinariulŭ îĭ încredințiâ stégulŭ cellŭ addussŭ de la Roma. După ce se respândi fama că Giorgiŭ Dosia s'a numitŭ Generariŭ crucéferilorŭ, începură țerranii cu mai mare curagiŭ a lăssà aratrulŭ, si a allergà la castrele de lăngă Pesta, asià încâtŭ se adunară suptŭ arme preste 40000 de militarĭ, afară de cei ce se adunasseră la Orade, la Alba-Regală, la Colocia si la alte locurĭ vecine. In adeverŭ o armată destullŭ de formósă, décă s'ar fi dussŭ încontra inimicilorŭ esternĭ, însă lucrulŭ se întîmplâ altminteré. Căcĭ nobilii vezîndŭ că li se desiértă satele, si temăndu-se ca să nu le remâie locurile nelucrate, începură a se oppune si a oppri pre țerranĭ de a nu mai merge la miliție, si a prinde si a legà pre cei ce-i appucà în fugă. Cândŭ Dosia si miliția lui cea înarmată ăuziră lucrulŭ acest'-à, se apprinseră încontradespoțilorŭ cari nu vrea nicĭ să appuce armele nicĭ să lasse pre țerranĭ să se

înarmeze ei pentru mântuirea țerrei. Dosià nu mai întărzià, ci întórse armele asupra nobililorŭ cellorŭ din Buda si din Pesta, prinse pre toțĭ cei ce putù, si-i dede morții între tormentele celle mai înfricosiate. Apoi împărți óstea în trei părțĭ, pre Laurențiŭ Popa din Cegledŭ îllŭ trimise încontra Agriei, pre Barnaba cătră Bacia, si ellŭ plecâ către Segedinŭ, si începură în tote părțile a tăià si a uccide la nobilĭ si la preoțĭ fără nicĭ o cruțiare, si a violà la matrone si la verginĭ fără nicĭ o rusine.

Ințelegândŭ Regele si Cardinariulŭ lucrurile aceste-à, si vezîndŭ cu ochii lorŭ satele si urbile în flacără, se petrunseră de stupóre (cu tóte că unii zicŭ că lucrulŭ s'ar fi făcutŭ cu scire si svatulŭ lorŭ.) Cardinariulŭ affectà că-ĭ pare reu pentru că ellŭ a fostŭ urzitoriulŭ unei campanii atâtŭ de triste. Magnații cari se aflà de fațiă se adunară si statuiră să trimiță la Joanne Zapolia Voivodulŭ Trasilvaniei, ca să-i spue să adune câtŭ mai iute miliția sa si să allerge încontra ostirii cellei înfuriate a țerranilorŭ. Din Buda plecâ Joanne Bornemissa cu custodia de corpŭ a Regelui si cu nobilii cari fugià din tóte părțile la residențiă, ellŭ attacâ pre cei ce se mai aflà în disordine pre lângă Pesta, si-i înfrînse atâtŭ prin arme câtŭ prin cuvinte că Regele îi va iertà. — Dosia formâ unŭ podŭ combinatŭ din bŭțĭ în unŭ modŭ fórte artificial, trecù preste Tissa si plecâ încontra Temisiórei, sperândŭ că décă va luà acéstă cetate, va puté să se appere cu sicuranțiă si va puté continuà resbellulŭ încontra nobililorŭ cu successŭ. Temisióra era pre atuncĭ întărită cu dóue rândurĭ de vallurĭ si de palisate, si avea de o parte unŭ turnŭ însemnatŭ, cu

ziduri tari si înalte cari scădea cu câtŭ se appropiă de castellŭ. Unniade le făcusse ca să accopere prin dînsele rîulŭ Becu. Acumŭ Stefanŭ Batori făcù tóte dispositionile necessarie spre a apperà postulŭ si spre a vătemá câtŭ mai multŭ pre inimici. Zidurile era provezute cu tunuri de tótă speciă, cari nimicià lucrârile împressurătorilorŭ, si prin escursele celle dese din cetate îi punea în disordine si-i frîngea. Dosia vezîndŭ că aci pămîntulŭ cellŭ apătosŭ si pertinacia împressuraţilorŭ îllŭ împedecă spre a puté înaintà, se determină să attace cetatea de partea castellului, unde se spallă de rîulŭ Becŭ si unde zidurile celle puţinŭ înalte i se părea a nu fi greŭ de săritŭ. Cu scopulŭ acest'-à îsi trasse miliţia într' acollo, si încercâ mai ântâiŭ să derive rîulŭ, puindŭ pari si fasie de nouelle în albie ca să facă să trécă apa în canalulŭ cellŭ largŭ săpatŭ dintr'o parte. Batori avândŭ spioni chiarŭ între ómenii cari lucrà cu Dosia si cari venià în cetate pentru luarea nutrimentelorŭ, înţellesse propusulŭ lui, si stricâ nóptea tóte lucrurile ce essecutasse acell'-à ziua, asià încâtŭ rîulŭ se întórse cu violenţiă érăsi în albia sa.

Pînă cândŭ Batori se apperà cu modulŭ acest'-à, Joanne Zapolia venià cu o armată destullŭ de numerósă spre a attacà pre împressurători, a redicà împressurarea si a scăpà cetatea. In luna lui Juliŭ (1514) si ajunse în siessurile Temisiórei. Dosia care nu putea acumŭ să încungiure bătalia, luâ o positione încâtŭ décă va fi să cază, putea sperà că va cădé încai fără rusine, ca unŭ omŭ care scie să se lupte încontra inimicilorŭ. Ellŭ allergà de la unŭ stégŭ la altulŭ, inimà pre cei

curagiosĭ si arratà cellorŭ fricosĭ, că după ce ei s'aŭ scullatŭ o dată încontra despoţilorŭ, n'aŭ să astepte după perderea luptei altŭ ce-va de câtŭ mórte si tormente; că nu mai e altŭ mizŭ-locŭ în aceste împregiurârĭ de câtŭ să se lupte pînă la cea din urmă sufflare, nu mai e speranţiă afară de victorie. Zapolia dincontră zicea la ai sei că ei au să se bată încontra unorŭ rebellĭ, cari în locŭ de a plecà încontra Turcilorŭ, s'aŭ scullatŭ încontra proprietarilorŭ lorŭ. — Ellŭ commandâ mai ântâiŭ căllarilorŭ ca să attace din diverse pârţĭ armata lui Dosiă si să o puie în încurcare; si dispuse cealaltă miliţiă asià încâtŭ putea să-i attace si dinainte si de o lature. Dosia avea pre cei mai bunĭ dintre ai sei în frunte, si pre mulţimea cealaltă de la care nu putea să astepte resultate marĭ, dinderetŭ. Lupta fu fórte cruntă; de amendóue părţile se bătură cu o corbicie încâtŭ victoria remase multŭ timpŭ îndoiósă, pînă cândŭ se declarâ pentru Zapolianĭ. Tierranĭ veniră în disordine, mare numerŭ se uccisseră, mulţĭ se prinseră, între cari fu si Dosia care cu puţine zille mai înainte se numisse Rege în castre.

Cruditatea ţerranilorŭ fusse înfricosiată încontra nobililorŭ, dară si suppliciulŭ cellŭ inventatŭ de cătră acesti-à asupra lui Dosia si asupra ţerranilorŭ ne dă o mustră îndestullătóre despre barbaria aristocraţilorŭ. Dosia despoiatŭ fu pusŭ pre unŭ tronŭ de ferrŭ arsŭ, dup' acea-à i se puse pre capŭ o coronă de ferrŭ înrositŭ de focŭ, si i se dede unŭ assemine sceptru în mână. Nóue dintre prinsii soţĭ ai lui (între acesti-à si frate-seu) după ce răbdasseră fómea *cincĭ*-spre-zece zille, fură constrînsĭ să mânânce car-

neà lui care i o rupea carneficele cu clescele de pre corpŭ. Se zice că între aceste tormente Dosia nicĭ n'a suspinatŭ pînă ce sĭ a datŭ suffletulŭ. Ceilalţi prinsĭ s'aŭ datŭ Çiganilorŭ ca să i tormenteze în diverse modurĭ pînă ce-i vorŭ uccide. — Totŭ în acellŭ timpŭ se împrestiară prin Jacobŭ Banfi si cei ce merseră încontra Baciei, alţii se prinseră si se omorîră cu diverse modurĭ de morţĭ barbarice, asià încâtŭ spunŭ că în acea rescóllă periră mai multŭ de 40,000 de ţerranĭ. Si cu modulŭ acest-à se resipi acea fortună a Cruceferilorŭ pre cari i aŭ numitŭ Curuţĭ, câtră finitulŭ tómnei annului 1514.

După ce se stîmperară turburârile în acestŭ modŭ se strînse o adunare generală la Buda, în care se tractâ despre pedepsele cari să se puie asupra culpabililorŭ, si despre mizŭ-lócele cu cari să se ţiie ţerranii în frîŭ pre viitoriŭ. Celle d'ântâiă fură barbare în cellŭ mai înaltŭ gradŭ, celle din urmă trecură preste marginile ver-cărẹi tiranii. Capetele rebellilorŭ si violatorii de matrone si de virginĭ se ucciseră cu diverse supplicie; éră următorii lorŭ se despoiară de tóte drepturile si se declarară servĭ pentru totŭ dé-una. Décă s'arŭ descoperi urzitorii pagubelorŭ făcute nobililorŭ, să se constrîngă a le reparà. Tutorŭ ţerranilorŭ cari fusseră în acea miliţie fatală, se împuseră sarcinĭ mai grelle de câtŭ mai înainte câtră Rege si câtră proprietarĭ. S'a oppritŭ ţerranilorŭ în genere de a purtà arme suptŭ pedépsa de a sĭ perde mâna dréptă, si de a se mutà de la proprietarii lorŭ în alte locurĭ, cumŭ avea dreptŭ mai înainte. Si ca să nu scape de aceste pedepse s'a ordinatŭ ca cei ce au fugitŭ în provinciele vecine să se céră înapoi prin auto-

ritatea regală. In fine s'a assiezatŭ ca în fie-care comitatŭ să se redice o fortăreţiă în care să pótă scăpà nobilii cândŭ s'ar mai nasce o atare rescóllă; încă si nobililorŭ particularĭ s'a datŭ voie să sĭ încungiure casele cu fossate (sianţurĭ) si cu vallurĭ, décă mai ântâiŭ vorŭ cere licenţiă de la Rege. Decretulŭ VII allŭ lui Vladislavŭ din 19 Novembre 1514.

Totŭ în acea adunare se întări si codicele de legĭ allŭ lui Verbeci, în care drepturile celle vechi alle ţerranilorŭ staŭ în cellŭ mai mare contrastŭ cu legea cea nóuă, că ţerranulŭ n'are nimica afară de mercedea (simbria) pentru munca sa, (*rusticus praeter mercedem sui laboris nihil habet*). Toţĭ ţerranĭ, fără distinctione, deveniră servĭ legaţĭ de glie (*servi glebae adscripti*), culpabilĭ si innocenţĭ, si nu numai ei, ci si fiii, nepoţii si strănepoţii lorŭ. Mai mare nedreptate nu putù să se facă omenirii din partea aristocraţilorŭ.

Dar' acéstă faptă a aristocraţilorŭ, pre lângă alte mizŭ-lóce întrebuinţiate de dînsii spre a flăci puterea statului, si a lŭ suppune mai currîndŭ la o potestate străină, fu în adeverŭ si ea unulŭ dintre celle mai efficacĭ. Poplulŭ se simţi lovitŭ în capŭ, pentru dînsulŭ încetâ totŭ interessulŭ publicŭ, ura câtră assuppritorĭ crescù din zi în zi, si indifferenţia de a purtà jugulŭ suptŭ ver-ce străinŭ se urcâ la culmea cea mai înaltă.

Vladislavŭ muri în annulŭ 1516, si lăssâ următoriŭ pre fiiu-seŭ Ludovicŭ II, abià în etate de zece annĭ. Suptŭ acest'-à merseră lucrurile si mai reu prin intricile aristocraţilorŭ. In comitatulŭ Temisianei după Stefanŭ Batori urmâ Nicólă Vilacŭ, si dup' ace-

st'-à Petru Pereni, care assemine încurcatŭ în demoralisationea aristocratiei, administrâ provincia cu tótâ lângezimea. Intre aceste-à muri Sultanulŭ Selimŭ, si următoriulŭ lui, Solimanŭ II, trimise în annulŭ 1520, deputaţĭ la Ludovicŭ spre a înnoi tractatele de pace. Ministri Regelui cei desbinaţĭ între sene îi licenţiară fără ver-unŭ resultatŭ în respectulŭ missionii lorŭ. Solimanŭ supperatŭ appucâ armele încontra Ungariei, luâ Sabaţiulŭ lângă Sava, attacâ Belligradulŭ si trimise pre Mechemede Hîde cu 40,000 de Turcĭ în Temisiana. Mechemede nu aflâ pre nimine care să-i se oppuie si să appere ţérra, nu vezù nicĭ cellŭ mai micŭ apparatŭ de resbellŭ, numai ómenĭ appesaţĭ de aristocraţĭ si petrunsĭ de frică. Unde era atuncĭ celle 20 saŭ 30 de mii de militarĭ cari apperà marginile mai înainte? — Belligradulŭ se luâ în siésse zille, si garnisionea care deschise porţile se tăià în bucâţĭ, încontra articlilorŭ de capitulare. Solimanŭ se întórse triunfândŭ la Adrianopoli.

In annulŭ 1526 Solimanŭ, după ce luâ Rodulŭ, întórse érăsĭ armele încontra Ungariei; acumŭ deschise si Ludovicŭ ochii, proclamâ în tóte părţile să se adune miliţia. Dar' cine? Nobilii cei effeminaţĭ si desbinaţĭ între sene, ţerranii cei asservitĭ si redussĭ la indifferenţiă. Commanda se dede lui Paulŭ Tomori, Archiepiscopului din Colocia, din Trasilvania se chiemâ Zapolia. Acest'-à întărziâ, póte că intr' adinsŭ, precumŭ illŭ suspectéză mulţĭ. Bătalia cea fatală se făcù la Mohacĭ (29 Augustŭ), în care Ungaria peri cu Regele seu dimpreună. Tiérra se devastâ de Turcii învingătorĭ, capitala Buda se dede flacării. Invingătoriulŭ multămitŭ cu victoria repurtată, se întórse în-

cărcatŭ de spolie la Adrianopoli. Doi pretendenţĭ, Joanne Zapolia si Ferdinandŭ Austriaculŭ, îsĭ disputară cu ărmele în mână domnia preste regatulŭ Ungariei cellŭ devastatŭ de Turcĭ. Dar' Zapolia fu învinsŭ de armata lui Ferdinandŭ lângă Tocai, si fugi în Polonia la cumnatulŭ seu Sigismundŭ, de acollo după ce încercâ în desiertŭ tóte mizŭ-lócele spre a sĭ recuperà regatulŭ pretinsŭ, trimise deputaţĭ la inimiculŭ crestinetâţii Solimanŭ, si chiemâ pre Turcĭ într' ajutoriŭ. Solimanŭ n' asteptâ să lŭ chiemè a dóua óra, intrâ în Ungaria, si înaintâ pînă la Vienna, care o încungiurâ pentru ântâiasĭ dată, însă fu constrînsŭ a se întórce înapoi fără altŭ resultatŭ, de câtŭ că numi pre Zapolia Rege Ungariei suptŭ protectionea sa.

In Temisiana, după bătalia de la Mohacĭ, se numi Comite Emericŭ Cibacŭ, Episcopulŭ Oradii; acest'-à se omorî în 1534, în Trasilvania, de partisanii lui Ferdinandŭ, si în loculŭ lui puse Zapolia pre Petrovicĭ Comite Temisianei. Insă în annulŭ 1537, se încheiâ unŭ tractatŭ între Ferdinandŭ si Zapolia, asià ca Zapolia cu titlulŭ de Rege să ţiie Trasilvania cu Temisiana si cu pârţile Ungariei care le are acumŭ suptŭ potestatea sa, pînă la mórte; éră după mórte tóte aceste ţerrĭ să viie suptŭ domnia lui Ferdinandŭ. Mórtea lui Zapolia se întîmplâ în 1540. Dar' fiindŭ că tractatulŭ încheiatŭ nu se publicasse, ministrii lui Zapolia si locuţiitorii regatului, Petru Petrovicĭ si Giorgiŭ Martinusiŭ Episcopulŭ, dimpreună cu Isabella Regina, declarară Rege pre Joanne Sigismundŭ fiiulŭ lui Zapolia, cellŭ de currîndŭ născutŭ. Acést'-à dede unŭ noŭ impulsŭ încurcârilorŭ, si arruncâ ţérra în alte calamnitâţĭ. Ferdinandŭ appucâ armele spre a sĭ sus-

ţiné dreptulŭ, Solimanŭ suptŭ pretestŭ de a apperà pre copillulŭ Rege intrâ în Ungaria, occupà mai multe posturĭ si luâ Buda. După ordinea lui, Isabella cu fiiu-seŭ se dusse la Lipova în Temisiana, în castellulŭ cellŭ întăritŭ de Giorgiŭ de Brandeburg, pre timpurile lui Vladislavŭ.

In annulŭ 1544 se încheiâ armistiţiŭ între Ferdinandŭ si Solimanŭ. Acumŭ Ferdinandŭ căutâ occasione să sĭ întinză puterea preste Ungaria prin mesurĭ diplomatice. Ellŭ promise Episcopului Georgiŭ Martinusiŭ pellăria de Cardinariŭ décă va mizŭ-loci ca tractatulŭ din 1537 să se puie în lucrare: J. Sigismundŭ să capete trei Ducate în Sillesia; Isabella o pensione de 100,000 florinĭ, si Petrovicĭ veniturile de la tóte dregătoriile celle administrate de dînsulŭ. Spre a pune tóte aceste-à în lucrare, se trimise Generariulŭ Joanne Castaldo cu o armată de Spaniolĭ, Italianĭ, Ungurĭ si Germanĭ. Congressulŭ se ţinù la Clusiŭ; Isabella priimi si se dusse cu fiiulŭ seŭ la Cassovia, de unde apoi trecù în Polonia. Episcopulŭ se confirmâ în postulŭ seu de locuţiitoriŭ, Stefanŭ de Losonţiŭ se numi Comite Temisiórei, Andrea Batori Castellanŭ Lipovei, Spaniolulŭ Aldana Lugosiului, si Giorgiŭ Sereda Caransebesiului.

Solimanŭ însciinţiatŭ de aceste schimbârĭ, prin Petrovicĭ, se turburâ fórte, arruncâ la închlsóre pre Maloveţiŭ deputatulŭ lui Ferdinandŭ, si commandâ lui Mechemede passiei de la Belligradŭ să intre în Ungaria cu ostile turcescĭ din vecinętate. Turcii trecură Tissa pre la Titellŭ, si cu cea mai mare iuţitate occupară castellele Becia, Bescăreculŭ, Căcânda, Miclosiulŭ, si Cinada. Castaldo scrisse lui Batori să adune Ro-

mânĭ ţerranĭ de prin pregĭurŭ si să întăréscă Lipova, că ellĭĭ îĭ va veni într' ajutoriŭ. Dară ţerranii appesaţĭ de jugulŭ aristocraţilorŭ, în locŭ de a se adunà spre apperarea acellora, luară fuga, Batori vezîndu-se părăsitŭ, lăssâ pre Joanne Petco cu 400 de militari să păzéscă cestellulŭ, si ellŭ allergâ la Orade, să adducă de acollo ajutoriŭ. Intr' aceste-à se appropiă Mechemede cu o mare armată, Petco fuge din castellŭ, si Mechemede occupă postulŭ, lassă spre paza lui pre Ulimanbey, si ellŭ plécă assupra Temisiórei. Intre ordinile date de Solimanŭ lui Mechemede era si acést'-à: »Să umiléscă temeritatea lui Stefanŭ de Losonţiŭ, si să-i lŭ dea în mânĭ viŭ sau mortŭ, căcĭ altminteré va cădé ellŭ însusĭ în disgraţia imperială si sĭ va perde tóte demnitâţile selle.» *) Din care se vede de ce importanţiă mare era pentru Turcĭ occuparea acestei fortăreţie.

Dar' Stefanŭ se întărisse bine în fortăreţiă, ellŭ avea cu sene pre Gabriel Pereni, Nicóla Batori fratele lui Andrea, Simon Forgacĭ, si pre Spaniolulŭ Gaspardo, dimpreună cu frate-seŭ. Mechemede attacâ cu mare focŭ fortăreţia (13 Oct. 1551) de partea turnului, trecù peste palisate si încercâ prin fossate să se appropie de zidurĭ. Dară focul ce venià neîncetatŭ de pre turnŭ, si escursele celle dese din fortăreţiă împedecară lucrârile Turcilorŭ si-i puseră în disordine. — Intr' una din aceste escurse, căzù Simon Forgacĭ, după ce făcusse minunĭ de vitezie, si remase ca mortŭ între cadavere. Unŭ Turcŭ care servisse mai dinainte la unulŭ dintre consângenii lui, îllŭ

*) *Sambucus* Historia rerum Ungaricarum.

cunoscù, îndată se puse să lŭ descepte din letargie, î legâ ranele cari începusseră a puroià, si lŭ curâ cu tótă diligenţia. Cu modulŭ acest'-à se mântui Forgacĭ si se întórse în fortărétiă, lăssândŭ Turcului dreptŭ semnŭ de mulţămire o summă de 800 florinĭ. Mechemede neputândŭ înaintà spre luarea cetâţii, se retrasse suptŭ pretestŭ că se appropiă Ramazanulŭ, în care, după privilegiulŭ datŭ de Amuratŭ I, cu occasionea bătaliei de la Varna, Turcii nu sunt obligaţĭ să se lupte în câmpŭ, si veni la Belligradŭ. — Losontiŭ bătù si remăsiţiele turcescĭ din Fellacŭ.

Intr' aceste-à veni si Castaldo la Lipova cu Episcopulŭ Giorgiŭ care se decorasse de Papa cu titlulŭ de Cardinariŭ. Castaldo occupâ în dată cu Spaniolĭ si cu Germanĭ deallulŭ crucii de câtră resăritŭ, de unde putea să detunéze castellulŭ, Giorgiŭ cu Trasilvanii se assiezâ de partea Maresiului de câtră mézăzi, Batori si Nadasdi cu Ungurii se postară de câtră appusŭ. Dup' aceste preparative începură a da cu tunurile de tóte părţile, si stricară zidurile în mai multe locurĭ. Castaldo trimise căllărimea să oppéscă aussiliarele turcescĭ cari arŭ puté să viie, si commandâ assaltŭ. Spaniolii gelosĭ de gloria de a fi ei cei d'ântâiŭ, se suiră pre stirbătura zidului. Janiciarii tăiară pre siépte dintre ei. Acést'-à înterrîtâ pre soţii lorŭ la resbunare, ei arborară stégulŭ, se oppuseră inimicilorŭ cu curagiŭ si se bătură încontra a trei mii de Turcĭ. Acumŭ allergară si Germanii, Georgiŭ cu Trasilvanii, Nadasdi cu Ungurii si Pallavicini cu Italianii, si între tunetulŭ focurilorŭ înălţară stégulŭ victoriei pre zidurile căzute. Ulimanŭ cu Turcii sei luâ

fuga, alții se arruncară în castellŭ, alții allergară pre pórta cetâții câtră Maresiŭ, unde Batorii cu ai sei îi tăiâ pre toțĭ în bucâțĭ. Castaldo care luasse acumŭ cetatea, commandâ lui Pallavicini să attace castellulŭ cu trei baterii, cari detunară cu atâta putere, în càtŭ Ulimanŭ se plecâ, si promise că le va da nu numai Lipova ci va desiertà si Cinada, numaĭ décă lŭ vorŭ lăssà să se retragă cu miliția si munitionea sa. Castaldo pretinse să se dea în discretionea învingătoriului, Cardinariulŭ se oppuse zicându, că e mai bine să-i întîmpine mai omenesce ca să nu mai înterrîte pre Solimanŭ. Infine învinse acéstă părere, si Turcii desiertară castellulŭ în dóue zece de zille, cu tóte că nu remasseră mai mulțĭ de 300 din 4000 ce fusseră la începutŭ; Cardinariulŭ le dede conductŭ sicurŭ pînă la rîpele Tissei. Castaldo lăssâ în Lipova pre Aldana cu o garnisione de Spaniolĭ, si plecâ cu Cardinariulŭ câtră Trasilvania. Cândŭ ajunseră la Alvințĭ Castaldo omorî pre Cardinariŭ supsŭ pretestŭ că ellŭ ar fi intratŭ érăsĭ în correspundenție cu Turcii, si că ar avé de cugetŭ să-ĭ întroducă érăsĭ în țérră. (17 Decembre 1551).

In annulŭ 1552, determinâ Solimanŭ să suppuie în fine tótă Ungaria, dede ordinĭ la toțĭ passii de prin pregiurŭ să attace locurile celle mai îndemână, si trimise de la Adrianopoli pre Achmetŭ Beglerbey cu o armată de 160,000 de Turcĭ. — Ferdinandŭ încă trimise în Ungaria pre Giorgiŭ Helfenstein cu óste germană. Castaldo cu Voivodulŭ Andrea Batori strinse o adunare generală la Turda în Trasilvania, unde se înțellesseră să prepare dóue armate, una încontra Domnului Moldaviei, despre care era vorba că va să

intre in ţérra Bîrseĭ, alta încontra Turcilorŭ în părţile Temisianei; lui Stefanŭ Losonţiŭ încă i se dede de scire să se înarmeze si să se puie în stare de apperare, décă Turcii vorŭ veni dintr' acollo. Ellŭ adună 1000 de căllarĭ, si 1500 de pedestri, parte Spaniolĭ, parte Boemĭ.

Achmetŭ nu întărzià, si în luna lui Juniŭ fu dejà la Belligradŭ, trecù Sava, Dunarea, si Tissa pre la Titellŭ, si în 24 Juniŭ se arrătâ dinaintea Temisiórei. Aci sĭ assiezâ óstea de partea de cătră mézâ-zi a fortăreţiei, si de cea de cătră resăritŭ a cetâţii, si începù a o bate cu dóue baterii de tunuri. Foculŭ ţinù patru zille pînă cândŭ împressuraţii fură constrinsĭ să lasse reducta din partea acést'-à. Acumŭ attacară fortăréţia si de cealaltă parte. Gaspardo se oppuse cu tótă puterea Spaniolilorŭ sei, însă în desiertŭ, Spaniolii se plecară, dară Gaspardo îi ameninţià că va tăià cu mâna sa pre cei ce vorŭ cutezà să se retragă dinaintea inimicului. Atuncĭ se încinse o nóuă luptă între impressuraţĭ si împressurătorĭ, de amendóue pârţile căzură fórte mulţĭ. Losonţiŭ începù a desperà, împuţinându-i-se pulberea de focŭ, muniţionea, banii si ómenii. Dar' assemine începù a se îndoi si Achmetŭ, remâindŭ fără pulbere si glonţurĭ. Insă passia de la Anatolia îi trimise într' ajutoriŭ o mie de spahii, si o bună munitione de pulbere si alte article de resbellŭ. Losonţiŭ încă primi de la Toma Varcos unŭ numerŭ de militarĭ curagiosĭ si o summă de banĭ, pentru cari trimise mai înainte pre Stefanŭ Dracu.

Acumŭ începură Turcii de noŭ a bate fortăreţia, luară passulŭ cellŭ accoperitŭ, si Losonţiŭ fu con-

strînsŭ să se arrunce cu ai sei în turnulŭ cellŭ zi-ditŭ preste pórta cea mare. Aci ţinù împressurarea trei-zecĭ si dóue de zille. In fine Turcii săpară mine, si împressuraţii fură constrînsĭ să se retragă în ca-stellŭ. Si aci se apperară cu mare consţanţiă câte-va zille, însă fiindŭ că ómenii se redussesseră la unŭ numerŭ fórte micŭ, si Spaniolii ameninţià că ei vorŭ capitulà pentru sene, décă Losonţiŭ nu se va învoi, Losonţiŭ ţinù un consiliŭ de resbellŭ, si statuiră să trimiţă lui Achmetŭ conditionile în scrissŭ cu cari vorŭ să închine castellulŭ. Ei cerea ca să iea cu se-ne tóte tunurile fortăreţiei si tóte ce vorŭ aflà cu calle, să éssă cu armele, cu sarcinile, si cu stégu-rile fălfăindŭ, să li se dea carre si conductŭ sicurŭ pînă la unŭ locŭ determinatŭ, si să nu li se facă nicĭ o supperare pre drumŭ.

Achmetŭ dorindŭ să iea în potestatea sa castel-lulŭ, primi în fine tóte aceste conditionĭ, si trimise lui Lasonţiŭ unŭ fermanŭ subscrissŭ cu mâna sa, prin care întări tóte aceste-à. In ziua următóre se făcù drumŭ printre ruine, si garnisionea essi din ca-stellŭ. Stefanŭ Losonţiŭ mergea în mizŭ-locŭ, temân-du-se ca să nu se întîmple ver-o perfidie spre văte-marea capitulationii. In adeverŭ, după ce resalută pre Achmetŭ si pre ceilalţĭ Generarĭ turcĭ, observâ că i se răpesce de lângă dînsulŭ unŭ favoritŭ allŭ seu, a nume Tomori, care purta sabia lui cea mare. Acéstă faptă i se părù de nesufferitŭ. Ellŭ vezù că inimicii caută motivŭ spre a călcà credinţia dată, si înversionatŭ de acést'-à, strigâ la arme cătră ai sei. Totŭ de o dată appucâ sabia unuĭ Turcŭ, si lovi pre *unŭ sangiacŭ*, care i se puse încontră; si începù a mă-

cellări pre toțĭ cei ce allergà să lŭ încungiure. Se vedea că ellŭ a determinatŭ să sĭ finéscă viéția ca unŭ omŭ de onóre, — capitala comitatului seu era perdută, si pentru ellŭ nu mai remăsesse altŭ ce-va de a perde. Dară învinsŭ de mulțimea inimicilorŭ, îllŭ dusseră încărcatŭ de rane înaintea lui Achmetŭ, care turburatŭ de mustrârile ce-i făcea muritoriulŭ, ordinâ îndată de-i tăiară capulŭ. Apoi îllŭ împlură cu paie, îllŭ împlântară într'o pică înaintea armatei, si-lŭ trimiseră dreptŭ semnŭ de triunfŭ la Constantinopoli. Nicĭ unulŭ din garnisione nu scăpâ cu viéția; toțĭ se măcellăriră.

După acéstă întîmplare tristă, urmâ alta assemine neplăcută la Lipova, a cărei recuperare costasse atâta sânge. Aldana care commanda într' însa auzindŭ de lucrârile Turcilorŭ la Temisióra, perdù tótă sperănția de a puté ține acestŭ postŭ încontra lorŭ, si determinâ să lŭ lasse. Paulŭ Zara si alțĭ officiarĭ se oppuseră acestui proiectŭ rusinosŭ, însă în desiertŭ; ellŭ trimise înainte sarcinile, încărcâ tunurile preste mesură ca să se spargă cândŭ vorŭ luà focŭ, si apoi apprinse magazinulŭ de pulbere. Achmetŭ după ce luâ Temisióra, trimise pre Hassan să percurgă ținutulŭ. Si asià Turcii luară Lipova, Cinada, Miclosiulŭ, Ciacova, Jamarta, Bescăreculŭ, Căcânda, si tóte cellelalte locurĭ întărite, de la Maresiŭ pînă în Tissa. Logosiulŭ, Caransebesiulŭ, Media, si ținuturile muntóse cari acumŭ se numescŭ Clissura si Almasiŭ, pînă unde Carausiulŭ dă în Dunăre, remaseră atunci în pace, fiindŭ că Turcii se vedea dejà domnĭ preste tótă térra, si castellele celle vechĭ si caduce, cari se mai aflà, nu era de nicĭ o importanțiă.

VIII.

După ce luară Turcii Temisiana în annulŭ 1552, trecură Tissa; bătură ostile germane si se întinseră pînă la Agria. Solimanŭ chiemâ pre Petrovicĭ din Polonia, unde se dussesse cu Regina Isabella, si-lŭ numi Banŭ preste districtele Lugosiului si Caransebesiului. Petrovicĭ strînse în annulŭ 1556 o adunare generală în Trasilvania, unde declarâ din noŭ Principe pre Joanne Sigismundŭ. Regina Isabella plecâ din Polonia cu fiiulŭ seŭ. Alessandru Domnulŭ Moldaviei si Petru II allŭ ţerrei Romanescĭ purcesseră întru întîmpinarea ei. Ostile Române se uniră la Satumare, împressurară Oradea, arserâ preste 300 sate, assecurară drumulŭ Reginei, si o ajutară să intre în Clusiŭ (22 Oct. 1556). Regina se declarâ epitrópă pînă cândŭ Sigismundŭ va ajunge în etatea de a guvernà. Ea întări pre Petrovicĭ în demnitatea de Banŭ allŭ Lugosiului si Caransabesiului. Insă muri în 15 Sept. 1559. si fiiulŭ seu J. Sigismundŭ remase Domnŭ fără ver-o epitropie, în etate de 20 annĭ. — Ferdinandŭ încă muri în annulŭ 1564. După dînsulŭ urmâ în imperiŭ Massimiliannŭ II.

Acumŭ urmară de nou luptele între J. Sigismundŭ si Massimilianŭ; Solimanŭ allergâ într' ajutoriŭ creaturei selle, însă peri si ellŭ la împressurarea Sigetului. Selimŭ II încheiâ cu Massimiliannŭ unŭ armistiţiŭ de optŭ annĭ. După tractatulŭ acest'-à amendoi principii să ţiie din Ungaria locurile care le aŭ în petestatea sa.

Suptŭ domnia turcéscă se schimbâ facia Temisianei. In Temisiórea, ca si în Belligradŭ si în Buda,

se puseră passi cu câte dóue tuiurĭ. Atare fu Hassan care se assiează ântâiŭ în Temisióra. In Ciacova, Versețiŭ, Jamarta, Becicărecŭ, Becia, Panciova, Chiave, Chramŭ (care căpetă nume de Nóua-Palancă, de la palisatele celle tari), Rusiava si altele, se puseră Bei în diversele districte, se numiră Zapcii pentru strîngerea veniturilorŭ, si în Temisióra unŭ Hasnadar; si în fie-care satŭ câte unŭ Serdar. — Legea cea neomenéscă a lui Vladislavŭ se desființiâ prin faptă, căcĭ totŭ pămentulu deveni proprietate a statului, si toțĭ locuitorii se recunnoscură de ómenĭ liberĭ; însă se încărcară de contributionĭ marĭ puse pre ómenĭ si pre vite de totŭ genulŭ. Pre lângă aceste-à, disciplina cea despotică a Turcilorŭ, întroducerea Machomedanismului, construirea giamiilorŭ în loculŭ bisericilorŭ crestine appesară pre Românĭ, îi redusseră la ignoranțiă si la superstitione. Mulțĭ fugiră din siessurile dominate de Turcĭ, si trecură în pârțile muntóse alle Almasiului si Lugosiului, celle de suptŭ dominiulŭ lui J. Sigismundŭ; dară în loculŭ lorŭ se întinseră Serbii cei învețiațĭ cu jugulŭ turcescŭ. — Asià stà lucrurile cândŭ J. Sigismundŭ muri **1571**; în loculŭ lui se numi Principe Trasilvaniei Stefanŭ Batori, care în **1576** se allesse Rege allŭ Poloniei, si lăssâ în loculŭ seu pre Christoforŭ Batori. — Massimilianŭ încă muri în **1576**, lassândŭ successoriŭ pre fiiulŭ seŭ Rudolfŭ II.

Rudolfŭ vezîndŭ că pînă cândŭ Principii Trasilvaniei vorŭ fi suptŭ protectionea Turcilorŭ, Ungaria si țerrile circunvecine nu vorŭ puté să scape de jugulŭ lorŭ, căutâ mizŭ-lóce să tragă în partea sa pre Sigismundŭ Batori (fiiulŭ si succeseoriulŭ lui Chri

forŭ). Domnii ţerrei Românescĭ si allŭ Moldaviei încă doriă să recupere libertatea statelorŭ selle.

Asiă dară prin o înţellegere commună, în 1594 se încheiâ unŭ tractatŭ de apperare reciprocă între Rodolfŭ Imperatoriulŭ, Sigismundŭ Domnulŭ Trasilvaniei, Michaiŭ Domnulŭ ţerrei Românescĭ si Aron Domnulŭ Moldaviei.

Cazacii după acestŭ tractatŭ destronară pre Aron Domnulŭ Moldaviei, Sigismundŭ trimise o armată Trasilvană care lŭ restabili în scaunŭ, si totŭ de o dată espedi pre Stefanŭ Bekes si pre Michaiŭ Chrovatu cu 2000 de militarĭ în ţérra Românéscă. In 13 Novembre 1594, se ucciseră toţĭ Turcii în Ieasĭ si în Bucurescĭ. Michaiŭ bătù si luâ Giurgiulŭ, cetatea de Flocĭ, Rusciuculŭ si Dôrstorulŭ, înfrînse pre Tătarii si Turcii commândaţĭ de Mustafa-passiă, arse orasiele turcescĭ de a drépta Dunării de la Chârsova pînă la Vidinŭ, si se întórse în triunfŭ în Bucurescĭ. In annulŭ 1595, Sultanulŭ Machomede III, înfuriatŭ de faptele lui Michaiŭ, determinâ să-ĭ pedepséscă cerbicia. Indată la începutulŭ lunei lui Juniŭ trimise o armată de Tatarĭ în Moldavia si România, însă acestĭ-à se reîmpinseră de armele Cazacilorŭ, Românilorŭ si alle Trasilvanilorŭ. Dară cu multŭ mai terribilă fu appropiarea lui Sinan-passia cu 200,000 Turcĭ. Michaiŭ cu o armată abia de 16,000 de militarĭ bătù pre Sinan în memorabila luptă de la Călugărenĭ. Fiindŭ însă că perdusse multĭ si dintre ai sei, se retrasse în susŭ cătră munţĭ, si se ssiezâ dinaîntea cetâţii lui Negru Vodă. Turcii luară Brăilla, Bucurescii si Tîrguvestei. — Acumŭ plecâ si Sigismundŭ din Trasilvania cu óstea sa, Stefanŭ Răsvanŭ (successoriulŭ

lui Aron) încă veni din Moldavia cu o armată mică dar' vitéză. Celle trei ostĭ se întîmpinară pre mallulŭ Dâmboviției, purcesseră înainte si luară Tîrguvestei. Sinan-passia auzindŭ acéstă famă, se retrasse prin Giurgiu si trecu Dunărea. Armata unită înaintâ pre lângŭ Bucŭrescĭ cu mersurĭ repezĭ ca să ajungă pre passia, attacâ armata turcéscă lângă Dunăre, mare parte dintr'însii scăpâ preste apă, mulțĭ fură uccisĭ. Giurgiu se luâ cu assaltŭ, si totŭ Turcii dintr'însulŭ se taiară cu sabia. (27 Oct. 1595). Acéstă victorie însemnată făcù mare rumóre în tóta Europa.

De altă parte Giorgiŭ Borbeli pre care lŭ trimisesse Sigismundŭ în Ungaria, reportâ assemine folóse. După ce luâ mai multe castelle, bătù la Făgetŭ o turmă de Janiciarĭ trimissĭ înaintea lui de Solimanŭ passia Temisiórei, si luâ Lipova după ce constrinse pre beiulŭ care o apperà, să se suppuie. Si cu modulŭ acest'-à Turcii părăsiră de bună voia lorŭ mai multe posturĭ din drépta si din stănga Maresiului, precumŭ Cinada, Aradulŭ, Villagosiulŭ, Jenova, Panciova, s. a.

Intr' aceste-à Sigismundŭ plécă la Praga ca să se înțellégă cu Rudolfŭ despre continuarea resbellului si despre mizŭ-lócele de a lŭ purtà cu succesŭ. In absenția lui, mai mulțĭ Români din ținutulŭ Lugosiului si allŭ Caransebesiului se întrarmară si purcesseră încontra Turcilorŭ pînă lângă Temisióra, unde bătură si fugară 800 de Turcĭ cari plecasseră cătră Buda. — Totŭ de o dată Michaiŭ bătù pre Chanulŭ tătărescŭ care intrasse în țérră suptŭ pretestŭ ca să lŭ împace cu Sultanulŭ, dup' acea-à trecù Dunarea si demoli cetatea Nicopoli.

XXXVII.

După ce se întórse Sigismundŭ de la Praga, plecâ încontra Turcilorŭ din Temisiana. Ellŭ ajunse in timpulŭ cellŭ necessariŭ la Lipova, care o impressurasse Solimanŭ passia Temisiórei. Turcii părăsiră câmpulŭ în dată ce se vezură appucaţĭ de Trasilvanĭ de la spate. — De la Lipova Sigismundŭ purcesse către Temisióra, în luna lui Juniŭ 1596, fu dinaintea fortărétiei, împărţi óstea în trei corpurĭ. Unulŭ suptŭ commanda lui Gasparŭ Cornisiŭ se assiezâ de către mézâ-nópte, cell'altŭ suptŭ a lui Albertŭ Rezi si Stefanŭ Tolde, se assiezâ de către appuse, allŭ treile suptŭ commanda lui Sigismundŭ luâ o positione ca să pótă să împedece óstea aussiliară care ar veni de la passia de la Belligradŭ. In adeverŭ, câte-va zille după ântâiulŭ attacŭ, se si arrătară 16,000 Tătarĭ cu alţĭ 5000 Janiciarĭ si Spahii ca să attace pre impressurătorĭ. Sigismundŭ nu perdù timpŭ, ci luâ dóue divisionĭ din corpurile cari stà suptŭ fortăréţiă, întări pre allŭ seŭ, si fără să astepte attaculŭ, appucâ ellŭ însusĭ pre inimicŭ, cu unŭ atare successŭ încâtŭ acest'-à fugi si nu stete pînă la Panciova; unde trecù preste Dunăre si intrâ în Belligradŭ cu unŭ numerŭ fórte micŭ. Perderea fu de 10,000 parte morţĭ, parte prinsĭ.

Acéstă famă turburâ pre Sultanulŭ în câtŭ în acell'-asĭ minutŭ scrisse la passia de la Buda ca să chieme pre Giafar-passia din Ungaria cu 40,000 de militarĭ să vie să scape Temisióra, să închiză pre Sigismundŭ în Trasilvania, si să suppuie si provincia acést'-à. Intr' aceste-à o armată de 350,000 Turci si Tătarĭ, suptŭ commanda Vezirilorŭ Ibrahim si Çucală, să propere cu mersulŭ lorŭ ca să finéscă suppu-

nerea Ungariei câtă se póte mai currîndŭ, si să inaintéze câtră Austria pînă la Vienna. Sigismundŭ petrecusse 40 de zille la impressurarea Temisiórei care se apperà de Turci ca de nisce desperaţi. Acumŭ i se împuţinasseră provisionile, de altă parte auzisse că se apropiă inimicii si vorŭ să-i taie communicationea cu Trasilvania, deci aflâ de cuviinţiă să se retragă. După ce trecù Maresiulŭ pre la Lipova, uni óstea sa cu a Archiducelui Massimilianŭ. Apoi bătură pre Machomede lângă Agria. După acéstă perdere mare, Sultanulŭ se retrasse si trecù Dunărea pre la Titellŭ. Insă Giafar si Çucală continuară resbellulŭ în urma lui.

Dar' Sigismundŭ cellŭ din natura sa ambiţiosŭ si fără constanţiă, chiematŭ la Praga în iérna annului 1597, se înduplecâ de Ministrii lui Rudolfŭ să se lapede de Principatŭ si să lŭ cédă Imperatoriului germanŭ, si ellŭ să priméscă pre annŭ o pensione de 50,000 florinĭ, si Ducatele Opol si Ratibor în Sillesia. Insă îndată ce se întórse în Trasilvania îi păru reu de cessionea făcută, offeri Principatulŭ cancellariului ţerrei Stefanŭ Josica Românulŭ, si trimise la Pórtă pentru întărirea lui. Dar' commissarii imperiali cari veniră în Trasilvania, îllŭ constrînseră să se suppuie la tractatulŭ încheiatŭ cu Rudolfŭ. Trasilvanii jurară credinţiă Imperatoriului si ţérra remase suptŭ guvernulŭ commissarilorŭ. Acesti-à trimiseră deputaţĭ la Michaiŭ Domnulŭ ţerrei Românescĭ, cu o summă de 10,000 galbenĭ pentru susţinerea miliţiei si continuarea resbellului încontra Turcilorŭ, si încheiară unŭ tractatŭ cu conditionile, ca Michaiŭ si următorii lui să guverneze ţérra Românéscă cu

protectionea Imperatorilorŭ Germanĭ, însă fără a plăti ver-unŭ tributŭ.

Tóte aceste-à se schimbară cândŭ Sigismundŭ cellŭ fără constanțiă plecâ din Sillesia si se vezù neasteptatŭ în Clusiŭ (20 Aug. 1598), si reluâ guvernulŭ Trasilvaniei. Ca să se pótă apperà încontra resbunârii lui Rudolfŭ, căutâ occasione să se reconciliéze cu Michaiŭ. Acest'-à primi suptŭ conditionea ca Sigismundŭ, pînă cândŭ va fi ellŭ Domnŭ în Trasilvania, sâ nu lasse pre Turcĭ să intre în țérră, si-i promise că la întîmplare de nevoie, îllŭ va ajutà cu 35,000 de militarĭ. Rudolfŭ supperatŭ pre Sigismundŭ ordinâ de uccisseră pre Stefanŭ Josica în Satumare. — Dar' Sigismundŭ se lăpedá a treia óră de domniă (21 Martiŭ 1599), puse în loculŭ seŭ pre veru-seŭ Andrea Batori Cardinariulŭ, si se dusse în Polonia. Trasilvanii jurară credințiă Cardinariului, si Sultanulŭ îllŭ primi suptŭ protectionea sa, trimițindu-i spre semnŭ de întărire, unŭ stégŭ, o sabie si unŭ busduganŭ.

Michaiŭ care prin înțellegere commună cu Principii crestinĭ se scullase încontra Turcilorŭ, fu vîndutŭ prin aceste mesurĭ alle Cerdinariului, ellŭ determinâ să stingă pre noulŭ inimicŭ, adunâ o óste numerósă în țérră si trecù pre la Brasiovŭ în Trasilvania, de aci plecâ câtră Săbiiŭ unde lŭ asteptà Cardinariulŭ cu miliția sa. — Michaiŭ frânge óstea Trasilvană în memorabila bătalie de la Sellimberŭ (13 Oct. 1599). Cardinariulŭ iea fuga, unŭ Secuiŭ îllŭ omóră în pădurile dintre Trasilvania si Moldavia. Michaiŭ intră în triunfŭ în Alba-Julia (1 Nov. 1599) si se *declară Domnŭ* preste Trasilvania. După ce sĭ suppuse

tóte cetățile Trasilvaniei, dede Secuilorŭ libertatea care o perdusseră de pre timpurile lui J. Sigismundŭ Zapolia, si-i scuti de ascultarea la nobilĭ, suppuindu-i numai la dregătorii cei allessĭ dintre dînsii, Românilorŭ din tóte classele mai allessŭ țerranilorŭ le arretâ mari favorĭ, si-i apperâ încontra Sassilorŭ si a Ungurilorŭ. Aceste mesurĭ făcură pre Ungurĭ si pre Sassĭ să cugete la modurĭ de a strică lui Michaiŭ, care în adeverŭ nu căută de câtŭ libertatea generală a locuitorilorŭ, căcĭ décă ar fi voitŭ putea pré-usiorŭ prin scullarea Românilorŭ să scape de atarĭ rivalĭ, însă ellŭ se mulțămi cu pedepsirea capetelorŭ particulare alle adversarilorŭ mai cerbicosĭ.

Rudolfŭ încă se uită cu ochĭ rei asupra progresselorŭ ce făcusse Principele Românŭ în țérra cea închinată lui de flaculŭ Sigismundŭ. Ellŭ trimise pre Generariulŭ Basta cu o óste de Vallonĭ si de Germanĭ în provinciă, de altă parte încercâ prin Commissarĭ să înduplece pre Michaiŭ să éssă din Trasilvania, si cu unŭ ajutoriŭ de ómenĭ si de banĭ din partea Imperatoriului să appere părțile Dunării încontra Turcilorŭ. Michaiŭ la aceste propunerĭ adunâ unŭ consiliŭ de boiarĭ, si respunse Commissarilorŭ: Se spuie Imperatoriului că ellŭ crede că a meritatŭ deplinŭ Principatulŭ Trasilvaniei, si nu va essi de locŭ dintr' însulŭ; continuarea ajutoriului annual în banĭ o astéptă cu tótă sicuranția, că décă nu va urmă, ellŭ va întórce armele încontra Imperatoriului, si-i va arretă că nu-i lipsescŭ ómenĭ.

Sigismundŭ cellŭ fără constanțiă îndemnatŭ de Turcĭ, de Polonĭ si de Ungurii fugițĭ, determinâ să viie érăsĭ în țérră si să-sĭ iea Principatulŭ în Trasilv

vania; asià dară intră mai ântâiŭ cu Polonii în Moldavia si se uni cu Jeremia Movillă, creatura Polonilorŭ si inimiculŭ lui Michaiŭ. Acest'-à după consiliulŭ protectorilorŭ sei, făcù o incursă în țérra Românéscă ca să turbure lucrurile din partea acea-à. Michaiŭ auzindŭ de aceste-à, plecă din Alba-Julia (6 Maiŭ 1600) cu o armată validă, trecù ca fulgerulŭ prin țérra Românéscă si Moldavia, bătù pre Jeremia cu Polonii sei, si-lŭ allungă în Polonia; puse în Ieasĭ patru Generalĭ cari să guverne țérra în numele seŭ, si se întórse victoriosŭ în Alba-Julia. Acumŭ Michaiŭ luă titlulŭ de »Principe allă țerrei Românesci, Moldaviei si Trasilvaniei.« — Acest'-à fu puntulŭ cellŭ mai înaltŭ allŭ mărimii lui Michaiŭ, ellŭ avea suptŭ sceptrulŭ seŭ celle trei provincie principale alle Daciei; numai părțile occidentale (Marmorosulŭ, Crisiana si Temisiana) îi mai lipsea, ellŭ cerù si aceste-à de la Rudolfŭ cu cetățile Ustŭ, Baia-mare si Oradea, si se prepară ca să mérgă să iea Temisiana din mânile Turcilorŭ. Dar' fortuna începù a sĭ întórce fația de către dînsulŭ.

Nobilii Ungurĭ urziră intricĭ încontra lui Michaiŭ, si trimiseră pre ascunsŭ deputațĭ la Regele Poloniei, ca acest'-à să trimiță în Trasilvania pre Sigismundŭ, si să ajute pre Jeremia a intra în Moldavia si a lucrà încontra lui Michaiŭ. Asteptândŭ venirea lui Sigismundŭ, ei se adunară la Turda, si căutară mizŭlóce de a se oppune Princepelui Românŭ. Vezîndŭ însă că Sigismundŭ întărziéză, cercară să tragă pre Basta în partea lorŭ, îi offeriră lui guvernulŭ țerrei, si promiseră că se vorŭ suppune lui Rudolfŭ décă-i va mântui de Michaiŭ. Prin acést'-à ațițiară discordie *întré* Michaiŭ si Basta.

In fine, Ungurii se revoltară, si cu Basta dimpreună purcesseră incontra lui Michaiŭ. Lupta se făcù la Mirislăŭ lângă Maresiă (18 Sept. 1600). Michaiŭ perdù pentru ântâiasĭ dată o bătalie. In Moldavia prin intricile Polonilorŭ încă se născusseră miscări, Michaiŭ plecà încontra lorŭ, însă perdù si în bătalia de lângă Seretŭ. Cândŭ se întórse în ţérra Românéscă si veni la Craiova ca să stringă o nóua miliţie, se revoltară fraţii Buzescĭ si se uniră cu Moldavianii. Michaiŭ vezîndu-se strimtoratŭ din tóte părţile, determină să se arrunce în braţiele Imperatoriului. Luà cu sene pre Banulŭ Michalcea si se dusse la Praga. Imperatoriulŭ după ce se consultà multŭ cu ministrii, numi pre Michaiŭ Guvernatoriŭ Trasilvaniei, si căutà modŭ să lŭ împace cu Basta, îi dede o summă de 100,000 galbenĭ si o armată de 10,000 pedestri si 8000 călları.

In timpulŭ aost'-à Sigismundŭ ajunsesse la Clusiŭ si adunasse o armată de 35,000 militarĭ preste care numi Generariŭ pre Moise Sekeli. Turcii încă purcesseră de la Belligradŭ într' ajutoriulŭ Princepelui cellui recunoscutŭ de dinsii. Dar' Michaiŭ îi însellă prin scrissorĭ false din partea lui Sigismundŭ, si-i oppri de a veni. — Bătalia între armata commandată de Michaiŭ si de Basta si între Trasilvanĭ se făcù în 3 Aug. 1601, lângă Goroslău; Sigismundŭ perdù si fugi în Moldavia. — Miliţia învingătóre se purtà fără cumpetŭ cătră locuitorĭ si prădà fără mesură. Causa plângerilorŭ cari se auzià din tóte părţile o arruncà Michaiŭ pre militarii Germanĭ, Basta pre Românĭ. De aci se născură dispute între Ducĭ despre commanda supremă; Basta pretindea că ellŭ a capetatŭ

acést'-à de la Imperatoriulŭ, Michaiŭ din contra ... declarâ: »Eŭ am suppusŭ țérra mai ântâiŭ singurŭ si acumŭ am ajutatŭ ca să se suppuie a dóua óră si prin urmare am mai multŭ dreptŭ asupra ei d... câtŭ tene, ba mai multŭ chiarŭ si de câtŭ Imperatoriulŭ.« — In urmarea acestora, Basta determin... să-lŭ pérză.

In 19 Augustŭ 1601, cândŭ Michaiŭ se aflà în castre lângă Turda, occupatŭ cu planulŭ de a stringe o adunare generală si de a purcede apoi în Moldavia unde se aflà prinsă familia sa, se pomeni desŭ-de-diminéțiă încungiuratŭ în cortulŭ seu de unŭ corpŭ de Valloni si de Germanĭ. Capitanulŭ Vallonŭ Jacobŭ Beauri intrâ în cortulŭ lui Michaiŭ si-i declarâ în numele Imperatoriului că ellŭ e prinsŭ. Michaiŭ trasse sabia si răni pre unŭ officiariŭ Germanŭ. Beauri lŭ lovi cu allebarda în pieptŭ, si Michaiŭ căzù mortŭ. Capulŭ lui se tăiâ si se puse spre batjocură pre unŭ cadaverŭ de callŭ. Dup' acéstă faptă orribilă Românii veniră în confusione. In cea d'ântâiŭ miscare se prinse Banulŭ Michalcea, soțiulŭ cellŭ nedespărțitŭ allŭ lui Michaiŭ, si se aruncâ în închisóre, unde se si uccise. O parte dintre militarii Românĭ se scullară încontra lui Basta ca să resbune mórtea Domnului lorŭ, dară mulțimea Germanilorŭ îi făcù să se retragă si să fugă în țérra Românéscă. — Basta sĭ justificâ fapta înaintea lui Rudolfŭ mințindŭ că Michaiŭ ar fi vrutŭ să suppuie aceste provincie érăsĭ Turcilorŭ, si că ellŭ ar fi prinsŭ nisce scrissorĭ adressate către Sinan-passia de la Temisióra, prin care Michaiŭ ar fi cerutŭ ajutoriŭ de la acest'-à încontra Germanilorŭ. Rudolfŭ în adeverŭ

nu lăudâ fapta cea fără de lege, dară o trecù suptŭ tăcere. — Asià se fini Michaiŭ cellŭ mare care făcusse pre Turcĭ să tremure dinaintea armelorŭ crestine! Décă ellŭ n'ar fi avutŭ de a face cu ómenĭ ca Basta, ca Sigismundŭ Batori si ca Jeremia Movillă, Turcii era să desiérte Europa, provinciele Daciane era să iea cu totulŭ altă faţiă, Romanii era să se redice încă de atuncĭ, si Statulŭ lorŭ să prospepeze, Dar' cea-à ce n'au pututŭ să facă armele încontra lui, au făcutŭ intricile blăstemaţilorŭ.

Guvernulŭ lui Basta încă nu mulţămi pre Trasilvanĭ, ei appucară armele suptŭ commanda luĭ Moise Sekeli. Acest'-à fù bătutŭ la Alba-Julia, de unde fugi în Temisiana. Passia de la Temisióra, Pettesi, îllŭ primi cu bucurie, si după ordinea Sultànulŭ, illŭ numi Domnŭ preste Trasilvania. Sekeli cu ajutoriulŭ Turcilorŭ luâ de la Germanĭ Lugosiulŭ şi Caransebesiulŭ, preste cari atuncĭ era Banŭ Petru Usarŭ (Românŭ), si-sĭ deschise drumulŭ câtră Trasilvania, purcesse înainte si luâ Alba-Julia (din care se retrăssesse Basta în susŭ câtră Gerla), de acollo allergâ câtră Brasiovŭ; însă aci fu întîmpinatŭ de Serbanŭ Domnulŭ ţerrei Românescĭ, successoriulŭ lui Michaiŭ, cu unŭ focŭ atâtŭ de mare, încâtŭ Pettesi cu Turcii si Tătarii sei luâ fugă; Sekeli se mai ţinù câte-va óre, însă si ellŭ fu constrînsŭ să dea dosulŭ, — în fugă îsĭ aflâ mórtea (22 Juliŭ 1603). — In acea zi căzură suptŭ armele Romănilorŭ, 4000 de Turcĭ, Tătarĭ si Secui, si afară de numerulŭ cellŭ mare allŭ prinsilorŭ, se luară 150 de stégurĭ, si se făcù o pradă nemesurată. — Pettesi-passia după o mie de rătecirĭ

prin locurĭ neumblate, ajunse cu mare perdere la Temisióra.

Cu tóte aceste-à Trasilvanii nu se suppuseră Imperatoriului ci-sĭ redicară Domnŭ pre Stefanŭ Bocĭcai, care fusse Banŭ allŭ Lugosiului, pre timpurile lui Sigismundŭ Batori. Gabriel Betlen amiculŭ lui Bocĭcai, allergâ în districtele Lugosiului si Caransebesiului, strînse o óste de Românĭ, si chiemâ pre Pettesi într' ajutoriŭ, care voià să sĭ restăureze creditulŭ perdutŭ în bătalia de la Brasiovŭ. Acest'-à adunâ o armată destullŭ de tare compusă de Turcĭ si de Tătarĭ, si în fruntea lorŭ properâ la rîpele Temisiului ca să se unéscă cu óstea cea strinsă de Betlen. Ei avea de cugetŭ să intre în Trasiivania pre la Făgetŭ, însă L. Racoţi si H. Dampier cari commanda atuncĭ la Lipova, simţisseră planulŭ lorŭ, si le essiră înainte. Intr'o nópte veniră pre nesimţite preste óstea cea unită, o attacară în somnŭ, si o imprestiară. Pettesi fugi în cămĕsiă la Temisióra, Betlen scăpâ cu ai sei în pădure. Dară Bocĭcai căpetâ în urmă de la Sultanulŭ o summă de 100,000 galbeni si o óste numerósă de căllarĭ si de pedestri, cu care allungâ pre Basta, percurse Ungaria, si petrunse pînă în Austria si în Stiria, unde făcù o pradă nemesurată si asservi mulţime de crestinĭ, cari se trimiseră la Constantinopoli. Cândŭ se întórse prin Buda, passia îllŭ numi Rege Ungariei, si lŭ încoronâ cu o coronă care se zice că a fostŭ a Imperatorilorŭ Bulgariei.

Pre cândŭ Achmetŭ se afla occupatŭ cu resbellulŭ persicŭ, Rudolfŭ cercâ să tragă pre Bocĭcaĭ în partea sa; si în luna lui Augustŭ 1606 se încheiă *pace între* Imperatorii Germanŭ si Turcŭ. — Rudolfŭ

dede guvernulŭ Ungariei fratelui seu Mathia II. — In Trasilvania pînă la annulŭ 1613 se schimbarŭ trei Domnĭ, Stefanŭ Bocĭcai (1606), Sigism. Racoţi (1608), Gabriel Batori (1613), după cari urmâ Gabriel Betlen care dede Lipova si Jenova Turcilorŭ. Prin acést'-à districtele Lugosiului si Caransebesiului remaseră si mai tare espuse violenţielorŭ, cu tóte că Banulŭ Paulŭ Magnu îsĭ puse tótă înţelleptionea si diligenţia sa spre a apperá si a assicurà acéste locurĭ.

Intre aceste-à se încheiá unŭ armistiţiŭ pentru dóue-zecĭ de annĭ între Mathia II si Achmetŭ I (1617), care ţinù si suptŭ domnia lui Ferdinandŭ II si III si Leopoldŭ I, pînă la annulŭ 1660. — In Trasilvania după mórtea lui G. Betlen (1629) urmâ vedŭva sa Catarina de Brandeburg, apoi Stefanŭ Betlen, si cei doi Racoţĭ pînă la annulŭ 1660. — In totŭ spaţiulŭ acest'-à pentru Temisiana nu e altŭ ce-va de însemnatŭ de cătŭ că Giorgiu II Racoţi prin ajutoriulŭ Imperialilorŭ bâtù la Lipova pre passia de la Buda. Următoriulŭ seu Achaţiŭ Barciai promise Turcilorŭ districtele Lugosiului si Caransebesiului. Pre atuncĭ commandá la Temisióra Ali-passia, omŭ de o înaltă vitezie, care luâ si Oradea-mare, însă cu tóte aceste-à nu putù să ţiie pre Barciai în demnitatea de Principe. J. Kemeni îllŭ omorî în 1661; Kemeni încă se uccise în 1662. După dînsulŭ luâ Principatulŭ Michail I Apafi, prin ajutoriulŭ lui Ali-passia. — Turcii perdură o bătalie însemnată la St. Gotardŭ (1664), care trasse după sene perderea multorŭ locurĭ din Crovatia si Sclavonia, si causâ unŭ altŭ armistiţiŭ de 20 de anni.

Cu tóte aceste-à nu trecù încă terminulŭ si se

născură certĭ în Ungaria. Urzitoriulŭ lorŭ fu Francescŭ Racoți fiiulŭ lui Giorgiŭ II, care vrea să scape țerra de suptŭ domnia Germanilorŭ. Cu dînsulŭ se uni Michail Apafi care cerea înapoi locurile întărite de la Tissa. De altă parte se scullâ Emericŭ Tököli pre care passia de la Buda îllŭ numi Principe Ungariei. Toțĭ acesti-à ajutațĭ de Veziriulŭ Cara-Mustafa, bătură pre Germanĭ din tóte pârțile, si le luară celle mai multe posturĭ. De altă parte plecâ însnsĭ Veziriulŭ cu o armată terribilă, însoțitŭ de Moldavĭ suptŭ Duca, si de Românĭ suptŭ Serbanŭ Cantacuzenu, în annulŭ 1683, trecù prin Ungaria, si împressurâ Vienna. Décă Joanne Sobieski Regele Poloniei n'ar fi ajunsŭ într' ajutoriŭ împressurațilorŭ, acéstă campanie gigantică, era să schimbe fața Europei. Insă Turcii fură bătuțĭ de Polonĭ si căutară a se retrage. Cara-Mustafa, pentru reulŭ successŭ, căpetâ funea. De aicĭ înainte începe a cădé puterea Turcilorŭ.

In annulŭ 1686 Turcii perdŭ Buda, în annulŭ 1687 se batŭ la Petruvaradinŭ unde se uccidŭ preste 20,000; Trasilvania suptŭ Michaiŭ II Apafi se suppune Austriei. Generariulŭ Caraffa în spațiŭ de trei zille iea Lipova cu assaltŭ (20 Juniŭ 1688). Prinsii mai tinerĭ si mai tarĭ se vîndŭ suptŭ astă (licitando), ceilalțĭ se dimitŭ la Temisióra. Afară de ómenĭ se aflară în cetate mulțime de cai, boi, arme, si preste 100,000 de bucâțĭ de sare cari se stimară la unŭ galbenŭ bucata. Totŭ de o dată comitele Paci luâ Lugosiulŭ. Insă luarea Caransebesiului se împedecâ prin perfidia unui fugariŭ Serbŭ, dară în luna următóre se suppuse si acestŭ locŭ armelorŭ lui *Veterani*. Titellulŭ se luâ de Generarii Heisler si Vallis,

Belligradulŭ de Massimilianŭ Ducele de Bavaria (11 Aug. 1688). Acéstă famă causâ în Constantinopoli atâta consternătione, încâtŭ Divanulŭ determinâ să lasse tóte cellelalte lucrârĭ si să stringă o armată câtŭ se póte mai mare, ca cu deschiderea campaniei viitóre să recupere érăsĭ acestŭ postŭ importante. Totŭ de o dată primi passia de la Temisióra ordine să întăréscă tóte fortăreţiele din Temisiana, mai allesŭ Russiava; însă pentru acést'-à din urmă fù pré-tărziŭ, pentru că Veterani o luasse prin accordŭ. — Cândŭ Sultanulŭ Solimanŭ III, auzi acést'-à dimpreună cu fama că Imperialii după luarea Belligradului s'aŭ assiezatŭ lângă Morava si Servia, cu scopŭ ca în annulŭ următoriŭ să continue resbellulŭ mai departe în ţerrile turcescĭ, trimise la Vienna pre Zulficar-Efendi cu dragomanulŭ Alassandru Maurocordatŭ spre a tractà de pace. Insă nu se făcù nimica din causa că Turcii cerea Belligradulŭ, pentru care offerià Germanilorŭ Sigetulŭ si Canisia în Crovatia.

Decĭ ca să pótă continuà resbellelŭ încercâ Veziriulŭ tóte mizŭ-lócele să stringă banĭ, si puse o capitatione de 25 galbenĭ pre fie-care crestinŭ suppusŭ porţii. Dede lui Tököli 20,000 de taleri ca acest'-à să intre în Trasilvania si să turbure lucrurile Germanilorŭ; înarmâ o flotillă de navi usióre pre Dunăre, si adunâ la Adrianopoli o miliţie numerósă din tóte părţile imperiului. Cu tóte acecte-à, turburârile din Asia-mică împedecâ punerea în lucrare a acestorŭ apparate, si dede timpŭ consiliului bellicŭ de la Vienna spre a sĭ puté face planulŭ de apperare.

Lunile Juniŭ si Juliŭ din annulŭ 1689, trecusseră fără a începe operationile de resbellŭ. Numai la

luna lui Augustŭ arruncară Generarii Picolomini si Veterani unŭ podŭ preste Morava la Jagodina, spre a observà miscările armatei turcescĭ. Acéct'-à îsĭ pusesse castrele la satulŭ Patassinŭ suptŭ commanda Seraskieriului Areb. Unŭ corpŭ de căllarĭ condussĭ de Veterani, înfrînse o turmă de Turcĭ cu multŭ mai mare, si acést'-à puse în miscare si pre cealaltă armată crestină. Seraskierulŭ fu bătutŭ în 29 Augustŭ; ellŭ se retrasse câtră Naissŭ unde-lŭ ajunseră Imperialii, si repurtară a dóua victorie încontra lui. După acea-à Ducele de Baden luâ Vidinulŭ cu assaltŭ, de altă parte commandâ lui Heisler să intre pre la Brasiovŭ în ţérra Românéscă. Picolomini luâ Pristina si Casianca în Servia, însă acĭ sĭ terminâ viéţia.

In mizŭ-loculŭ acestorŭ operationĭ ajunse iérna, si totŭ acellŭ Turcŭ care fusse în annulŭ trecutŭ la Vienna, purcesse cu nóue mandate din partea Sultanului. Ellŭ offeri Imperatoriului Trasilvania si Temisiana în schimbŭ pentru Belligradŭ. Consiliulŭ nu le primi. Sultanulŭ se înfuriâ, si ordinâ Veziriului Mustafa Kiuprioglu să lŭ resbune. Acestŭ omŭ ambiţiosŭ si zelosŭ pentru serviţiulŭ Domnului seu, înarmâ în scurtŭ timpŭ o armată terribilă si o flotillă pre Dunăre care să ajute la operationile de pre uscatŭ. In primavara annului 1690, se puseră amendóue în miscare. Cândŭ se auziră aceste apparate marĭ, Veterani se întări în Naissŭ, Heisler puse Russiava în stare de apperare. Insă distanţiele celle depărtate în cari se aflà assiezate ostile Imperiale (urmarea unui planŭ gressitŭ din annulŭ trecutŭ), îngreuià concentrarea lorŭ, si ţérra nu putea să dea provisionile cerute.

Intr' aceste-à Tököli cu Costantinŭ Brâncovanu Domnulŭ ţerrei Românescĭ, intrâ pre la Brasiovŭ în Trasilvania, bătù pre Heisler care se trimisesse încontra lui, si se numi Principe, declarăndŭ Trasilvanilorŭ că a venitŭ să-i mântuéscă de tirannia Germanilorŭ. Ducele de Baden se vezù constrînsŭ a allergà în partea acea-à spre a stîmperà turburârile. Michaiŭ II Apafi se reconciliâ cu Imperatoriulŭ si trecù érăsĭ în partea lui. Cu modulŭ acest'-à Tököli se allungâ din provinciă si retrecù în ţérra Românéscă. — Dar' de altă parte Viziriulŭ reluâ Vidinulŭ, Russiava, Naissulŭ si Semendria, si se assiezâ dinaintea Belligradului, si începù a lŭ bate cu tótă puterea artillăriei selle. Unŭ glonţiŭ mare de tunŭ căzù înfocatŭ în magazinulŭ cellŭ mare de pulbere, si lŭ apprinse; totŭ de o dată sări foculŭ si în magazinele celle mai micĭ cari prin esplosionea lorŭ arruncară zidurile în aerŭ, si deschiseră mai multe locuri împressurătorilorŭ. Cei ce scăpară cu viéţia dintre împressuraţĭ luară fuga; însusĭ Ducele de Croy care commandasse în-întru, fu constrînsŭ să se măntuéscă pre o barcă mică preste Sava. Acéstă întîmplară puse érăsĭ în întristare curtea de la Vienna.

Insă în annulŭ următoriŭ **1691**, merseră lucrurile mai bine. Ducele de Baten bătù pre Viziriulŭ Kiuprioglu la Salancăminŭ, unde acest'-à sĭ perdù viéţia. Veterani preservâ Trasilvania de o încursă de **15,000** Tătarĭ, si Bollandŭ înfrînse o turmă de **3000** de Tătarĭ trimissĭ prin ţérra Românéscă de Tököli în districtele Lugosiŭ si Caransebesiŭ. — In **1692** Comiţii Auersberg si Heidersheim luară Oradea, si Heisler Jenova. In **1693** încercâ Ducele de Croy să iea

Belligradulŭ, însă fără successŭ. In 1694 încercâ Ali-passia să bată pre Germanĭ la Salancăminŭ, dar' Generariulŭ Caparara îi nimici planurile.

IX.

In spaţiulŭ acest'-à de timpŭ, de la bătalia de la Petruvaradinŭ, urmară pre tronulŭ Buzantinŭ trei Sultanĭ, (1687) Solimanŭ III, (1691) Achmetŭ II, si (1695) Mustafa II, fiiulŭ lui Machomede IV, suptŭ care se împressurasse Vienna. — Acestŭ monarcŭ după ce-sĭ numi unŭ veziriŭ noŭ, nunţiâ suppusilorŭ sei că ellŭ va să se puie în fruntea ostilorŭ selle spre a căstigà respectulŭ si amorea lorŭ prin fapte frumóse.

In luna lui Juniŭ 1695, se si puse în câmpŭ, pe cândŭ consiliulŭ bellicŭ de la Vienna se consultà asupra mesurile de luatŭ. Generariulŭ Veterani propuse o încercare asupra Temisiórei, arretândŭ că occuparea acestui postŭ dimpreună cu ţérra ce se ţine de dînsulŭ, nu cere multe spese, si adduce folóse însemnate; avândŭ Germanii Temisióra suptŭ potestatea sa, potŭ observa de o parte Trasilvania de alta Belligradulŭ; ţérra cea fertilă produce tóte celle necessarie spre susţĭnerea miliţiei; si positionea eĭ este asià de bună încâtŭ lesne se potŭ stringe ostile particularie la loculŭ destinatŭ pentru armata cea mare si potŭ trece lesne în ţérra Românéscă. Spre a pune acestŭ planŭ în lucrare, trebue să-se assieze la Bescărecŭ 5000 de militarĭ, parte căllarĭ, parte pedestri, ca să sĭ facă unŭ drumŭ de câtră Panciova; o flotillă imperială care sta atuncĭ dinaintea Belligradului, trebue să appuce nóptea Russiava, si să iea în

potestatea sa acestŭ vadŭ allŭ Dunării; apoi trebue să întărescă Titellulŭ prin care să se redice tótă communicationea Turcilorŭ între Belligradŭ si Temisióra, să se taie ajutóriele care ar puté acestŭ postŭ din urmă să capete de la acell'-à, si să se depărteze tóte pedicele cari arŭ puté să se puie acestui planŭ. Acéstă propunere se approbâ în genere, si mai allessŭ de Imperatoriulŭ. Punerea în lucrare se dede Electoriului de Sassonia, Fredericŭ Augustŭ, care venisse într' ajutoriŭ cu 8000 de militarĭ, si se puse în fruntea unei armate de 60,000 de ostarĭ.

Cu începutulŭ lui Augustŭ armata acést'-à era dinaintea Petruvaradinului, totŭ în cellŭ timpŭ ajunseră si Turcii la Belligradŭ. Cei din urmă arruncară unŭ podŭ peste Sava în 14 Augustŭ, si câte-va zille în urmă, altulŭ preste Dunăre, ca să sĭ deschiză drumulŭ spre Temisiana. Totŭ de o dată se auzi că 40 de galióte turcescĭ au trecutŭ cu puterea pre la Russiava si s'au assiezatŭ la Salancăminŭ, si că pre la Panciova a trecutŭ dejà unŭ corpŭ tare de căllarĭ. — Intre aceste împregiurârĭ, lucrulŭ d' ântâiŭ era ca Imperialii să sĭ assicureze Titellulŭ de la care depinde navigationea pre Tissa, spre acestŭ scopŭ se trimiseră acollo 600 de pedestri si cincĭ regimente de dragonĭ. Veterani care se află la Lipova primi ordine să se retragă la podulŭ de la Canisia-mică, si spre a assicurà mai multŭ Petruvaradinulŭ, se construi o cornată pre o insulă din josŭ de fortărétiă, si se întări cu câte-va companii de militarĭ.

Mustafa stete multŭ fără a se decide, înfine dorindŭ să încoroneze ântâia sa campanie prin o fap

strălucită, îsĭ îndreptâ ochiulŭ asupra Trasilvaniei ca să suppuie cu totulŭ acéstă provinciă porţii ottomane. Si fără a considerà positionea Imperialilorŭ la Petruvaradînŭ, trecù în 24 Augustŭ preste Dunăre si plecâ cătră Temisióra. Acumŭ se nimiciră planurile Germanilorŭ, si Electoriulŭ de Sassonia trebui să iea alte mesurĭ. Ellŭ se appropiâ în dată cătră Tissa, si trimise lui Veterani unŭ corpŭ de militarĭ pre cari să-ĭ ducă acest'-à, dimpreună cu ai sei si cu artillăria neccessariă, la Lipova, spre a opprì trecerea Sultanului în Trasilvania. Mustafa după ce petrecusse câte-va zille în Temisióra, plecà cu tótă puterea încontra fortăreţiei. Veterani care nu se vedea în stare de a o puté apperà, lăssâ într'însa o garnisione de 600 militarĭ, si se dusse la Lugosiŭ unde se assiezâ într' unŭ siessŭ încungiuratŭ de multe bâlţĭ. Aci lŭ attacară Turcii, si în mizŭ-loculŭ luptei căzù eroulŭ; éră comitele Truchses care luâ commanda în loculŭ lui, remase bătutŭ, perzîndŭ ca la 3000 de militarĭ, mai mulţĭ officiarĭ, tótă artillăria si tóte stégurile. Dup' acea-à se luară Lugosiulŭ si Caransebesiulŭ.

Acumŭ flotilla turcéscă desbarcâ 5000 de Turcĭ cari luară Titellulŭ, mai înainte de a veni într' ajutoriŭ Generariulŭ Herbeville, pre care Electoriulŭ de Sassonia îllŭ lăssasse la Cobilla. Electoriulŭ însusĭ îsĭ mutasse castrele de la Tissa si de la Aradŭ, lângă Maresiŭ în o distanţiă de unŭ miliariŭ de la Lipova. Aci auzi de mórtea cea tristă a lui Veterani; trimise ordine lui Solari care commandà la Orade, să întăréscă garnisionile de la Julia, Jenova si alte posturi de pre lângă Tissa; si ellŭ plecâ cătră Deva *spre* a închide passulŭ inimicilorŭ. Dar' Mustafa îsĭ

schimbasse planulŭ. Superbŭ de successele câstigate, plecâ preste Caransebesiŭ, Media si Jupanecŭ la Russiava, de unde trecù prin ţérra Românéscă si se dusse la Constantinopoli. In trecerea sa nu putù să vază fără miscare internă arsăturile si devăstationile celle multe. Facŭ aceste-à crestinii între sene? întrebâ musulmanulŭ. Cândŭ-i respunseră că aceste-à sunt faptele lui Tököli, ordinâ să adducă la Constantinopoli capulŭ acestui inimicŭ allŭ lui Dzeŭ si allŭ ómenilorŭ, si în locŭ de îngropătione să lŭ arrunce în putrezătura Judanilorŭ; însă mai în urmă schimbâ acéstă sententia cu o închisóre pre viéţiă. Cu aceste-à se fini campania din partea Turcilorŭ, Imperialii nu merseră la iernaticŭ pînă ce reluară Lipova, Lugosiulŭ, Caransebesiulŭ si Titellulŭ, în cari passia de la Temisióra străpusesse numai fórte puţinĭ apperătorĭ din garnisionea sa.

In iérna annului 1696, se lăpedâ Michaiŭ II Apafi cu totulŭ de Principatulŭ Trasilvaniei, si-lŭ cesse lui Leopoldŭ si următorilorŭ lui în imperiŭ. Leopoldŭ trimise guvernatoriŭ în Trasilvania pre Comitele Rabutinŭ. Intre alte ordinĭ îi mandâ să îmmulţéscă puterea armată din acéstă provinciă, să întărésca garnisionea de la Orade si să assicureze acestŭ locŭ cu munitione si cu provisionĭ; în fine să observe miscârile passiei de la Temisióra, si să appere districtele din acestŭ ţinutŭ. Si cu tóte că erariulŭ eră desiértatŭ, se aflară mizŭ-lóce la Vienna spre a restabili armata cea împuţinată, în a cărei frunte se puse totŭ Electoriulŭ de Sassonia si pentru annulŭ acest'-à.

Armata îsĭ puse castrele în luna lui Juliŭ la gedinŭ; de partea Turcilorŭ veni Mustafa cu

pînă la Naisŭ. In unŭ consiliŭ bellicŭ statui Electoriulŭ cu Generarii Caprara, Stahremberg si alții, să încépă pentru formă împressurarea Temisiórei spre a învită pre inimicŭ la apperare si la bătalie, allŭ cărorŭ successŭ va deschide apoi de sene cellelalte operationĭ. Si asià purcesse Electoriulŭ cu 5000 căllarĭ, 2000 ussarĭ, si fórte mulțĭ voluntarĭ, toțĭ commandațĭ de cei mai bunĭ Generarĭ, ca să recunóscă loculŭ, positionea si întăriturile fortăréției, pre cari le aflâ mai tarĭ de câtŭ era fama, si occupate cu 10,000 de Turci. — Intre aceste-à Giafar-passia ajunse cu flotilla la Salancăminŭ cu scopŭ de a luà Titellulŭ. Generariulŭ Heidersheim, întăritŭ prin regimentulŭ Truchses, patru companii Heisler cari sieda la Cânisia, si dóue scadrone Bagno si Marsigli, allergâ spre apperarea locului; însă acéstă putere unită abià fu de ajunsŭ spre a oppri pre Giafar de la intreprinderea sa. Electoriulŭ după ce sĭ assicurâ acestŭ postŭ cu multă fatigă, si se vezù întăritŭ prin ostile cari i le addussesse Comitele Rabutinŭ din Trasilvania, trecù în dată preste Tissa, si sĭ assiezâ castrele cătră Temisióra.

Sultanulŭ, care ajunsesse la Belligradŭ, făcusse dejà dóue podurĭ, unulŭ preste Sava si altulŭ preste Dunăre. Nu se sciea décă are de scopŭ să viie într' ajutoriŭ Temisiórei saŭ să attace Petruvaradinulŭ. Stahremberg properâ cu passurĭ iuțĭ la Tissa să observe miscârile lui, si să însciințieze pre Electoriŭ despre apparatele Sultanului. Electoriulŭ însusĭ purcesse să recunóscă încă o dată Temisióra, si determinâ să o attace de o parte numai, ântâiŭ pentru că nu voià să espuie pré-multŭ ostile selle, si apoi pen-

tru că circunferenția fortificătionilorŭ era pré-mare si nu putea să le încugiure tóte. Inceputulŭ se făcù cu săparea unui fossatŭ din partea palancei cellei mari; Palfi trimisessse încă mai înainte artillăria necessariă si alte machine de la Aradŭ, si tóte era preparate spre a detunà fortărétia. Dară acumŭ veniră nunție de la Stahremberg că flotilla turcéscă a înfrînsŭ pre Imperialĭ, si că Mustafa a trecutŭ Dunărea si merge într' ajutoriŭ Temisiórei. Din causa acést'-à Electoriulŭ se lăssâ de lucru, si plecâ încontra Sultanului.

Din întîmplare se prinsesseră nisce Turcĭ dintr' unŭ corpŭ care se înfrînsesse, acesti-à spuseră că unŭ corpŭ tare de Spahii si de Janiciarĭ s'au circunvallatŭ între bâlțile cari le formézâ apele ce se varsă din Temisiŭ si din Becŭ, si că fruntea lorŭ e apperată prin unŭ fossatŭ profundŭ, éră de amendóue laturile sunt assicurațĭ, parte prin vallurĭ de pămîntŭ parte prin artillării încărcate cu cartacie. Ca să-i scóță în câmpŭ, armata se retrasse trei mii de passĭ; acesti-à essiră în adeverŭ din castramentele lorŭ, si se întinseră mai departe, însă éră se îngropară pînă la dințĭ. Amendóue ostile stà fațiă în fațiă. In 24 Augustŭ începură a se salutà cu tunurile; în 25, armata crestină se puse în ordine de bătalie lângă Becŭ si luâ o atare positione încâtŭ avea rîulŭ în spate. Unŭ corpŭ de militarĭ usiorĭ cari plecasseră cândŭ se făcù ziuă în 26, descoperiră că pedestrimea si cealaltă armată turcéscă se appropià pre dinderetulŭ unui tufisiŭ care accoperià mersulŭ lorŭ, si era departe numai calle de o óră. In dată ce se adeveri acestŭ spusŭ, Electoriulŭ commandâ attacŭ, si ca

ajungă mai currândŭ pre inimicŭ, purcesse dreptŭ câtră tufisiŭ. Turcii se retrasseră pre din deretulŭ tufelorŭ fără să i vază Imperialii, si se puseră intre Temisióra si intre armata crestină, asià încâtŭ si ei avea Beculŭ în spate si dinaintea lorŭ unŭ locŭ limosŭ, de a stânga unŭ gardŭ de mărăcinĭ si de a drépta o pădure déssă si înaltă. Electoriulŭ însciintiatŭ despre acést'-à, determină să-i attace mai nainte de ce ei sĭ arŭ assiezà castrelé. Timpŭ nu era de perdutŭ, numai distantia în care se aflà amendóue aripele armatei impedecà de a puté pune în dată óstea în ordine de bătalie si de a puté dà officiarilorŭ primarĭ instructionile necessarie pentru purtarea lorŭ. In aceste împregiurârĭ commandâ la siésse coorti să petrunză în tufisiŭ, să attace pre Turcĭ din partea gardului de mărăcinĭ si să nu se retragă pînă cândŭ va veni cealaltă armată să intre parte parte în luptă. Successulŭ zillei depindea de la visezia acestorŭ ómenĭ, de acea-à le dede Duce pre Marescalculŭ de Heidersteim.

La siésse óre începù bătalia cu unŭ focŭ asià de mare încâtu-sĭ deschise în dată callea sângerósă prin gardŭ, însă Janiciarii făcea unŭ focŭ terribil din deretulŭ carrelorŭ lorŭ cari le servià de baluardŭ. Cu tóte aceste-à attacătorii se ţinură. Heidersheim încuragià pre cei constanţĭ, reducea în bătalie pre fugători, si păssià totŭ înainte unde era periclulŭ mai mare, pînă cândŭ căpetâ în peptŭ unŭ glonţiŭ de puscă. Acumŭ veni într' ajutoriŭ Vandemont cu dóue regimente de curaciarĭ; însă Turcii îndoiră puterile si se bătură cu focŭ îndoitŭ. Disordinea, fiiulŭ fricei, se respândi între óste, si mili-

tarii începură a fugi cu atâta rusine, cu câtŭ curagiŭ attacasseră. Intre aceste-à armata crestină se strinse si continuă bătalia, cândŭ câte-va mii de Senderbei se arruncară de o dată asupra aripei drepte. Acestĭ militarĭ turcĭ condussĭ de furóre si de fanatismŭ cautâ periclulŭ si lupta ca leii si ca tigrii', — marĭ recompense, sau onóre și mórte, — de alte lucrurĭ nu le pasă. Machinile numite Căllarĭ-Spaniolĭ, nu i putură oppri; ei puseră în disordine de o dată dóue regimente de Sassonĭ. Cu tóte aceste-à căllarii cari veniră acumŭ la lucrare, îi impinseră înapoi, si asià regimentele se puseră érăsĭ în ordine. Din cealaltă parte se aruncară Janiciarii pre cealaltă aripă. Unŭ regimentŭ de căllarĭ le întorseră dosulŭ; însă alții spellară rusinea lorŭ, susțiindŭ foculŭ inimicŭ, si reimpingândŭ pre attacătorĭ pînă la gardulŭ de mărăcinĭ. Cu tóte aceste-à acollo se strînseră Spahii si alțĭ Janiciarĭ se uniră cu fugătorii, si Imperialii din partea lorŭ cautară érăsĭ să se retragă. Tótă aripa acést'-à era dejà frântă cândŭ regimentulŭ Capara veni într' ajutoriŭ, prin care se încuragiară într' atâtŭ încâtŭ Spahii trebuiră să se retragă din deretulŭ carrelorŭ lorŭ cu cari era fórte provezută armata turcéscă; Cu acést'-à se fini ziua si întunereculŭ intrerupse bătaliă. Amendóue armatele remaseră suptŭ arme jumetate nóptea, fără a sci cari sunt învinsii si cari învingătorii. Crestinii perdură 2082 pedestri; si Turcii aŭ avutŭ assemine perdere, numai cu differentia că luară mai multe tunurĭ, cari le lăssară Imperialii din causa lipsei vitelorŭ trăgătóre.

A dóua zi Turcii se retrasseră cătră apoi cătră Panciova. Acumŭ Imperialii ii

temere că inimiculŭ va încercà să intre în Trasilvania pre la Lipova si pre la Deva, de acea-à Rabutinŭ se întórse cu ai sei în acéstă provinciă; Truchses merse la Tissa cu miliția usióră, si la Aradŭ se trimise unŭ tare corpŭ de pedestrime. Electoriutŭ dede commanda Generariului Caprara, si ellŭ plecâ la Vienna. Sultanulŭ remase în Belligradŭ pînă cândŭ cealaltă armată a sa trecù Tissa si înaintâ câtră Petruvaradinŭ. Castellulŭ Moravicia fu tótă conquesta sa, care la întórcerea Sultanului în Constantinopoli se mări si se celebrâ atâtŭ de tare, încâtŭ îi successe în annulŭ 1697, să adune o óste validă, cu tóte că ostilitâțile cu Russia si rescólla din Asia dà semne destullŭ de relle. Ellŭ determinasse să coprinză si să iea Petruvaradinulŭ, si să invadă Ungaria si Trasilvania.

Fiindŭ că Electoriulŭ de Sassonia se chiemasse la tronulŭ Poloniei, Leopoldŭ dede commanda generală preste armata din Ungaria Principelui Eugeniŭ de Savoia. Acestŭ omŭ care abià era în etate de 35 de annĭ, dedesse probe însemnate despre vitezia si talentele selle pre cândŭ Turcii impressurasseră Vienna, precumŭ si la luarea Budei si a Belligradului, si în bătaliele cari stau în legătură cu aceste victorii, si apòi în Italia càndŭ commandâ armata imperială încontra Francesilorŭ. — Acumŭ Turcii strinsesseră puterea lorŭ cea mai frumósă cu care ameninția de o parte să attace Petruvaradinulŭ, de alta să petrunză în țérră mai departe câtră Segedinŭ. Eugeniŭ le stà înainte. In 11 Septembre attacâ pre inimicĭ la Zenta lângă Tissa, între Titellŭ si Canisia, si în dóue óre îi înfrînse si-i puse în fugă. Dóuezecĭ de mii de

Turcĭ căzură în acea zi memorabilă, parte suptŭ sabie, parte se înnecară în apa Tissei. Mulţime nenumerată de munitionĭ, de provisionĭ, de sarcinĭ si de tunurĭ, mare numerŭ de cai, de cămille, de carre, de corturĭ, (chiarŭ si allŭ marelui Veziriŭ care fu fórte pretiosŭ si pomposŭ), de stégurĭ, (între altele si stégulŭ cellŭ verde), de tunurĭ, mare cantitate de banĭ căzură în mânile victorilorŭ; ba chiarŭ si sigullulŭ Sultanului care lŭ pórtă marele Viziriŭ totŭ- dé-una legatŭ la guture; căcĭ acest'-à dimpreună cu alţĭ cincĭ vezirĭ si unsprezece passĭ remaseră pre câmpulŭ de bătalie. Din timpurile marelui Joanne Unniade, Turcii nu păţiră o atare perdére. Toţĭ se respândiră în diverse pârţĭ, si Sultanulŭ scăpâ într'o fugă continuă încunguratŭ de puţinĭ Spahii, la Temisióra, unde ordinâ îndată să închiză porţile. Intre înjurăturĭ terribile verzâ lacremĭ de durere, si fără să sĭ pótă resbunà, se întórse la residentia sa. Éră Eugeniŭ allergâ în Bosnia, si cu gloria lui crescù terrórea inimicilorŭ, cari nu asteptà de câtŭ dréptă resbunare pentru tóte stricătionile făcute de ei.

Totŭ în acellŭ annŭ se încheiâ pace la Risvicŭ între puterile crestine, si acést'-à puse în stare pre Leopòldŭ de a întórce în annulŭ 1698 tótă puterea sa încontra Turcilorŭ. Mustafa încă înălţiâ stégulŭ lui Machomede în Constantinopoli, si chiemâ din tóte pârţile imperiului pre suppusii sei la arme. Insă ministrii ànglesĭ si francesĭ (Lord Paget si Comitele Collier) îi offeriră mizŭ-locirea curţilorŭ lorŭ spre a face pace cu Imperatoriulŭ. Sultanulŭ primi cu tótă inima, si

nu mai cugetâ la alta de câtŭ să determine loculŭ pentru încheiarea ei.

Intre aceste-à, ostile imperiale se srămutară de la Renŭ în Ungaria, ţinutulŭ din pregiurulŭ Salancă-minului fu destinatŭ pentru adunarea lorŭ. Turcii încă se arretară dinaintea Belligradului, unde se circunvallară asià de bine pre câtŭ putură. Eugeniŭ trecù Dunărea pre la Petruvaradinŭ, si apoi Tissa, cu scopŭ să attace pre Turcĭ dacă ei se vorŭ miscà din castramentele lorŭ, si totŭ de o dată respândi fama că vrea să împressóre Temissióra, însă Turcii nu se miscară. Dup' acea-à plecâ către Dunăre prefăcându-se că are de scopŭ să trécă încontra lorŭ, însă nicĭ cu modulŭ acest'-à nu putù să-i înterrîte, asià dară se assiezâ la Bescărecŭ. — După intervenirea puterilorŭ străine, congressulŭ pentru tractarea de pace, se determinâ la Carloviciŭ. Cu tóte aceste-à numai după unŭ annŭ putură să se lumineze asupra puntelorŭ de controversă Afară de încurcăturile porţiĭ cu Polonia si cu republica Venetiană, se tractâ despre determinarea marginilorŭ între possessionile imperiale si turcescĭ în Ungaria si în provinciele ce se ţinŭ de dînsa. In respectulŭ Temisianei fu mare dispută. Imperatoriulŭ possedea de către resăritŭ Lugosiulŭ, Caransebesiulŭ cu districtele lorŭ, ţinutulŭ Almasiulŭi si o parte din Clisura; de către mézâ-nópte pre lângă Maresiŭ, Lipova si Cinada; éră de către appusŭ pre lângă Tissa, Canisia-mică, Becia, Căcânda si Bescărecului. Cu modulŭ acest'-à împregiurulŭ Temisiórei se aflà unŭ cercŭ de castelle imperiale cari închidea acéstă capitală în centru. Imperialii cerea să se tragă o linie de la Dunăre pre rîulŭ Craiova, si de la ace-

st'-à la Becŭ, prin care să se desparţă possessionile porţii de alle Imperatoriului. Turcii dincontră cerea pentru sene totŭ Banatulŭ Temisianŭ, căcĭ altminteré nu póte fi pentru ei nici o securanţiă, pretinzîndŭ că ei possedŭ acéstă ţérră de unŭ seclu si jumetate. După mai multe dispute, se învoiră: ca amendóue puterile să ţiie cea ce au acumŭ; ca afară de Temisióră din partea Turcilorŭ, si de Aradŭ din partea Imperialilorŭ, să se derîme tóte fortăréţiele; ţermurii Maresiului în Temisiana să remâie Turcilorŭ, insulele si ţermurii din contră, Imperialilorŭ; pescuirea si navigarea să fie commună.

Precumŭ la annulŭ 1552, cândŭ Turcii aŭ luatŭ Temisiana, s'au trassŭ ţerranii Românĭ în partea orientală a ţerrei în districtele Lipova, Lugosiŭ si Caransebesiŭ, cari atuncĭ te ţinea de Trasilvania, assià veniră acumŭ din Serbia unŭ mare numerŭ de Serbĭ invitaţĭ prin privilegiele imperiale si prin speranţia de unŭ viitoriŭ mai ferice, si se stabiliră în ţinutulŭ cellŭ mare de pre lângă Tissa. Arseniu Cernovicĭ Archiepiscopulŭ serbescŭ, numi pre Spiridon Sitibiola Episcopŭ în Caransebesiŭ (sau Versetiŭ), si pre Isaia Diacovicĭ Episcopŭ Temisiórei, care se assiează la Bescărecŭ. Acumŭ se întinse copriusulŭ imperial în Temisiana cu multŭ mai departe de câtŭ era înainte de pacea de la Carloviciŭ.

Intr' aceste-à Leopoldŭ muri în annulŭ 1705, si Josefŭ I urmâ pre tronulŭ imperial. Suptŭ dînsulŭ se attiţiă în Ungaria o revoltă înfricosiată prin factiunea lui Francescu Racoţi, nepotulŭ lui Georgiŭ II Racoţi, care se declară Principe Trasilvaniei, si chiemă pre Ungurĭ să appuce armele spre a scăpă ţérra de ti-

rannia Germanilorŭ. In mizŭ-loculŭ acestorŭ miscărî muri Josefŭ în 1711, si Carlŭ VI urmâ în imperiŭ, care sciù prin maniere blânde să adducă regatulŭ la tranquillitate, si se întrarmâ încontra inimicului crestinetâţii.

La Constantinopoli încă se destronasse Mustafa II, în annulŭ 1703, si se înălţasse Achmetŭ III. Suptŭ dînsulŭ Turcii repurtară succese asià de marî preste Russî, în câtŭ Petru cellŭ mare în capulŭ unei armate tarî si numeróse, trebui în annulŭ 1711 să cumpere pacea, la rîpele Prutului. Insuperbitŭ de aceste successe Sultanulŭ se întórse încontra cellorŭ alte puterî. In annulŭ 1715 luâ Morea (Peloponesulŭ) de la Veneţianî, si attacâ Corfulŭ. Imperatoriulŭ Carlŭ vezîndŭ că prin aceste progresse se ameninţiă cellelalte ţerrî alle crestinilorŭ si mai allesŭ Ungaria, se oppuse în favórea Venetianilorŭ. Sultanulŭ trimise unŭ Agă la Vienna ca să induplice pre Imperatoriŭ să sî schimbe cugetulŭ în respectulŭ trebilorŭ cu Venetianii. Insă nu i se dede ascultare, si asià începură a se face preparative de amendóue părţile pentru annulŭ 1716.

Armata imperială se statuì ca să se împărţă în trei corpuri: cellŭ d' ântâiŭ de 60,000 suptŭ Eugeniŭ de Savoia, allŭ doilé de 30,000 suptŭ Guido Stahremberg, allŭ treilé de 20,000 suptŭ Generariulŭ Heisler. Recruţî si încărcăturî de munitionî si de provisionî să urmeze după armată sau să se trimiţă înainte. — Din partea Turcilorŭ nu se lucrâ cu mai puţinŭ focŭ; în Constantinopoli se puseră tuiurî în plaţiele publice spre a învità junimea la arme, în provincie se dede ordine la toţî passii să strîngă ostile câtŭ mai iute din guvernele si districtele lorŭ. Sultanulŭ nu se îndoià

de locŭ că attaculŭ d'ântâiŭ se va face asupra Temisiórei. Ellŭ ordinâ să se repareze zidurile si vallurile celle vechi, si să se mai adauge încă altele nóue, spre a cărorŭ facere se întrebuințiară 13,000 de țerranĭ Românĭ cari fură allungațĭ din țérra Românéscă pentru că nu putură să plătéscă tributulŭ cellŭ mare împusŭ de Stefanŭ Cantacuzenu Principele cellŭ împusŭ de pórtă. O óste de 300,000 Turcĭ si Tătarĭ să se împarță asià ca de o parte să accopere Dalmația, de alta să înainteze câtră Dunare, unde după tótă probabilitatea are să fie teatrulŭ resbellului.

Carlŭ VI, încă se assicurâ cu o armată de 125,000 de militarĭ, imperiulŭ germanŭ îi promise subsidie de cinzecĭ de lunĭ Romane, curtea de la Roma încă-i dede unŭ indultŭ prin care putea să redice decĭma de la tóte proprietâțile ecclesiastice din țerrile ereditarie.

Commandantele de la Petruvaradinŭ, Baronulŭ Löffelholz, deschise ostilitâțile cu luarea Mitroviciului (vechiulŭ Sirmiu). Passia de la Belligradŭ se plânse pentru acést'-à, însă îndesiertŭ în atarĭ împregiurârĭ. Trei mii de militarĭ imperialĭ occupară castellulŭ Rația câtră începutulŭ lunei lui Juliŭ, si garnisionea turcéscă fugi la Belligradŭ. Intre aceste-à ajunsê Eugeniŭ la armata cea assiezată la Petruvaradinŭ si ținù revistă generală în 17 Juliŭ 1716. Zelulŭ de a servi suptŭ unŭ asià de famosŭ Generariŭ, attrasse la stégurile imperiale pre cei mai însemnețĭ nobilĭ ai imperiului, pre mulțĭ străinĭ de familii marĭ, si între altĭ principĭ pre D. Emanuel fratele Regelui de la Portugallŭ.

Armata turcéscă se assiezâ între Semendria si Vanoviciŭ, unde ajunse marele Veziriŭ în 28 Juliŭ, si plecâ pre la începutulŭ lui Augusŭ câtră Salancă-

minŭ unde puse castrele în unŭ modŭ fórte avantagiosŭ. Turcii se întinseră asià ca cumŭ arŭ vrea să attace Petruvaradinulŭ cu tótă puterea. Ostile imperiale cari merseră într' acollo, se assiezară în cornată, si artillăria cu câte-va regimente de căllarĭ se postâ dinaintea porții Rația. Eugeniŭ trimise pre Generariulŭ Palfi cu 600 de căllarĭ să recunóscă înaintarea Turcilorŭ preste Sava; însă acest'-à fu bătutŭ de căllarii Turcĭ, si perdù 400 de ómenĭ. Generariulŭ Breuner căzù prinsŭ. — După întórcerea lui Palfi, Eugeniu ținù unŭ mare consiliŭ bellicŭ la Futacŭ, unde se determinâ să trécă Dunărea încontra inimicului. Ducele de Wirtemberg care commandà unŭ corpŭ de 40,000 militarĭ la Segedinŭ, si acumŭ ajunse la armata cea mare, fu trimissŭ către Petruvaradinŭ. Turcii se appropiară pînă la cinzecĭ de stînsinĭ, săpară unŭ fossatŭ dinaintea Imperialilorŭ si assiezară baterii de tunurĭ si de mortarie care dederă focŭ neîncetatŭ.

In Augustŭ se făcù acea memorabilă bătalie în care Turcii perdură în 7 óre preste 30,000 de ómenĭ si lăssară castrele lorŭ pradă crestinilorŭ cari luară 152 stégurĭ, 150 tunurĭ, 5 tuiurĭ si trei părechi de timpane. Veziriulŭ căpetâ dóue rane în urma cărora muri în cealaltă zi în Carloviciŭ, însă înainte de a sĭ dà sufletulŭ, ordinâ cu resbunare încontra crestinilorŭ de omoriră tirannesce pre Generariulŭ Breuner care căzusse prinsŭ la împregurarea mai susŭ numită. Intre Turcii cei morțĭ căzù si Aga Janiciarilorŭ dimpreună cu alțĭ passĭ si commandanțĭ ai armatei turcescĭ. Dar' perderea Imperialilorŭ nu se sui la 4000 atâtŭ morțĭ câtŭ si rănițĭ. — Acéstă victorie pro-

dusse o bucurie însemnată în tótă crestinetatea. Ponteficele Romanŭ trimise lui Eugeniŭ o sabie consecrată si o pellărie, dreptŭ semne de recompensă pentru victoria repurtată încontra păgânilorŭ.

Cândŭ primi scrissórea pontificală, Eugeniŭ era în puntulŭ de a trece în Temisiana si de a începe împressurarea Temisiórei. Spre acestŭ scopŭ trimise pre Palfi cu 16 regimente de căllărime, si pre Ducele de Wirtemberg cu 10 coorţĭ de pedestrime, carĭ să attace postulŭ pînă cândŭ ellŭ însusi va urmà cu armata cea mare. Palfi properá cu ai sei ca să tréeă Tissa pre la Sablia, însă aci aflâ apa umflată, decĭ înaintâ pînă la Żenta pre unde trecù fără greutate, bătù unŭ corpŭ de Spahii cari voià să-i împedece drumulŭ, si veni dinaintea Temisiórei pre care o închise asià precumŭ putù, pentru că n'avea óste destullă ca să occupe totŭ ţinutulŭ.

Pre timpulŭ acell'-à Temisióra avea trei despărţiturĭ: cetatea, castellulŭ si palanca. Cea din urmă (spaţiulŭ între palisate) formà unŭ suburbiŭ care coprindea mai mulţĭ locuitorĭ de câtŭ tótă cetatea cu castellulŭ dimpreună; palanca însăsĭ era o fortăreţiă împregiurată de unŭ fossatŭ după moda turcéscă, si îmbrăcată cu cărămizĭ. Intăriturile cetâţii era mai regulate; ea avea fórte bune zidurĭ din afară, unŭ passŭ accoperitŭ, fossate îndoite, amendóue cu apă, si unŭ vallŭ mare si tare. Castellulŭ era întăritŭ mai în assemine modŭ; ellŭ era din deretulŭ cetâţii, si avea o mică palancă din deretulŭ seu spre apperare.

In 25 Augustŭ ajunse Eugeniŭ cu regimentulŭ seu de dragonĭ în castrele de la Temisióra, si a dóua zi sosi si pedestrimea, care din causa căldurii cellei

marĭ nu putusse să facă passurĭ asià de iuţĭ în mersulŭ seŭ. Indată ce ajunseră ostile se împărţiră la posturile lorŭ; preste limóse se făcură podurĭ spre a ţiné communicationea intre diversele împărtiturĭ. — Antâiulŭ attacŭ se făcù asupra unei ville care o avea passia în unulŭ dintre suburbie. Turcii o părăsiră în dată, însă mai ântâiŭ puseră focŭ, în urma căruià arse totŭ suburbiulŭ dimpreună cu magazinele cari le făcusseră ei cu marĭ spese si cu multă fatigă. — In 29 Aug. treizecĭ de grănătarĭ attacară o giamie, suptŭ palancă care o si luară fără impedecare. In nóptea spre 2 Septembre, se deschiseră trinciatele de a stânga giamiei, numai 400 de passĭ de la palancă, si se formară dóue attacurĭ, nnulŭ de a drépta cătră pórta forforósă, altulŭ de a stânga cătră mortorósa. — In 2 Sept. se puseră în trunciate Stahremberg, Vallis si Marsigli, si lucrările înaintară încâtŭ lucrătorii si ostile cari-ĭ apperà era deja sicurĭ încontra tunurilorŭ fortăreţiei.

Cu tóte aceste-à D. Emanuel de Portugallŭ care cuteză a păssi mai înainte, căzù în periclu de a sĭ perde viéţia. Unŭ glonţiŭ de tunŭ care veni din palancă îi omorî callulŭ, si pre ellŭ îllŭ răni la unŭ genunchiŭ, asià încâtŭ Eugeniŭ, după ce se vindecà, îllŭ oppri de a se mai espune la assemine pericle. — Pînă în 7 Sept. se trasseră dóue parallele preste 300 de passĭ, se formară reducte cu plaţie de-arme si se assiezară baterii. — In 8, veni nunţiŭ că 14,000 de Tătarĭ aŭ trecutŭ Dunărea pre la Panciova ca să devasteze ţérra împregiurulŭ Temisiului si să despóie armata crestină de nutreţiŭ. — In 9, făcură impressuraţii ântâia escursă, care n' avù mare successŭ cu

cu tóte că era ajutată de unŭ focŭ de tunurĭ neîn-terruptŭ din fortărétiă. — Pînă la 19 nu se întîm-plâ nimica însemnatŭ, dară în timpulŭ acest'-à bate-riile se assiezară deplinŭ, appropiile (*les approches*) se deschiseră pînă la 30 de passĭ de la fossatulŭ palan-cei. Comitele Harrach fu fără fatigă în lucrârile ace-ste-à, ellŭ săpâ mine în dóue locurĭ. — In 20, veni Comitele Stainville din Trasilvania cu trei coortĭ de pedestri, trei companii de grănatarĭ si dóue regimen-te de loricatĭ (*cuirassiers*). — In 22 séra, addusse Palfi nuntiulŭ că usarii sei arŭ fi vezutŭ venindŭ ar-mata turcéscă într' ajutoriŭ impressuratilorŭ. — In nóptea spre 24, încercâ inimiculŭ în adeverŭ să ba-ge în fortărétiă 2000 de Turcĭ si de Tătarĭ. Ei mai luasseră pre cai dinderetŭ 500 de Janiciarĭ allessĭ; ceilalaltĭ adducea sacĭ cu pulbere de focŭ, urezŭ, făină, pesmetĭ si alte provisionĭ pentru împressuratĭ. Spre a duce acestŭ succursŭ în sicurantiă la loculŭ destinatŭ, Seraskierulŭ de la Belligradŭ trimise unŭ corpŭ de 2000 de Turcĭ si de 800 de Tătari, ca să attace cartariulŭ lui Palfi, si împressuratii să ajute acestŭ attacŭ prin o escursă. Ellŭ însusĭ (precumŭ s'a auzitŭ în urmă), luâ commanda, si spre a încura-già pre ómenii sei, dede la fiă-care dintre cei ce au trecutŭ cu ellŭ, câte-unŭ galbenŭ.

Eugeniŭ însciintiatŭ despre scopurile Turcilorŭ veni cândŭ începù a înnoptà, în cartariulŭ lui Palfi, si ordinâ ca brigata lui Stahremberg de 10 coortĭ si 24 de tunurĭ încărcate cu cartacie, să purcédă înainte. Insă nu mai era timpŭ de dispositionĭ, pentru că după unŭ cartŭ de óră, Turcii attacară cartariulŭ

cu larmă mare după usanția lorŭ. Căllărimea imperială care era pusă de a lungulŭ liniei de circunvallatione, susținù attaculŭ cu o tărie estraordinariă, si-ĭ făcù să se retragă. Cu tóte aceste-à Turcii nu perdură curagiulŭ; ei repețiră a dóua óră attaculŭ, si fură reimpinsĭ de noŭ. In fine făcură cea din urmă probă de a băgà încai câte-va centurii de Janiciarĭ în fortăréția; dar' nicĭ acést'-à nu le successe, si foculŭ de cartacie produsse unŭ omorŭ terribil între ei. Impressurații nu luară parte câtŭ ținù acéstă luptă. Se zice că garnisionea ar fi avutŭ óra destinată pentru escursă mai tărziŭ de câtŭ putură attacătorii să astepte în impatienția lorŭ. — Siépte mii de Turcĭ remaseră morțĭ. Precumŭ se înțellesse mai în urmă de la prinsĭ, se zice că totŭ corpulŭ de Turcĭ si Tătarĭ ar fi fostŭ de 27 pînă la 28 mii de militarĭ, si între ei flórea Janiciarilorŭ, carĭ în numerŭ de 600, au sufferitŭ mai multŭ de câtŭ toțĭ ceilalțĭ. Impressurații încercară apoi o escurtă cu pedestri si căllarĭ, însă corpulŭ turcescŭ se retrăssesse, si ei încă fură constrînsĭ a face assemine.

In 25, ajunseră Imperialii cu lucrârile lorŭ pînă la punțile fossatului palancei, si în totŭ acea zi se făcură dispositionĭ spre a da assaltŭ în ziua următóre. Insă foculŭ cellŭ tare allŭ impressuraților si bombele ce sburà din palancă impedecară successulŭ. Intre aceste-à Beculŭ se înflasse fórte si pusesse tóte lucrârile suptŭ apă, Acumŭ se decise ziua 30 a lui Septembre spre a da assaltŭ. Principele de Wirtemberg care se aflâ în acea zi în linii, fu commandante, si avea suptu sene pre D'ahumada si pre Leinbruk, împreună cu Generarii Langlet, Liebenstein si

Vallis. Puterea ostii consitea din 3000 de grănătarĭ, si era susţinută de 30 de coorţĭ si de 2700 de pontinarĭ. Ea se împărţi în trei corpuri spre a attacà totŭ de o dată de trei pârţĭ diverse.

Eugeniŭ dede ordine Comitelui Palfi să facă unŭ attacŭ fictivŭ asupra palancei cellei micĭ, spre a trage pre Turcĭ în partea acést'-à si a le despârţi puterea. Cu tóte aceste-à trecù ziua pînă ce se assiezâ miliţia la posturile ei. In nóptea spre 1 Oct. remaseră militarii suptŭ arme cu tóte că plouà fórte. — Eugeniŭ se pusesse în o baterie de unde putea să-sĭ conspecteze totŭ planulŭ, si o salvă generală din tóte bateriile appropiilorŭ dede semnulŭ spre attacŭ. Atuncĭ ostile înaintară cu curagiŭ din liniile lorŭ. Granatarii păssiră în frunte si luară unŭ parapettŭ, unde după o luptă cerbicósă si mii de probe de vitezie, se assiezară de a stânga; éră Turcii cari nu putură să se ţiie suptŭ sabia lorŭ, fugiră în cetate. In dată înaintâ o coorte la postulŭ cellŭ părăsitŭ si occupâ palanca; Turcii după o resistenţiă repeţită se retrasseră dândŭ focŭ palancei în mai multe locurĭ. Cellelalte coorţĭ înaintară în suburbiŭ, coprinseră lucrârile Turcilorŭ si se circunvallară dinaintea forrăréţiei. Aci se bătură aprópe patru óre, cu tótă cerbicia. Din partea Imperialilorŭ căzură preste 600 militarĭ, 1327 se răniră; dar' perderea inimicilorŭ fu si mai mare, 1200 case se arseră în coprinsulŭ palancei, foculŭ încă nu se stinse pînă în a zecea zi; cu tóte aceste-à se aflară o mulţime de cai si de alte vite cari nu se mistuiră de incendiŭ.

Prin o lucrare neînterruptă ajunseră în 3 Oct. cu parallela pînă la verticele unei semi

pressuraților̆. Foculŭ de amendóue pârțile fu cerbicosŭ. — In 4 Oct. se trasse altă parallelă preste 260 pițióre. Si totŭ în acea zi se redicâ de partea attacului o baterie de 50 de tunurĭ grelle si de 7 mortarie, însă cu mare periclu, fiindŭ că foculŭ fortăreției detunnà neîncetatŭ asupra lucrătorilorŭ. — Pînă în 6 Oct. se finiră tóte lucrârile, si Imperialii începură a da focŭ din 14 mortarie cari causară o larmă si o disordine însemnată. De la 7 pînă la 11 Oct. se lucrâ la o reductă, se mai redicâ o baterie pre palancă si se mai assiezâ unŭ cartariŭ de mortarie, asià încâtŭ acumŭ era la 30. In 11, începură a bombardà, dară Turcii respundea fórte lângedŭ, pentru că bateriile lorŭ era dejà ruinate, însa în 12, le restabilisseră si continuară cu o energie înfricosiată, asià încâtŭ Eugeniŭ începù a se teme despre resultatulŭ întreprinderii, pre lângă tótă veghiarea lui cea mare si mesurile lui celle înțellepte. Militariulŭ încă nu perdusse curagiulŭ, dară timpulŭ se schimbasse si plóuia cea continuă ameninția să înnece lucrârile si să constrîngă pre împressurătorĭ să se retragă. Aceste-à trebuià să urmeze neapperatŭ décă Turcii s'arŭ fi mai pututŭ ținé câte-va zille. Eugeniŭ însusĭ nu credea altminteré, pre cândŭ în 13 Octob. (a 28-a zi a împressurârii), se vezù stégulŭ cellŭ albŭ fâlfâindŭ pre unulŭ dintre zidurile fortăréției. Principele de Wirtemberg, care avea veghia, nunțiâ acést'-à, si Eugeniŭ se mulțâmi ca passia să trimiță în castre pre unii dintre officiarii sei. Veniră Commandantele castellului, Achmet-Aga, si Ali-Effendi; si Comiții Vallis si Filippi merseră în fortăretiă dreptŭ ostaticĭ, *pînă cândŭ* se va regulà capitulationea în cartariulŭ

lui Eugeniŭ. — Se primi, ca Turcii să pótă essi din Temisióra cu muierĭ si cu copii si cu lucrurile ce au, pentru care li se vorŭ da în dispositione 1000 de carre, dar' ce vorŭ mai avé de trebuințiă preste acestŭ numerŭ, să vază ei însisĭ. Toțĭ militarii pedestri si căllarĭ să éssă cu armele, cu stégurile fălfăindŭ si sunândŭ cu instrumentele, să li se dea conductŭ îndestullŭ pînă la Dunăre ca să trécă la Belligradŭ, însă din partea lorŭ să lasse ostaticĭ în fortăréță pînă la întórcerea conductului; pre drumŭ să li se dea bucate de țerranĭ cu unŭ prețiŭ cuviințiosŭ; éră ei să lasse în cetate si în fortăréțiă tótă artillăria, munitionea si provisionea; fugarii să se dea înapoi de amendóue pârțile; Românii, Serbii, Armenii, Judanii si alțĭ străinĭ carĭ siedŭ la Temisióra să aibă libertate deplină de a remâné în cetate sau de a se duce cu lucrurile lorŭ.

Acestĭ articli se observară puntual. Garnisionea se retrasse, care era încă tare de 12000 de ómenĭ fără a numerà pre morbosĭ si pre răniţĭ; la începutulŭ impressurării se suisse la 18000, si lăssă 3000 de morțĭ înapoi. In consemnătionea care se făcù despre artillărie si munitione, se aflară la 120 tunurĭ marĭ carĭ era însemnate cu armele Imperatorilorŭ Germanĭ, si remăsesseră mai tóte pre timpulŭ cândŭ se luâ fortăréția suptŭ Solimanŭ II în 1552.

Victoriosulŭ Eugeniŭ înainte de a lăssà Temisióra, încredințiâ commanda preste fortăréțiă Comitelui Vallis, éră guvernulŭ țerrei si prefectura supremă preste óste Comitelui Merci. Acest'-à din urmă puse finitŭ campaniei. — Pre cândŭ garnisionea turcéscă de la Panciova auzi de appropiarea lui Merci

în 8 Nov. se properâ spre apperare, însă abià ţinù o zi, si capitulâ cu conditionea de a se retrage fără arme la Belligradŭ. Se zice că commandantéle acestui castellŭ n' ar fi capitulatŭ asià currîndŭ, décă n'ar fi primitŭ semnŭ prin trei salve de tunurĭ de la Belligradŭ, spre înţellegere că de acollo nu se potŭ trimite ajutóre, ci să caute să se dea cu celle mai bune conditionĭ cari se vorŭ puté.— Garnisionile de la Cubinŭ si Nóua-palancă avură assemine sórte. Russiava nu se putù provocà fără artillărie grea, de acea-à Merci amânâ împressurarea pentru altŭ timpŭ, si occupâ numai ţinutulŭ de prin pregiurŭ. — Afară de Temisiana, Imperialii avură în annulŭ 1716 assemine successe în ţérra Românéscă si în Bosnia, dară descrierea lorŭ n' attinge mai de apprópe obiectulŭ nostru.

Turcii fură consternaţĭ de aceste-à si propuseră conditionĭ de pace, însă nu se ascultară de consiliulŭ bellicŭ de la Vienna, care din contră spre assicurarea Temisianei determinâ pentru annulŭ 1717, o întreprindere încontra Belligradului. In primăvara acestui annŭ, Imperatoriulŭ Carlŭ licenţiâ pre Eugeniŭ cu vorbele următóre: »Principe, eŭ ţĭ am prepusŭ unŭ Generariŭ pre care să lŭ consulţĭ, si suptŭ numele lui să essecuţĭ tóte operationile.« Zicândŭ aceste-à, iĭ puse în mână unŭ crucifissŭ cu brillanţĭ, a cărui basă avea inscriptionea: *Jesus Christus Generalissimus.* »Nu uità, adausse ellŭ, că combaţĭ pentru acell'-à care sĭ a versatŭ sângele pre cruce pentru ómenĭ, suptŭ commanda lui cea divină attacă si învinge pre inimicii numelui lui si ai crestinilorŭ!»

Eugeniŭ ajunse cătră finitulŭ lui Maiu 1717, la *Futacŭ,* unde strinse tóte ostile, le dusse preste Tissa

în Temisiana, si le assiezà în castre pre siessulŭ care se întinde de la Bescărecŭ pînă la Panciova, si care în vechime se numià Maxon. Aci puse pre Generariulŭ Merci în fruntea unui corpŭ considerabil cu care să scótă pre Turcĭ din Russiava. Loculŭ acest'-à nu successe Generariului în annulŭ trecutŭ, precumŭ amŭ însemnatŭ mai susŭ, însă luarea lui era de o trebuinţiă neapperată, spre a tăià totŭ succursulŭ ce arŭ puté Turcii să adducă Belligradului pre Dunăre. Dar' Turcii descoperiră acestŭ planŭ, si de acea-à păssiră înainte cu 10,000 de militarĭ ca să închiză acestŭ corpŭ, si totŭ de o dată garnisionea din Russiava să lŭ attace de partea ei. Merci vezù laţiulŭ, si ne-fiindŭ tare destullŭ spre a cutezà a face unŭ passŭ decisivŭ, se retrasse. Totŭ atuncĭ trimise si Eugeniŭ pre Generariulŭ Petrascu cu unŭ numerŭ de vase si de luntri cari ducea ostĭ si munitionĭ; aceste-à se crezură tarĭ destullŭ, însă de si era assicurate de navĭ de resbellŭ cari să le însoţiéscă, fură attacate si prinse de Turcĭ.

Cu tóte că acéstă întreprindere essí reŭ, allŭ cărei successŭ putea să favoreze multŭ încercarea asupra Belligradului, Eugeniŭ nu perdù curagiulŭ. După ce assicură marginile Temisianei încontra încurselorŭ Turcilorŭ si alle Tătarilorŭ, trecù preste Dunăre pre din josŭ de Panciova, cu tóte că inimiculŭ se circumvallasse fórte tare de la Sava pînă la riulŭ cellŭ micŭ Cresca. Tótă artillăria se assiezà pre înălţimea de la Sviniţia. De acollo înaintă cătră Belligradŭ, asiă încâtŭ aripa dréptă se întindea pînă la Dunăre, éră cea stângă pînă la Sava, prin urmare închidea fortăréţia de la unŭ rîŭ pînă la cell'altŭ. — Nóua sa ...

cepuseră liniile de circunvallatione, suptŭ unŭ focŭ terribil de amendóue pârţile, si veni unŭ tare corpŭ de Turcĭ în spinarea împressurătorilorŭ, care trecù preste Sava spre a împedecà lucrârile. Indată ce se deschise trinciata si se restabilisse communicationea liniilorŭ, începură a bate cetatea cù 100 de tunurĭ si mulţime de mortarie. Impressuraţii respunseră cu assemine vivacitate. Acestŭ attacŭ se începù în 23 Juliŭ, si ţinù pînă la 29, cândŭ armata turcéscă commandată de marele Veziriŭ ajunse la Dunăre si se assiezâ din deretulŭ împressurătorilorŭ pre înălţimile dincollo de Crocia. Totŭ de o dată se întinse o morbositate în castrele imperiale, si militarii fatigaţĭ sufferià preste mesură. Turcii dincontră lucrà totŭ cu mai mare activitate, Eugeniŭ îsĭ retrasse óstea, afară de veghiătorii cari remaseră pentru paza liniilorŭ. Bombardarea urmâ neîncetatŭ. — In 16 Augustŭ desŭ de diminéţiă începù bătalia cu armata turcéscă. Turcii furā bătuţĭ si luară fuga, perdură tótă artillăria care crestinii o întórseră încontra lorŭ; optŭ-spre-zece mii de Turci căzură în acea zi; crestinii numerară din partea lorŭ 2000 morţĭ în câmpulŭ de bătalie, 3000 afară din câmpŭ, si 1800 răniţĭ. Fortăréţia se dede în ziua următóre asià încâţŭ capitulationea se subscrisse după o împressurare de optŭ-spre-zece zille. Turcii trebuiră să lasse Sabaţiulŭ lângă Sava, Ramulŭ, Crocia, Semendria si Columbaţii în Servia, precumŭ si Media în Temisiana, care o occupasseră ca să pótă veni de acollo într' ajutoriŭ Belligradului. — Marele Veziriŭ se retrasse cu remăsiţiele armatei selle la Naissŭ. Unŭ altŭ corpŭ purcesse câtră Russiava spre a apperà acestŭ postŭ; însă Merci îllŭ înfrînse, si asià

remaseră deschise marginile Temisianei de partea acé-st'-à pînă preste porta de ferrŭ.

După atâte successe relle cari urmară unulŭ după altulŭ, Turcii se arretară încă neturburaţĭ, însă cândŭ Anglia si Ollanda propuseră intervenirea lorŭ spre a face pace, primiră cu tótă inima. Spre negoţiare se allesse cetăţella Passeroviciŭ în Servia, unde veniră în scurtŭ timpŭ ministrii puterilorŭ interveni-tóre si ai cellorŭ interèssate. Tractatele se încheiară în 21 Juliŭ 1718. Aceste-à coprindea unŭ armistiţiŭ de 25 de annĭ, si clausa *uti possidetis* assicurâ Imperatoriului Temisiana cu munţii de la Russiava si Negotinŭ de o parte, si Bellıgradulŭ de altă parte, dimpreună cu cellelalte locurĭ întărite din celle trei districte Serviane: Maciovŭ, Semendria si Columbaţĭ. Si totŭ de o dată se regulară confiniile Moldaviei si alle ţerrei Românescĭ cu Polonia si cu Trasilvania.

Cu modulŭ acest'-à Temisiana care suspinasse suptŭ despotismulŭ Turcilorŭ 164 de annĭ, venì suptŭ potestatea Imperatorilorŭ crestinĭ. De atuncĭ încóce începù a se introduce o nóuă ordine de lucrurĭ, care se mai turburâ momentarŭ în diverse rôndurĭ pînă pre timpurile lui Josefŭ II, de gloriósă memorie, însă ţérra nu mai căzù suptŭ altă domnie străină. Dară câtŭ câstigâ Temisiana si Trasilvania prin acéstă trecere completă suptŭ sceptrulŭ Austriei, atâtŭ perdù ţérra Românèscă si Moldavia prin întroducerea fanarioţilorŭ, a cârorŭ epocă datéză chiarŭ din timpurile aceste-à.

Noi încheiâmŭ aici acéstă istorie atâtŭ de interessante, si adducemŭ a minte Românilorŭ că décă

ei n'au peritŭ prin atâte sufferinţie, în unŭ cursŭ de secle asià de îndelungatŭ, trecândŭ prin atâtŭ de multe probe, să nu pérză speranţia pentru viitoriŭ. Tatălŭ cellŭ cerescŭ care a provezutŭ de dînsii prin atâte secle, îsĭ va întinde provedinţia sa cea divină si de aicĭ înainte asupra lorŭ, numai si ei să créscă în virtute, să sĭ cultiveze mintea, să sĭ nobiléscă inima, si să se facă demnĭ de o sórte mai fericită.

FINITŬ.

DOCUMENTE

ATTINGATÓRE DE ISTORIA CAMPULUNGULUI.

I.

Chrisovulŭ reposatului Radulŭ W. feciorulŭ Michnil W. nepotulŭ reposatului Alexandru W. let. 7123 Maiŭ 7.

Cu mila lui Dumnezeŭ, Iŏ Radulŭ W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, feciorulŭ reposatului Michnii W. nepotulŭ betrânului slăvitului reposatului Iŏ Alexandru W. Dat'am Domnia mea aceastâ poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungŭ. Insă tuturorŭ mostenilorŭ din orasiŭ, si cu feciorii lorŭ, câţi Dumnezeŭ le va dărui, ca să fie în pace de gălétă si de slusba domnéscă, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, măcar' ce vorŭ vrea să vînză sau să cumpere, totŭ să nu dea nimic' vamă, cumŭ au fostŭ obicéiulŭ lorŭ, iertaţi de mai 'nainte vreme, din zilele altorŭ betrâni blagocestivi crestini Domni mai înainte de noi.

Alta érăsi, de se va întîmpla unuia dintre dinsii de-i va remâné lui măcar' mosie după mórtea lui, ori casă, ori locŭ la orasiŭ, ori delniţă la câmpŭ, sau vii, măcar' fie ori ce ar fi, cu acestea nici unŭ amestecŭ sau trébă să n'aibă, nici Domnia mea, nici pîrcălabii de orasiŭ, nici nimine din boiari, nici nici-unŭ omŭ. Alta earăsi să nu fie volnicŭ nici-unŭ boiariŭ, nici sluga domniei mele ca să céră de la la domnia mea măcar' locŭ sau măcar' mosie din orasiŭ ori casă sau locŭ la orasiŭ, sau delniţă la câmpŭ, sau măcar'

orăsiănéscă, măcar' fie orĭ ce ar fi. Ci numai orăsiănii să fie volnicĭ să facă ce vorŭ vrea ei cu aceste mosii. Ear' de va fi datoriŭ vre-unŭ orăsianŭ vre-unui boiariŭ sau altui omŭ de ţéră, de se va întímpla acelui omŭ mórte, si-i va remâné niscar'-va feciorĭ lui, să nu lase mosia lui vînzătóre, ear' de nu va puté birui să plătéscă această datorie, ear' datornicii să nu fie volnicĭ să vînză casele luĭ, măcar' viile, măcar' locŭ la altă parte, ci totŭ să vînză la orăsianĭ. Ear' pentru rândulŭ judecăţii orasiului, să n'aibă amestecŭ, sau să strice judecata lorŭ, ci tótă legea si judecata lorŭ să fie stătóre precumŭ mai înainte vreme, cumŭ au fostŭ obiectulŭ celŭ betrânŭ, si în zilele altorŭ betrânĭ Domnĭ blagocestivĭ crestinĭ care au fostŭ mai înainte de noi. Pentru că am vezutŭ însusĭ domnia mea, multe chrisóve betrâne si vechi pentru totŭ asiezămîntulŭ orasiului: ântâiŭ chrisovulŭ betrânului reposatului Iŏ Michail W. let. 6900, altŭ chrisovŭ alŭ betrânului reposatului Iŏ Vladŭ W. let. 6947, altŭ chrisovŭ alŭ betrânului reposatului Iŏ Vădislavŭ W. let. 6960, si încă multe cărţi si chrisóve ale tuturorŭ blagocestivilorŭ crestinĭ Domnĭ care au fostŭ mai de naiinte vreme.

Dreptŭ aceea si Domnia mea asisderé am înoitŭ si am întăritŭ această tocmélă si aceste chrisóve betrâne si vechi, si cu această carte a Domniei mele, si o am datŭ Domnia mea orasiului Câmpulungului si tuturorŭ mostenitorilorŭ orăsianĭ ca să fie asiezămîntulŭ si tótă judecata si tocméla lorŭ să fie stătóre, cumŭ au fostŭ si mai denainte vreme din zilele altorŭ betrânĭ Domnĭ ce au fostŭ maĭ înainte de noi. Incă *ĭ jurămîntŭ* am pusŭ Domnia mea, după petrecerea

Domniei mele pre carele bine va voi Domnulŭ Dumnezeŭ a fi Domnŭ ţérei Românescĭ măcar' din fiii Domniei mele, măcar' din némulŭ nostru, sau după pecatele nóstre, măcar' altu cinevasĭ din pravoslavnicii Domnĭ, încă să cinstéscă si să înoiéscă si să întăréscă cartea Domniei mele, ca si pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă si să lŭ întăréscă întru Domnia lui, si în véculŭ viitoriŭ sufletului luĭ, ear' de nu va cinsti si nu va întări acéastă carte a Domniei mele, ci o va călcà si o va stricà, pre acela Domnulŭ să lŭ ucigă, aicĭ turpulŭ, si în véculŭ viitoriu sufletulŭ lui. Si care omŭ s'ar' ispiti a stricà acéastă carte, acelŭ omŭ să fie procletŭ si afurisitu de 318 svinţĭ părinţĭ care au fostu la Nikea, si să aibă parte cu Juda si cu Arie la unŭ locŭ, si de nimené să nu se clătéscă, după zisa Domniei mele.

Eată si mărturiĭ am pusŭ Domnia mea pre jupanŭ Ianache vel Banŭ Craiovescu, si jupanŭ George vel Vornicŭ, si jupanŭ Vintilă vel Logofetŭ, si jupanŭ Dedilŭ vel Vistieriŭ, si jupanŭ Leca vel Spătariŭ, si jupanŭ Michailache vel Stolnicŭ, si jupanŭ Bratulŭ vel Comisŭ, si jupanŭ Lupulŭ vel Paharnicŭ, si jupanŭ Vernatŭ vel Postelnicŭ, si Ispravnicŭ Vintilă vel Logofetŭ. Si eu Négoe Logofetulŭ am scrisŭ la Tîrgoviste let. 7123 Maiŭ 7.

II.

Chrisovulŭ reposatului Leon W. feciorulŭ reposatului Stefanŭ W. let. 7141 Martie 25.

Pentru munţii mostenilorŭ orăsianii Câmpulungului.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iŏ Leon W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, feciorulŭ marelui si pré-bunului reposatului Iŏ Stefanŭ W. dat'am Domnia mea aceasta poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungului si tuturorŭ mosnenilorŭ orasiului si feciorilorŭ câţĭ Dumnezeŭ le va dărui ca să fie lorŭ mosie, care se numesce a orăsianilorŭ, care este din siezutulŭ satului, însă să se scie a nŭme: plaiulŭ lui Petru după rîulŭ orasiului Câmpulungului pînă în apa Câmpulungului cea betrână a Dâmboviţii; si plaiulŭ Frăcii ear' pînă la Dâmboviţa; si jimbura, ear' pînă la Dâmboviţă si pînă la Păpusie; si plaiulŭ Voevodu de la menedecŭ preste Clâmcea pînă la Capra; si vîrtopulŭ Modroghinulŭ; si vîrtopulŭ Bórtesiulŭ si Netedulŭ, si vîrtopulŭ lui Epure, si din vîrtopulŭ Bórtesiului pînă la Tîrcavulŭ, câtŭ ţine dosulŭ Dâmboviţii totŭ. Pentru că acestĭ mai susŭ numiţĭ munţĭ, si plaiurĭ, au fostŭ de bostină ai orăsianilorŭ Câmpulungului de la mosĭ de la strămosĭ încă mai dinainte vreme de la siederea orasiului, din zilele altorŭ betrânĭ Domnĭ ce au fostŭ de demultŭ. Si am vezutŭ Domnia mea cartea reposatului Michail W. de cândŭ au fostŭ cursulŭ anilorŭ 6900, si cartea reposatului Vladŭ W. de cândŭ au fostŭ cursulŭ anilorŭ 6947, si cartea lui Vădislavŭ W. cândŭ era atuncĭ

cursulŭ anilorŭ 6960, si încă multe cărţĭ si chrisóve ale tuturorŭ blagocestivilorŭ crestinĭ Domnĭ care au fostŭ mai înainte de noi. Pentru aceasta si Domnia mea asisderé am înoitŭ si am întăritŭ pre acele cărţĭ betrâne, cu acestŭ chrisovŭ alŭ Domniei mele, precumŭ au fostŭ si mai înainte vreme, si l' am datŭ Domnia mea orasiului Câmpulungului. Insă mosnenilorŭ orasiului ca să fie ale lorŭ mosiĭ si plaiurĭ care sînt după orânduială mai susŭ numite, mosie de bastină si ohavnică feciorilorŭ lorŭ, nepoţilorŭ si strănepoţilorŭ lorŭ, si de către nimine să nu se supere preste porunca Domniei mele, încă si blestemŭ am pusŭ Domnia mea, după călătorirea Domniei mele pre carele va alege Domnulŭ Dumnezeŭ a fi stăpânitoriŭ si Domnŭ ţerei Românescĭ, sau din róda inimii Domniei mele, sau din rudele nóstre, sau pre orĭ-carele după pecatele nóstre, de va cinstì si va înoì si va întărì acestŭ chrisovŭ alŭ Domniei mele, pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă si să lŭ întăréscă în Domnia lui, si în véculŭ celŭ viitorin sufletulŭ lui: ear' de nu va cinstì si nu va înoì, nicĭ va întărì acestŭ chrisovŭ alŭ Domniei mele, ci lŭ va călcà si lŭ va stricà, si lŭ va sparge acestŭ chrisovŭ alŭ Domniei mele, si cârţile celorlalţi Domnĭ, si vorŭ remâné părăsite: acela să fie procletŭ si anatema, si afurisitŭ de 318 svinţĭ părinţĭ de la Nikea, si să aibă parte cu Juda si cu Ario, si cu alţi necredincosĭ jidovĭ care au strigatŭ asupra sângelui Domnului si mântuitoriului nostru Jisus Christos, zicândŭ: iea-lŭ! iea-lŭ! restignesce-lŭ pre elŭ! sângele lui asupra lorŭ si asupra feciorilorŭ lorŭ este si va fi în vecĭ, amin. Eată si mărturiĭ am pus

Domnia mea: jupanŭ Christea vel Vornicŭ, jupanŭ Micho vel Logofetŭ, si jupanŭ Ianache vel Vistieriŭ, si jupanŭ Dumitresco vel Spătariŭ, si jupanŭ Musiatŭ vel Stolnicŭ, Buzinca vel Comisŭ, Vasilie vel Paharnicŭ, si jupanŭ Alexandru vel Postelnicŭ, si Ispravnicŭ au fostŭ jupanŭ Micho vel Logofetŭ. Si s'au scrisŭ de Lăpedatŭ Logofetulŭ în cetatea Bucurescĭ în luna lui Avgustŭ 26, cursulŭ anilorŭ de la Adamŭ 7138, ear' de la nascerea lui Christos 1630.

III.

Chrisovulŭ reposatului Mateiŭ Basarabŭ W.

Let. 7144 Aprilie 12.

Privilegiurĭ pentru mile domnescĭ si pentru dreptatea mostenilorŭ orăsianĭ.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iѡ Mateiŭ Basarabŭ W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, dat'am Domnia mea acéstă poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungului: lui Stanŭ judeţulŭ cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ si tuturorŭ orăsianilorŭ de la mare pînă la micŭ câţĭ sînt mostenĭ ai orasiului, si feciorilorŭ lorŭ câţĭ Dumnezeŭ le va dărui ca să fie în pace de gălétă si de slusba domnéscă, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama de pită de la bîlciulŭ St. Ilie Prorocului, orĭ ce vorŭ vrea să vînză sau ce vorŭ vrea să cumpere, măcar' calŭ, măcar' boŭ, măcar' óe, măcar' păturĭ, măcar' pesce, măcar' orĭ ce, totŭ *să n'aibă* a lua de la dînsii vamă, cumŭ au fostŭ

nezeŭ a fi Domnŭ ţérei Românescĭ, au din fiii Domniei mele, sau din némulŭ nostru, sau după pecatele nóstre din alte seminţiĭ, să cinstéscă si să înoiéscă si să întărésca cartea Domniei mele, ca si pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă pre elŭ si să lŭ întăréscă întru Domnia lui, si în véculŭ viitoriŭ sufletulŭ lui. Ear' care nu va cinstì si nu va înoì această carte a Domniei mele, ci o va sferîmà si o va strica, acela să fie procletŭ si anatema, si afurisitŭ de stăpânulŭ Jisus Christos, si de 318 svinţĭ părinţi, si să aibă parte cu Juda si cu Arie la unŭ locŭ în vecĭ, amin. Eată si mărturii am pusŭ Domnia mea: Pan Chrizea vel Banŭ, Pan Ivascu vel Vornicŭ, si jupanŭ Grigorie vel Logofetŭ, si jupanŭ Dumitru vel Vistieriŭ, si jupanŭ Preda vel Spătariŭ, si jupanŭ Vasilie vel Stolnicŭ, si jupanŭ Buzica vel Comisŭ, si jupanŭ Vucina vel Paharnicŭ, si jupanŭ Costandinŭ, si Ispravnicu Grigorie vel Logofetŭ. Si am scrisŭ eu Stoica Logofetulŭ alŭ lui Serbanŭ, în orasiulŭ Bucurescĭ, Aprilie 12 let. 7144, ear' anii de la Christos 1636.

IV.

Chrisovulŭ reposatului Mateiŭ W. nepotulŭ reposatului blag. Basarabŭ W. Let. 7145 Dekemvrie 6.

Pentru munţii mostenitoriloru orasiani Câmpulungu.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iŏ Mateiŭ W. si Domnŭ tótă ţéra Românéscă, nepotulŭ marelui si pré-bu[...]i betrânului reposatului crestinŭ Basarabŭ W.

mele pré-luminatului si blagocestivului si de Christos iubitoriŭ reposatului Iω Radulŭ Negru W. let. 6800 si chrisovulŭ lui Mihail W. let. 6900, si chrisovulŭ Vladului Vodă let. 6947, si chrisovulŭ lui Vădislavŭ W. lét. 6960, si încă multe chrisóve si cârţile tuturorŭ Domnilorŭ. Si încă după acestea, cândŭ bine au voitŭ Domnulŭ Dumnezeŭ de m'aŭ dăruitŭ cu Domnia pre scaunulŭ mosilorŭ si alŭ strămosilorŭ Domniei mele, si cinstitulŭ împeratŭ cu skiptrulŭ stăpânirii ţérei Românéscĭ, am vezutŭ Domnia mea biserica strămosiului Domniei mele Iω Radulŭ Negru W. stricată si derăpănată, decĭ am gânditŭ pentru Dumnezeu, ca să nu fie pomana strămosiului Domniei mele în desiertŭ, si earăsĭ am redicat'o pre dînsa Domnia mea, si o am făcutŭ alŭ doilé din temelie, ca să fie si Domniei mele si părinţilorŭ Domniei mele si mosilorŭ pomenire în vecĭ. Dreptŭ aceea si Domnia mea încă am înoitŭ si am întăritŭ acele chrisóve si cârţĭ cu această carte a Domniei mele si am asiezatŭ pre dînsii însumĭ Domnia mea, ca să fie în pace toţĭ orăsianii si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pităriei de la sborulŭ St. Ilie, ca să nu aibă voie să iea lorŭ vamă nimic' ori ce vorŭ vrea să vînză, sau ce vorŭ cumperà la tîrgŭ, ci numai să iea de la alţi ómenĭ de ţéră, cumŭ au fostŭ legea si mai denainte vreme, după cumŭ scrie si în piatra care o am pusŭ Domnia mea de asupra porţii bisericii, ca să fie mosia lorŭ si tóte judecăţile lorŭ si tocmelele lorŭ să fie stătóre în vecĭ, si de niminé să nu se clătéscă după zisa Domniei mele. Incă si jurămintŭ am pusŭ Domnia mea, după pristăvirea *Domniei* mele, pre car eleva alege Domnulŭ Dum-

nezeŭ a fi Domnŭ ţérei Românescĭ, au din fiii Domniei mele, sau din némulŭ nostru, sau după pecatele nóstre din alte seminţiĭ, să cinstéscă si să înoiéscă si să întăréscă cartea Domniei mele, ca si pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă pre elŭ si să lŭ întăréscă întru Domnia lui, si în véculŭ viitoriŭ sufletulŭ lui. Ear' care nu va cinstì si nu va înoì această carte a Domniei mele, ci o va sferîmà si o va strica, acela să fie procletŭ si anatema, si afurisitŭ de stăpânulŭ Jisus Christos, si de 318 svinţĭ părinţi, si să aibă parte cu Juda si cu Arie la unŭ locŭ în vecĭ, amin. Eată si mărturii am pusŭ Domnia mea: Pan Chrizea vel Banŭ, Pan Ivascu vel Vornicŭ, si jupanŭ Grigorie vel Logofetŭ, si jupanŭ Dumitru vel Vistieriŭ, si jupanŭ Preda vel Spătariŭ, si jupanŭ Vasilie vel Stolnicŭ, si jupanŭ Buzica vel Comisŭ, si jupanŭ Vucina vel Paharnicŭ, si jupanŭ Costandinŭ, si Ispravnicu Grigorie vel Logofetŭ. Si am scrisŭ eu Stoica Logofetulŭ alŭ lui Serbanŭ, în orasiulŭ Bucurescĭ, Aprilie 12 let. 7144, ear' anii de la Christos 1636.

IV.

Chrisovulŭ reposatului Mateiŭ W. nepotulŭ reposatului blag. Basarabŭ W. Let. 7145 Dekemvrie 6.

Pentru munţii mostenitoriloru orasiani Câmpulungu.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iŏ Mateiŭ W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, nepotulŭ marelui si pré-bunului betrânului reposatului crestinŭ Basarabŭ W.

dat'am Domnia mea această poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungŭ si tuturorŭ mosnenilorŭ orasiului si cu feciorii lorŭ câţĭ Dumnezeŭ le va dărui, ca să fie lorŭ mosie care se numesce a orasiului, care au fostŭ din siederea satului. Insă să se scie anume: plaiuiŭ lui Petru de la rîulŭ orasiului Câmpulungului pînă în apa cea betrână a Dâmboviţii, plaiulŭ Frăcii ear' pînă la Dâmbovită, jimbura ear' pînă la Dâmboviţă si pînă la Păpusie, plaiulŭ Voevodulŭ pînă la menedecŭ, prin climcea pînă la Capra, vîrtopulŭ Modroghinulŭ, vîrtopulŭ Bórtesiulŭ, Netedulŭ, vîrtopulŭ Epurelui, din vîrtopulŭ Bórtesiulŭ pînă la Tîrcavulŭ câtŭ ţine dosulŭ Dâmboviţii totŭ; pentru că acescĭ munţĭ zisĭ si plaiurĭ au fostŭ de bastină ai orăsianilorŭ Câmpulungului, de la mosĭ de la strămosĭ încă de mai înainte vreme din siezutulŭ orasiului din zilele celorlalţi betrâni Domnĭ ce au fostŭ mai de multŭ. Si am vezutŭ Domnia mea si am cititŭ cartea reposatului betrânului Michail W. de cândŭ au fostŭ cursulŭ anilorŭ 6900, si cartea Vladului W. curgerea anilorŭ 6947, cartea lúi Vădislavŭ W. let. 6960, cartea lui Leon W. feciorulŭ lui Stefanŭ W. let. 7138, încă si alte multe cârţĭ si chrisóve ale tuturorŭ bunilorŭ credinciosĭ crestinĭ Domnĭ care au fostŭ înaintea nóstră. Preste aceasta si Domnia mea asisderé încă am înoitŭ si am întăritŭ pe acele cârţĭ betrâne cu această carte a Domniei mele, cumŭ au fostŭ si mai denainte vreme, si am datŭ însumĭ Domnia mea orasiului Câmpulungului si tuturorŭ mostenilorŭ orasiului, ca că fie ale lorŭ dealurĭ si plaiurĭ, cumŭ au fostŭ după orînduiala ce s'au numitŭ mai *susŭ, mosii* de bastină si ohavnice, feciorilorŭ lorŭ,

nepoților și strănepoților lorŭ, și de nimine să nu se supere preste porunca Domniei mele. Incă și jurămîntŭ și blestemŭ am pusŭ Domnia mea, după călătorirea Domniei mele pre carele va alege Domnulŭ Dumnezeŭ a fi Domnŭ și stăpânŭ țérei Românescĭ, sau din némulŭ Domnieĭ mele, sau din rudele nóstre, sau după pecatele nóstre din alte seminții, de va cinsti, și va înoi, și va întări această carte a Domniei mele, pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă și să lŭ păzéscă întru Domnia lui, și în véculŭ celŭ viitoriŭ sufletulŭ lui; ear' de nu va cinsti, și nu va înoi, și nu va întări această carte a Domniei mele, ci o va lepădà, și o va stricà, și o va sparge, acela să fie de trei orĭ blestematŭ, și anatema, și afurisitŭ de 318 svinți părințĭ de la Nikea, și să aibă parte cu Juda și cu afurisitulŭ Arie la unŭ locŭ. Eată dar' și mărturii am pusŭ Domnia mea: jupanŭ Chrizea vel Banŭ alŭ Craiovei, jupanŭ Ivasco vel Vornicŭ, jupanŭ Grigorie vel Logofetŭ, jupanŭ Dumitru Dudescu vel Vistieriŭ, jupanŭ Preda vel Spătariŭ, jupanŭ Nedelcu vel Cluceriŭ, jupanŭ Vasilie Panduri vel Stolnicŭ, jupanŭ Buzica vel Comisŭ, jupanŭ Vucina vel Paharnicŭ, și jupanŭ Costandinŭ vel Postelnicŭ, și Ispravniciŭ acestui chrisovŭ au fostŭ . Și s'au scrisŭ de Lepădatŭ Logofetulŭ, în cetatea Bucurescĭ, luna lui Dekemvrie 6, de la Adamŭ curgerea anilorŭ ce au trecutŭ let. 7145, ear' de la Christos 1636.

V.

Chrisovulŭ reposatului Mateiŭ Basarabŭ W.

Privilegiulu pentru viile orășianiloru din dealulu Pitesciloru.

Ani de la Adamu 7145 Dekemvrie 8.

Milostiiu Bojiiu, Iœ Mateiŭ Basarabŭ W. i Gpdar vseio zem. Ungrovlachia, davam Gvmi sin povelenii Gvmi varosiani ot varosĭ Gvmi ot Dolgopol, isă siniim, elisce bogdarovoet, ca să fie de acumŭ înainte, cine va avé vie în dealulŭ Pitescilorŭ, nimica valŭ să n' aibă, ci numai să aibă a daré părpărului, pînă la stichiulŭ Apostolului Filipŭ, cine va vinde vinŭ pînă la cea zi, să dea de bute câte 12 banĭ, ear altŭ valŭ nimica să nu aibă; si ear' de rândulŭ vinăriciului a cui va fi viia pre mosia călugărécă sau boierécă dacă vorŭ scóte vinăriciulŭ domnescŭ afară, atuncĭ să se iea vinăriciulŭ boierescŭ din 20 vedre vinŭ să le iea una, cumŭ le au fostŭ lorŭ obiceiulŭ si mai dinainte vreme, si să aibă a daré si dea din dealulŭ Vălenilorŭ si alŭ Ciocănescilorŭ si alŭ Topolovénilorŭ, să dea de unŭ slonŭ 12 banĭ, cumŭ au datŭ si pînă acumŭ, pentru că au venitŭ o sémă de orăsianĭ din Câmpulungŭ înaintea Domniei mele în divanulŭ celŭ mare, jăluindu-se si spuindŭ de acestŭ lucru alŭ lorŭ, si arătândŭ si cărți domnescĭ de iertăciune, pre acestŭ obiceiŭ încă mai denainte vreme, din zilele betrâne, si au merturisitŭ toțĭ cinstiții dre-...orii Domniei mele cumŭ scrie mai susŭ. Intr' ... si Domnia mea încă m'am milostivitŭ de-i am

iertatŭ si le am întăritŭ lucrulŭ si iertăciunea cu această carte a Domniei mele să fie stătoriŭ, precumŭ scrie mai susŭ în vecĭ. Asisderé si voĭ slugile domnescĭ părpărasiĭ, si voĭ boiari marĭ, si voi călugărilorŭ, să căutaţĭ, mai multe de cumŭ scrie mai susŭ să nu-i înveluiţĭ, că apoi cine-i va învelui mai multŭ, va avé rea urgie de câtră Domnia mea, si în urma Domniei mele pre care va dărui a fi Domnŭ si stăpânitoriŭ ţérii, încă lŭ rogŭ cu numele lui Dumnezeŭ, să întăréscă această pomană si iertăciune, si să înoiéscă această carte a Domniei mele, cumŭ scrie mai susŭ. Eară cine nu o va cinsti, nicĭ o va înoi, ci încă o va si sparge, si-i va stinge acestŭ obiceiŭ, să fie acela procletŭ si anatema de 318 svinţi părinţĭ de la Nikea. Dreptŭ aceea si mărturii am pusŭ Domnia mea: jupanŭ Chrizea vel Banŭ Craiovescu, jupanŭ Ivasco vel Vornicŭ, si Grigorie vel Logofetŭ, si Pan Dumitru vel Vistieriŭ, si Pan Preda vel Spătariŭ, si Pan Nedelcu vel Cluceriŭ, si jupanŭ Vasilie vel Stolnicŭ, si Simion vel Logofetŭ, si am scrisŭ eu Tudorŭ studet. ot Bucurescĭ, luna lui Dekemvrie 8, 7145 anĭ de la Adamŭ.

VI.

Chrisovulŭ reposatului Mateiŭ Basarabŭ W.

Privilegiu pentru vămĭ si c. l. si pentru drepturile si mosiile mostenilorŭ orăsianĭ.

Cu mila lui Dumnezeŭ Crestinŭ Mateiŭ Basarabŭ W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, data'm Domnia

mea această poruncă a Domniei méle orasiului Domniei mele Câmpulungului, lui Stanŭ judeţulŭ cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ si tuturorŭ orăsianilorŭ de la mare pînă la micŭ, însă câţi sînt mostenĭ în orasiŭ si cu fecorii lorŭ câţi Dumnezeŭ le va dărui ca să fie în pace de gălétă si de lucru domnescŭ si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pitarilorŭ de la sborulŭ St. Ilie Prorocululŭ, orĭ ce ar vrea să vînză sau ce vorŭ vrea să cumpere, sau calŭ, sau boŭ, sau óe, sau păturĭ, sau pesce, sau măcar' ver ce, totŭ să nu aibă a lua de la dînsii vamă; si ear' ca să n' aibă niminĭ voie din cei din afară ca să aducă vinŭ si ca să vînză acolo în orasiŭ, nicĭ boiariŭ mare, nicĭ slujitoriŭ, nicĭ ţéranŭ, nicĭ măcar' ver cine din slugile domnescĭ, ci numai însisĭ orăsianii să vînză vinŭ. Ear' care dintre cei din afară ar vrea să aducă vinŭ si să vînză acolo în orasiŭ, să aibă a remâné butea desiartă pre séma orăsianilorŭ, si earăsĭ ca să aibă a da pitarilorŭ si oniarilorŭ si dismarilorŭ si tuturorŭ căţĭ umblă cu slusbă, asisderé judeţului Muscelului si plaiulŭ muntelui numai câte unŭ ploconŭ de bucate; ear' mai multŭ nicĭ câtusĭ de puţinŭ să nu le mai dea lorŭ, după obiceiulŭ lorŭ, si cumŭ au fostŭ iertaţĭ si în zilele acelorŭ bunĭ cinstiţĭ Domnĭ. Si ear' cui i se va întîmpla vre-unuia din orăsianĭ mórte, si-i ar remâné aceluia niscare-va mosiĭ după mórtea lui, sau casă, sau locŭ la orasiŭ, sau vadŭ de móră, sau delniţă la câmpŭ, sau viie, sau măcar' orĭ ce, cu acelea nicĭ unŭ amestecŭ sau lucru să n' aibă, nicĭ Domnia mea, nicĭ pîrcălabii de orasiŭ, nicĭ niminĭ din boiarĭ, nicĭ slugă boiărescă, nicĭ nicĭ-unŭ omŭ. Si ear' ca să nu fie volnicŭ nicĭ boiariŭ,

niciĭ unuluĭ din slugile Domniei mele ca să cea de la Domnia méa niscare locurĭ, sau mosiĭ din cele orăsĭănescĭ, sau casă, sau mosie, sau locŭ în orasiŭ, sau vadŭ de móră, sau delniţă în câmpŭ, sau viie, sau măcar' orĭ ce. Ci însusĭ orăsianiĭ să fie volnicĭ ca să facă ce ar fi voia lorŭ cu acele mosiĭ. Si ear' de ar fi vre-un orăsianŭ datoriŭ la vre-un boiariŭ, sau la altu omŭ de ţéră, si s'ar întîmpla acelui omŭ mórte, si ar remâné din trupulŭ lui feciorŭ, ca să nu remâie mosia lui pustie, si de n'ar puté să plătéscă acea datorie a tătâne-seŭ, ear' datornicii lui să nu fie volnicĭ să vînză casa luĭ, sau viia, sau locurĭ într' altă parte, ci totŭ să vînză orasianilorŭ. Si pentru rândulŭ judecăţii orasiuluĭ ca să n' aibă nimine a se ispiti ca să le strice judecată lorŭ, ci tótă legea si judecata lorŭ ca să le fie stătóre cumŭ le aŭ fostŭ tocméla lorŭ si mai dinainte vreme, după obiceiulŭ celŭ betrânŭ din zilele altorŭ reposaţi Domnĭ mai înainte de noi. Pentru că am vezutŭ însumĭ Domnia mea multe cărţĭ betrâne, si chrisóve vechi, tóte făcute pentru această tocmire, precumŭ si mai susŭ este zisŭ: ântâiŭ chrisovulŭ strămosiului Domniei mele alŭ reposatului Radului Negru W. cândŭ aŭ fostŭ cursulŭ anilorŭ 6860, si chrisovulŭ lui Michail W. let. 6900, si chrisovulŭ lui Vladŭ W. let. 6947, si chrisovulŭ lui Vădislavŭ W. 6960, si încă si multe chrisóve, si multe cărţi ale tuturorŭ Domnilorŭ, si încă după aceea cândŭ Domnulŭ Dumnezeŭ bine au vrutŭ, de m'aŭ dăruitŭ cu Domnia pre scaunulŭ mosilorŭ si strămosilorŭ Domniei mele, dăruindu-mĭ C. Imperatŭ stégŭ de domnie a fi biruitoriŭ ţérei Ro-

mânescĭ, vezut'am Domnia mea biserica strămosiului Domniei mele, crestinulŭ Radulŭ Negru W. resipită si surpată, si mi am adusŭ aminte câtră Dumnezeŭ ca să nu fie pomana Domniei lui întru îndesiertŭ, ci ear' o am înălţatŭ Domnia mea, si o am făcutŭ a doua óră din temelia ei, ca să fie Domniei mele si părinţilorŭ Domniei mele, si mosilorŭ si strămosilorŭ pomană în vecĭ. Dreptŭ aceea si Domnia mea încă am înoitŭ si am întăritŭ acele chrisóve si cârţi vechĭ cu această carte a Domniei mele, si am întocmitŭ însumĭ Domnia mea ca să fie în pace de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pitarilorŭ de la bîlciulŭ St. Ilie Proroculŭ, ca să n' aibă voie să le iea lorŭ nimică, ce ar vinde saŭ ce ar cumperà în tîrgŭ, ci numai să aibă a luà de la alţi ómenĭ, care vinŭ de la ţéră, cumŭ au fostŭ legea si mai înainte vreme, si cumŭ scrie si în piétra care este pusă de Domnia mea de asupra usii bisericii Domniei mele, si ca să fie mosiile lorŭ si tótă judecata si întocmirea lorŭ stătóre în vecĭ, si de câtră nimené neclătită, bântuială să n' aibă preste zisa Domniei mele. Incă si blestemŭ am pusŭ Domnia mea, în urma nóstră pre care ar alege Domnulŭ Dumnezeŭ a fi Domnŭ ţérei Românescĭ, au din némulŭ nostru, au din pecatele nóstre din altă seminţie, încă să aibă a cinsti si a înoi, si a feri această carte, pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ încă să lŭ cinstéscă, si să lŭ ferésca întru Domnia lui, si în véculŭ celŭ viitoriŭ să fie sufletulŭ lui; ear' cela ce nu va cinsti nicĭ nu va înoi acéstă carte a Domniei mele, ci o va calcà si o va rupe, acela să fie blestematŭ si anatema, si afurisitŭ

Domnulŭ Iisus Christos, si de 318 svinţi părinţĭ

ce au fostŭ la Nikea, ca să aibă parte cu Juda si cu Arie, amin. Dreptŭ aceea si mărturii am pusŭ Domnia mea: jupanŭ Ghiorma vel Banŭ, Dragomirŭ vel Vornicŭ, Radulŭ vel Logofetŭ, Stroie vel Vistieriŭ, Diiculŭ vel Spătariŭ, Barbu Brădescu vel Stolnicŭ, Drăgusielŭ vel Paharnicŭ, Costandinŭ Cantacuzino vel Postelnicŭ, si Ispravnicu Radulŭ Logofetulŭ. Si am scrisŭ eu Stoica Logofetulŭ sin Serbanŭ în cetatea Tîrgoviste, la anii de la Adam 7144, ear' de la nascerea lui Christos 1656, luna lui Maiŭ 3.

VII.

Chrisovulŭ reposatului Michail W. Let. 7167.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iŏ Michail Radulŭ W. si Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, dat'am Domnia mea această poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungului: lui Andrea judeţulŭ, cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ si tuturorŭ orăsianilorŭ de la micŭ pînă la mare, câţĭ sînt mosneni orasiului si feciorilorŭ lorŭ câţi Dumnezeŭ le va dărui, ca să fie în pace de gălétă si de slusba domnéscă, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pitarilorŭ de la bîlciulŭ St. Ilie Proroculŭ, orĭ ce vorŭ vrea să vînză, sau ce vorŭ vrea să cumpere, măcar' calŭ, măcar' boŭ, măcar' óe, măcar' păturĭ, măcar pesce, sau ori ce, totŭ să nu aibă a lua de la dînsii vamă, cumŭ au fostŭ obiceiulŭ lorŭ, si cumŭ au fostŭ iertaţi si în zilele celorŭ blagocestivĭ Domnĭ, si ear' căruia dintre dînsii

întîmplă mórte, si va remâné niscare-va mosii după mórtea lui, sau casă, sau măcar' locŭ la orasiŭ, sau vadurĭ de móră, sau măcar' delniță de mosie la câmpŭ, măcar' viie, măcar' fie orĭ ce ar fi, cu acelea nici unŭ amestecŭ sau trébă să nu aibă, nicĭ Domnia, nicĭ pîrcălabii de orasiŭ, nicĭ nimené din boiarĭ, nicĭ slugile boieresci, nicĭ măcar' un omŭ. Si ear' să nu fie volnicĭ nicĭ boiarii, nicĭ sluga Domniei mele ca să céră de la Domnia mea niscare-va locurĭ, sau niscare-va mosii de la acei ómenĭ, măcar' casă, măcar' locŭ la orasiŭ, măcar' vadŭ de móră, sau delniță la câmpŭ, măcar viĭ, măcar' fie orĭ ce ar fi, ci orasianii să fie volnicĭ să facă ce le va fi voia lorŭ cu aceste mosii, si de va fi datoriŭ vre-un orasianŭ vre-unuĭ boiariŭ, sau altui omŭ de téră, si de-ĭ se vă întîmpla acelui omŭ mórte, si-i va remâné lui niscare-va feciorŭ, să nu lase mosia lui vînzătóre, ear' de nu va puté birui ca să plătéscă acea datorie, ear' datornicii lui să nu fie volnicĭ să vînză casele lorŭ, măcar' vii, sau locŭ în altă parte, ci totŭ la orasiani să vînză. Ear' pentru rândulŭ judecății orasiului, să nu aibă a se amestecà să strice judecata lorŭ nimenĭ, ci tótă legea si judecata lorŭ să fie stătóre, cumŭ au fostŭ tocméla lorŭ si mai dinainte vreme după obiceiulŭ celŭ betrânŭ din zilele acelorŭ betrâni Domnĭ, care au fostu mai înainte de noi, pentru că am vezutŭ Domnia mea multe chrisóve betrâne si vechi, tóte făcute si asiezate orasiului; întâiŭ chrisovulŭ pré-luminatului, si blagocestivului si de Christos iubitoriŭ reposatului Iω Radulŭ Negru Voivodŭ let. 6800, si chrisovulŭ lui Michail W. cu let. 6900, si chrisovulŭ Vladului W. let. 6947, si chri-

sovulŭ lui Vădislavŭ W. let. 6960, si cartea reposatului Domnŭ părintelui Domniei mele, Io Radulŭ W. let. 7123, si cartea reposatului Mateiŭ W. let 7144, si încă multe chrisóve, si cărţile tuturorŭ Domnilorŭ care au fostŭ mai ìnainte vreme. Dreptŭ acea si Domnia mea asisderé am ìnoitŭ si am ìntăritŭ cu această carte a Domniei mele, si am datŭ domnia mea tuturorŭ orasianilorŭ de la Câmpulungŭ, si preoţilorŭ ca să fie ìn pace, cumŭ am zisŭ mai susŭ, si după petrecerea Domniei mele, pre carele va alege Domnulŭ Dumnezeu a fi Domnŭ pămîntului Românescŭ, sau din fiii Domniei mele, sau din némulŭ nostru, sau din altă seminţie, să cinstéscă, si să ìnoiéscă, si să întăréscă această carte a Domniei mele, ca si pre acela Domnulŭ Dumnezeŭ să lŭ cinstéscă si să lŭ ìntăréscă pre elŭ ìntru domnia lui, si ìn véculŭ celŭ viitoriŭ sufletulŭ lui. Eată dar' si mărturii am pusŭ Domnia mea: jupanŭ Manulŭ vel Banŭ alŭ Craiovei, si Barbulŭ vel Vornicŭ de ţéra de susŭ, si George vel Vornicŭ de ţéra de josŭ, si Radulŭ vel Logofetŭ, si Stroie vel Vistieriŭ, si Dumitru vel Spătariŭ, si George vel Stolnicŭ, si Manta vel Comisŭ, si Iane vel Paharnicŭ, si Négoe vel Postelnicŭ, si Ispravnicŭ Maresiŭ vel Logofetŭ. Si am scrisŭ eu George sin Stanciu Logofetulŭ, ìn orasiulŭ Tirgoviste, Julie 15 let. 7167.

VIII.

Chrisovulŭ reposatului Iō Georgie Ghica W.

Let. 7168, Genarie 21.

Pentru mosii si livezĭ.

Cŭ mila lui Dumnezeŭ Iō Georgie Ghica W. si Domnŭ a tótă ţéra Romanéscă, dat'am Domnia mea această poruncă a Domniei mele orasiului Câmpulungului: lui Andrea judeţulŭ cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ si tuturorŭ orasianilorŭ, de la mare pînă la micŭ, însă câţĭ sînt mosnenĭ ai orasiului si cu toţi feciorii lorŭ câţi Dumnezeŭ le ca dà, ca să fie în pace de gălétă, si de slusba domnéscă, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pitarilorŭ de la adunarea de la St. Ilie Prorocululŭ, orĭ ce vorŭ vrea să vînză, sau ce vorŭ vrea să cumpere, orĭ calŭ, orĭ boŭ, orĭ óe, orĭ păturĭ, orĭ pesce, sau ori ce, totŭ să n' aibă a lua dintru dînsele vamă, cumŭ au fostŭ obiceiulŭ lorŭ, si cumŭ au fostŭ iertaţĭ si în zilele acelorŭ blagocestivĭ Domni betrânĭ, si ear' căruia dintru dînsiĭ i se va întîmpla mórte, si va remânê vre-o mosie după mórtea lui, sau casă, sau locŭ în orasiŭ, sau vaduri de móră, sau delniţă la câmpŭ, sau viie, sau fie ce va fi, cu acelea nicĭ-un amestecŭ sau trébă, să nu aibă nicĭ Domnia mea, nicĭ pîrcălabii de orasiŭ, nicĭ nimenĭ din boiarĭ, nicĭ slugă boieréscă, nicĭ nici-un omŭ. Si earăsĭ să nu fie volnicŭ nicĭ boiariŭ, nicĭ slugile Domniei mele ca să céră de la Domnia mea vre un locŭ, sau vre-o mosie dintr'

acele orăsiănescĭ, sau casă, sau locŭ la orasiŭ, sau vadŭ de móră, sau delniţă la câmpŭ, sau viie, sau fie ce ar fi, ci orăsianii să fie volnicĭ ca să facă ce le va fi voia lorŭ cu această mosie; si orĭ-care orasianŭ va fi datoriŭ vre-unui boiariu, sau altui omŭ de ţéră, si de se va întîmpla acelui omŭ mórte, si-i va remâné lui fecioru, să nu lase mosia lui vînzătóre, si de nu va puté să biruéscă să plătéscă acea datorie, ear' datornicii să nu fie volnicĭ ca să vînză casele lui, sau viie, sau locuri într' altă parte, ci să vînză totu la orasiŭ. Ear' pentru rândulŭ judecâţii orasiului să n' aibă a se ămestecà, ca să strice judecata lorŭ nimené; ci tóte legile si judecâţile lorŭ să fie statóre, cumŭ au fostŭ tocméla lorŭ si mai înainte vreme, după obiceiulŭ celŭ vechiŭ din zilele acelorŭ Domni betrânĭ care au fostŭ mai înainte de noi. Pentru că am vezutŭ Domnia mea multe chrisóve betrâne si vechi făcute totŭ de asiezămintulŭ orasiului: ântâiŭ chrisovulŭ pré-luminatului blagocestivului si de Christos iubitoriŭ reposatului Iŏ Radulŭ Negru W. let. 6800, si chrisovulŭ lui Michail W. let. 6900, si chrisovulŭ Vladului W. let. 6947, si chrisovulŭ lui Vădislavŭ W. let. 6960, si cartea Radului W. let. 7123, si cartea reposatului Mateiŭ W. let 7144, si încă multe chrisóve si cărţi ale tuturorŭ Domnilorŭ. Dreptŭ aceea, si Domnia mea încă am ìnoitŭ si am întăritŭ acele chrisóve si cârţĭ cu această carte a Domniei mele, ca să fie în pace toţi orasianii din Câmpulungŭ, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pităréscă de la sborulŭ St. Ilie, să nu aibă voie a luà vamă nimica din orĭ ce ar vinde sau orĭ ce arŭ cumpărà la câmpŭ, ci numai să iea de la alţi ómeni

de țéră, cumă au fostă legea si mai dinainte vreme, si precumă scrie si în piétra care este pusă la usia bisericii, si să fie mosiile loră, si tótă judecată si asiezămîntulă loră stătóre în veci, si de nimene să nu se clătéscă, după zisa Domniei mele. Incă si blestemă am pusă Domnia mea, după petrecerea Domniei mele pre carele va alege Domnulă Dumnezeă a fi Domnă si stăpânitoriă țérei Romanesci, au din fiii Domniei mele, au din rudenia nóstră, sau din altă némă, de va cinsti, si va înoi, si va întări acéastă carte a Domniei mele, după asiezămîntulă ce s'au zisă mai susă, pre acela Domnulă Dumnezeă să lă cinstéscă si să lu întăréscă întru Domnia lui, si în véculă viitoriă sufletulă lui; ear' care nu va cinsti si nu va înoi acéastă carte a Domniei mele, ci o va strica si o va sparge, acela să fie procletă si blestemată, si afurisită de 318 svinți părinți de la Nikea, si să aibă parte cu Juda si cu Arie la ună locă, în veci, amin. Eată dar' si mărturii am pusă Domnia mea: pre jupană Manulă vel Bană ală Craiovei, jupană Preda Buxianu vel Vornică, jupană Stroie vel Logofetă, jupană Pană vel Vistieriă,
vel Spatariă, si Iordache vel Cluceriă, si Kirca vel Stolnică, Colțea vel Comisă, Drăgiceanu vel Paharnică, Badea vel Postelnică, si Ispravnică Stroie vel Logofetă. Si am scrisă eu Dumitrascu Logofetulă în scaunulă orasiului Bucurescilor, în luna lui Genarie în 21 let. 7168.

IX.

Chrisovulŭ reposatului Iŏ Grigorie W. fiiulŭ reposatului Georgie Ghica W. let. 7180.

Privilegiurĭ pentru mosiile mostĕnilorŭ orăsianii Câmpulungului pentru judecata cu călugării St. monăstirĭ.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iŏ Grigorie W. Domnŭ a tótă ţéra Românéscă sin velicago pocosnago Iŏ Georgie Ghica W. dat'am Domnia mea această poruncă a Domniei mele orasianilorŭ care sînt din Câmpulungŭlui Andrea judeţulŭ cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ, si tuturorŭ orasianilorŭ de la mare pînă la micŭ, câţĭ sînt mosnenĭ ai orasiului, si cu feciorii lorŭ câţi Dumnezeŭ le va dà, ca să fie în pace de gălétă, si de lucru domnescŭ, si de vama pîrcălabilorŭ de la orasiŭ, si de vama pităréscă care se face sborŭ la svântulŭ Ilie Prorocùlŭ, orĭ ce arŭ vinde sau orĭ ce arŭ cumperà, saŭ caĭ, sau boĭ, sau oĭ, sau păturĭ, sau pesce, sau măcar' ver-ce, totŭ să n' aibă a luà de la dînsiĭ vamă, cumŭ au fostŭ obiceiulŭ lorŭ, si precumŭ au fostŭ iertaţĭ si în zilele altorŭ bunĭ cinstiţi betrânĭ Domnĭ. Si ear' căruia dintru dînsii s'ar întîmplà mórte, si-i va remâné niscar'-va mosii după mórtea lui, sau casă, sau locŭ în orasiŭ, sau vadŭ de móră, sau delniţă la câmpŭ, sau viie, sau ver-ce feliŭ ar fi, cu acestea nici o trébă si lucru să n'aibă nicĭ Domnia mea, nicĭ pîrcălabii de orasiŭ, nicĭ niminé din orasiŭ, au din boiarĭ, nicĭ slugă boierésca, nicĭ nicĭ-un omŭ; si ear' să nu fie volnicŭ nicĭ boiariŭ, nicĭ slugile Domniei mele să céră de la Dom-

nia mea niscare locurĭ, sau niscare mosii dintr' acestea ale orasiului, sau casă, sau locŭ în orasiŭ, sau delniţă în câmpŭ, sau vadŭ de móră, sau viie, sau ce va fi; ci orasianii să fie volnicĭ să facă ce va fi voia lorŭ cu aceste mosiĭ. Si de vorŭ fi orăsianii datorĭ niscărora boiarĭ sau altorŭ ómenĭ de ţéră, si se va întîmplà acelui omŭ mórte, si-i va remâné lui niscare feciorĭ, să nu remâie mosiile lui pustiĭ, ear' de nu vorŭ puté ei să-sĭ plătéscă datoria, datornicii lui să nu fie volnicĭ să vinză casele lorŭ, sau viile, sau locurile într' altă parte, ci totŭ să vînză orasianilorŭ. Ear' pentru rândulŭ judecâţii orasiului, să n' aibă a se amestecà să le spargă judecata lorŭ nimené, ci tótă legea si judecata lorŭ să fie stătóre, precumŭ le au fostŭ tocméla lorŭ si mai dinainte vreme, pre obiceiulŭ celŭ betrânŭ, din zilele altorŭ Domnĭ betrânĭ, care au fostŭ înaintea nóstră, precumŭ am vezutŭ Domnia mea multe chrisóve betrâne si vechi, făcute de tocméla orasiului: ântâiŭ chrisovulŭ bunului si de Christos iubitoriŭ reposatului crestinŭ Radulŭ Negru W. let. 6800, si chrisovulŭ lui Michail W. let. 6900, si chrisovulŭ lui Radulŭ W. let. 6947, si chrisovulŭ lui Vădislavŭ W. let. 6960. Ear' după ce au făcutŭ reposatulŭ Mateiŭ W. svânta monăstire Câmpulungŭ din temelia ei pînă ce au sevîrsit'o deplinŭ, miluit'au si svânta monăstire cu ce s'au înduratŭ, asisderé au întăritŭ si au miluitŭ si orasianii din Câmpulungŭ cu cartea Domniei lui pre tocméla cumŭ scrie mai susŭ. Ear' lângâ mile ale lui Mateiŭ W. fostu-s'au adausŭ în chrisovuiŭ lui Mateiŭ W. care l'au făcutŭ mai preurmă la monăstirea de la *Câmpulungŭ*, de au luatŭ de la orasianĭ vamă de

pesce, si alte care n'au avutŭ obiceiŭ mai înainte vreme să dea, ear' după ce ne au dăruitŭ Domnulŭ Dumnezeŭ cu al doilé domnie aicĭ biruitoriu ţérei Româneastĭ, venit'au Andrea judeţulŭ cu preoţii si cu betrânii orasiului din Câmpulungŭ de faţă înaintea Domniei mele, cu părintele Vasilie, Egumenulŭ de la svânta monăstire de la Câmpulungŭ, arătândŭ părintele Vasilie Egumenulŭ un chrisovŭ alŭ reposatului Mateiŭ W. scriindŭ într' însulŭ cumŭ să iea monăstirea de la orăsianĭ vamă, si de carăle cu pesce 5 oca de pesce, si limbile de vacă sâmbăta de la scaunele de carne, si zicândŭ, cumŭ că acelŭ chrisovŭ este făcutŭ de cândŭ s'au făcutŭ monăstirea; ear' cartea lui Mateiŭ W. este făcută orasianilorŭ mai înainte pînă nu se făcuse monăstirea. Decĭ Andrea judeţulŭ si cu betrânii orasiului, scos'au cartea reposatului Mateiŭ W. făcută după facerea monăstirei, citindu-o Domnia mea în divanŭ, scriindŭ cumŭ că această milă este scrisă si în pisania pietrei care este pusă de asupra usii monăstirii, ca să aibă pace de tóte, cumŭ însemnéză mai susŭ. Intr' aceea Domnia mea împreună cu toţi cinstiţii dregătorĭ ai Domniei mele, am socotitŭ avândŭ orăsianii milă si iertăciune de la toţi Domnii cu chrisóve si cu cărţi întărite, si cu marĭ blesteme, si cartea lui Matteiŭ W. si fiindŭ această milă scrisă si în piétra pisaniei, nicĭ Domnia mea n'am pututŭ intra în blestemulŭ altorŭ reposaţi Domnĭ, ci au remasŭ călugării de la Câumpulungŭ de judecată. Dreptŭ aceea si Domnia mea încă am întăritŭ mila orăsiului cu această carte a Domniei mele, ca să aibă pace de tóte câte scrie mai susŭ, nimené să nu se ispitéscă a le călcà si a le strică obiceiulŭ

au avutŭ mai dinainte vreme. Dreptŭ aceea si mărturii am pusŭ Domnia mea: Pan Stroie biv-vel Vornicŭ, Vintilă vel Banŭ Craiovescu, Négoe vel Vornicŭ, Ivasco vel Logofetŭ, si Chrizea vel Vistieriŭ, Tóderŭ Sturzea vel Spătariŭ, Badea vel Clucieriŭ, Stoianŭ vel Postelnicŭ, si Cornea vel Paharnicŭ, Preda vel Stolnicŭ, Mateiŭ vel Comisŭ, Papa vel Slugieriŭ, Staico vel Pitariŭ, si Radulŭ vel Logofetŭ. Si am scrisu eŭ Alexandru ot Bucuresci, la Julie 27, anulŭ de la zidirea lumii 7180.

X'.

Chrisovulŭ reposatului Iō Duca W. Let. 7182.

Privilegiurĭ 1-iu pentru mile domnescĭ si 2-lé pentru mosia mosneniloru.

Cu mila lui Dumnezeŭ Iō Duca W. Domnŭ a tótă ţéra Românéscă, dat'am Domnia mea această poruncă a Domniei mele, orăsianilorŭ câţi sînt de la Câmpulungŭ, lui Andrea judeţulŭ cu 12 pîrgarĭ, si preoţilorŭ si tuturorŭ orăsianilorŭ de la mare pînă la micŭ, câţi sînt mosnenĭ ai orasiului si cu fecorii lorŭ câţi Dumnezeŭ le va dà, ca să fie în pace de gălétă si de lucru domnescŭ, si de vama pîrcălabilorŭ de orasiŭ, si de vama pităréscă care se face sborŭ St. Ilie Proroculŭ, orĭ-ce arŭ vinde sau arŭ cumpera sau calŭ, sau boŭ, ver oĭ, au păturĭ, măcar' ver-ce, totŭ să nu iea de la dînsii vamă, după cumŭ le au *fostŭ obiceiulŭ*, si precumŭ au fostŭ iertaţĭ si de

alţi cinstiţĭ Domnĭ betrânĭ mai dinainte vreme. Si ear' căruia omŭ dintru dînsii i se va întîmplà mórte, si-i va remâné niscar'-va copii, după mórtea lui, au casă, ver locŭ în orasiŭ, sau vadŭ de móră, sau delniţă la câmpŭ, ver vii, sau ver-ce ar fi, cu acestea nicĭ o trébă si lucru să nu aibă, nicĭ Domnia mea, nicĭ pîrcălabii de orasiŭ, nicĭ nimené din boiarĭ, nicĭ slugă boieréscă, nicĭ altŭ nimené. Si ear' să nu fie volnicŭ nimené, nicĭ din boiarĭ, nicĭ din slugile Domniei mele să céră de la Domnia mea niscar'-va locurĭ sau niscar'-va mosii dintr' acestea ale orasiului, măcar' casă, ver locŭ în orasiŭ, au delniţă în câmpŭ, sau vadŭ de móră, au vii, măcar' ce ar fi, numai orăsianii să fie volnicĭ să facă ce le va fi voia lorŭ cu aceste mosii. Si de vorŭ fi orăsianii datorĭ la niscar'-va boiarĭ sau altorŭ ómenĭ de ţéră, si i se va întîmplà acelui omŭ mórte, si va remâné lui niscar'-va feciorĭ, să le fie mosiile pre séma lorŭ, ear' de n'ar puté ei să plătéscă datoria lorŭ, datornicii lorŭ să nu fie volnicĭ mosiile acelora a le vinde în altă parte, fără numai orăsianilorŭ. Ear' pentru judecata orasiului nimine să nu se amestece a le strică si a le sparge judecaţa lorŭ, ci a lorŭ să fie stătóre, precumŭ le au fostŭ tocméla lorŭ după obiceiulŭ celŭ betrânŭ din zilele altorŭ Domni betrânĭ, cumŭ am vezutŭ Domnia mea multe chrisóve ale cinstiţilorŭ Domnĭ care au fostŭ înaintea nóstră de acéstă tocmélă a orasiului: ântâiŭ chrisovulŭ reposatului Negru W. let. 6800, si chrisovulŭ lui Michail W. let. 6900, si chrisovulŭ Radului W. let. 6947, si chrisovulŭ lui Vădislavŭ W. let. 6960. Ear' după ce au fostŭ făcutŭ reposatulŭ Mateiŭ W. svânta monăstire Câm-.

pulungŭ din temelia ei, pînă ce au sevîrsit'-o deplinŭ o au fostŭ si miluitŭ, cu ce s'au înduratŭ, si atuncĭ le au fostŭ întăritŭ si acestorŭ orăsianĭ mila Domnilorŭ, cu cartea domniei lui pre toçméla ce scrie mai susŭ. Ear' mai pre urmă făcândŭ-se si altŭ chrisovŭ a lui Mateiŭ W. monăstirea de milă au mai fostŭ adausŭ ce s'au cuvenitŭ de au luatŭ de la orăsianĭ vamă de pesce, si de alte care n'au avutŭ obiceiŭ mai înainte vreme să dea. Ear' după ce au venitŭ Grigorie W. a doua domnie aicĭ în ţéra, au fostŭ venitŭ Andrea judeţulŭ, cu preoţii si cu betrânii orasiului de la Câmpulungŭ la divanŭ, înaintea domniei lui, din preună cu părintele Vasilie, Egumenulŭ de la monăstirea Câmpulungului, arătândŭ Egumenulŭ acelŭ chrisovŭ alŭ reposatului Mateiŭ W. scriindŭ într' însulŭ cumŭ să iea monăstirea de la orăsianĭ vamă, si de la carăle cu pesce 5 oca de pesce, si limbile de vacă de la scaunele de carne, si zicândŭ cumŭ că acelŭ chrisovŭ este făcutŭ după ce s'au făcutŭ monăstirea, ear' cartea orăsianilorŭ este făcută mai dinainte pînă ce nu se făcuse monăstirea. Decĭ Andrea judeţulŭ cu betrânii orasiului ei încă au fostŭ scosŭ cartea reposatului Mateiŭ W. de s'au cititŭ atuncĭ în divanŭ, si s'au aflatŭ fórte bine cumŭ au fostŭ făcută, după istovulŭ monăstirei. Si această milă a lorŭ este scrisă si în pisania pietrei care este scrisă de asupra usii monăstirii, ca să aibă pace de tóse câte semnéză mai susŭ. Intr' aceea Domnia lui cu totŭ divanulŭ au socotitŭ avândŭ orăsianii milă si iertăciune de la toţi Domnii cu chrisóve si cu cărţi întărite, si cu marĭ blesteme, si fiindŭ mai vîrtosŭ *emeiată si* scrisă în pisania monăstirii, n'au vrutŭ

să între în blestemulŭ acelorŭ reposați Domnĭ, ci au si mai întăritŭ acea milă a lorŭ cu cartea Domniei lui, după tocméla cumŭ scrie mai susŭ, precumŭ am vezutŭ Domnia mea si cartea lui Grigorie Vodă, făcută si întemeiată pre această milă. Dreptŭ aceeea si Domnia mea încă am întăritŭ mila cu această carte a Domniei mele, să aibă pace toți orăsianii din Câmpulungŭ, de tóte câte scrie mai susŭ, nimenĭ să nu se mai ispitéscă a mai strică si a mai sparge asiezămîntulŭ milii acestia, sau să mai intre întru blestemŭ si întru repunere de sufletŭ, ci acestŭ obiceiŭ ce l'au avutŭ mai dinainte vreme, să fie întru neclintire si de nimené nimica bântuițĭ. Sej. isvedtelie posta veh. Gvmieŭ: Kircea vel Banŭ, Radulŭ vel Logofetŭ, Fierescul si Vâlculŭ vel Vistieri, Michail Cantacozino vel Spătariŭ, Tuturanŭ vel Clucieriŭ, Lascarache vel Postelnicŭ, Vintilă vel Paharnicŭ, Preda vel Stolnicŭ, Barbulŭ vel Comisŭ, Pădure vel Pitariŭ, Pârvu Cantacozino vel Logofetŭ. Napisal Radulŭ Logofetulŭ sin George Tufariŭ, let. 7182, anii de la Christos 1674.

MEMORATORIULU DACIANU.

PRINCIPELE DE LIGNE.

Sunt câte-va luni de cându citindu correspondenția princepelui de Ligne, detei preste o epistolă a acestui-à cu data de la 1788, si adressată câtră marchesa de Coigny; în care vezui, cu o plăcută surprisă câteva trăssuri caracteristice interessante despre societatea, despre manierele si costumele boiăresci din Moldavia în acea epocă. Este sciutu că principele de Ligne a luatu o parte activă la conquesta Crimeriei pre cându Imperatricea Caterina a Russiei, susținù acellu resbellu de o celebritate istorică, în contra portii ottomane. Trimissu de suveranulu seu Josefu II, Imperatoriulu Austriei, cu o armată numerósă în ajutoriulu Russiloru, ellu petrecù câtu-va timpu în Moldavia, unde avù occasionea de a cunósce pre boiarii Moldavianĭ, si a luà parte la petrecerile loru orientale. Frumuseția acestei țerrĭ si amabilitatea locuitoriloru ei desceptară simpatiile acestui principe cosmopolitu pentru nationea Moldavianiloru, ă căror a positione socială o assémenă ellu cu a Guelfiloru si a Gibeliniloru.

In epistola acésta adressată câtră o amică a lui din Francia, ellu descrie impressionile salle într' un stilu umoristicu cu acea vivacitate a spiritului ce caracteréză pre scriitorii fracesi din seclulu XVIII.

Mulţime de amăruntari si nuanţie alle societăţii de atunci, sunt observate si criticate cu o indulgenţiă si o galanterie cavalleréscă; damele mai vîrtosŭ formézŭ obiectulŭ principal; elle au loculŭ cellu d'ântâiŭ în acéstă relatione interessantă si spirituală: ce e dreptu, sexulŭ frumosŭ la noi avù totŭ dé-una privilegiulŭ de a attrage mai cu osebire attentionea străinilorŭ, cari au visitatŭ principatele nóstre. Cândŭ se dete la lumină correspondenţia princepelui de Ligne, lá cea d' ântâiŭ vedere, epistola acésta făcù o mare sensatione în salónele nóstre aristocratice; cartea trecea din mână în mână; si damele nóstre care se vedea tractate asià de bine, îsi recità frasele cu plăcere una alteia; fie-care îsi închipuià pre acestŭ veteranŭ *bel-esprit* repăusându-se de luptele selle într' unŭ palatŭ oriental, lepedândŭ sabia si uniforma, si învestindŭ caftanulŭ boiărescŭ ca să siéză împressuratŭ de cocóne pre divanurile asiatice, fumându-si pipa cu unŭ aerŭ de filosofŭ. Cu tóte că sunt treizeci de anni de atunci, ni s'a întîmplatŭ să auzimŭ si astăzi pre multe din elle recitândŭ passagiuri întregi cu cea mai mare înlesnire.

Puţini streinĭ ne au lăssatŭ o suvenire mai plăcută de câtŭ principele de Ligne. Ellŭ nu se assémenă cu căllătoriulŭ egoistŭ care trece privindŭ cu indifferenţiă la sufferinţiele unui poporŭ ce i a datŭ ospitalitatea. Cândŭ citimŭ aceste linii scrisse de o inimă simţitóre, ni se pare a vedé o vechie cunoscinţiă, care ne vorbesce de timpuri trecute, de care ne aducemù aminte cu plăcere; ne aducemŭ aminte de părinţii nostri, de ómenii din seculŭ trecutŭ, de

traiulŭ lorŭ, de costumulŭ lorŭ pittorescŭ, care preste puţinŭ va fi numai o suvenire istorică pentru noi; remânemŭ petrunsi de aceste nobile sentimente dictate de unŭ ămor sincerŭ către fraţii nostri Moldavianĭ, pre cari îi numesce iubiţii sei, si-i plânge din totŭ suffletulŭ urându-le o sórte mai fericită. Intr' adeverŭ noi Românii, cari asià de rarŭ vedemŭ că se imbrăcisiéză cu căldură causa nóstră de bărbaţĭ illustri, trebue să fimŭ recunoscătorĭ principelui de Ligne pentru acea rugă ferbinte, care o adressà ellŭ acumŭ siésse-zeci de anĭ către puterile Europei cerându-le independenţia patriei nóstre, si propuindŭ o organisitione politică, conformă cu natura ei. Lăssămŭ să urmeze aici epistola de care am vorbitŭ mai susŭ.

EPISTOLA CÂTRE MARCHESA DE C....:

1 Decemb. annulu 1788.
In castrele de la Movillă, sau mai bine în Ieasi, unde mĭ am quartariulu.

Ton ami respirant du fracas des conquêtes
Parlera des Boyards, qu' il invite à ses fêtes.

Me pregătiam să facŭ o frumósă descriere asupra unei victorii lesne de repurtatŭ încontra lui Sultanŭ Gherei, principe *in partibus* allŭ Crimeriei, încontra lui Ibraim-Nazir, si a Seraskierului de la Ismail. Turcii cari au totŭ dé-una, ca si vênatulŭ, acelleasi trecerĭ si acelleasi retragerĭ, se adună la ori-ce începere de resbellŭ în câmpulŭ de la Movillă, câmpu faimosŭ în adeverŭ. Astă dată ei avură dibăcia a-lŭ occupà în cea mai mare neregulă, si era *lesne de a-i* prinde si de a-i bate, dacă ar fi vrutŭ ci-

ne-va. Me asteptam de sigurŭ la acésta în zioa serbării St. Gregoriŭ, patronulŭ principelui. *) Insă eu sunt totŭ dé-ună *vox clamans in deserto.* **)

Asiŭ puté să-ţi trimiţu unŭ portretu assemine de picantŭ ca si celle de mai înainte, dar' illŭ păstrezu pentru mine. Acelle 15 sau 20 mii de ómenĭ pre cari îi făcea faima să trécă de 50, s'au pornitŭ de currândŭ. Eu me aflu într' o ţérră, care mi se pare încântată pre lăngă nóua Servie, patria Nogailorŭ si a Bugiacilorŭ, pre lângă Tătăria si împregiururile Bassarabiei, de unde m'am înturnatŭ de currândŭ.

O iérnă înfiorătóre, într' o collibă assiezată în mizŭ-loculŭ unei reducte de tină si de nee (zăpadă); o campanie de siésse luni, fără să văzu altŭ ce-va de câtŭ cerulŭ, marea, si érba pre o câmpie întinsă de 300 de miliare; eată îndestulŭ mi se pare, ca să le aflu apoi tóte de minune.

De la depărtarea mea din Elisabet-Gorod nu întelnissem nici o casă nici măcar' unŭ arbore, afară numai în grădinile Passiei lângă sianţiurile *(retranchements)* de la Oczakow. Acollo am imbrăcisiatŭ câţi-va arborĭ în bătaia focului cellui mai iute din fortăreţiă, atâtu de bine mi a părutŭ cândŭ i am vezutŭ o dată. Chiarŭ acollo încă am cullessŭ si am mâncatŭ nisce caisse escelente.

O apă verde ca cadaverile acellorŭ 5000 de Turci omorîţĭ, arsi si înnecaţi de principele de Nassau, era singura beutură ce avussem într' unŭ timpŭ de cinci lunĭ; câte o dată apă din marea négră, care nu este atâtŭ de sărată ca a cellorŭ alte mări.

---

*) Potemkin, **) Unu glasu care strigă în desiertu.

Poţi să-ţi faci o idee de fericirea mea, cândŭ am datŭ preste o fontână minunată pre o înălţime mai înainte de a me cobori în Ieasi. Am sărutatŭ apa pînă a nu bee; mi am udatŭ cu dînsa buzele, care de atâta timpŭ nu se îmmuiasseră cu nimic' de plăcutŭ. Siezŭ într' unŭ palatŭ superbŭ de acellea, pe care boiarii le facŭ după unu gustŭ oriental, si, de care mai multŭ de vre-o 150 se înalţă de asupra cellorŭ alte edificie din capitala Moldaviei. (Vezi descriptionea lorŭ în tractatulŭ meu despre grădinī).

Femei pline de graţii, mai tóte din Constantinopoli, si de familii vechi grecescī *), siedŭ în nepesare pre divanuri cu capulŭ arruncatu de totu înapoi, sau răzimatu pre unŭ braţiŭ de alabastru. Bărbaţii cari le facŭ visite, stau mai de totŭ, culcaţi pre lângă elle. O fustă fórte usióră, scurtă si strimtă abià le accopere graţiósele lorŭ forme, si o ţessătură de gazŭ desempnéză, de minune frumósele conture ale sînului lorŭ. Elle pórtă pe capŭ o stofă négră sau rosiă ca foculŭ, strălucitóre de diamanturı, cu care este adornatŭ felulŭ acesta de turbanŭ sau bonetŭ **). Mărgăritare de cea mai frumósă albeţiă, paréză gâtulŭ si braţiele lorŭ; câte o dată aceste-à sunt accopérite cu reţelle de gazŭ garnite cu sechini sau jumetăţi de ducaţi; am vezutŭ une-ori si pînă la 3000 de acesti-à pe acellasī vestmintŭ. Restulŭ vestmîntelorŭ lorŭ o-

*) Limba grecéscă suptu guvernulu Fanarioticu devenisse domnitóre în amendóue principatele. Deprinderea ce avea damele nóstre pînă chiaru în zilelle de acumu de a se esprimà cu destullă eleganţiă si facilitate în acéstă limbă, a făcutu pre autoriu a luà pre tóte acelle dame dreptu grece. *Traductorulu.*

**) Sariculu (?)

rientale sunt stofe cusute sau lucrate în auru si în argintŭ, éră bordura lorŭ este de blane preţióse; precumŭ si vestmintulŭ boiarilorŭ, care nu differesce de allŭ Turcilorŭ de câtŭ prin căciulla care o punŭ de asupra unei tichii rosiĭ, si care nu sémenă cu turbanulŭ.

Femeile boiarilorŭ ţinŭ totŭ dé-una în mână, ca si sultanele, unŭ felŭ de metănii de diamanturi, de mărgăritare, de coralle, de lapis-lazule, de agatŭ, sau de lemnŭ rarŭ, care le servesce spre a-sĭ da o postură, ca eventaliulŭ femeilorŭ nóstre. Elle se jócă cu aceste-à, îsi conservézá desteritatea degitelorŭ, alle cărora unghii sunt colorate cu carminŭ, numeră bóbele, si, precumŭ spunŭ unii, elle sĭ au făcutŭ din acésta unŭ felŭ de limbagiŭ pentru amanţii lorŭ. Si mie însumi mi se pare că am surprinsŭ câte-va căutături de bărbaţi, avîndŭ póte curiositatea să afle daca cumva si eu nu m' asiŭ pricepe puţinŭ la acestŭ interessant alfabetŭ de galanterie. Prin acestu mizŭlocŭ se potŭ communica fórte lesne orele de întelnire. Insă cumŭ arŭ puté aceste-à să-si aibă loculŭ lorŭ aici? Siépte pînă la optŭ servitorĭ ai boiarilorŭ, si alte atâtea june fete, cari servescŭ pre femeile acestora, si unii si alţii tineri si de o figură fórte plăcută, stau necontenitŭ prin appartamente. Costumulŭ acestora nu differesce de câtŭ după eleganţiă si scumpete de portulŭ domnilorŭ casei. Fie-care din ei are despărţirea sa de serviţiu. In dată ce a venitŭ vre-o visită, unulŭ din ei aduce una si pînă la patru pipe. Una din elle aduce o fărfurióra (sucupă) si o linguriţiă cu dulcéţiă de rose. Altulŭ apprinde parfumuri, sau vérsă nisce essenţie care împlu salonulŭ de v[illegible]

rosŭ. Unulŭ aduce o taţiă de café, cealaltă o cupă de apă; si acésta se repetéză la doue-zeci de boiari în aceeasi zi, de va merge cine-va să-i visiteze. S'ar socoti ca o mare neomenie a refusá aceste politeţie.

Aici dórme omulŭ bine, este caldŭ. Eu sunt învestitŭ ca boiarii. Me ducŭ a dese ori la dînsii, ca să-mi poţiŭ face reflessionile mele fără distractione, pentru că nu sciu de câtŭ numai câte-va vorbe românesci, si nu cunoscu de locŭ limba grecéscă, care o vorbescŭ aceste dame; elle despreţuescŭ limba bărbaţilorŭ lorŭ. Afară de acésta, boiarii vorbescŭ puţinŭ. Frica ce au de Turci, deprinderea de a auzi totŭ noutâţĭ triste, si imperiulŭ ce essercită asupră-le divanulŭ din Constantinopoli si Domnulŭ ţerrei, i au addŭsŭ într'o tristeţiă neînvinsă. Cinci-zeci de persone care se adună pre tóte zillele într'o casă sau în alta, sémenă par'că arŭ asteptà cordonulŭ fatal; si-i aude omulŭ în totŭ momentulŭ zicândŭ: Aici s'a măcellăritŭ tată-meu după ordinea porţii, si aicĭ soru-mea după ordinea principelui.

Cândŭ zicu că me ducŭ la boiari ca să cugetŭ, me ducŭ mai multu ca să nu cugetŭ de locŭ: căcĭ la a patra pipă deviu de totŭ Turcŭ; sunt nullă, nu mai am nici o idee: si acésta este totŭ ce poţiŭ face mai bunŭ; fiindŭ departe de dumnea-ta si de cea ce iubescŭ.

Eu stimezŭ îndestullŭ aerulŭ religiosŭ, cu care junimea, a desea din amândoue sexele, îsi lassă papucii suptŭ cea d'ântâiu tréptă, ca să nu strice frumósele tapete, si să nu degrade sanctuariulŭ, unde repăuséză domnii lorŭ. După ce sĭ a împlinitŭ fie-care *'ficiulŭ însărcin*ării selle, ei se întorcŭ dea înderatele

ca să sĭ iea papucii, si se assiézǎ într' unŭ colţŭ pe genuchi. Imĭ place că n' are omulŭ nevoie să totŭ sune, sau să strige necontenitŭ după domestici. Daca din întîmplare acestia sunt toţi dussi după vr'-o commissione, îi chiamă, ca la seraiu, bătândŭ în palme, ca cumŭ arŭ applaude.

Constantinopolia dă tonulŭ în Ieasi, ca Parisulŭ în provincie, si modele ajungŭ încă mai repede. Galbenulŭ erà colórea favorită a Sultanelorŭ: ea deveni îndată colórea tuturorŭ femeilorŭ din Ieasi. Pipele celle mari si lungi de ciresiŭ luasseră în Constantinopoli loculŭ pipelorŭ de jasminŭ: si noi cesti-lalţĭ boiari nu mai avemŭ acumŭ de câtŭ pipe de ciresiŭ. Domnii acestia nu âmblă nici odată pe josu. Ei sunt toţi lenesi ca Turcii.

Femeile arŭ puté să se dispenseze de a avé atâta pântece. Acesta este atâtŭ de bine recunoscutŭ ca o frumuseţiă în astă ţérră, în câtŭ o mumă mi-a cerutŭ pardonŭ pentru că fiie-sa n' avea încă pântece. «Dar' o să se facă currândŭ si acésta, (îmi zisse ea), căcĭ acumŭ e de rusine câtŭ e de dréptă si de supţirică ca o trestie.» Costumele, manierele asiatice facŭ pe celle frumusélle a arrătà si mai frumóse, însă pe celle urîte le facŭ si mai urîte, care în adeverŭ sunt fórte rare în aceste ţerrĭ. Mi s'a întîmplatŭ a desea, din causa manierei ce au femeile de a siedé, sau a se culcà în rondŭ, cândŭ nu sunt appartamentele bine luminate, a le luà dreptŭ nisce blane, pre care le-ar fi uitatŭ cine-va deasupra divanului.

Fetele boiarilorŭ sunt închise ca femeile Turcilorŭ în haremuri cu grille de lemnŭ, a dese-ori poleite cu aurŭ; elle potŭ privi pre bărbaţĭ prin aceste

grille, si sĭ potŭ allege pre bărbatulŭ care le place; însă acesti-a nu le vedŭ de câtŭ în nóptea care o petrecŭ cu dînsele, după ce se termină mica cerimonie a ritului grecŭ.

Eu am datŭ de currândŭ unŭ ospeţiŭ escellentŭ, care a reessitŭ de minune. O sută de boiari cu femeile lorŭ se aflà împreună la cină; unŭ ballŭ, la care s'a danţatŭ chora (*la pyrrhique*) si alte danţuri grecesci, moldovenesci, turcesci si egiptenesci (cigănescĭ?); aici se vede originea unei petreceri care sémenă asià de stupidă, cândŭ n'are vre-unŭ objetŭ. Danţulŭ n'a pututŭ avé de câtŭ dóue motive: veselia în urma unei victorii, sau voluptatea în timpurile maĭ linisoite. In Ieasi suntemŭ în linisce cu tóte allarmele resbellului, căruia totŭ dé-una ĭi servesce de teatru acéstă capitală de câte-ori stindardulŭ lui Machomede se desfăsióră înaintea poporului ottomanŭ.

Se ţinŭ de mână ca să nu se mai lasse; facŭ câţĭ-va passĭ în rondŭ, dar' mai multĭ unulŭ cătră altulŭ *vis-à-vis*, îsi facŭ gesturi unulŭ altuia, se despartŭ, éră se ţinŭ de mână, ér' se împreună, nu sciu cumŭ, se uită unulŭ la altulŭ, se înţellegŭ, se divinéză, au unŭ aerŭ de a se iubi..... Danţulŭ acesta mi se pare fórte raţionabil.

Câtŭ pentru mine mi am petrecutŭ de minune, siezîndŭ allăturea lângă nisce boiăresse fără să zicŭ o vorbă. După câte-va taţie de dulcéţiă, câte-va beuturi si libationĭ de rose, si vre-o siésse pipe, cellu puţinŭ, vezui că eram singurŭ.

Nimic' nu sémenă cu situationea acestorŭ ómeni. bănuiţi de Moscali că preferescŭ pre Austriaci, bă-*iţi de acestia*, cari ĭi credŭ applecaţi cătră Turcĭ,

ei dorescŭ atâtŭ depărtarea unora, pre câtŭ se temŭ de înturnarea celorŭ alți.

O voi arbitrii destinelorŭ bieților muritorĭ, cărora de multe ori le ațĭ pusŭ armele în mână, îndreptațĭ rellele ce faceți umanității; voi sunteți mai responsabili de câtŭ noi, cari nu suntemŭ de câtŭ nisce essecutori ai faptelorŭ vóstre sângeróse. Faceți unŭ servițiu umanității, si totŭ de o dată si politicei mai multorŭ imperii, lassândŭ în pace pe acesti sîrmanĭ Moldavianĭ. Tiérra lorŭ este asià de frumósă, în câtŭ tótă Europa ar strigà, daca ar vré cine-va să o ieà. Dați-le lorŭ independenția de câtră tiranii orientuluĭ. Lăssați-i să se guverneze ei singurĭ între dînsii, si în locŭ de unŭ gospodariŭ, care este nevoitŭ a fi unŭ despotŭ si unŭ amăgitoriŭ, pentru ca să facă curtea sa porții ottomane, să li se dea spre ai dirige doi boiari pămêntenĭ amovibili la fie-care trei annĭ. Acesti-a reintrândŭ după unŭ assemine terminŭ érăsi în classa commună, nu vorŭ cutezà a abusà de autoritatea lorŭ, sciindŭ că li s'ar resplăti fórte scumpŭ mai la urmă.

Fie, ca la încheierea păcii, curțile mediatrice să sĭ facă o petrecere dându-le o mică condică de legi*), fórte simplă, care mai cu sémă să nu fie scrissă (*tracé*) de mâna filosofiei, ci de vre-o câțĭ-va jurisconsulțĭ, ómenĭ de probitate, cari să cunnóscă clima, caracterulŭ, religionea, costumele țérrei, si cari să dea o autoritate de totŭ suverană acestorŭ doi marĭ si potenți domnitori însărcinațĭ cu administraționea.

---

*) Regulamentu.

Ce carieră pentru suffletele vóstre si pentru spiritulŭ vostru! Fițĭ însă *Montesquieu* si *Louvois*, daca puteți, fără a înceta de a fi *Racine*, *Oratiu* si *La-Fontaine*. Lucrați pentru iubiții mei Moldavianĭ orĭ în ce modŭ. Ei me tractéză asià de bine! Mie mĭ placŭ tóte alle lorŭ, éră mai cu sémă limba lorŭ care ne adduce a minte că ei se tragŭ din Romani. Acésta e unŭ amestecŭ armoniosŭ din latina si italiana: Ei zicŭ sluga, cumŭ amŭ zice: *je vous souhaite le bon jour*. Zicŭ *formos coconiza*, cumŭ amŭ zice *une belle fille*. *Sara bona*, cumŭ amŭ zice: *bon soir*, si *draga mi*, cumŭ amŭ zice: *je vous aime*. Poțiŭ să mĭ terminŭ mai bine scrissórea de câtŭ cu adeverulŭ acesta, pe care ți l'asiŭ puté spune în doue-spre-zece limbe cellŭ puținŭ, si de care sunt sigurŭ că mi lŭ întorcĭ pe o curată françosie.

E. P.

ELENA CHEREPOVICH

SOCIA LUI PETRU III SCHIOPULU,

care a domnitŭ în ţérra Românéscă 1560 - 1567.

Domnulŭ Antoniŭ Kurz care lucrézâ de mai mulţi annĭ cu successŭ la Magazinulŭ istoricŭ pentru Trasilvania, si cărui-à suntemŭ datorĭ mai multe descoperirĭ istorice attingătóre de nationea si de ţerrile nóstre, publică în fóia germană din Bucuresci Nru 78 et 79, annulŭ 1847, unŭ articlu spre deslegarea întrebării:

«Fost'-au Petru schiopulŭ Domnulŭ ţerrei Românesci, însuratŭ cu Elena Cherepovich»?

«Din mai mulţi istoriografĭ Trasilvanĭ, si mai allessŭ din istoria ţerrei Românesci de *Engel* pag. 193, apoi din *Christianu Schesaeus*, commentatŭ si publicatŭ de *J. C. Eder* pag. 25, e cunnoscutŭ îndestullŭ că unŭ Domnŭ allŭ ţerrei Românesci, a nume *Michneu*, care dimpreună cu fiiu-seu Mircea si cu o fiĭă fuglsse cu confidentiă la Săbiiŭ, se omorî în unŭ modŭ infamŭ de unŭ numitu Demetriŭ Jaxych, în 12 Marţiŭ 1510, în acestŭ asilŭ allŭ seu, si se îngrópă în biserică Crucii cu mare intristare a cetăţianillorŭ Săbiiani si cu pompa cuvinită demnităţii selle. Insă póte că e mai puţinŭ cunnoscutŭ că unŭ altŭ Domnŭ allŭ acestei ţerrĭ, se despunse (se logodi) în annulŭ 1563 prin Joanne Sigismundŭ II, cu o numită *Elena Chyerepovich* sau *Chyeropovith*, (în altŭ locŭ *Serepi*), de si nu născută, dară încai naturalisată Trasilvană.»

serbâ cu dînsa nunta sa în Săbiiŭ, care de bună sémă se glorificâ prin presenția multorŭ Magnațĭ ai țerrei si a lui Joanne Sigismundŭ Zapolia II, allessului Rege allŭ Ungariei si Principe allŭ Trasilvaniei. Noi vedemŭ acést'-à din o scrissóre originală a acestui Rege titulariŭ, care ellŭ o adressâ din Alba-Julia «*Datum Albae Juliae feria secunda proxima post festum Assumptionis Mariae A. D.* 1563» către Marescalculŭ seu Gregoriŭ Apafi, si în care-i arrată că ellŭ va serbà nunta nobilii Domnicelle Elena, fiia reposatului Nicólă Chyeropovith, cellei despunse deja cu Petru Domnulŭ țerrei Pomânesci, în cea d' ântâiŭ duminică după St. Stefanŭ în Sâbiiŭ, si o va glorificà cu presenția sa. Invită pre Apafi, ca dimpreună cu alțĭ credințiosĭ ai sei, să se afle acollo, la ziua numită, spre a decorà serbarea nunții si prin presenția lorŭ. *) In Cronica seclulŭ XVI, compusă de

---

*) Joannes II, dei gratia electus Rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Magnifice fidelis Nobis syncere dilecte. Quia Nos generosam puellam *Elenam* filiam egregii quondam *Nicolai Chyrerepovith* spectabili Magnifico Domino *Petro Woywode Tansalpinen.* Sacro Sancto Matrimonio desponsavimus et ejus nuptiarum solemnitatem Dominica proxima post festum sancti Stephani Regis venturo in Civitate Nostra Cibiniensi, ubi Nos quoque *personaliter* aderimus, celebrari statuimus. Hortamur fidelitatem Vestram, ut ad diem praescriptum solemnitatum Nuptiarum praescriptarum una Nobiscum et aliis fidelibus Nostris praesentia Vestra solemnitatem ipsam decoraturis interesse debeatis. Secus

Joanne II, din gratia lui Dzeu allessu Rege Ungariei, Dalmatiei, Croatiei etc. Mărite credintióse, nóue din inimă iubite! Fiindu că noi amu despunsu pre nobila Domnicellă *Elena* fiia reposatului generosului *Nicola Cherepoviek*, cu măritulu Domnu *Petru* Voivodulu țerrei Românescĭ, si amu statuitu să serbâmu nunta loru în duminica d' ântâiu după St. Stefanu în cetatea nóstră Săbiiu, unde vomu fi si noi de faciă: de acea-á te învitâmu si pre Domnia ta, ca să vii la ziua numită să sărbâmu si să decorâmu împreună cu alțĭ crodintiosĭ ai noștri solennitatea nunții. Altminteré să nu facețĭ. Datu în Alba-Julia

Jeronumŭ Ostermaier si continuatâ de unŭ Senatoriŭ din Brasiovŭ, a nume Andrea Hegyes, care eu o voiŭ publicà câtŭ mai currîndŭ în Minele Germane alle Trasilvaniei, cari am de cugetŭ să le continuezŭ, — [illegible]nŭ despre acestŭ obiectŭ istoricŭ neattinsŭ în alte [illegible]ĭ, precumŭ sciŭ, celle urmâtórie:

«1563 în 8 Augustŭ s'a dussŭ fiia lui *Miklos Serepi* sponsâ lui Petru Vodâ în ţérra Românéscâ.» Si unŭ annŭ mai în urmâ «1564 în 22 Januariŭ s'a addussŭ înderetŭ fiia lui *Miklos Serepi* de la Petru Vodă, din causa Dómnei lui Mircea.» *)

»Din aceste inscriptionĭ ar urmà, sau cellŭ puţinŭ ar fi de crezutŭ, câ cununia lui Petru Vodâ (care după Eugel pag. 122 fù fiiŭ lui Mircea, purtâ numele Schiopulŭ si domni de la 1560 pînâ la 1567), pre lângâ tótâ statuirea Principelui Trasilvanŭ, nu numai nu s'a fâcutŭ în Săbiiŭ, ci câ Domnicella Elena i s'a trimissŭ sponsâ, însâ nu s'a primitŭ de amabila sócrâ *Chiasna*, care dupâ puţinele date istorice ce avemŭ despre dînsa, trebue sâ fiâ avutŭ mare putere preste fiiu-seu. Despre acestŭ Petru care în annulŭ 1567 se destronâ de Sultanulŭ Selimŭ II, si prin aju-

---

non facturi. Datum Albae Juliae feria secunda proxima post festum Assumptionis Mariae A. D. 1563.

Joannes Electus Rex. m. p.

Marţĭ dupâ serbâtórile Adormirii Mariei Annulu Domnului 1563.

Joanne allessulu Rege. m. p.

*) 1563 den 8 Tag Augusti 1) ist dem *Peter* Vaida des *Serepi Miklos* 2) Tochter zu einer Spons in die Walachei geführt worden. — 1564 den 22 Januar hat man des *Serepeii Miklos* Tochter vom Peter *Vaida* zurücke bracht, aus Ursache der Myrtse Vaidin.

1) Din causa câ datulu zillei nu consunâ cu totulu, n'avemu sâ ne scandalisâmu la cronicarĭ.

2) Numele slovanu *Cherepovich* se pare aici ungurisatu.

toriulŭ frate-seu Alessandru, successoriulŭ seu, se sui în annulŭ 1572 pre tronulŭ Moldaviei, scimŭ numai fórte puţine de pre timpulŭ domniei luĭ în ţérra Românéscă, si nicĭ chiarŭ atâta, déca a fostu în adeverŭ cununatŭ cu acéstă Elenă. Cu tóte a[illegible] ste-à mi se pare după celle premisse că a treb[illegible] să se fie cununatŭ, căcĭ altminteré ar fi supperatŭ fórte pre Principele Trasilvanŭ Joanne Sigismundŭ, prin prefacerea în desiérte a tutorŭ preparativelorŭ de nuntă cari ajunseră dejà atâtŭ de departe în Săbiiŭ, si noi n' avemŭ nicĭ o cunnoscinţiă despre ver-o ruptură între acestĭ doi vecinĭ în annulŭ 1563 sau 1564, si nu e lucru probabil că nobila Domnicellă Elena, cărei-à Principele Trasilvanŭ după coprinsulŭ scrissorii selle, se vede că-ĭ ţinù locŭ de părinte, si care prin urmare trebui să fie fostŭ de o familie însemnată, ar fi petrecutŭ la curtea Românéscă cincĭ lunĭ de zille numai spre probă. O atare batjocură făcută unei persóne protectate de Principele însusĭ, cumŭ era fiia lui Cherepovich, ar fi trebuitŭ să se resbune cu sânge, sau încai n'ar fi pututŭ să se schimbe în amicitiă la successoriulŭ seu cellŭ allessŭ de ţérră, Stefanŭ Batori, care mai în urmă se chiemâ pre tronulŭ Poloniei. Si cumŭ că Regele Stefanŭ Batori a arretatŭ mare amicitiă lui Petru Voivodulŭ Moldaviei, vedemŭ de acollo că lŭ ajutâ cu armele să-sĭ recăstige principatulŭ, după ce lŭ gonisse Potcóvă; si că ellŭ si frate-seu Christoforŭ, Principele Trasilvaniei, puseră în fruntea espeditionii pre verulŭ lorŭ, Stefanŭ Batori de Somlio, care sĭ deslegâ problema asià de completŭ încâtŭ putù să scrie în diariulŭ seu în 31 Decembre 1577 »*Pulso Potcowa pseudo-*

principe, Petrus in Principatum restituitur.» *) Si cu atâta mai puținŭ ar fi pututŭ să ții e o amicitie asià de durabilă intre Regele Stefanŭ si intre Voivodulŭ Petru care ajutasse mai înainte cu óste pre Rege ## turburările Bekesiane, cu câtŭ Cherepovich se pare a fi fostŭ unŭ Polonŭ de frunte, si Regele cellŭ străinŭ sĭ ar fi căsionatŭ o mare impopularitate, décă ar fi uitatŭ asià de lesne o vetemare făcută unei familii nobile polonese. Cumŭ că Cherepovich a fostŭ Polonŭ, conchizŭ eu din o scrissóre originală a Generariului imperial *Castaldo*, care o scrisse acest'-à către tesaurariulŭ Trasilvanŭ Petru Haller în 28 Februariu 1553, fără a intrà mai departe în esposiționea istorică a acestei supposițiunĭ. Insă scrissórea cea plină de materiă istorică nu poțiŭ să o lassŭ necommunicată istoricilorŭ Românĭ, si o puiŭ din vorbă în vorbă în notă. **) Dară ce merite sĭ a căstigatŭ părintele

*) După gonirea usurpatoriului Potcova, s'a restabilitu Petru în Principatu. Vezĭ Spicilegiulu meu, Brasiovu la Gött 1840. pag. 108.

**) Egregie Domine, Amice charissime! Cum Wayda Transalpinensis (*Mirxe* sau Mircea domni 1546-1554, si de la 1558-1559, si muri 25 Sept. 1559, pre unu drumu în Trasilvania. V. *Engel* istoria țerrei Românesci p. 216, 221 si 222), diligenter Nos rogasset, ut facultatem conducendorum militum ei in hoc regno concederemus, quo citius aliquo se paesidio ille contra fraudem Turcarum munire posset, *Mykolam* cum societate tercentorum Haydonum Coronam versus ire jussimus, ut si literis Wayvodae securus erit, Thurcis hunc cum societate sua tradere nolle, misso ei stripendio ingrediatur ad Wayvodam, si vero casu non ingre-

Mărite Dómne, Amice carissime! Fiindu că Principele țerrei Românesci (Mircea II? tatălu lui Petru Schiopulu), ne a rugatu fórte ca să-i dàmu voie de a stringe militarĭ pentru léfă în acéstă țérră, ca să se pótă întări mai bine încontrà însellătionii Turciloru, amu ordinatu lui Niculu cu o companie de 300 de haiducĭ să mérgă către Brasiovu, si décă se va încredințiá prin scrissorile Principelui că nu lu va dá în mânile Turciloru cu compania sa, după ce i se trimite léfa, să intre în țérră la Principe; éră décă din întîmplare n'ar intrá, fiindu că de altă parte trebue să ïea pedestri cu léfă pre sémă,

Elenei pentru Joanne Sigismundŭ şi pentru Trasilvania în genere, nu mi e cunnoscutŭ. Insă in totŭ modulŭ nu putură să fie neînsemnate.

«Eu încheiŭ acestŭ ariclu cu dorinţia ca istoriografii Românĭ să binevoiéscă a completà datele celle communicate de mene din originale autentice, décă se va puté, ca să se înavuţéscă istoria cea fórte seracă a lui Petru Schiopulŭ.»

După invitarea cea amicală a Domnului Kurz, noi n' amŭ cruţatŭ nicĭ un mizŭ-locŭ de cercetare spre a luminà acéstă întrebare curiósă, însă pînă acumŭ nu ni a servitŭ fortuna spre a da de ver-o urmă. Intre aceste-à Domnulŭ Kurz ne communică în Nru 16 annulŭ 1748 în acea-asĭ fóiă o continuatione a acellui-asĭ articlu suptŭ titlulŭ:

---

deretur et, cum alioquin pedites ad rationem *Regis sui* conducendi, Dominatio Vestra ad rationem Mille peditum istos conducere potest, dum Millenarius ille numerus completus erit, assecuret igitur Dominatio Vestra eos, ut si in Transalpinam ingressi non fuerint, accipiant stipendium ad rationem Regis. Credo tanem istos minori stipendio retineri posse, de qua re Dominatio Vestra cum *Nicolao Cherepovich* agere potest. Ex Dees 28 die Februarii A. Domini 1553.

Uti frater Joannes Bapta Castaldus
m. p.

Adressa: Egregio Domino Petro Haller Thesaurario Regni Transs. Amico charmo.

lui, Domnia ta potĭ să ieĭ pre acesti-á cu léfă în socotélă de o mie de pedestri, numai numerulu de o mie să fie completu. Asiá dară spune-le Domnia ta, ca décă nu voru intrá în ţérra Românéscă, să priméscă léfă pre séma Regelui. Eu crezu cu tóte aceste-á că se voru puté reţiné cu mai puţină léfă, despre care lucru poţĭ să te înţellegĭ cu Nicóla Cherepovich. Datu în Desiu 28 Februariu 1553.

Ca frate Joanne Baptistu Castaldo
m. p.

Adressă: Măritului Domnu Petru Haller Tesaurariului Trasilvaniei carissimului nostru amicu.

Originalulu illu are D. Emericu Jancso Seretariu imperial Trasilvanu; *copiă are D. Comite* Josefu Kemeni.

«Elena Cherepovith.
socia lui Petru Schiopulŭ Domnulŭ ţerrei Românescĭ
si mai în urmă allŭ Moldaviei.»

«Eu am pusŭ în semestrulŭ trecutŭ în Nri 78 et 79 allŭ acestei foie intrebarea istorică: Décă acéstă Elenă a fostŭ măritată după Domnulŭ ţerrei Românesci Petru (1560-1567), pentru că a fostŭ despunsă cu dînsulŭ si a trebuitŭ să fie petrecutŭ mai multŭ timpŭ în ţérră; însă mărturisescŭ cu părere de reu că n'am căpetatŭ încă respunsŭ, încâtŭ sciu eu. In presentimentulŭ de a sperà în desiertŭ, am cautatŭ eu însumĭ să respunzŭ la acéstă intrebare, care mĭ se pare a nu fi fără interessŭ pentru istoria ţerrei Românesci, si care o am răzimatŭ atuncĭ cu documente. Aici urméză resultatele fatigelorŭ melle, carĭ crezŭ că nu trebue să le publicŭ în altŭ locŭ de câtŭ în ţérra interessată, si în organulŭ prin care s'a făcutŭ ântáia desceptare, de si cu perielulŭ de a fi salutatŭ ca unŭ pedante tediosŭ (*ennuyant*) si de a fi condamnatŭ cu drépta supperare de cătră onoratulă cercŭ allŭ lectorilorŭ acestei fóie care nu se occupă rigorosŭ ca articli de sciinţiă. Eu simţŭ pré-bine necuviinţia lucrării melle în acestŭ respectŭ, si décă asiŭ cunnósce limba română, asiŭ fi cercatŭ să mĭ căstigŭ unŭ locŭsiorŭ în Magazinulŭ istoricŭ allŭ DDlorŭ Laurianu si Bălcescu, pentru acéstă communicaţione aridă, în locŭ de a cercà patientia unuĭ publicŭ lectoriŭ mie cu totulŭ necunnoscutŭ si cu care nu me aflŭ în nicĭ o relătione amicală, — însă cugetŭ «că totŭ lemnulŭ sĭ are vermele si tótă făina sĭ are teriţiele», si de ce să n' aibă si fóia germană

din Bucurescĭ o dată în unŭ semestru, unŭ tractatŭ istoricŭ tediosŭ? — Si asià măngăiatŭ, începŭ istoria acestei nobile Elene, care eu o am răpitŭ din intunerecululŭ uitàrii, fără a me teme că voiŭ tórce ver-unŭ resbellŭ de condeie sau de prenumeranţĭ, si décă se va întîmplà cumŭ-va, dorescŭ ca să nu ţiie atâta câtŭ a ţinutŭ cellŭ Troianŭ.

«Părintele Elenei nóstre a fostŭ unŭ famosŭ Căpitanŭ allŭ Rascianilorŭ, cari precumŭ se scie, se ţinea de descendenţĭ immediaţĭ ai lui Marte, si au fostŭ ómenĭ fórte vitezĭ de origine greco-slovană. *) Lupu Betlen face pomenire de dînsulŭ câtră annulŭ 1550 la împressurarea Cinadei, unde avù o commandă de 8000 militarĭ suptŭ sene, însă se luptâ fórte nefericitŭ în interessele Reginei Isabelle, asià încâtŭ scăpâ abià cu viéţia cu ver-câţĭ-va credinţiosĭ ai lui. Pentru acést'-à asià se mîniâ consortéa lui, încâtŭ Betlen o face la primirea sociului ei să-ĭ ţiie o filippică santippică care ar fi făcutŭ onóre chiarŭ unui Demostene. Insă nu se îndestullâ numai cu înjurăturile, ci lui Ercule cellui frăgezitŭ prin perderea bătaliei, si condemnatŭ la fusŭ si la furcă, nu fù iertatŭ mai multe lunĭ să se arrete înainte ochilorŭ ei (T. I. p. 448 - 50). Unŭ epitafiŭ ne a făcutŭ cunnoscuţĭ cu numele ei de băptezŭ si de familie, care s'a aflatŭ săpândŭ în *Ombuzu*, unŭ satŭ din Comitatulŭ Dobuca. Ea se numi *Ursula*, fù născută *Gerlestei*, si muri în

*) Domnulu Kurz încurcă pre Serbĭ cu Moesii, Geţii si Tracii, însă fără temeiu. Serbii sunt Slovanĭ, veniţĭ în locurile aceste-á de pre timpurile Avariloru, si n'au nimică commmunu cu Grecii de câtu ritulu crestinescu. Limba loru e cu totulu differinte de a nationiloru traco-pelasge, ei nu cunnoscură nici pre *Ares* allu Greciloru nici pre *Marte* allu Romaniloru. *Redactorii.*

an. 1563. Epitafiulŭ care ni l'a păstratŭ industriosulŭ învetiatŭ Jos. Benkö în manuscriptele selle, cari se află în original în biblioteca collegială din Aiudŭ, si care l'am căpetatŭ eu prin bunetatea Comitelui Jos. Kemeni, sună asià:

Hic jacet
Nobilissima ac Magnifica Domina
Ursula Gerlistei
Consors
Magnifici Viri
Nicolai Cherepovith
M. D. L. X. V. *)

«In *Ortelius redivivus et continuatus* din annulŭ 1665**) p. 89. se face pomenire si de acestŭ Căpitanŭ care se trimise de Castaldo într' ajutoriŭ lui Radu Vodă încontra lui Mircea în a. 1552, cu 700 căllarĭ si 1500 haiducĭ, insă numai cu vorbele «*deren Oberster Niklas hiesse, ein guter, aber nach des Landes*

*) Aici zace
Pré nobila si pré-mărită Dómnă
Ursula Gerlistei
Consortea
Măritului bărbatu
Nicólă Cherepovith
1 5 6 5.

**) Cartea cea allegată aicĭ e totu acea-á în care se află portretulu lui Michail Vitézulu, care s'a zugrăfitu pentru mine, în a. 1843 de D. pictoriu *Diel.* Imĭ pare bine că acéstă imagine a căpetatu unu locu asiá de demnu prin D. *Meyer* căruiá o am dăruitu din amicitiă, precumu se póte citi în Nru 89 si 90 allu foiei germane din Bucuresci. Insă acumu si cartea acea-á e in dispositionea mea, si mĭ ar păré si mai bine décă cartea încăsĭ ar veni érăsĭ la imagine, ca spectatorii să pótă compará imaginile între sene *Habent sua fata libelli* încă au sorţile loru.)

Brauch ein vertrunkener Kriegsmann.» *) — Insă nu e îndoire, că acestŭ *Niclas* e totŭ acea persónă cu părintele Elenei nóstre, care e *Nicolaus Cherepovich* sau mai dreptŭ *Cherepovith.*

«*Fessler* în cartea sa «Istoriele Ungurilorŭ» Tomŭ VI. a. 1737, vorbesce de dînsulŭ dejà ca Căpitanŭ allŭ Rascianilorŭ după suppunerea fortăreției Lipova în a. 1550, — si acést'-à e totŭ ce sciŭ eu despre părinții Elenei, si dau numai cu coniectura, că tatălŭ ei n'a mai trăitŭ multŭ după annulŭ 1553, în care se numesce mai pre urmă în scrissórea lui Castaldo, care o am publicatŭ în Nru 79 annulŭ tr. allŭ acestei foi, însă părerea mea cea de mai înainte cumŭ că ellŭ ar fi fostŭ de viță polonesă, se refutéză prin Bethlen si Fessler. — Dar' în totŭ modulŭ se pare că a'a căstigatŭ mari merite către persona lui Joanne Sigismundŭ II. pre cari acest'-à voi să le recompense în fiia lui, precumŭ vomŭ vedé din o scrissóre a acestui Rege către castellanii sei de la Deva, allŭ cărei original se află în archivulŭ familiei Comitelui Cornisiŭ, care l'a copiatŭ Comitele Jos. Kemeni si mi l'a communicatŭ mie spre respunderea la întrebarea mea. Din acéstă scrissóre, care se va tipări în totŭ întinsulŭ ei în notă la finitulŭ acestui tractatŭ, se demustră:

a) că *Petru* Domnulŭ țerrei Românesci a fostŭ în adeverŭ cununatŭ după lege cu *Elena*, pentru că Regele Joanne II zice curatŭ, că acestŭ Petru, nu se scie din ce motivŭ, a repudiatŭ pre mărita

*) Allu căroru Căpitanu supremu se numi *Niclas*, unu militariu bunu, însă *după* usantia țerrei, bețivu.

Dómnă, tăindŭ legătura sacră si întărită prin jurămîntŭ a sântei căsătorii;

b) că *Elena* a fostŭ sóră adoptivă a Regeluĭ (*sororem nostram adoptivam*), din care se esplică stăruința lui pentru despunderea ei si pentru solennitatea despunderii înainte cu 3 annĭ la Săbiiŭ;

c) că ea a avutŭ din acéstă căsătoriă o fiiă, a nume Teodoritia (*una cum filiola sua Theodoricsa*), cu care s'a retrassŭ în Trasilvania suptŭ protectionea fratelui seu adoptivŭ;

d) că acest'-à a receput'-o cu tótă cordialitatea, si i a destinatŭ castellulŭ *Deva* dreptŭ locuínțiă provisoriă (*ad tempus*) pînă ce se vorŭ regulà mai bine veniturile ei, si a datŭ ordinile celle mai ammesurate pentru receperea si tractarea ei;

e) că ea a avutŭ possessionĭ si în Trasilvania (*ubi in ditionibus nostris et ipsa possessorio avitico — gaudere noscitur*), de si aceste possessionĭ se aflà în mâni străine;

f) că despărțirea căsătoriei s'a întîmplatŭ după mórtea mumei ei; de la care va fi avutŭ să céră si possessionile în linia feminină, de óră ce acést'-à, după epitafiulŭ allegatŭ mai susŭ, muri dejà în annulŭ 1565, si venirea Princepessei repudiate, se asteptà în Deva în luna lui Maiŭ 1566;

g) că acéstă repudiare din partea lui Petru a trebuitŭ să se întîmple de o dată, fiindŭ că nu se făcusse încă nimica pentru sustentarea ei, si Regele Joanne spéră că se va determinà ce-va si din partea Princepelui Românŭ pentru ca să pótă trăi conformŭ caracterului ei.

h) că căsătoria ei a ținutŭ apróape treĭ annĭ, de

óră ce după despunderea în Săbiiŭ, va fi urmatŭ de bună sémă si cununia solennală în dată în luna lui Augustŭ a annului 1563, sau aci sau în ţérra Românéscă. *)

«Prin urmare istoria Românéscă, si cu acést'-à totŭ de o dată si cea Trasilvană, s'a înavuţitŭ prin scrissorile din annii 1563 si 1566, apoi prin epitafiulŭ aflatŭ în Ombuzŭ, cu faptulŭ cellŭ deplinŭ constatatŭ:

«Că *Petru* Principele ţerrei Românesci a fostŭ cununatŭ cu sora adoptivă a Regelui Joanne II, *Elena Cherepovith*, Trasilvană din partea mamei, si a născutŭ cu dînsa în căsătorie legitimă o fiiă a nume *Teodoritia*, însă acéstă căsătorie s'a despărţitŭ în allŭ treilé annŭ, si Principessa delăssată si repudiată, s'a rece-

*) Joannes secundus Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex. Egregii Fideles, nobis sincere dilecti. Cum Magnificus Dominus *Petrus Woywoda* Transalpinensis, nescitur, quo motu ductus, rescisso Sacro Sancto, inviolabilique matrimonii et juramenti vinculo, consortem suam Magnificam Dominam *Helenam Cherepovith*, *sororem nostram adoptivam* repudiandam duxerit, ipsa autem una cum *filiola sua Theodoricza* in hoc regnum nostrum reditum sibi proposuerit, hinc eidem Dominae etiam, donec de meliori ejusdem sustentatione commodius providere valeremus, *Arcem Deva* ad timpus in hospitium assignandam decrevimus, Quo circa vobis harum serie firmissime mandamus, ...tenus eandem, ut comparuerit, ...*nter acceptare*, in Arce ho-

Joanne II, din gratia lui Dzeu Rege Ungariei, Dalmatiei, Croatiei etc.

Măriţĭ credinţiosĭ, nóue din inimă iubiţĭ. De óră ce Măritului Domnu *Petru* Voivodulu ţerrei Românescĭ, nu scimu din ce motivu, tăindu legătura sacră si întărită prin jurămîntu a sântei căsătorie, a repudiatu pre socia sa, mărita Dómnă *Elena Cherepovith*, sora nóstră adoptivă, éră ea sĭ a propusu să se întórcă în acestu regatu allu nostru impreună cu fiiasa *Teodoritia*: noi i amu destinatu dreptu locuinţiă provisóriă castellulu Deva, pînă cându vomu puté să provedemu mai bine de sustentarea ei. Decĭ ve commândâmu prin acést'-á seriosu, ca să o primiţĭ cu cuviinţiă în dată ce se va arretá, si să-ĭ daţĭ loçuinţiă în castellu, si să pro-

putŭ cu ospitalitate în Deva de regalulŭ ei frate adoptivŭ în annulŭ 1566.

«Resultatulŭ cercetârii melle si câstigulŭ ce urméză dintr' însa, e în adeverŭ micŭ, — însă e o veritate istorică, si acést'-à încă e ceva; dară se vede si din acéstă lucrare penibilă că Napoleon avea dreptŭ cândŭ zisse: *Les véritables vérités sont bien difficiles à obtenir pour l' histoire.»* *A. Kurz.*

---

spitium, eidem assignare, deque ejusdem Dominae et suorum hominum victu, et condescensione omnimode eousque etiam providere noveritis, donec ulteriora, de futura ejusdem, sortique suae convenienti existentia, sive apud Dominum Woywodam Transalpinensem, sive vero nostris in ditionibus, ubi et ipsa possessorio avitico, etsi de praesenti per alios tento, ipsam tamen indubie concernente, gaudere noscitur, provisionem condecentem facere poterimus, quod quidem differre minime volumus.

Datum Albae Juliae. Secunda dié mensis. May. Ano Dni 1566.

Joannes Electus Rex m. p.

Din afară.

Egregiis Castellanis et vice Castellanis Arcis Deva, nobis sincere dilectis.

Cito.
Cito.
Cito.
Citissime.

vedețĭ în totu modulu de traiulu și descăllecarea ei si a ómenileru ei, pînă ce vomu puté face dispositionile necessarie despre subsistentia cuviințiósă sorții ei, sau la Domnulu Principe allu țerrei Românescĭ, sau în țerrile nóstre, unde se scie că are si ea possessionĭ străbune, de si acumu se află în mânĭ străine, cu tóte aceste-á. i se cuvinu ei afară de tótă indoința, lucru care nu vremu de locu să lu amânâmu.

Datu în Alba-Julia, în 2 Maiu, annulu Dommnlui 1566.

Joanne allessu Rege m. p.

Din afară.

Mărițiloru Castellanĭ si Vice-Castellanĭ ai castellului Deva, nóue din inimă iubițĭ.

Currîndu.
Currîndu.
Currîndu.
Câtu mai currîndu.

BULLETINU BIBLIOGRAFICU.

I.

Domnulŭ *Ernestu Antoniu Quitzmann*, Professoriŭ de la Stuttgart, a făcutŭ în annulŭ 1847, o căllătoriă prin Ungaria, Trasilvania, țérra Românéscă, Turcia, Grecia, si s'a întorsŭ prin Venetia în patria sa. După întorcerea sa sĭ a publicatŭ căllătoria în 40 de scrissorĭ, suptŭ titlulŭ de

Scrissorĭ germane
despre
Oriente
de
Ernestu Antoniu Quitzmann. *)

Pre noi ne interesséză scrissorile 23 — 28, carĭ au următoriulŭ coprinsŭ:

Scr. 23. Bucuresci. Căllicarea preste Carpațĭ. Monăsterii Românescĭ si călugărĭ grecescĭ. Câmpina. Starostulŭ imperial. Modulŭ de viéțiă si moralele Românilorŭ.

---

*) *Deutsche Briefe*
über
den Orient
von
ERNST ANTON QUITZMANN.

Stuttgart,
J. B. Müller's Verlagsbuchhandlung.
1848.

Scr. 24. Bucuresci. Momente principale alle istoriei Românesci.

Scr. 25. Bucuresci. Starea presente a țerrei Românesci. Regulamentulŭ. Adunarea generală. Administrătionea internă. Celle patru ordinĭ (clerulŭ si boiarii, cetățianii, țerranii, çiganii). Cultulŭ. Invețiătura. Justiția. Armata. Finanțiele. Commerciulŭ, industria, economia rurală. Reporturile cu Germania, Austria si Russia. Oppositionea în principatele Danubiane.

Scr. 26. Bucuresci. Capitala si memorabilitățile ei. Cunnoscintie. Collegiulŭ national din St. Sava. Impregiururile. Băile turcesci. Viéția populariă.

Scr. 27. Bucuresci. Starea medicinală din țerrile Danubiane: Serbia, Trasilvania, țérra Românéscă. Institute avute din Bucuresci. Morbi (bólle).

Scr. 28. Rusciucŭ-Gallațĭ. Căllătoriă la Giurgiu. Agentele navigationii de vapore. Giurgiu si reminiscențiele lui istorice. Rusciucu si hanulŭ de cafee. Silistra, Chârsiova, Brailla, Gallați. Starea Moldaviei si influintia Russiei.

In căllătoria acést'-à D. Quitzmann face o descriere sinceră, se miră multŭ de lucrurile si assiezămintele nóstre, pre cari parte le laudă, parte le deffaimă, însă totŭ dé-una cu cea mai mare indulgentiă; se înséllă asupra multorŭ punte ca toțĭ străinii cari căllătorescŭ prin o țérră cu totulŭ necunnoscută de dînsii, si cari nu înțellegŭ nicĭ mecar' limba locuitorilorŭ; cu tóte aceste-à nu se vedŭ în relationile lui de locŭ acelle attingerĭ malitióse si acelle înnegrirĭ provenitóre din o ânimă stricată si reu in-

tentionată câtră o țérră si o natione appesată de sórte si asservită de impregiurârile celle grelle. Dincontra D. Autoriŭ descriindu-ne cu ingenuitate, arrată compassione pentru noi si starea nóstră, accusă pre causătorii miseriei nostre, deffaimă pre cei ce arŭ puté să ne dea mână de ajutoriŭ si se uită la noi cu nepesare; ellŭ ne dă consilie amicale pentru îndreptarea defectelorŭ nóstre, cumŭ s'ar cădé să facă totŭ străinulŭ care addussŭ de curiositate ne visitéză țerrile. Căcĭ descrierile fără scopŭ la ajutoriulŭ umanitâții sufferitóre, sunt numai lucrâri desiérte; din contră unŭ omŭ cu cunnoscintiă si cu esperientiă póte prin luminile selle să fiă unŭ adeveratŭ mântuitoriŭ pentru umanitate.

In partea istorică a acestei descrierĭ, noi aflâmŭ îndreptată impartirea Daciei vechi în *superiór* si *inferior*, după documentele publicate în acestŭ Magazinŭ si în fasciórele ce s'au tipăritŭ si într' alte limbe. Dară deducerea nobleției de la însocitorii lui Negru Vodă, e cu totulŭ gressită; autoriulŭ nu póte încă să se petrunză de o nobletiă ne-ereditariă, cumŭ este si a fostŭ totŭ dé-una cea Românéscă. — Cândŭ ne vorŭ iertà împregiurârile, noi vomŭ traduce mai multe bucâțĭ din acéstă operă.

II.

E u r o p a. C r o n i c a l u m i i c u l t i v a t e. — In Lipsia esse o fóiă periodică suptŭ acestŭ nume, publicată de F. G u s t a v ŭ K ü h n e. Noi aflâmŭ într' însa, Nru 52 annulŭ 1847, următoriulŭ articlu:

«Noi ne totŭ miramŭ auzindŭ că în Uugaria pînă *i de-ună-zĭ* limba L a t i n ă era limba culturei. Nimine

nu mai cugetá la poplulŭ degeneratŭ din Dacia vechiă, pre care învingătorii au pusŭ jugulŭ servitutii si i au răpitŭ limba. Acestĭ descendenţi ai colonilorŭ Romanĭ în Ungaria, sunt Românii. Pre cândŭ poetulŭ nostru Martinŭ Opitz, înainte cu dóue centennie fù chiematŭ la Alba-Julia de Principele Gabriel Betlen, spre a învetià scientiele formóse, descoperi în căllătoria sa prin Trasilvania pre acestĭ vechi descendenţĭ ai Românilorŭ, încungiuraţĭ de barbarĭ, dar' nu amestecaţĭ cu dînsii (*surrounded by, but not mixed with, the barbarians*), precumŭ zice Gibbon in *History of the Roman Emp.* Opitz se petrunse de bucuriă cândŭ percepù

«Câtŭ de cumnată e limba Română cu cea Latină.»

Si acestŭ fragmentŭ de poplŭ se pare acumŭ că sĭ vine în conscientiă în tumultulŭ cellŭ mare allŭ poplilorŭ si allŭ limbilorŭ din ţerrile de la Dunăre. Nóue ne a venitŭ o cărticea tipărită în Bucuresci 1846, suptŭ titlulŭ: *Schneller Ueberblick der Geschichte der Romaenen* de A. Treb. Lauriani, Professor de Filosofiă în Collegiulŭ national. Noi aflâmŭ într'însa érăsĭ însemnarea cea vechiă a numelui *Valachi.* Germanii numià tóte nationile celto-romane *Gualli*, din care apoi s'au formatŭ *Gualli, Walli, Walloni, Walschi* si *Wallachi.*»

Unŭ micŭ lucru face pre străinĭ să sĭ mai adducă aminte de noi, altulŭ mai mare i ar face să sĭ adducă aminte si mai de multe orĭ. Décă ne uită lumea, e numai culpa nóstră.

III.

In annulŭ trecutŭ a essitŭ la Brasiovŭ următórea Cronică în limba latină, necunnoscută pînă acumŭ publicului:

Croniculŭ
Fuchsio-Lupino-Oltardinu
saŭ
Annalele Ungarice
si
Trasilvanice
lucrate de

luminaţii si înveţaţii bărbaţĭ Simon Massa, Marcu Fuchs, Cristianŭ Lupinu si Joanne Oltard, Păstorii bisericii din Săbiiŭ, cu adausse din scriptele lui Andrea Gunesch Păstoriulŭ bisericei din Sassebesiŭ, si din alte manuscripte demne de credinţiă, făcute de Joanne Ziegler Sincianulŭ Păstoriulŭ bisericeĭ din Noulŭ din districtulŭ Bistriţeĭ, publicatŭ de

Josefŭ Trausch
Brasiovanulŭ.

Partea I, coprinzîndŭ Annalele an. 990—1630. *)

---

*) Chronicon
Fuchsio-Lupino-Oltardinum
sive
Annales Hungarici
et
Transsilvanici
opera et studio

Clarissimorum doctissimorumque virorum Simonis Massae et Marci Fuchsii, Pastorum Cibiniensium, nec non Christiani Lupini et Joannis Oltard, Pastorum Cibiniensium, concinnati, quibus ex lucubrationibus Andreae Gunesch, Pastoris Sabaesiensis, aliisque manuscriptis fidedignis quaedam adjecit Joannes Ziegler Schenkensis Pastor in Districtu Bistriciensi Neovillensis.

Edidit
Josephus Trausch
Caronensis.
Pars I. complectens Annales ann. 990—1630.
Coronae 1847, per Joh. Gött typographum.

TABLA TOMULUĬ V.

Facia

Facia

ERRATA.

Pagina,	*linia,*	*in locu de:*	*citesce:*
209.	4.	alte	alle
217.	6.	unitĭ ca	unitĭ cu
230.	17.	piecă	plecă
—	25.	piecă	plecă
244.	9.	inontra	incontra
—	12.	-loréscă	-résca
245.	4. d. j.	Bornia	Bosnia
252.	7.	de le	de la
258.	12. d. j.	appohéză	apprnbeză
262.	5. d. j.	1562	1462
69.	7.	acma	acuma
70.	5. d. j.	Turcitoru	Turciloru
74.	17.	corbicie	cerbicie
82.	18.	zi,	nopte,
	j.	Ungurii	Ungariană
	j.	Panciova,	Pancota,
		viscria	vitezia
		te tinea	se tinea
		momentaru	momentanu